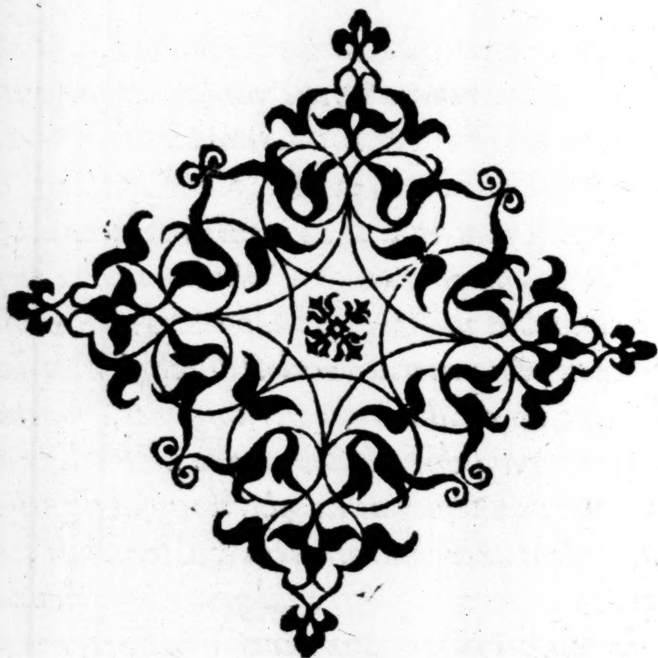
minus accuratè, & ſubtiliter, quàm doctè & eruditè in libris de ortu & interitu ab eo inſcriptis diſputata ſunt. De quibus omnibus qua poterimus diligẽtia, & induſtria, cùm Ariſtotelem ipſum ex officio interpretabimur, dicemus: noſtrumque iudicium, ſi non omnino inutile eſſe videatur, & ſi Deus noſtris conatibus fauerit, poſteritati commendabimus.

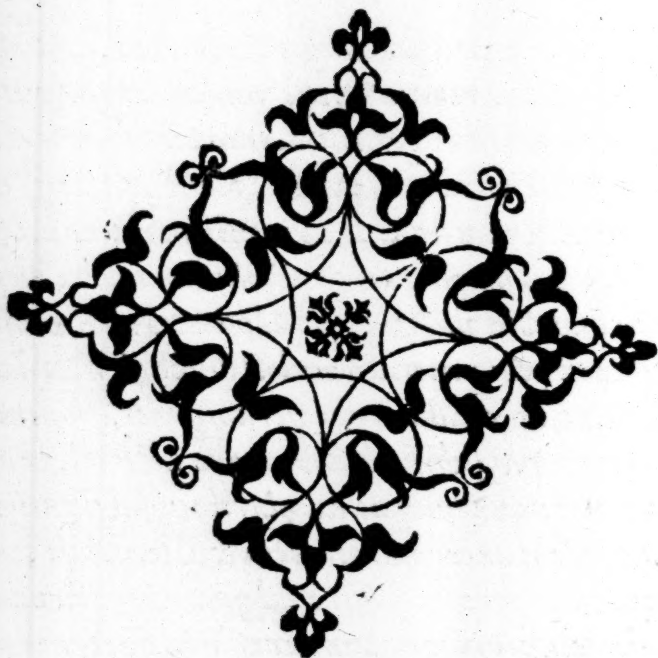
FINIS.

Four leaves gone

minus accuratè, & ſubtiliter, quàm doctè & eruditè in libris de ortu & interitu ab eo inſcriptis diſputata ſunt. De quibus omnibus qua poterimus diligẽtia, & induſtria, cùm Ariſtotelem ipſum ex officio interpretabimur, dicemus: noſtrumque iudicium, ſi non omnino inutile eſſe videatur, & ſi Deus noſtris conatibus fauerit, poſteritati commendabimus.

FINIS.

Four leaves gone

SCHOLASTICA, ET METHODICA, Locorum Communium *S. Theologiæ Institutio,*

Didacticè & Elencticè in Epitome explicata:

IN QVA,

Veritas Locorum Communium, definitionis cuiusq; Loci per Causas suas Analysi asseritur: Contraria verò Argumenta, imprimis BELLARMINI, *Generalium Solutionum appendice refutantur:*

Auctore, LVCA TRELCATIO, L.F
Pastore, & Professore.

LONDINI
Impensis IOHANNIS BILL.
CIↃ. IↃ. C. IV.

Magnificis, Consultiss. & Ampliss. viris,

DD. CURATORIBUS Academiæ, & CONSULIBUS Reipublicæ Lug. Bat.

RIMITIAS *Beneficij vestri*, (viri amplissimi) *& officij mei, vobis offero. Beneficium quippe vestrum fuit, quod me Professionis Paternæ, & Humanitatis vestræ hæredem, candido & benevolo suffragio vestro suffeceritis; meque, cui vires tanto rerum fastigio, nec pares, nec dignæ essent, aliquid posse in bonum publicum Scholæ vestræ sperastis & vovistis magis ex affectu, quam sensistis aut iudicastis. Arbitrium tamen vestrum honorarium, propter authoritatem, & prudentiam, & gratiam propter amorem singularem agnovi & amplexus*

sum,

sum, fide quâ potui, modestia quâ debui: & vobis suffragantibus, & promoventibus, Professionis Theologicæ Cathedram conscendi; cum periculo honoris mei, periculum facturus, non tam profectus mei, quam affectus vestri. Officium meum fuit, si non dignitati professionis, & vestræ expectationi respondere, meum saltem, ut responderem pro modulo meo, affectum, modis omnibus testari; nihilque non præstare, ut publicæ utilitati inseruirem, & votis vestris. Quem in finem Totius velut Corporis Theologici anatomen institui, & Locorum omnium S. Theologiæ, pertractationem Scholasticam, & methodicam, sesqui anni spatio contexui, & in Epitome absolvi; Primum Didacticè, & Κατασκευαστικῶς veritatem docendo; deinde Elencticè, & Ἀνασκευαστικῶς, veritatis falce, Errorum sermenta resecando. Theologiam enim docendi duplex via est, una de veritate, altera pro veritate; utraque coniugij sacro copulata, & ad Theologiam pertractandam necessaria. Veritatis doctrinam, seu Loci communis cuiuslibet naturam, Definitione (ubi fieri, aut potuit, aut debuit) Illiusque per Causas Analytica explicatione, proposuimus & confirmavimus. Falsitatis verò refutationem, generalium

lium ſolutionum ac diſtinctionum appendice concluſimus, quas ſingulas ſingulis Bellarmini (ubi locus controuerſus fuit cum Pontificijs) argumentis, eodem quo ab illo proponuntur ordine, locis notatis, oppoſuimus; Atque ita decurſo præſtituti itineris ſpatio, ad optatum limitem pervenimus; & utramque Theologiæ partem ὡς ἐν τύπῳ abſolvimus. Vnum reſtabat, ut Infantiæ meæ mihi conſcius, Ignorantiæ culpam apud Auditores deprecarer, & quæ à me dicta, & dictata fuerant, honeſto ſilentio excuſarem, & privatæ illorum humanitati, cenſuræ, & conſcientiæ committerem, & commendarem. Et feciſſem; niſi ſcripti huius editionem, præter importunas amicorum efflagitationes, extorſiſſent, & publica Theologici ſtudij ratio, & privata officij conſcientia. In tanta tot Scriptorum Theologicorum, & Locorum communium copia, de inopia iamdudum conqueruntur S. Theologiæ ſtudioſi; & merito; Nam quicunque Locorum Communium ſcriptores, & authores habentur, & teruntur manibus ſtudioſæ Iuventutis, aut prolixitate ſua, properantes æquo diutius remorantur, aut nimia brevitate ſua, vel eandem eos ſæpius recurrere viam didacticam, cogunt cum faſtidio, vel alteram, quæ Elen-

ctica est, praecludunt cum periculo. Hinc labescit fervor studiorum, & antequam vigeat saepe senescit. Votum ergò iamdudum fuit, & meum, & studiosorum omnium S. Theologiae; ut utraque Theologiae pars in Compendio arctari & redigi posset, Scholastica & methodica pertractatione. Quod dum ab aliјs, qui & otio, & doctrina abundant, expeto & expecto; visum fuit, communis voti testem, hunc librum nostrum submittere, ut tanquam πρόδρομος magna illa ingenia, quorum hoc saeculum feracissimum est, ad explendum illud, invitet & provocet; Quod, si obtinuero, satis sanè uberem scriptionis huius fructum, me retulisse profiteor: Confido interim, si ut quae nescio, sine occultatione arrogantiae, mihi postulem impertiri; ita gratum fore, ut quae paucula novi, postulantibus impertiam. Deinde cum Locorum Communium professio mihi demandata, & eorundum explicatio iam denuò repetenda esset; visum fuit, non tantum Auditores nostros, scribendi molestia sublevare; verum etiam tanquam in Tabula, memoriae & oculis ipsorum exponere, quid à me postmodùm expectare debeant, simulque Mercurialis instar, intenso ad rem digito, viam, eamq; expeditissimam

studiosis

ſtudioſis præmonſtrare, ad didacticam & Elencticam S. Theologiæ notitiam; Vobis autem, viri ampliſsimi, has qualeſcunque Profeſsionis noſtræ primitias, tanquam tenella meſsis Theologicæ ſemina, in agro veſtro primùm enata, & poſtea benigno fauore veſtro maturitatem aliquam conſecuta, iure, meritoque veſtro, offero & conſecro: tùm ut gratum meum animum hoc officij penſo teſter & probem, tùm, ut candido veſtro ſuffragio, & ſtudijs meis calcar addatis, & adverſus maleuolorum latratus, προμάχους vos præſtetis & ὑπερασπιστάς. Sic ſpero & confido in Domino, quem rogo viri Ampliſsmi, ut curſum veſtrorum omnium conſiliorum ſecundet, voſque Academiæ & Reipublicæ incolumes & florentes ſervet quam diutiſsimè.

Lugd. Bat. 7. Auguſti 1604.

Amplitudini veſtræ addictiſſimus,
LVCAS TRELCATIVS, L. F.

Scholaſtica & Methodica Locorum Communium

S.Theologiæ Inſtitutio.

INSTITVTIONEM THEOLOGICAM Methodo Scholaſtica & in Epitome explicaturi; duo velut Præfationis & Introductionis vice præmittemus.

VNVM de ipſa THOLOGIA, eiuſque Natura, & veritate.

ALTERVM de INSTITVTIONIS noſtræ ordine & Methodo.

THEOLOGIAM intelligimus, non illam ἀρχέτυπον, quæ in Deo ipſius Dei, imo ipſe Deus eſt, (idem enim in ſimplici eſſentia, & Deus, & quod in Deo) qua, & Seipſum nouit in Seipſo, & extra ſe Vniuerſa & Singula per Seipſum, Actu Individuo & Immutabili; Sed ἔκτυπον ex illa priore per revelationem & gratioſam communicationem expreſſam & informatam; ſiue ſecundum *Naturam* uniuerſalem in omnibus hominibus; ſiue ſecundum *gratiam* ſpecialem, & *modum ſcripturæ* in Eccleſia.

Veritatis hujus inquiſiturus, duo tenere debet, τὸ ὅτι ἐστὶ, καὶ τί ἐστι, & *quod ſit* & *quid ſit*.

Eſſe iſtiuſmodi ἔκτυπον THEOLOGIAM, demonſtrat Natura Dei: Lux, tum naturalis conſcientiæ noſtræ, tum ſupranaturalis ſcientiæ revelatæ: Communis gentium ſæculorumque Experientia.

Natura Dei; Cum enim modis omnibus ſit Infinitè Bonus, nulla ratione, bono modo communicandi bonum, carere Deum exiſtimandum eſt, utpote; cujus proprium

ſit

sit sui esse κοινωνικὸν, seu Seipsum communicare, cum reliquis creaturis, pro conditione ipsarum [a].

[a] Matth. 5. 45.

Lux tum *Naturalis Conscientiæ nostræ*, qua prælucente id omnes homines habent constitutum, esse divinationem, aliaque divinarum communicationum genera [b] tum *Supranaturalis scientiæ revelatæ*, qua scimus totam veritatem, quam scire nos ad salutem nostram interfuit, literis sacris plenè ac planè consignatam.

[b] Rom. 1. 18. 19. 2. 14. 15.

Communis Experientia. Nam, vel ipsæ gentes à Deo alienæ, oracula Diaboli pro divinis potius habuerunt, quàm ut ἔκτυπον hanc Theologiam negarent, eaque carere dicerentur [c]. Hinc enim factum, cum apud Ethnicos, Deorum alij Dei, alij Dæmones censerentur, ut bipartita Ethnicorum THEOLOGIA haberetur. Alia enim de veris Dijs, alia de Dæmonibus tractavit. Quæ de Dijs egit fuit constituta triplex, ut docet August. ex Varone. μυθικὴ, φυσικὴ & πολιτικὴ. Quæ Dæmonum vim explicabat fuit bipartita; Quia cùm Dæmonum alij sint boni, alij mali, quæ de Dæmonibus malis, placandis & averruncandis agebat μαγία & γοητεία est dicta; Quæ autem bonos sacrificijs invitabat θεουργία & τελετή. Est ergo THEOLOGIA.

[c] Rom. 1. 21. 22. 23. Act. 17. 22.

August. lib. 5. de Civitate Dei. capit. 6.

Definitur autem; Si vocis ἔτυμον respicias, λογιῶν Θεοῦ seu eloquiorum Dei Scientia: si Rem Ipsam; Vera divinarum rerum Sapientia, communicata divinitus vel modo Naturali, secundum Principia ingenita, vel modo excellentiori, secundum Gratiam supernaturalem.

Atque de hâc THEOLOGIA hoc loco nobis sermo est. *Sapientiam* dicimus Scripturæ exemplo [d]; Rei præstantia, utpote quæ certissimus Principiorum index est, & Amplissima scientiarum omnium princeps; Denique cognoscendi modo Singulari: Distinguitur enim hæc Sapientia ab ea quæ Terrena, Animalis, vel Δαιμονιώδης in Scriptura appellatur [e].

[d] 1. Cor. 2. 6. Coloss. 1. 9. 2. 3.

[e] Iacob. 3. 15.

Hujus Theologicæ Sapientiæ subiectum sunt Res divinæ, tum Natura sua, tum Modo considerandi Cùm enim subjectum duas habeat partes, unam quæ Materiæ locum tenet, & dicitur res Considerata, alteram quæ Formæ & est Modus considerandi, utrumque in hujus subiecti explicatione observamus. *Res consideratæ* sunt Deus

ipse, & Res omnes ad Deum ordinatæ, id est, Res omnes divinæ, vel Natura sua, vel Relatione ad Deum. *Modus considerandi* est ἀνάλογος divinæ Veritati, Toti & singulis partibus æqualiter infusæ, Tradentes dignitati, Naturæ argumenti, & Conditioni eorum contemperatus, quibus traditur.

Atque hæc Natura est & veritas Theologiæ: Institutionis nostræ de illa METHODVM paucis explicamus.

Duplex est docendi METHODVS: Una à Principijs; Altera ad Principia: illa à priori procedens à Causa ad effectum, & à Primis seu Summis ad ima & ultima: hæc à posteriori procedens ab Effectu ad Causam seu ab ultimis & imis ad summa & Prima. Prioris usus præcipuus est in scientijs Contemplativis, Posterioris in Practicis.

Cùm verò THEOLOGIA primarium & principem locum teneat inter utrasque, (unde in Contemplantem, & Agentem à quibusdam distincta fuit) & quæ Sapientiæ ratio est, facultatē præstat, & bene sapiendi & bene agendi; factum est, ut diversâ Methodo à diversis tractata fuerit Theologia, ab omnibus haud incōmode & bona fide.

Cùm enim omnis ordo sumatur vel à rerum considerandarum natura; vel ex meliore & faciliore nostra cognitione: bene CALVINVS, MELANTHON, VRSINVS, qui melioris cognitionis ordinem sequuti sunt methodo Analyticâ; bene etiam HYPERIVS, MVSCVLVS, HEMMINGIVS, ZANCHIVS, Naturæ ordinē sequuti methodo Syntheticâ.

Nos utramque in hac nostra Institutione conjungemus, mutuantes à Synthesi dispositionem, ab Analysi Inventionem, ut ex utraque exsurgat hujus quod instituimus corporis Theologici Systema.

Ordine ergo Synthetico à primis Principijs ordiemur, ut per Media deveniamus ad ultima. Primorum autem, Mediorum, & ultimorum explicationem instituemus Analyticam; Primo veritatem docendo κατασκευαστικῶς; Deinde falsitatem ἀνασκευαστικῶς refutando: Illud quidem Definitionis Loci cujusq; Thologici adminiculo & beneficio, Illiusq; per Causas suas Analysi. Hoc vero, Appendice generalium Solutionum, quas cuique Loco substernemus & præcipuis Aduersariorum, Imprimis vero Bellarmini Argumentis opponemus. Hæc METHODVS.

LIBER

LIBER PRIMVS

De SS. Theologiæ principiis.

SCIENTIARVM singularum sua sunt PRINCIPIA, supra quæ, utpote indemonstrabilia & Immediate prima non liceat ascendere. Inter plures autem Scientias, Illa est perfectior, quæ ex superioribus Principijs fit: perfectissima quæ resoluit rem in Principia prima quæ à prioribus non pendeant, cujusmodi sola est THEOLOGIA. Principia enim aliarum scientiarum non sunt simpliciter prima, sed solum in suo genere, qua scilicet in scientia sua non habent alia priora. Theologiæ verò, nec in ipsa, nec extra ipsam ulla alia debent esse priora Principia, nec Principium Essendi, nec Principium cognoscendi.

Duo enim sunt PRINCIPIA; Rei & Cognitionis. Illa ex quibus alia producuntur; Hæc ex quibus aliorum pendet cognitio. Utraque Analogicè in Theologia à nobis considerari oportet. Principia enim duo vocis ἔτυμον nobis innuit, θεὸν & λογὸν. Deus Principium Essendi, ac Theologiæ Causa Prima, à qua tum finis Theologiæ, tum Media ad hunc finem oriuntur; Λόγος Principium Cognoscendi, per quod finis Theologiæ & media ad illum cognosci possunt.

Utraque Principia Immediate prima. Deus Principium immediate primum, quia hoc nihil prius fuit. Λόγος Principium immediate primum, quia hoc nihil prius dictum fuit. Quæ duo licet Principij dignitate & officio conveniant, tamen Ordinis Ratione, Actionis modo, & Effectus productione distinguuntur, ac sibi invicem subordinantur. Nam Deus, primo Mediate in verbo nos alloquitur. Deinde, verbum mediate ad Dei cognitionem nos ducit. Quæ cognitio cùm velut finis principalis, ac subjectum adæquatum totius Theologiæ intendatur, Medium illi subordinatum, quòd VERBVM diximus, præcognosci debet.

DE

DE VERBO DEI PARS Κατασκευαστική.

THEOLOGIAE PRINCIPIUM Dignitate Primarium est Deus, sed melioris cognitionis ordine Primum est VERBUM.

VERBUM intelligimus προφορικὸν seu enuntiativum, quo cum homine Deus communicavit, aut Singulariter revelatione per oracula, visiones, somnia: aut communiter, viva traditione doctrinæ per manus, aut modo excellentiori per SCRIPTURAM.

HANC Definimus; INSTRUMENTUM sacrum de veritate ad salutem necessaria [a], per Prophetas & Apostolos [b] tanquam Dei Amanuenses fideliter & perfecte in libris Canonicis perscriptum [c] ad Ecclesiæ salutarem instructionem [d].

a Rom. 15. 4. 1. Tim. 4. 5. Ioh. 5. 39.
b Rom. 1. 2. 2. Pet. 1. 19. 2. Pet. 3. 15. 16.
c 2. Tim. 3. 16.
d 2. Pet. 1. 12. Psal 119. 1. Tim. 4. 13. 16.

Instrumentum dicimus; tum Fœderis ratione, cujus fieri Instrumentum Deus voluit, & Novato Contractu in publica Acta referri: tum Relatione ad aliud, Seu usu & officio suo; quia Scriptura Sacra non est propter se, sed quæ instrumentorum ratio est propter aliud. Hujus Instrumenti sacri Authoritas, Perfectio, Perspicuitas & Usus; ex Causarum Methodica Analysi conspicua fient.

CAUSA EFFICIENS Scripturæ, est Deus [e] Pater, in Filio, per Spiritum. Hanc enim Pater Ecclesiæ exposuit sermone enuntiativo, & operibus Gratiæ & potentiæ, Communiter, & Singulariter, Ordinarie, & Extraordinarie [f]. Filius utroque modo in novo Testamento confirmavit [g], Spiritus sanctus sermone ἐνδιαθέτῳ seu testimonio interno cordibus fidelium obsignat [h]. Divina ergo est Scriptura, Origine, Rebusque tum Essentialibus atque Insitis illius, tum Assumtis.

e 2. Tim. 3. 16. 2. Pet. 1. 21.
f Heb. 1. 1.
g Ibid. vers. 2.
h Esai. 59. 21. Ioh. 14. 26.

Origine; Omnis enim veritatis scientia est à Prima veritate, cujus Scriptura Instrumentale symbolum est, ac velut efformata imago. Hinc & immediate Decalogum suo digito Deus inscripsit tabulis [i], & mediate totum illud Systema sacræ Scripturæ, singulasque partes illius per servos suos, tanquam Actuarios, vel tabularios publicos mandavit exarari [k].

i Exod. 34. 27.
k 2. Tim. 3. 16.

Divina quoque est rebus tum *Insitis*, tum *adsitis* Scripturæ.

turæ. Nam & Essentiales illius partes, Materia, & Forma divinæ sunt, & divinus Finis prout dicetur postea; & vel Aspectabilis significatio, & demonstratio Spiritus & Præsentiæ divinæ, Antiquitas ipsa, Invictum veritatis robur, aliaque plurima divinam esse attestantur. Quæ autem Scriptura Deum habet Authorem, divinam habere AVTHORITATEM necesse est.

AVTHORITAS porro hæc duobus modis consideratur, primum quidem in se, deinde respectu Nostri. Authoritas Scripturæ in se divina est, Causa, Subjecto, & Doctrinæ certitudine.

Causa. Tanta enim est Scripturæ authoritas, quanta est Spiritus Sancti [l] & rem & verba illius dictantis, cujusque Prophetæ & Apostoli tantum fuerunt amanuenses [m].

Subiecto, cùm enim testimoniorum de rei authoritate duplex soleat esse ratio, una ex Efficacia Testantis, altera ex Natura & Proprietate instrumenti; Rerum, quarum Scriptura instrumentum est, respectu; Authoritatem summam habet & infallibilem [n].

Doctrinæ certitudine, quam Virtute, Veritate, & Complemento Scriptura habet à Deo. *Virtute.* nam & semper eam spiritu suo confirmavit, & suis temporibus operibus gratiæ & potentiæ [o]. *Veritate* nam Totam Veritatem communicabilem continet in se, & Sola, & Perfectè [p]. *Complemento.* nam ut Substantia, ita & Eventu in Scriptura omnia sunt certissima & verissima [q].

Respectu nostri autem seu nobis est divina Scripturæ Authoritas, Testificatione Dei, tum Singulari, tum Communi.

Singulari. nam summam Authoritatem illam, tum publice testatus est Deus, ordinariè & extraordinariè, tum privatim obsignat æterno Spiritu suo in conscientia piorum [r].

Communi. nam primo Ministerium seruorum suorum indubitatum adhibuit Deus, ut notariorum idoneorum qui intervenerunt inter Deum loquentem & Ecclesiam quam alloquitur, ad perpetuam rei veritatem [s]. Secundo accedit Consensio, Canonis Legis cum Veritate; reliquorum autem librorum cum Lege & Veritate. Tertio adest Ecclesiæ Assensio, quæ Scripturam à Deo traditam

l 1.Ioh.1.9.
m Ioh.14.16.
n Heb 4.12.
o 1.Thess.1.5.
p 2.Pet.1.19.
q Matth.24.35.
r 1.Ioh.1.37.& cap.5 6.
s Ephes.2.20.

tam probavit, accepit, servavit, tradiditque Ministerij verbi, illiusque appendicis, disciplinæ Ecclesiasticæ usu & exercitio.

Quæ Authoritas Ecclesiæ, Secundaria est, non ad statuendam sed ad testificandam divinam Authoritatem Scripturæ. Utraque enim agnoscenda est, sed suo gradu & ordine. Primaria quippe solida, & essentialis est Scripturæ: subordinata, accidentaria, & tota ministerialis est Ecclesiæ.

CAVSA MATERIALIS Sacræ Scripturæ sunt Res divinæ, revelatæ ad salutem pro captu nostro, & relatæ in Canonem.

CANONEM appellamus Doctrinam utriusque Testamenti libris comprehensam: cujus forma Interna quidem, est Dei veritas immutabilis, Externa vero Scriptura sacra, internæ illius symbolum absolutissimum. Scripturæ enim instrumentum veluti Canonis illius essentialis seu verbi veritatis indicem ad asserendam veritatem, quasi externæ formæ, constitutione quadam adhibuit & sanctificavit Deus, ut ex ordinatione divina, Fidei & Vitæ Canon esset, seu mensura adæquata Totalis & integra.

Hujus Canonis & NATVRA & OFFICIVM explicanda veniunt.

NATVRA cùm enim triplex in Ecclesia ad hoc usq; tempus, Canon fuerit, unus Divinus, alter Ecclesiasticus, tertius Falsus; quomodo propriè dictus Divinus Canon ab Ecclesiastico, uterque à Falso distinguatur, dignoscere necesse est, Partibus suis, Modo tradendi, & Conditionibus proprijs.

Hujus Canonis *partes* secundum illa duo Ecclesiæ tempora, Veteris & Novæ, in libros Testamenti veteris & novi distinguimus [t]. [t] Ier. 32. 31.

VETVS CANON est quem prisca Iudæorum Ecclesia divinitus acceptum servavit, & posteris per manus tradidit secundum Deum: cujus libri à Iudæis 22. à nobis distinctius 39 numerantur, & in tres classes dividuntur. Prima continet πεντάτευχον Moysis Secunda Prophetarum libros tum historicos, tum Propheticos; quorum alij, Ante deportationem editi, Iosuæ, Iudicum, Ruth, duo Samuelis, duo Regum, Historici: Esaias Ieremiæ

bona

bona pars, & minores novem Prophetæ, Prophetici: alij deportationis tempore, posteaque. Esdras, Nehemias, Esther historici; Ieremiæ pars aliqua, Ezechiel, Daniel & tres minores Prophetæ ultimi, Prophetici: Tertia continet ἁγιόγραφα, ante deportationem, Iobum, Psalmorum partem maximam, Proverbia, Ecclesiasten, Canticum Canticorum; deportationis tempore & postea duo Chronicorum.

Novvs Canon est quem Christiana Ecclesia amplius habuit, inde à Christi Apostolorumque temporibus, cujus Canonis substantia est verbum à Christo enunciatum, & res gestæ; Quorum fidelissima historia in quatuor Euangelijs; Exempla in Actis, Exegesis in viginti & una Epistolis, Prophetia in Apocalypseos libro continentur.

Modus utriusque Canonis tradendi secundum Tempora Ecclesiæ & Pesonas variavit, Forma interna Canonis, id est, verbo Dei immutabili permanente. Nam ut pro tempore Lex seu libri Moysis Canon fuerunt in Ecclesia, ita & post Moysem quæ Scriptura accessit, fuit illius instrumenti & Canonis Exegetica.

Conditiones hujus proprie dicti & Divini Canonis sunt duæ: Una, ut veritatem contineat in se, seu verbi veritatis Formam habeat expressam: Secunda ut divina authoritate traditus, imperatus, & sanctificatus sit, ut sit nobis in Ecclesia Canon, quarum conditionum posterior à priori nunquam divelli debet.

Sanctificavit autem Deus libros supra dictos, ut essent in Ecclesia Canon; partim Communi, partim Singulari modo. *Communi*, utriusque enim Canonis libros approbavit & confirmavit Deus, non tantum Spiritus testimonio; sed etiam Canonis consensione, & Ecclesiæ Testificatione. *Singulari*, nam libros Veteris Canonis sanctificavit Deus singulariter. Πεντάτευχον sermone, signis & eventis: Libros Prophetales & ἁγιόγραφα ante deportationem signis extraordinarijs, nubis & fumi in templo [w]; Dei responsionis per Ephod, Urim & Thummim [x]. Post deportationem testimonijs eventorum singularibus. Libros autem Novi Canonis sanctificavit Deus singulariter, tum per filium suum patefactum in carne, ejusque dicta

[w] 1. Reg. 8. 10. Levit. 16. 2.
[x] Exod. 28. 30.

dicta & facta [y]; tum per Apostolorum suorum Ministerium, signis, virtutibus & miraculis efficacissimum [z]. Atque hæ Canonis divini *partes*, *modus* & *conditiones*. [y] Heb.1.2. [z] Matth.3.5.

CANON alius est Ecclesiasticus, qui nec veritatem perfecte in se continet: nec à Deo in Ecclesia sanctificatus est, ut esset Doctrinæ ac Fidei Canon, qui Διὰ πεόκανον ideo à Græcis vocatus est. Ad hunc Canonem pertinent libri Apocryphi, sive integri, Esdræ tertius & quartus, Tobit, Iudith, Macchabæorum duo, Sapientia, Ecclesiasticus: sive appendices Canonicorum, Baruch, Oratio Manassis, & quæ ad Danielem & Estera adiecta sunt. Hi licet in Canonem Ecclesiasticum adoptati fuerint, Modis tamen evidentibus, id est, Fide, Ordine, & Usu, divini istius Canonis libris postpositi fuerunt à Patribus; unde licet abusivè Canonici vocati fuerint, Consuetudine scilicet, tamen Proprie in Ecclesia Apocryphorum nomine à Canonicis distincti sunt.

Falsus CANON est, qui postquam increvit Apocryphorum librorum authoritas, opinione humana constitutus est.

CANONIS officium duplex est: Unum veritatem docere; Alterum hac veritatis regula controversias omnes de Religione decidere. Est enim Spiritus sancti, summi & interni Iudicis Propria & iudiciaria vox & sententia, à qua non liceat provocare.

CAUSA FORMALIS S. Scripturæ duplex est, Interna & Externa. Illa est, qua Scriptura cum divina veritate, & suis ipsius partibus est ἀνάλογος: Hoc est Sacræ Scripturæ ἀκειβολογία, qua omnia præscripta sunt stylo contemperato, tum dignitati dicentis, tum naturæ dictionis, tum demum, conditioni eorum quibus dicitur.

Ex utraque, ut etiam ex Causarum reliquarum consideratione, exsurgit S. Scripturæ PERFECTIO, & Secundum se, & Oppositè ad Traditiones non scriptas.

Secundum se, quia totam veritatem communicabilem continet Scriptura perfectissimè, Principio, Subjecto, & Effectu.

Principio, Cùm enim omne sive Rei sive Cognitionis Principium debeat esse Perfectum, & ex imperfecto nullæ Apodicticæ seu veræ deducantur conclusiones; omnino

nino Sacram Scripturam, omnis doctrinæ de veritate Principium Primum, Unicum, & Immediatum, perfectissimam esse, necesse est [a].

[a] Deut 22.12. vers.ult.

Subiecto. Partes enim habet, tum Essentiales, de quibus diximus, Materiam & Formam, tum Integrales, Legem & Evangelium; Totaque perfecta est, & Absolutè & Relatè. *Absolutè*, quia secundum Substantiam aut Expressè aut Analogicè continet Doctrinam omnem, de Fide & de Moribus, quæ communicabilis est (Nam, cum rerum divinarum, aliæ sint Communicabiles, aliæ Incommunicabiles: Communicabilium vero alias in hac vita nobis non expediat communicari, alias expediat. Res divinas Scriptura contineri Perfecte dicimus, quæ & scibiles & scitu sunt utiles [b].) *Relatè*, quia ut Perfectionem habet Totius, ita & Partium habet perfectionem in Toto. Illa dicitur Perfectio essentialis, Hæc secundum Quantitatem; ita tamen ut distinctis temporum cancellis, suis temporibus quæque pars sufficeret, nobis vero partes omnes in Toto.

[b] 2.Tim.3.16.

Effectu, Nam facit hominem sapientem ad salutem, ad omne bonum opus instruit, beatumque efficit inchoatione in hac vita, consummatione in altera [c].

[c] Ioh.2.vers.ult. Rom.15.4. Ioh.3.59.

Nec tantum Secundum se Perfecta est: sed & Opposite ad Traditiones non scriptas, quas omnes Perfectione sua excludit [d].

[d] Galat.1.8.

TRADITIONUM nomine intelligimus, non generali significatione doctrinam utroque modo traditam sermone & scripto, ut in Scriptura [e] & apud Patres sumuntur sæpissime: sed specialiori, pro omni Doctrina à Prophetis aut Apostolis non scripta, sive Dogmatica dicatur, sive Historica sit, sive Ceremonialis. Traditionum enim *Dogmaticarum* quæ ad fidem & ad mores, pertinent, Perfecta ratio in Scripturis à Deo nobis tradita est, & quæ extra Scripturam traduntur non astringunt. *Historicarum* vero de Rebus à Christo aut Apostolis dictis aut factis, ratio communis perfecte Scripturis continetur quas scire nos expedit ad salutem: Quæ extra scripturam traduntur pro Scripturis humanis habendæ sunt. *Ceremonialium* ipsum essentiale secundum genus ipsorum in verbo Dei perscriptum est, Ipsorum vero Accidentale,

[e] 2 Thess.2.15.

dentale, quod est de Circumstantijs, Liberum est ac Murabile.

Cavsa Finalis pro ratione duplicis Objecti duplex est: Summa & remota est Dei in veritatis suæ conservatione Gloria: Secundaria & proxima, de qua hoc loco sermo est, Ecclesiæ Instructio ad salutem.

Hujus Instructionis media necessaria Tria sunt; Perspicuitas Scripturæ, Lectio, & Interpretatio; Quorum illa Scripturam, hæc nos, ultima tum illam tum nos respicit.

Primum medium est Perspicvitas. Nam rei obscuræ & dubiæ doctrina, nec tradi debet, nec percipi potest, cùm à notioribus omnis seu Naturę, seu Doctrinæ ordine Instructio instituatur. Cùm autem notius aliud sit Natura, aliud Nobis; Perspicuitatem Scripturæ consideramus utroque modo; tum Natura sua quatenus à Deo Inspirata est, tum ratione Nostri quatenus inspiramur à Deo ad perceptionem illius.

Perspicuitatis illius in se duo sunt Argumenta; Res in Scripturis traditæ, & Modus illas tradendi. *Illæ* enim licet dignitate, & majestate sua obscuræ videantur, si tamen veritatem illarum cum suo πρωτοτύπῳ analogam [f], si Legem & Evangelium quibus tanquam partibus continentur [g], si summum rerum & verborum consensum [h] si demum effectum ipsarum primarium, ex doctrinæ, & salutis, nobis in sacris literis oblatæ perceptione, gloriam Dei respicias, in se perfectam esse maxime necesse est [i].

Modus autem res tradendi, seu stylus, & ad res ipsas de quibus agitur, & ad eos quibus instituendis tradita fuit Scriptura, est accommodatissimus, summam referens simplicitatem, tum in verbis; tum in Sensu & significato. *In verbis.* nam quæ Propriæ sunt loquutiones, Proprietate verborum lucent: quæ Figuratæ perspicua sunt orationis sacræ lumina. *In sensu,* qui per se unicus est, quem scilicet Intentio dicentis & Rei significatæ natura importat. Nam bene Scholastici, Theologiam Symbolicam non esse Argumentativam. Variè tamen ad usum auditorum, per Anagogas, Allegorias, & Tropologias accommodari potest, manente unico illo Literali & Grammatico Sacræ Scripturæ sensu integro.

Perspicuitatis Scripturæ respectu Nostri duo itidem sunt

f 2.Pet.1.19.
g Deut.30.11. 2.Cor.4.3.
h Proverb.6.2.
i Ioh.20.31.

ſunt Argumenta: unum Neceſſitatis abſolutæ, quod ſcilicet Scriptura fidei unicum ſit Medium & Inſtrumentum; cùm enim fidei Elementa ſeu gradus ſint Cognitio, Aſſenſus, & πληροφορία, hæc tria abſque Scripturæ Perſpicuitate nullo modo conſtare poſſunt: Alterum ex hypotheſi Promiſſionis divinæ, de inſcriptione legis in cordibus noſtris & diffuſione ſeu Claritate doctrinæ Evangelicæ [k]; cujus Promiſſionis complementum nullum foret, niſi Sacræ Scripturæ, quæ legis, doctrinæque illius ſummam nobis exhibet, perſpicuæ eſſent in omnibus quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria: Prout autem hujus tum fidei, tum Promiſſionis ſenſus, Gradus ſunt & Impedimenta à carne; ita & Perſpicuitatis hujus in regenitis. Unde nec pariter omnia ſingulis, nec æqualiter ſingula omnibus, clara & Perſpicua ſunt: Omnibus tamen & ſingulis pro demenſo Fidei, & Illuminationis divinæ, ſufficienter ad ſalutem.

k Eſai.59.21. Ier.32.31.

2 Secundum inſtructionis Medium eſt LECTIO Sacræ Scripturæ, quæ pijs omnibus & ſingulis neceſſaria eſt, tum propter Præceptum, tum propter Salutem noſtram, tum propter Ædificationem aliorum. *Præcepti* ratio explicatur in Scripturis duobus modis. Expreſſe [l], Analogice & ex conſequentia, quia in Scriptura Deus omnes alloquitur, Scripturæ doctrina eodem jure cum omnibus eſt communis, Scripturarumque finis eſt, eſſe Potentiam ad ſalutem cuivis credenti, & alia plura argumenta quæ vi conſequentiæ educi poſſunt. *Salutis autem* noſtræ ratio cùm in Scripturis exponatur perfectè, vel illius aſſequendę ſtudium officiumque lectionem Scripturæ nobis commendat. *Communis* aliorum ædificatio; Cùm enim ut vitâ, ita & doctrinâ alios inſtruere teneamur, Ea nos percipere oportet, in quibus & vitæ & doctrinæ regulam perſcriptam habemus perfectiſſime.

l Ioh.1.29. Coloſſ.4.16. 1.Theſſ.5.27.

3 Tertium medium eſt INTERPRETATIO ſive publicæ, ſive Privatæ authoritatis; cujus Principium eſt Spiritus ſanctus, Modus eſt veritas, Regula eſt Scriptura, uſus eſt Charitas; Media verò, quæ quidem Primaria ſunt, ſunt Perpetua Collatio Sacræ Scripturæ cum Scriptura: Conſideratio eſſentialium loci, id eſt, tum Intentionis dicentis, tum Naturæ dictionis: Analogia Fidei,

ut

ut omnia exponantur secundum veritatem primorum dogmatum in Theologia; Quæ verò Secundaria sunt; sunt Praxis Ecclesiæ, Decreta Conciliorum saniorum, & Expositiones Patrum: Quibus omnibus eatenus datur locus, qnatenus cum Scripturâ & analogiâ fidei consentiunt.

DE VERBO DEI PARS
Ἀνασκευαστική.

De Veritate SCRIPTVRAE in Definitionis illius per causas Analytica Explicatione dictum est; Pro Veritate illius contra Objectiones, generalium solutionum & Distinctionum appendice dicemus paucis, sequuti Causarum explicatarum ordinem & Methodum.

Distinctiones pro AVTHORITATE *Scripturæ contra Costerum Enc. lib. 2. cap. 2.*

PRIMA.

Ecclesiae & Scripturæ duplex est ratio, una communis respectu authoris, altera singularis respectu authoritatis quam ipsis author indidit; Utriusque author Deus est, sive mediatè, sive immediatè; Authoritas verò à Deo diversa: Scripturæ Primaria & Formalis, Ecclesiæ Secundaria & Ministerialis.

SECUNDA.

Scriptura duobus modis consideratur, vel Secundum verbi substantiam Primariò, vel Secundum Scriptionis Modum Secundariò. Illâ, Scriptura Ecclesiâ antiquior est, utpote per quam generata est Ecclesia.

TERTIA.

Quædam ad rei confirmationem requiruntur absolute & per se, quædam per accidens & propter aliud. Si quâ Ecclesiæ confirmatione eget Scriptura, eget propter Accidens, non Per se, eoque confirmatio Ecclesiæ, non est Causæ Efficientis, sed Ministræ.

QUARTA.

In Causis coordinatis, eæ quæ inferiores & posteriores sunt, non possunt aliarum priorum vim & facultatem obtinere.

obtinere. Omnis autem Ecclesiæ Authoritas est subordinata. Utriusque tamen usus maximus. Scripturæ, ut Medij ad credendum Principalis, Ecclesiæ ut externi & Ministerialis.

QVINTA.

Alia est Corruptio vocum ac locorum singularium quorundam, quorum vitio non possunt partes primariæ vitiari, alia essentialium partium Scripturæ. Prior si quæ accessit Scripturæ (posteriorem enim negamus omnino) non Scripturæ vitium est, sed aut aliena malitia, at Ecclesiæ Infirmitate, aut particulari inscientia Domesticorum ejus factum est.

Loca Scripturæ quæ detorquet Costerus, sunt.

Ioh.14.16. Resp. Male ad Ecclesiam transfertur communiter, quod de Apostolis dictum est singulariter. Horum enim testimonium, est Immediatum, Inculpatum, & Extraordinarium, Illius vero Mediatum, Infirmum & Ordinarium.

Luc.10.16. Resp. Quod de Officio Ecclesiæ respectu Censuræ & Disciplinæ Ecclesiasticæ dictum est, ad illius officium, respectu doctrinæ non est restringendum.

1.Tim.3.15. Resp. Quæ laudes Ecclesiæ in Scriptura tribuuntur, ministerium illius indicant non authoritatem, utpote quæ Ecclesia depositum veritatis servet, ut domus Dei; proponat ut columna ad quam appensa est, immotamque in columna servet ut basis illius.

Distinctiones pro CANONE, *contra Bellarminum 1.tom.lib.1.cap.7.ad 16.usque.*

QVæ objectiones contra Canonem afferri solent, vel contra omnes Canonis libros communiter, vel contra singulos afferuntur singulariter. Harum omnium generales sunt solutiones.

PRIMA.

Concilia quæ de Canonicis libris; & Apocryphis Canones habent, sunt aut vetera, aut recentiora: vetera, aut œcumenica quorum dignior est fides, tale est Laodicęnum celebratum anno post natum Christum trecentesimo,

mo, quod eundum nobiscum Canonem agnoscit: aut Provincialia, quale Carthaginense tertium celebratum anno quadringentesimo, nullam habens authoritatem, tum quia particulare, tum quia à priori œcumenico Laodicæo erroris convincitur: aut recentiora sunt, Florentinum & Tridentinum, quorum authoritas nulla est, tum quia nimis recentia, tum quia Papistica, & Tyrannica.

SECUNDA.

SACRUM, DIVINUM, CANONICUM, aut propriè, Reipsa, &, Secundum Veritatem ita dicuntur, aut quadam Similitudine, id est, ex Opinione & Institutione Hominum secundum quandam imaginem. Atque in utraque significatione Sumuntur apud Patres communiter; Priori, cum agunt de libris verè Canonicis, Posteriori enim de Apocryphis.

TERTIA.

Ejus est solius Canonē præstituere, dare & tueri in Ecclesia, qui author, Dominus & servator est suæ Ecclesiæ.

QVARTA.

Nec Apocryphus Apocryphi authoritatem confirmat, nec Concilia Florentinum & Tridentinum nec lectio Ecclesiastica, nec demum Patres vel ex Apocryphis loca citando, vel Apocryphos Sacrarum Scripturarum denominatione designando Alius enim est Canon Lectionis Ecclesiasticæ. Alius Canon Fidei.

Distinctiones pro PERFECTIONE *Scripturæ.*

CUM duo Argumentorum genera ab Adversarijs contra perfectionem Scripturæ afferri soleant, unum contra Necessitatem, alterum contra Sufficientiam: de utroque agemus simul.

Contra Bellarminum 1. tom. lib. 4. cap. 4.

PRIMA.

Duplex est NECESSITAS, una Absoluta, altera ex Hypothesi: seu, Necessarium aliquid dicitur duobus modis, vel ut Causa, vel ut Concausa, verbum Dei revelatum omnibus simpliciter est necessarium, ut causa,

Scriptura verò ut concausa. Non sequitur autem, Patres ad Moysen usque, causa necessaria usi sunt, absque hac Concausa; ergo & nos. A Temporis enim mutatione fallax est conclusio.

SECUNDA.

Sola traditio fuisse dicitur aut Secundum quid, id est, sine Scriptura, atque ita Traditionem fuisse fatemur ad Moysem usque: aut Simpliciter, & negamus; Habuerunt enim loco Scripturæ, innumerabilia Elementa alia, ac Rudimenta.

TERTIA.

Totum dicitur duobus modis; vel secundum quantitatem, vel secundum perfectionem essentiæ suæ; Singuli libri sufficientes sunt perfectione suâ essentiali, quamvis secundum rationem integralem & quantitatem suam, non habeant totius sufficientiam, sed suam.

QUARTA.

Qui libri perierunt vel non fuerunt Canonici, vel eorum substantia in Canonicis habetur.

QUINTA.

Præcepta Dei alia sunt Expressa & Manifesta, alia vero Interna & Occulta. Mandavit Deus verbum suum præscribi, tum Interna spiritus inspiratione, communiter unde divinitus dicitur inspirata: tum quibusdam Expresse Singulariter Apocal. 1. 11.

SEXTA.

Omnia continentur in Scriptura vel Expresè vel Analogicè. Sic quid de Fœminis non circumcisis, de Infantibus mortuis ante octauum diem, de Gentibus servatis, sentiendum sit, ex Scriptura analogice sciri potest.

SEPTIMA.

Principii Principium haberi non potest, nec quæri debet. Scripturam autem Divinam esse non ex traditione cognoscitur; sed Primo ex interno Spiritus Christi Testimonio. Secundò ex Testimonio Apostolorum tanquam publicorum Notariorum in Ecclesia. Tertio ex Testimonio Scripturæ, tanquam Instrumenti Divini; Ac ultimo demum ex Testimonio Ecclesiæ Dei Apostolorum & Scripturæ testimonium palam, ac velut in Columna proponentis.

OCTAVA.

OCTAVA.

Scriptura non est Ambigua in se, sed nobis per Accidens ac potius videtur esse vitio mentis nostræ; Deus autem illius interpres est ἀναμάρτητος per Spiritum suum & verbum scriptum. Atque hac traditione divina opus est ad intelligendam scripturam. Quæ enim de Æqualitate Personarum, Processione Spiritus, Peccato originis, Descensu Christi ad inferos cognoscere nos oportet, sufficienter ad salutem in Scripturis explicantur.

NONA.

Quæ de virginitate Mariæ post partum, de Paschate die Dominico celebrando, de Pædabaptismo, de Purgatorio dicuntur; Aut non sunt Necessaria, ut primum & secundum, aut habentur in Scripturis analogice, ut tertium, aut sunt falsa, ut quartum.

Loca quæ à Bellarmino contra perfectionem Scripturæ citantur 1.*tom. lib*.4.*cap*.5.*sunt.*

Ioh. 16.10. Resp. De singularibus agit locus, quorum scientia Infinita est, quæque idcirco in Scripturis non κατὰ μέρος & καθ᾽ ἓν sed κατὰ λόγον & καθ᾽ εἶδος explicantur: aut etiam de ijs quorum revelationem pro temporis œconomia differre voluit Christus in tempus extraordinariæ illius & visibilis Spiritus Sancti communicationis.

1.Cor. 11.2. Resp. In Sacra Cœna Domini duo concurrunt, Ipsa *Substantialia* Cœnæ, id est, Materia & Forma. Deinda ipsa *Ceremonialia* seu Ritualia. Illa per se necessaria sunt & fidelissimè ab Apostolo tradita fuerunt. Hæ vero secundum quid; Quod enim in illis Morale est, necessarium est, eoque perscriptum ab Apostolo; Quod vero Rituale tantum, est, Adiaphorum est & Ecclesijs Liberum relinquitur.

2. Thess. 2 14. Resp. Traditionis vox æquivoca est, vel enim significat communiter Doctrinam omnem quocunque modo traditam, sive sermone sive scripto; vel significat singulariter & opposite eam doctrinam quæ Scripta non est; In prima significatione sumit Apostolus, non secunda.

1.Tim. 6.2. & 2.Tim. 1.13. Resp. Depositum & Formam

mam sanorum verborum non posse aliter explicari quam de ipsa Scriptura & Doctrinæ Christianæ Substantia, Docent omnes Loci circumstantiæ.

2. Ioan. 1, 2. Resp. Inconsequens est argumentationis genus à singularibus quibusdam aut factis aut ritibus quæ scripto consignare non fuit necesse. Aliud de ipsa Doctrinæ Fidei Substantia.

Distinctiones pro PERSPICUITATE *Scripturæ: contra Bellarminum lib. 3. 1. tom. cap. 1.*

PRIMA.

SCRIPTURAE sive claritas, sive Obscuritas duplex est Una NOBIS, quâ Rerum natura, quâ infirmitate nostra. Altera scripturarum MODO ac medio; Obscuritas omnis cujus mentio fit apud Patres non est Scripturarum, sed vel rerum in Scriptura, propter Majestatem ipsarum, vel nostra qui absque interna luce Spiritus eas cognoscere non possumus, & quæ novimus, ex parte tantum & modo imperfecto novimus.

SECUNDA.

Res Scripturæ, licet majestate sua nobis obscuræ sint, quæ tamen in Scriptura proponuntur, obscuræ non sunt. Modus enim dicendi modis omnibus Perspicuus est, nec in Scripturis ulla est aut Contrarietas, aut Ambiguitas, aut Falsitas; quæque hyperbaticæ sunt orationes, Phrases Tropi & Figuræ ullam illarum obscuritatem designant.

TERTIA.

Commentariorum usus non simpliciter arguit obscuritatem Scripturarum, sed nostram Infirmitatem; Nec enim Doctrinam Scripturæ Perfectam in se capimus modo perfecto, sed Modulo nostro, Medijs imperfectis, & ut loquuntur, proportionatis.

QVARTA.

Dogmata quę in Scripturis proponuntur tribus modis considerantur. Primo in se, Secundò quatenus in Scriptura proponuntur; Tertio quatenus à nobis intelliguntur. Primo & tertio modo Scripturæ aliquatenus obscuræ sunt, secundo maxime Perspicuæ.

Loca

Loca quæ ibidem citat Bellarminus sunt.

Psal,119.18. *Resp.* Aliud est agere de Interna & naturali nostra cæcitate cui succurri oportet Interna oculorum mentis Illuminatione, Aliud vero de Obscuritate Scripturarum in se; eoque à Personis ad Doctrinam non valet consequentia.

Luc. 24.27. Act.8.24. *Resp.* Quæ media inserviunt Intelligentiæ & explicationi Scripturarum, non Scripturas respiciunt, sed nostram Infirmitatem cui interpretatione ipsarum succurri solet & debet.

2.Pet.3.16. *Resp.* Obscuritas rerum in se propter majestatem ipsarum distingui debet à modo illas tradendi, possunt enim res obscuræ perspicue tradi. Nec à parte Integrali ad Totum valet Consequentia; Quia aliud est Scripturam esse difficilem, aliud vero quædam esse difficilia in Scripturis.

DE DEO ET DEI ATTRIBUTIS PARS Κατασκευαστική.

SECUNDUM Sacræ Theologiæ principium DEUS est.

Secundum dicimus non Naturæ ordine, Deo enim nihil Prius est, sed melioris Cognitionis nostræ, quia ut salutaris omnis Cognitionis de Deo instrumentum Primum est Scriptura: ita Rerum quæ huic cognitioni subserviunt principium Essendi Primum & summum DEUS, est; A quo omnia dependent Immediate.

De DEO autem (quem esse tam Natura & Ratio docuit hominem ψυχικὸν sufficienter, ad ἀναπολογίαν [a], tum Scriptura & Fides Christianum sufficienter ad salutem [b]) Duo nos cognoscere oportet. Quid sit? id est Naturam, &c. Quis sit, id est, Attributa illius.

[a] Rom.1.19. 20.21.

[b] Ioh.17.3.

NATURA Dei pro modo Revelationis divinæ, & modulo Cognitionis nostræ duplici via inquiri potest ac debet. Una Nominis, altera Rei seu Definitionis: quibus duobus cognitio omnis de re aliquâ absolui solet.

Quicquid de DEO dicitur, certum est quod Deus non est, id quod de eo dicitur, quia Ineffabilis est; tamen cum

cum *Nomen* sit significatio ejus rei quæ comprehendi potuit, quantum potuit; varia Deo Nomina in Scripturis attribuuntur, quibus non tam Natura Dei explicatur; quam illud quod de Ipsa à nobis cognosci potest.

Ea vero omnia sub duplici ratione exprimi & explicari solent; una, *Negativa*, altera, *Affirmativa* seu Positiva.

Quæ *Negativa* Deo nomina tribuuntur, ut, Immensus, Infinitus, removent ab eo Imperfectiones Creaturarum.

Quæ *Affirmativa*, aut enuntiantur *Essentialiter*, aut *Relativè*; aut per *Metaphoram*.

Essentialiter sive *Propriè*, quale est Proprium illud & Essentiale Dei nomen Iehova, eique æquipollentia reliqua, quæ nulli Creaturæ unquam, ne Analogicè quidem attribui possunt; sive *Communiter*, quæ hominibus quidem adaptari possunt, Deo tamen conveniunt, tum Modo excellentiæ, ut Deus Rex, bonus, sapiens & ; tum Modo Causæ inde pendentis ut Creator, Redemtor, &c. quæ omnia distinguuntur in Deo non Essentiæ, sed Effectorum ratione.

Relativè quæ dicuntur, Nomina sunt Personarum, quorum nulla est περιχώρησις seu commeatio; sed singulis personis propria sunt Singulariter, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus.

Metaphoricè enuntiantur, quæ *Deo* tribuuntur vel per ἀνθρωποπάθειαν, ut Homo, Iratus, Dormiens, vel per ἀναλογίαν & Similitudinem, ut Leo, Lapis, Fluvius, &c.

A NOMINUM Divinorum Consideratione, pergimus ad *Rei* explicationem, seu ipsius Dei descriptionem.

Est autem DEUS ut quam brevissimè definiunt Hebræi, Iehova Elohim [b], id est, una Essentia Trium Personarum.

[b] Exod. 6.2. & 3.13.

Hujus descriptionis membra duo sunt. Unum de ESSENTIA & Essentiæ UNITATE; Alterum de PERSONIS, & Personarum TRINITATE; quæ duo nec à Naturæ divinæ explicatione separari possunt; nec in eadem confundi debent. Nam ut summa est ac individuæ Essentiæ divinæ UNITAS in Personarum pluralitate; (ESSE enim Patris, est ESSE Filij & Spiritus Sancti.) Ita Realis est ac discreta in Essentiæ Unitate Personarum

narum DISTINCTIO (Esse enim Patrem, non est esse Filium, aut Spiritum Sanctum)

ESSENTIAE unitatem dignoscimus duobus modis; primò ESSENTIAE veritate, secundò MODO unitatis.

ESSENTIA est qua per se & ex se absolutè Deus est, & existit, Est enim id solus quod est & qui est, id est, ὀυσία alteri non innitens.

MODUS *Unitatis* non est Aggregationis, non Generis, non Speciei, non Consensus; sed Numeri, quia non possunt esse multi Dij.

Hic unitatis modus tribus probatur Argumentis; *Testimonijs* Scripturæ & plurimis & perspicuis, Veteris & Novi Testamenti [c]. *Principio*, quod ut Primum, ita & unum necessario Esse debet. Nec enim duo aut plura infinita, aut summa dantur Principia: *Perfectione essentiali* quam Personæ habent communiter, Totam in omnibus & Totam in Singulis. Est enim tota divinitas sui Perfectione Æqualis [d].

Ex hac vero Essentiæ in Personis Identitate, seu singularissima & maxime una unitate, Christus dicitur esse in Patre, Pater in Christo [e]. Quæ res à Patribus περιχώρησις, seu immeatio personarum dicta est.

Hæc Essentia, quæ Numero ac individuo UNA est, Improprie à Persona, Personæ dicitur communicari, cum Essentiæ sit αὐθ' ὀυσία, illiusque respectu Tres in Divinitate personæ αὐτόθεοι sint, Proprijssime vero tribus Personis Communis dicitur; Non ut Universale Singularibus, non ut Accidens Subjectis, non ut Causa Effectis, non ut Totam Partibus, non denique ut Res Rebus; sed ut Res suis Modis qui sunt in Re. Sunt enim PERSONAE τρόποι ὑπάρξεως seu Modi Essentiæ Divinæ, à qua distinguuntur, non Sola Ratione, non distinctione Reali, sed Rei gradu ac modo.

PERSONAE ergo Nomen (quod contra Sabellium, à Patribus usurpatum est, ut, tum Essentiæ contra Samolatenum, tum utriusque contra Arrianos;) Tria significat. Primo, ipsum Individuum subsistens, intelligibile, incommunicabile, & non sustentatnm ab alio. Deinde ipsas Proprietates Individuorum, quibus ab alijs distinguuntur, & quas *Principia Individuantia* vocarunt Scholastici;

c Deut 6.4. Esai.44 6. 1.Tim 2.5. 1.Cor 8.4.

d Ioh.5.26. Matt.11.27.

e Ioh.14.10.

lastici; ultimo, utrumq; simul, Subsistentia Individua cum suis Proprietatibus, & *Modi Essentiæ* dicuntur; quia nihil aliud significant quam essentiam in uno aliquo Individuo subsistentem, & sua Proprietate secretam ac definitam.

PERSONAE istiusmodi tres sunt, PATER, FILIUS, & SPIRITUS SANCTUS [f], non gradu, statu aut dignitate, sed *Ordine*, *Numero*, & *Modo agendi* distinctæ.

[f Esai. 63. 7.8. Matth 3.16.17 Ioh 15.26.]

Ordine. nam PATER Prima est persona à se, non ab Alio, tum Ratione Essentiæ, tum Ratione Personæ existens [g], FILIUS Secunda; ratione quidem Personæ à Patre existens Æterna generatione, (cujus ut Veritas hyperphysica, ita & Modus ineffabilis est;) quoad Essentiam autem absolutam, à Seipso est, & αὐτόθεος. SPIRITUS SANCTUS Tertia à Patre & Filio συναϊδίως Ratione Personæ suæ Procedens & Emanans [h]; Ratione vero Essentiæ, Deus à se cum Patre & Filio.

[g Ioh. 5.7. 1.Ioh.6.]

[h Psal. 2.7. Ioh. 1.14.]

[i Ioh. 15.26.]

Numero. Nam inter se verè distinctæ sunt & per se singulæ subsistentes. Nam; & Relationes personarum sunt Incommutabiles, & Incommunicabiles, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, quæ non Essentiæ, sed Relationis & Personarum nomina sunt: & Proprietates, quæ exinde fluunt & emanant, Personas inter se distinguunt, Paternitas seu ἀγεννησία, γέννησις, & ἐκπόρευσις; quæ Opera ad intra sunt, ac divisa, id est, cuique Personæ Incommunicabiliter Propria.

Modo agendi Nam etiam in Operibus ad extra quæ indivisa sunt, Personæ operantur quidem eadem, sed non eodem modo: Pater Creat, Filius Redimit, Spiritus sanctus Illuminat, respectu Causæ, & Effectus seu ἀποτελέσματος æqualiter & inseparabiliter, respectu Termini, distinctè.

Hæ TRES PERSONAE, Deus sunt, Inconfusè Trinus in Unitate, Indivisè Unus in Trinitate. PATREM Deum esse, fatentur omnes.

FILIUM Deum esse Tria probant, Æqualitas essentiæ Divinæ cum Patre, Nomina divina, & Propria Dei Essentialia.

Aequalitatem & Christus probat Analogicè ex operibus suis [k], & expressè ponit Paulus [l], & confirmant Parallela loca plurima Veteris & Novi Testamenti.

[k Ioh. 5.18.]

[l Philip. 2.6. Coloss. 2.9.]

Nomina

Nomina divina quæ Christo attribuuntur sunt ea omnia, quæ Essentialiter de Deo dicuntur; sive Propriè, Dicitur Iehova [m] sive communiter dicitur Deus [n].

[m] Esai.43.
[n] Esai.9.6.

Propria Dei Essentialia, quæ Christo attribuuntur. sunt, Sive *Idiomata*. Æternitas [o]. Omnipræsentia [p]. Omniscientia [q]. Omnipotentia [r]. Sive *opera divina*, Creationis [s]. Redemtionis [t]. Miraculorum [u]. Sive *Cultus*, Invocatio & Fides [x].

[o] Apoc.1.17.
[p] Matth.18.20.
[q] Apoc.2.23.
[r] Phil.3.21.
[s] Ioh.5.46.
[t] Ephes.1.1.
[u] Matth.8.2.
[x] Philip.2.10.

Spiritum Sanctum Esse Deum, probat eadem Argumentorum series. *Aequalitatem* probat Christus [y], *Nomina divina* quæ illi tribuuntur sunt & Proprium illud Iehovæ [z], & Commune, Dei aliorumque [a]. *Propria* eadem illi tribuuntur in Scriptura, Sive *Idiomata*; Æternitas [b]. Omnipræsentia [c]. Omniscientia [d]. Omnipotentia [e]. Sive *Opera divina*, Creationis [f]. Redemtionis [g]. Miraculorum [h], Sive cultus divinus [i].

[y] Ioh.15.6.
[z] Act 1.16.
[a] 1.Cor.3.16. Act.4.24.
[b] Heb.9.14.
[c] Rom 8.9.
[d] Ioh.14.26.
[e] Heb.3.7.
[f] Iob 26.15.
[g] 1.Cor.2.10.
[h] Rom.1.5.
[i] Matth.28.19.

Atque hæ tres personæ sunt unus Deus. Nam quamvis Personaliter alius sit Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, tamen Essentialiter non est aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus Sanctus.

Hujus tum Unitatis, tum Distinctionis Veritas ac perfectio spectatur in cognitione Attributorum seu Proprietatum, tum Essentiæ, tum Personarum.

Proprietates Personarum, dicimus, Characteristica Idiomata seu Attributa determinativa, quæ à Personis proficiscendo & in Personis terminantur, & Personas determinant, tum in se, tum inter se: Harum enim ad personas duplicem velut respectum consideramus; Personalem, & Notionalem, utrumque in Relatione, sed diverso modo ac gradu.

Personalis respectus est in illis Proprietatibus, quæ connotant quidem Relationem, præcipuè tamen (secundum usum quem in Sacris Literis & apud Ecclesiasticos Doctores obtinuerunt) notant ac designant ipsa Subjecta seu Hypostases, ut sunt Nomina Personarum. *Notionalis* respectus est in illis Proprietatibus quæ notiones seu Relationes appellantur, quarum usus in sola relatione est, ut sunt Nomina Generationis, Nativitatis, Processionis.

Proprietates Essentiæ; dicimus Attributa in Deo, Deo Essentialia, quibus & Essentiæ veritas in se innotescit & ab alijs distinguitur; sic tamen ut nec ab Essentia, nec inter se, realiter differant; *Non ab Essentia*, quia sic sunt in una Essentia ut sint ipsa Essentia; Est enim Deus ἁπλῆ ἐνεργεία. *Non inter se*; Quia quod in Deo est UNUM est; A prima autem unitate omnis prorsus differentia, omnisque numerus abesse debet.

Quia vero nec ab Essentia, nec inter se differunt, non sunt Qualitates mediæ inter potentiam & Actum: sed in Deo sunt intimæ, Actuales, Perpetuæ, & à forma actuque Essentiali, vnde Deus sine compositione Materiæ & formæ, Substantia est. sine Qualitate, Bonus, Verus, Iustus, &c. sine Quantitate, aut termino Maximus, & Immensus: sine Motu Actus: sine Passione Misericors; sine Situ, præsentissimus: Extra Tempus, primus & novissimus: sine Habitu aut accessione rerum omnium Dominus. Omnes enim Proprietates, de Deo essentialiter prædicantur: idque tum *Formaliter* & in Abstracto, propter perfectionem Essentiæ individuam: tum *Subiectivè* & in Concreto propter veritatem Dei existentis.

Harum PROPRIETATUM Aliæ Essentiam nobis denotant, velut a Priori, tum *Negativè* ut Infinitas, tum *Affirmativè* ut Simplicitas. Aliæ velut à Posteriori, idque tum *Propriè*, ut eæ quæ Deo primo & per se insunt, Potentia, Scientia, Voluntas, tum *Impropriè* ut eæ quæ translativè & secundum similitudinem ἀνθρωποπαθηκὴν de Deo dicuntur, ut Amor, Ira, &c.

Quæ à Priori Deo insunt, soli & uni Deo secundum Essentiam, Actum, & usum, tribuuntur, eæque Incommunicabiles dicuntur, ut SIMPLICITAS, INFINITAS.

SIMPLICITAS est in Deo penitus Individua & Absoluta, nullam admittens aut Diversitatem, aut Compositionem partium seu accidentium, nec in Se, nec in Personis, nec in Operationibus. *Non in se*: Nam Deus idem est quod sua Essentia, idem Essentia quod esse Dei [k], Deus enim est primus & purus actus, à quo aguntur omnia, & quo agunt omnia.

[k] Ioh. 5.26. 1. Ioh. 1.7.

Non in Personis. Nam Essentia est tota & eadem in omnibus, tota & eadem manens in Singulis: unde Patrem dicimus

dicimus esse in Filio, Filium in patre[l], Spiritum Sanctum in utroque, & singulum in singulis. *Non in operationibus*[m]: quia Essentia, Voluntas & Actio penitus idem sunt: sicut enim naturaliter fert Dei Essentia ita Vult & Agit, & vicissim quemadmodum Vult & Agit ita fert ejus Essentia. Nec ergo in Deo differunt Actus & Actum, sed idem sunt; ita ut dum Unum à divinitate videtur fieri, omnia simul efficiantur in Uno; dum Multa, unum efficiatur in multis.

l Ioh.14.10.
m Ioh.5.19.

Ex hac Simplicitate summa Dei PERFECTIO concluditur: Quod enim unum est & simplicissimum, illud omnium est sufficientissimum[n], maximeque se ipso contentum, eoque tum sibi ipsi, à seipso & in seipso ad omnia & in omnibus αὐτάρκης, tum alijs exemplar ac caussa omnis perfectionis, Naturæ & Gratiæ.

n Exod.3.13. Act.17.4.

INFINITAS, in Deo, non est magnitudo aut multitudo quam non liceat pertransire, sed Potestas immensa, seu actus Immensitas, qui nec Extrinsecus nec Intrinsecus finitus est, in Seipso ubique Totus, seu intimè in omnibus rebus Essentia sua & Virtute.

Essentia enim *sua* Deus ubique est[o], seu magis propriè loquendo est ipsum UBIQUE, id est illud ipsum quod vbique dicimus, in omni loco sine Definitione, Dimensione aut Circumscriptione, in omni Tempore sine mutabilitate, Totus in rebus omnibus, Totus in singulis, Totus in seipso. Modus hujus infinitatis est, ut nec multiplicetur, nec rarefiat, nec diversa fiat Dei Essentia, sed eadem tota & una, omnibus & singulis præsens dicatur, à nullo tamen contenta; Secundum quem modum Deum & ubique dicimus & nullibi: siquidem, quatenus à nullo continetur nusquam est, quatenus omnia continet ubique est.

o Psal.145.3. 1.Reg.8.27. Ier.23.23.

Virtute sua Deus ubique est, quia eo universum hoc & perfectum est & afficitur, sic tamen ut nec perficiendo virtus illa Dei debilitetur, est enim immensa & infinita, nunquam & nusquam deficiens: nec afficiendo, patiatur, est enim Deus superessentialis potestatis, tum comprehendens superficies omnium, tum se tota penetrans profunda rerum.

Hujus INFINITATIS consectarum necessarium, ac

velut per emanationem, est IMMUTABILITAS, Immutabilitatis, ÆTERNITAS. Qui enim infinitus est nec moveri potest, nec mutari, secundum qualitates Exteriores & Interiores, & cùm in se & à se habeat plenitudinem perfectionis, *Essentiæ* & *Virtutis*, non potest extendi nec secundum Esse nec secundum Operationem. Qui Immutabilis est in naturam alteram minimè mutatur, sed totam possidet neque accipiens illam neque accepturus : sed sine tempore is est qui est, & qui non est nunquam sit, atque illud est quod ÆTERNUM vocamus [q].

[p] Iacob.1.17. Mal.3.6.

[q] Psal.90.2. [h] Apoc.1.8.

Quæ PROPRIETATES à Posteriori Deo insunt, de illo quidem primò & per se dicuntur, sed tamen secundum illius tum Actus, tum Usus analogiam in Creaturis, illis communicantur, ac de illis in concreto prædicantur, quæ Communicabiles ab alijs dicuntur. Hæ ergò in Deo sunt, Intimè, secundum principium, & immobiliter; in Creaturis accidentaliter, ex participatione, & mobili ratione, ut sunt ex præcipuis, POTENTIA, SCIENTIA, VOLUNTAS.

POTENTIA in Deo est, qua quæ *Vult* omnia perfectè Agit, quæ omnia *velle potest* perfectè agere potest, Hæc Absoluta, illa Actualis [r] dicitur, utraque Activa est.

[r] Psal.136.6.

Vult autem Deus, tum *actu interno* & æterno, qui actus est in Deo vel secundum principium ac terminum, ut intelligere Dei, vel secundum principium quidem in Deo est, sed secundum terminum in alio, ut Providentia, Prædestinatio, & respectu hujus actus, Potentia Actualis in Deo dicitur *Immanens* : tum *actu externo* & temporali, ut Creatio : Redemptio, & respectu hujus actus Potentia actualis in Deo dicitur *Transiens*.

Velle potest Infinita [f], prout Esse ejus est infinitum, Atque ita agere quoque potest Infinita, quæ absolutè possibilia sunt, nec tamen unquam ad certum rerum ordinem determinabuntur : Plura ergò, quam facit, si velit facere, potest, nunquam tamen facere volet.

[f] Matth.3.9.

Sicut vero non potest velle, nec Contraria (ut malum, bonum) nec Contradictoria (ut Esse non Esse.) Ita nec agere potest, aut Contraria, quæ in natura maxime simplici, ac incommutabili, subsistere nequeunt : aut Contradictoria, quæ in Essentia Dei falsitatis omnis experte,

ac in veritate maximè absoluta & perfecta, locum non habent. Hæc tamen non posse est Potentiæ: Ille enim maximè potens est qui constanti & Immutabili fruitur potestate, & ab ipso quod unum est, nullo modo digreditur; Nam opposita posse est Infirmitatis: omnino potentis in optimo permanere.

SCIENTIA in Deo est, qua & Seipsum novit in seipso, & extra se Universa & Singula per seipsum, Actu individuo & immutabili. *Seipsum* enim solus Deus novit & intelligit [t], actu intimo & perfectissimo, Infinitus, Infinitum se comprehendens Infinitè: Nec tamen dum intelligendo se, se comprehendit, alius est intellectus Dei quo comprehendit, alius ipse quem comprehendit; nam Esse, Intelligere, Comprehendere, reciprocantur. [t] Matth.11.27.

Novit quoque extra se *Universa*, & *singula* in communi & distincta cognitione [u], Materiæ, Formæ, & utriusque Accidentium, bonorum & malorum: verum per seipsum bona quidem novit, mala per bonum oppositum. [u] Heb.4.13.

Novit tamen & Seipsum & alia Actu Individuo, quatenus uno Intelligentiæ ictu, totoque simul intuitu, universam rerum distantiam vel localem vel temporalem complectitur, omnia simul & semper possidens quæ apud nos temporibus evolvuntur. Estque Individua hæc, & præsentaria Dei scientia in Deo immutabilis est, tam Contingentium quam Necessariorum: Contingentibus sortem Contingentiæ imponens, ut & Necessarijs legem Necessitatis.

VOLUNTAS in Deo est qua Deus liberè & immutabiliter, vult suam gloriam, ut Finem, & alia omnia ut Media ad hunc finem. Hæc voluntas cum sit & Finis & Mediorum, Prima & summa est causa rerum, causas reliquas simul in se complectens, easque primæ illi causæ subordinans.

Licet autem voluntas sit una in una Essentia, ex ratione tamen objectorum & effectuum bonorum & malorum, distinguimus illam in *Beneplacitum*, & *Placitum*: Ratione enim Effectuum bonorum, quorum Deus finem, & media intendit primo & per se, *Beneplacitum* dicimus illam voluntatem [x]: Ratione vero Effectuum malorum [x] Ephes.1.5.

 lorum

lorum, in quibus Deus finem quidem primo & per se, sed non ipsa Media nisi propter finem intendit, *Placitum* dicimus [y].

[y] 1.Cor. 0.5.

Hujus Placiti & Beneplaciti voluntas in Deo est Immutabilis, ut nec falli nec fallere possit. *Non falli*: respectu voluntatis illius Arcanæ, secundum quam Deus ab æterno omnia præscivit, determinavit, voluit [z].

[z] Rom.9 19. Esa.46.10.

Non fallere: respectu voluntatis illius revelatæ, secundum quam Deus voluntatis illius æternæ scientiam, ac revelationem communicavit, nobis necessariam ad salutem.

DE DEO ET DEI ATTRIBUTIS PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro Unitate Essentiae.

PRIMA.

Dei nomen sumitur aut Propriè, idque tum Essentialiter tum Personaliter, aut Impropriè, idque tum per Concessionem & μίμησιν, cum Scriptura agit de falsis & fictitijs Dijs, tum Nuncupative seu per ἀναλογίαν, cum agit de Dijs, non Natura sed Donôrum divinorum & Officij ratione.

SECUNDA.

Unum & Trinum non opponuntur Privative, quia de Deo utrumque diverso respectu verè enuntiatur, Unum respectu Essentiæ, Trinum respectu Personarum.

Distinctiones pro Trinitate *Personarum, ac Primum pro illarum Distinctione.*

PRIMA.

Alia Ratio est eorum qui & Finiti & Divisibiles sunt, qui hoc ipso ut personis, ita & essentijs distinguuntur: alia vero Dei, cujus essentia ut Infinita, ita & Indivisibilis est, ac proinde una tantum.

SECUNDA.

SECUNDA.

Quæ Actiones Causa & Effectu communes sunt, Actionis seu Effectus Termino distinguuntur: Eadem enim operandi Causa est in Divinis, idem opus; Sed Modus Operandi diversus.

TERTIA.

Nomina quæ Personis tribuuntur in Scriptura, quædam personas ipsas, quædam personarum proprietates, quædam operationes extra personas designant.

LOCA.

Ioh. 14 9. Resp. Aliud est agere de ordine personarum inter se, aliud de ordine cognitionis nostræ ad ipsas.

Ibidem 1c. Male à Phrasi & loquutione Essentiali proceditur ad personalem; quædam enim dicuntur de personis absolute respectu Essentiæ, quædam Relate qua personæ sunt.

Coloss. 1. 15. Imago alia est Accidentalis alia Substantialis.

Deinde pro Personarum Ο῎μουσία.

PRIMA.

ALIUD est agere de Origine Essentiæ quæ in divinis nulla est: aliud de Origine Personarum. Filius & Spiritus sanctus Personæ tantum originem habent, Ille Generatione, Hic Processione æterna; Neuter Essentiæ.

SECUNDA.

Qui omnia habet, & habet à Natura, non à Gratia, non est inferior eo à quo habet; Inæqualitatis enim alterutra ratio tantum dari potest.

TERTIA.

Missio & obedientia non tollit æqualitatem Potentiæ, nec Mittens & Missus distinguuntur proprietatibus Essentialibus, sed Personalibus.

Laca Scripturæ.

Loca 1. ad Corin. 8. 6. Eph. 4. 6. Solus Deus dicitur Pater in Scripturis duplici respectu. Primo opposite ad Creaturas & Fictitios Deos, non exclusivè ad Filium & S. Sanctum. Secundò κατ' ἐξοχὴν solus Deus dicitur, quod nempe non sit ab alio ne quidem ratione Personæ.

Luc. 11. Patris nomen interdum sumitur ὑποστατικῶς, cùm divinitus intra se describitur, & Personæ divinæ inter se distinguuntur: interdum ὑσιωδῶς dum describuntur Opera externa & beneficia Dei erga creaturas & Ecclesiam.

Distinctiones pro Attributis.

Pro SIMPICITATE.

QVODCUNQVE simplex est; aut Absolutè & per se tale est, aut Comparatè & respectu corporum. Primo modo Deus simplex est, secundo Angeli & animæ. Si quæ verò compositio Deo tribui videtur, tota est Accidentalis, vel respectu Actionum, vel Subjectorum in quæ operatur, vel denique Propositionis quæ de Deo enunciatur.

Pro INFINITATE.

Deus proprie loquendo non est in loco, quia Nullibi contentus est, tamen ubique quia omnia continet & contingit non Quantitate sed virtute.

Pro IMMUTABILITATE.

Quæcunque mutatio Deo in scriptutis tribui videtur, non est in Deo sed in rebus, eoque Pœnitentia cum de Deo enuntiatur non Affectum in Deo sed Effectum Dei in hominibus significat.

Pro ÆTERNITATE.

Æternum quid dicitur aut Propriè aut Analogicè. Propriè quod Naturâ nec Principium nec Finem habet. Analogicè quod ortum habens, Gratia & virtute Dei finem non habet. Priori modo Deus æternus est, secundo Angeli & Animæ.

Pro SCIENTIA.

Scientiæ actus in Deo est individuus, unde nec præscientia nec reminiscentia in Deum cadunt, nisi respectu nostro.

Pro POTENTIA.

Potentia in Deo illud omne tollit, quod est aut Potentiæ Finitæ, aut impotentiæ.

Pro VOLUNTATE.

Voluntas Dei aut est Absoluta aut Conditionalis. Nec in Deo contradictoriæ sunt voluntates, rebus & personis eodem modo sese habentibus.

LIBER SECVNDVS

De Sacræ Theologiæ prima parte, id est, de Dei Operibus seu causis *Salutis Nostræ.*

POSTQVAM de PRINCIPIIS Sacræ Theologiæ actum est, de PARTIBUS illius videndum est.

PARTES autem Theologiæ pro ratione Finis & Mediorum ad Finem Duæ sunt: Una de CAUSIS Salutis nostræ, eoque de Dei OPERIBUS & Effectis. Altera de SUBIECTO illius, id est, HOMINE, varioque Hominis Statu. Salus enim quæ THEOLOGIAE Finis Proximus est duobus modis consideratur, tum *In se & Causis suis* simpliciter, tum *Relatè* ad Subjectum ad quod ordinata est, qua ratione variè modificatur, pro conditione subjecti multiplice in quo est.

OPERA Dei, de quibus in Prima Theologiæ Parte agendum est; Duorum sunt Generum; INTERNA seu Immanentia; EXTERNA seu Transeuntia; illa in ipsa Dei Essentia sunt Actu Interno & Æterno; Hæc à Deo transeunt in Creaturas Actu Exrerno & Temporali. Primorum genns est PRAEDESTINATIO. Secundorum, si Opera Naturæ Respicias, CREATIO & PROVIDENTIA, si vero Gratiæ, REDEMTIO & restauratio.

DE PRÆDESTINATIONE

PARS Κατασκευαστική.

DE PRAEDESTINATIONE dicturis, Primo quid Nominis, deinde quid Rei explicandum est.

PRAEDESTINARE cum sit Res in fines destinare & ordinare [a], pro Finium ratione & consideratione multiplici, variè apud doctores Ecclesiasticos sumi solet. [a] Rom. 8. 29. Ephes. 1. 5.

FINIS autem in genere ad quos Res creatæ à Deo ordinantur, duo sunt. Unus ad quem Res Feruntur *Naturæ ordine*, seu secundum Naturam ordinatione divina, alter qui Excedit *Proportionem* Naturæ creatæ, & Hominis

 statum

statum respicit extra Temporalem & Animalem hanc vitam. Prior *Proportionatus*, Alter *Superexcedens* Scholasticis dicitur.

Prioris FINIS respectu; PRAEDESTINATIO est Decretum Dei, seu Iudicium Mentis divinæ, tam in genere de Rebus omnibus creatis [b], quam in specie de Creaturis Rationalibus ad certum Finem transmittendis. Atque in hac significatione etiam Providentia ab alijs dicitur & a nobis Internarum & Immanentium Actionum Dei genus dictum fuit. *Posterioris* FINIS respectu, Synecdochicè, Prædestinatio sumitur duobus modis, prout status hominis extra animalem hanc vitam duplex est; vel *communiter* & *improprie* pro Decreto Dei æterno de hominibus tum saluandis tum puniendis; tum *singulariter* & *proprie* pro actu destinationis ad Salutem æternam, in mente divina existente. Atque in hac significatione Prædestinationem sumimus hoc loco.

Hæc PRAEDESTINATIO duobus modis seu gradibus dignoscenda est. Primo in Se & Causis suis Simpliciter. Secundo Oppositè ad sua Contraria.

Est igitur PRAEDESTINATIO Actus divini beneplaciti, quo Deus ab æterno proposuit in sese, de Vniversitate Creaturarum, certas aliquas, gratiæ & gloriæ suæ, participes efficere in Christo, ad laudem suam & salutem ipsarum [c].

CAVSA EFFICIENS hujus Prædestinationis, *Primaria*, Deus est, in quo & à quo ipse Prædestinationis Actus est tanquam à mente divina & in illa præformatus, Res & Causas omnes omnino præcedens [d]. *Impulsiva* verò est benevolus Affectus voluntatis Dei in Christo, qui εὐδοκία τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ [e] in Scripturis vocatur.

Actus autem hic divini beneplaciti, qui in Deo simplex est & uniformis, quoad humanum intelligendi modum, duas habet veluti distinctas Præordinationes. Prior est de Fine. Altera de Medijs ad Finem. Illa distinctè Electio & Prænotio vocari solet: Hæc vero communi nomine Prothesis & Prædestinatio [f]. Utraque vero Præordinatio est ab æterno, ante omnes Res & Causas, in rebus existens [g].

MATERIA Prædestinationis, seu magis propriè loquendo

b Act.4.28.
c Ephes.1.5,6.
d Ephes.1.5. Rom.8.29. 2.Tim.1.23.
e Ephes.1.5.
f 1.Pet.1.2. Rom.9.11. 8.29.
g Rom.9.19. Act.13.48. Rom.9.11. 11.6.

quendo Objectum, est Homo ex communi Natura sui generis supra Naturam evehendus. Hujus Objecti pro duplici illa Actus consilij divini Ratione, duplex debet esse consideratio; Si enim Præordinationem *Finis* respicias, Prædestinationis Materia Homo est communiter seu Absolute [h]. Si vero *Mediorum* ad finem Homo est, à se & in se periturus, & reus in Adamo [i].

[h] Rom. 9.20. 11.35.
[i] Esai 54.16. Rom. 9.22. 1. Thes. 5.9.

FORMA, Specifica quidem & Propria, est Adoptio in Filios per Christum [k]. Communiter verò est tota illa Ratio ordinis, tum Decreti, tum Exequutionis *respectu*.

[k] Ephes 1.5.

Decreti respectu ordo [l] Graduum hic est. PRAESCIENTIA, qua Deus prædestinandos præcognovit. PRAEFINITIO seu ὁρισμένη βουλὴ qua Præcognitorum Prædestinationem Præfinivit Deus; tum ELIGENDO ab æterno, tum electis PRAEPARANDO, Gratiam in præsenti, Gloriam in futuro.

[l] Rom. 8.30.

Respectu *exequutionis* Graduum hic est ordo. VOCATIO efficax [m], IUSTIFICATIO & GLORIFICATIO, id est Benedictionum divinarum gratiosa Inchoatio, provectio, & consummatio gloriosa, perfecta Conjunctione Christi.

[m] Rom. 8.30.

FINIS Remotus, est Dei Gloria: Subalternus ut simus, sancti: ultimus, vita & glorificatio [n] nostra.

[n] Ephes. 1.6.

Atque hæc PRAEDESTINATIONIS Ratio est In se & Causis suis simpliciter: de Oppositis & Contrarijs ipsius videndum est.

Horum licet varia ratio sit, communi tamen REPROBATIONIS nomine Synechdochicè significari & indicari solet, in qua significatione distinguitur, tum ab æterna *Prædamnatione*, quæ Καταγνωστικῶς, Reprobatio dicitur; tum ab ea Decreti divini parte, quæ vel Logicè *Non Electio* vel Theologicè *Præteritio* dicitur, quæ Reprobatio est proprie dicta.

Quia autem opposita Prædestinationi, de qua egimus, totam illam προαγωγήν, & rationem ordinis ad Finem ad quem Reprobi destinati sunt, significat; de ea, in prima Significatione à nobis agendum est.

Est autem REPROBATIO Actus divini Placiti, quo Deus ab æterno Proposuit in Se de universitate Creaturarum, majorem partem Præterire, quoad Gratiæ & Glo-

riæ suæ salutaris & supranaturalis communionem; & Easdem in Integritate Originis suæ non persituras secundum Iustitiam suam propter peccata ipsarum, Prædamnare ad illustrationem gloriæ suæ.

Causa Efficiens hujus Reprobationis Primaria Deus est, Illius vero Impulsiva Placitum & voluntas ipsius [o].

[o] Ier. 6. 3. Ephes. 1. 11. Pro. 16. 4.

Actus autem hic qui in Deo Simplex est & Uniformis, quoad nos, Ratione Ordinis ad Finem duobus modis considerari & distingui debet. Est enim in Deo, primo, Actus Praeteritionis dictus Scholasticis *Reprobatio Passiva & Negativa*, ante omnes Res & Causas in Rebus aut à Rebus exstituras. Cujus extra Dei placitum & voluntatem nulla alia ratio aut dari potest, aut quæri debet [p]. Deinde est Actus Præparationis pœnæ, seu Praedamnationis ab æterno [q], dictus Scholasticis *Reprobatio Affirmativa & Activa*, ante omnes quidem Res, sed non Causas in Rebus aut à Rebus exstituras præcognitas & Consideratas. Est enim Respectivus Peccati tanquam Antecedentis necessarij. Quia ut Deus justè hominem propter peccatum in tempore punit & damnat: ita & justè ex Hypothesi Peccatorum Deus ab æterno decrevit hominem punire, & Prædamnavit.

[p] Rom. 9. 11. 12. 13. Matth. 1. 23.
[q] 2. Thes. 2. 9. Rom. 6. 23.

Materia Reprobationis seu potius Objectum illius adæquatum sunt omnes & singuli Reprobi. Atque hujus Materiæ seu Objecti, pro duplice illo Actus respectu, Conditio dupliciter distingui debet. Quoad Priorem enim illum *Præteritionis* divinæ Actum, materia Reprobationis consideratur, Homo Communiter, absque ullo qualitatis ullius respectu [r]: quoad Posteriorem verò *Prædamnationis*, seu Ordinationis ad pœnam, Materia Reprobationis est Homo qua Peccator, seu propter peccata puniendus ex necessitate Iustitiæ divinæ [s].

[r] Rom. 9. 11.
[s] Ephes. 2. 3. 5.

Forma, *Specifica* quidem est, non designatio in Adoptionem filiorum: *Communiter* vero est tota illa Ratio Ordinis ad Finem: utriusque Actus, id est, tum Præteritionis tum Prædamnationis respectu.

Praeteritionis, ratio ordinis hæc est. *Præscientia* seu προγνῶσις non quidem illa affectus & benevolentiæ singularis: sed Intelligentiæ, & Cognitionis in

Deo

Deo, quæ alias quoque πρόθεσις seu *Propositum* Dei in Scripturis appellatur, & quà Reprobandos Præcognovit Deus, & qui Essent, & quot essent, *Præfinitio*, qua præcognitorum reprobationem definivit Deus, eos non eligendo singulari dilectione in Christo: sed sibi ipsis & in natura sua relinquendo, quæ Præfinitio, nunc Præordinationis, nunc Coagmentationis, nunc Odij nomine in Scriptura significari [c] solet. c Rom. 9.22.

PRAEDAMNATIONIS & exequutionis illius ordo hic est. *Iusta disertio*, quæ vel *Explorationis* est, Deo gratiam non conferente [u], vel *Pœnæ*, Deo dona omnia salutaria auferente, & tradente in potestatem Sathanæ [x] *Induratio* [y] & quæ illam solent consequi ad realem hominis damnationem usque; quæ ab alijs Reprobations effecta, commodius verò & veriùs Consequentia seu Gradus Ordinis ad Finem appellantur. u Rom. 9.21. x Ioh. 13.2. 2. Thes. 2.9. 10. y Rom. 9.18.

FINIS Reprobationis; Remotus est, Illustratio Dei gloriæ [z], Subalternus, Declaratio libertatis Dei [a]. Ultimus vero & proximus, Iustitiæ suæ in punitione Reproborum exequutio [b]. z Rom. 9.22. a Rom. 9.21. b Rom. 9.28.

DE PRÆDESTINATIONE
PARS Ἀνασκευαστική.

Solutiones seu distinctiones pro CAUSA EFFICIENTE.

PRIMA.

PRAEDESTINATIO duo significat; Finis deliberationem & Mediorum ad Finem Ordinationem. Utriusque Causa Prima Impulsiva, Dei voluntas est.

SECUNDA.

Prædestinatio aut sumitur specialiùs pro Prædestinatione sanctorum, & non tam Re quàm Ratione differt ab Electione, aut generaliùs pro omni ordinis προταγῇ ad certum Finem, in qua significatione tres illius partes constitui possunt. Destinatio Principij, Mediorum & Finis.

TERTIA.

Reprobatio sumitur vel Negativè pro non Electione, vel Affirmativè pro Pœnæ Præparatione.

QUARTA.

QVARTA.

Aliud est agere de Prædestinationis & reprobationis Actu primo, qui est decretum Dei eligendi, & non eligendi seu prætereundi, qui Absolutus est. aliud de secundo qui Respectiuus est: Eligendi quidem, ad media, quorum Causa in solo Deo: Non eligendi vero ad Peccatum, cujus Causa in homine, ordinatio vero à Deo.

QVINTA.

Secundus Reprobationis Actus seu ordinatio ad pœnam distinguitur in simplicem & compositam seu comparatam. Illa est quâ aliquis communiter ordinatur ad pœnam, hæc vero qua in pari conditione unus magis quam alter. Istius Causa extra Deum supponit meritum hominis, hujus verò extra Deum nulla dari ratio potest.

Loca pro Fide prævisâ.

2. ad Thess. 2. 13. Resp. A Causa salutis instrumentali non valet conclusio ad Causam salutis efficientem.

Act. 13 48, A statu, notatione & conditione Personarum quæ electæ sunt, ad Causas sive Impulsivas sive Meritorias electionis, nulla est Consequentia.

Rom. 8. 29. Præscientia seu prænotio Dei non rerum Consequens aut Affectus, sed Antecedens est; nec significat loco citato Prævisionem principij, sed Amorem Dei singularem. Alia verò est Præscientia approbationis, alia nudæ scientiæ & cognitionis.

Hebræ. 11. 6. Aliud est agere de prima Electionis Causa: aliud de medijs & Causis subordinatis. Iustificationis enim & reconciliationis nostræ cum Deo, de qua hoc loco fit mentio, instrumentum proprium & unicū fides est.

Rom. 11. 20. Aliud est agere de perseverantia Sanctorum, aliud autem de Electione, nec confundi debent, quæ Media sunt, cum Causis & Principijs.

Loca pro bonis Operibus.

Rom. 8. 29. Conformitas imaginis filij Dei Prædestinationis consequens est, non autem Causa illius efficiens & meritoria, quæque per Ellipsin verbi substantivi Fuerunt, ex sensu Apostoli explicanda sunt, non debent in contrarium sensum accipi.

2. ad Timot. 2. 20. Diversa sunt, agere de Fidei signaculis, quæ duo ab Apostolo enumerantur, internum unum, Notitia divinæ approbationis, alterum externum, Vitatio iniquitatum de qua hoc loco Apostolus: & agere de Causa seu principio salutis & electionis nostræ.

Apocal. 3. 11. & 4. Aliud est agere de corona Ministerij, aliud de corona vitæ æternæ: quæque dignitas electis in Scriptura tribuitur non est nativæ præstantiæ, sed idoneitatis à Deo gratis præstitæ: aliaque in fidelibus est per Inhærentiam, alia vero per Imputationem, de qua hoc loco.

Distinctiones pro MATERIA.

PRIMA.

MATERIA Electionis dicitur æquivocè, vel ex qua & est consilium Dei, vel circa quam, & est homo, vel in qua, & est Christus tanquam Mediator.

SECUNDA.

Homo consideratur vel communiter extra ullam qualitatum considerationem, vel singulariter, qua peccator, Isto modo in primo electionis & Reprobationis actu: hoc vero in secundo.

TERTIA.

Electorum & reproborum numerus & numerans & numeratus certus est, quamvis uterque nobis non certo compertus.

Pro FORMA.

PRIMA.

FORMA Prædestinationis in duobus consistit, in actione & modo ipsius. Actio est adoptio: modus est in Christo, in quo tanquam vinculo intermedio unio nostri cum Deo facta est.

SECUNDA.

Propositum, Præscientia, Prædestinatio in Deo distinguuntur non tempore sed ordine. Propositum significat totum Dei consilium: Præscientia primum illius gradum: Prædestinatio tum illa, tum quæ ex illis necessariò dependent.

TERTIA.

TERTIA.

Decretum cum sua exequutione ut nec confundi, nec divelli debent, ita conjungi & distingui necesse est, quæ distinctio omnis est à posteriori & effectorum ratione.

DE CREATIONE
PARS Κατασκευαστική.

ACTIONUM DIVINARUM Immanentium genus in Doctrina de PRAEDESTINATONE explicatum est; Ad Actiones Divinas Externas ex ordine transitur.

HARUM pro duplici Objecto duplex ratio & notio distingui debet. Quæ enim Actiones divinæ in Creaturas transeunt, vel *Naturam* hanc *communem*, spectant; Rerum Naturalium Principium commune: vel *Gratiam singularem* Rerum Supranaturalium, ad quarum communionem homo evehendus est, Principium singulare.

Quæ NATURAM spectant, vel Primum illius Ortum, quâ est in *fieri*; vel Conservationem illius qua est *in Facto* distincte considerant. Illæ CREATIONIS, Hæc PROVIDENTIAE nomine indicari solent.

Opus CREATIONIS duobus modis à nobis cognoscitur; Uno, *communi*, secundum rationem communem omnium quæ creata sunt, prout Genera & Species singulæ conditiones suas habent in Natura, à primo illo universali Principio, ipso Creationis tempore effectas: Altera, particulari, prout sua, cuiq; Individuo singularis ratio est, & ejus χαρακτηριστική: Prior modus ad Theologiam Propriè, secundus ad Physicam pertinet.

Est ergo Theologicè, CREATIO, Primaria Naturæ & Rerum in Natura productio, à Deo in temporis principio facta, & sex dierum spatio perfecta ad Gloriam suam & Electorum salutem.

CAUSA EFFICIENS Creationis Deus est. Non enim res creatæ, ab alio mente conceptæ, ab alio procreatæ sunt, ut putarunt Valentiniani, non ab alia natura, quam modo ὑστέραν, modo Δημιουργὸν vocavit Cerinthus, non ab Angelis ut putarunt Simoniani: non à Dæmonibus suis, ut Philosophi: non denique à Fortuna, ut Epicurus:

ad sophiam
tinet.

Epicurus: ſed à Deo productæ & diſpoſitæ ſunt [a]: quod præter Scripturam, vel Trium Perſonarum operationes diſtinctæ, vel Creationis Natura & Modus, vel denique Principij evincit ratio.

Perſonæ in Creatione operantes tanquam Cauſæ, προκαταρκτικὴ Pater eſt [b], Δημιουργικὴ Filius [c], τελειωτικὴ Spiritus Sanctus [d].

Creationis *modus* duplex eſt, unus per productionem rerum; alter per diſpoſitionem ſapientiſſimam [e]. Uterque à Deo eſt, ſive Immediatè, ſive Mediatè.

Principij ratio eſt, ut amet ſingularitatem: & Primum univerſale nullum eſſe poſſit, niſi ſit unum, nec unum niſi ſit Deus.

MATERIA Creationis duobus modis diſtingui debet, Prout Creatio alia Primaria & Immediata, alia Secundaria & Mediata eſt.

Primariæ Creationis Materia nulla fuit, nec Deo coæterna, nec à Deo exiſtens, aut tanquam Cauſa Materialis, operi hujus Creationis ſubſtrata. Nec enim Naturæ per Naturam, ſed per ſe, principium Deus dedit Immediatè. Cumque ſit infinitæ potentiæ, omnem materiam neceſſariò excludit, unde ex nihilo tanquam termino, potentia ſua naturam Deus primò eduxit [f].

Secundariæ & Mediatæ creationis, Materia duplex eſt, Prima & à Prima orta.

Primæ Materiæ duplex eſt notio. Prima in puritate naturæ ſuæ abſolutè & per ſe, altera cum reſpectu ad alia, ut principium & ſubjectum primùm ex quo res fiunt & conſtant; In utraque notione deſcribitur à Moyſe, Primò quoad Subſtantiam, quod ſit partim Terrea partim Aquea. Huc enim Terræ & Aquarum denominationes tendunt. Secundò quoad Quantitatem, quod ſit Ingens Moles, nec tantum plaſma rationis; ſed revera ens, omnibus rebus ſubſtratum. Tertiò quod ad Qualitatem, quod ſit tenebricoſa & obſcura, cui Spiritus Domini incubabat [g].

Materia *ſecundariæ* Creationis, *à prima orta*, Naturæ à Philoſophis, ut Cæli & Terræ nominibus in Scriptura indicari ſolet [h].

Nam rerum è primà illa Materia eductarum, duo ſunt Genera,

a Pſal.33.9. Eſai.40.28.
b Act.17.24.
c Coloſſ.1.16. Ioan.1.3.
d Gen.1.2. Pſal.33.6.
e Job.9.8. Eſa.40.22.
f Pſal.33.9. Rom.4.17. Heb.11.3.
g Gen.1.1.2.&c.
h Pſal.124.8. Pſal.134.3. Eſai.37.16.

rond...

Genera, plane inter se differentia, quamvis Analogicè ad communem rationem Generis unius referantur. Nam aliæ sunt *Composita*, *Elementares* & *Materiales* in hoc mundo, quæ Terræ nomine indicantur; aliæ *Simplices* & *Immateriata* supra hunc mundum in locis cælestibus à Deo dispositæ, quæ indicantur Cæli nomine.

Ex earum Modo conficitur Natura duplex, Inferior & Superior, *Illa* considerata in Universitate hâc rerum Naturalium, in quibus & homo est; *hæc* in universitate rerum supra Naturam hujus Mundi positarum, in quibus & Angeli. Utriusque veritas & modus ex Forma Creationis commodius concludi potest.

FORMA Creationis; *Primaria* quidem Illius, est, tum Abdita illa divinæ Potentiæ vis Primæ illi Materiæ indita, secundum essentiam & conditiones ipsius; tum Externa, Immediata & Instantanea Materiæ productio Illiusque informis ac Indigesta constitutio [i]. *Secundaria* vero Creationis FORMA Interna, est, communis illa & abdita universi natura, quam rebus omnibus Modo & Ratione communi impressit Deus. Externa vero de qua propriè hic sermo est, Potens illa Rerum omnium in Principio temporis per sex dierum interstitia ex prima Materià Productio, ac earundum cum In se, tum Inter se Dispositio ornatissima [k].

i Gen. 2. 1. 2. &c.

k Gen. 1. per totum caput.

Productionis autem & dispositionis hujus veritas duobus modis dignoscitur; Prout Rerum productarum ac dispositarum Natura duplex est. Inferior una seu Elementaris & Materiata; Altera Superior, Simplex & Immateriata [l].

l Heb. 1. 10.

Inferioris huius Naturæ partes duæ sunt; *Elementaris* & *Aetherea*.

Elementaris est Corporum sua natura mutationi obnoxiorum, infra Ætheriam regionem; sive ea Simplicia sint, sive Composita.

Corpora Simplicia sunt Elementa, Rerum compositarum Principia. Quæ ordine pulcherrimo & convenientissimo primùm creata sunt [m].

m Gen. 1. ad vers. 11.

Composita vel ex duobus, aut tribus tantum, vel ex quatuor Elementis composita sunt. Illa *imperfectè*, hæc *perfectè* mista dicuntur.

Horum

Horum quædam Inanima, quædam [illegible]ralem,
Quæ Animata, vel vegetantia tantum sunt ut Plantæ [n]; vel vegetantia & sentientia, ut bruta [o]; vel denique vegetantia, sententia & rationalia ut homo [p], de quo in Tertio hujus Institutionis Libro.

Partis Naturæ hujus *Inferioris Aetheriæ*, Orbes duplices sunt, cum stellis & sine stellis.

Cum stellis, tum mobile firmamentum, densioribus orbium partibus undequaque lucidum: tum cælum Planetare septem suo ambitu orbes continens [q].

Sine stellis est, tum *Superior* Orbis seu Primum Mobile omnes inferiores partes circumvoluens in gyrum: tum *Inferior*, Cælum Aërum.

Superioris naturæ seu supercælestis duæ sunt partes, Una *continens*, Empyræum primum & Immobile, in Scripturis dictum Cælum Cælorum [r]; Altera *contenta* præter beatas Animas (de quibus sub finem hujus Institutionis) ANGELI; Quorum in Scripturis descriptio explicatur, tum communi, tum singulari modo.

Communi, quoad essentiam, & essentiæ proprietates; Sunt enim *quoad essentiam* verè ὑφιστάμενα seu substantiæ Spirituales [s], incorporeæ & invisibiles; *quoad essentiæ proprietates*; Internas quidem, Intelligentia, & voluntate præditæ, adeoque Secundum perfectionem ipsarum naturalem, oppositam ad res corporatas Substantiæ Simplices: externas autem; Naturæ proprietate finitæ, Loco definitæ, Dei Creatoris sui administræ [t].

Singulari modo dignoscuntur vel qua Boni, vel qua Mali.

Boni quidem, qui in Nativa sua dignitate, in qua creati fuerant, singulari Creatoris gratia perstiterunt & confirmati sunt immutabiliter [u]: quorum opus & officium est inservire Deo, & Hominibus secundum Deum, sive *Immediatè*, naturæ suæ respectu [x], sive *Mediatè* per Oeconomiam assumtionis Corporum tum Humanorum [y], tum Igneorum [z].

Mali autem, Qui ex sua illa Nativa dignitate liberè & malitiosè exciderunt [a], quorum opus est; *Proprium* quidem & voluntarium, Malum tum à se, in se & per se operari, tum alios ad operationē illius tentare & inducere [b]

n Gen. [illegible] 12.13.
o Gen. 1.20. 21. & 4.
p Gen. 1.28.
q Gen. 1.14.15. 16. &c.
r Act. 1.11. Ephes. 4.10. 2. Par. 6.18.
s Psal. 104.4.
t Heb. 1. vers. ult. 1. Reg 22.20.
u Matth. 18.10. & 22 30.
x Matth 6.10. Psal. 103.20.21
y Gen. 18.2.4. Heb. 13.2. Matth. 28.3.
z Esai. 6.2. Ezech. 1.1. &c. 2. Reg. 1.
a Ioh. 8.44. Iud vers. 6.
b Iob. 1.11. 1. Pet. 6.8.

Genera, plantem & Involuntarium, Deo servire, & ad voluntatem ipsius, potentiam omnem suam, sive illusoriam & mendacem, sive activam & efficacem restringere & referre, ita ut nec aliter, nec alium in finem ea uti possint, quam Deus sapientissime decrevit [c].

[c] 1.Reg.22 20. Iob 1.6.& 2.1. Matth 8.31.32

[d] Gen.1.31. Psal.104.24. Prov.16.4.

[e] Gen.1 28. Psal.8.7. Heb.2.7.8.

Finis Creationis duplex est; *ultimus* & summus est operantis, Dei Gloria; in Bonitate, Sapientia, & Potentia ipsius. Nam & Bonitatem, facultas rebus insita, & Sapientiam ordo, & Potentiam modus utriusque commendat [d]. *Proximus* est operis, ut omnia suis usibus inserviant ad Electorum salutem [e].

DE CREATIONE
Pars Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro Causa Efficinte.
PRIMA.

Creatio dicitur aut Propriè de Opere Primariæ rerum productionis, aut Metaphoricè, de ijs quæ non Minoris sunt virtutis & potentiæ: utroque modo soli Deo tribuitur.

SECUNDA.

Creantur quę de nullo Substantiali vel Materiali Principio fiunt. Generantur autem quæ ex præexistente Materia fiunt. Creatio Dei est, per se, Generatio Naturæ secundum Deum.

TERTIA.

Nulla generabilia & Corruptibilia, quæ producuntur à Deo mediantibus Causis Secundis proprię dicuntur creari; quia Creari est Immediatè à Deo produci.

QVARTA.

Creatio est duplex, Activa & Passiva; Illa dicit divinam Essentiam & Creaturam non potentem existere, nisi posita divina Essentia. Hæc dicit Creaturam realiter à Deo productam, & connotat Essentiam creaticem.

QVINTA.

Creare & facere differunt, quod illud augustius sumptum, significet de nihilo aliquid facere; Hoc vero communius, non illud tantum, verum etiam aliquid producere ex materia, præiacente & præexistentie.

SEXTA.

SEXTA.

Res ipsæ earumque Natura & Substantia, à Malo accedente, Rerumque ac Substantiarum Accidentibus, distingui debent.

Pro MATERIA.

PRIMA.

ALIA ratio est primariæ, alia secundariæ Creationis, unde commune illud Philosophorum classicum, *Ex nihilo nihil fit*, Rerum Corporearum constitutioni aptari potest. Creationi autem opponi nequit.

SECUNDA.

NIHIL dicitur vel Privativè vel Negativè, Negativè de Primaria Creatione; Privativè de Secundaria.

Pro FORMA.

PRIMA.

PRINCIPII significatio triplex est, vel enim ad tempus, vel ad res & Causas, vel denique ad ordinem pertinet. In prima autem significatione sumitur cùm agitur de principio Creationis.

SECUNDA.

Quæ à Moyse de rerũ creatarum Forma & ordine perscripta sunt, non allegoricè, sed Physicè sunt accipienda.

DE PROVIDENTIA

PARS Κατασκευαστική.

ATQUE hic rerum Creatarum Ortus est, Primarius & Secundarius secundum Naturam ipsarum: sequitur earundem potens Conservatio, & in finem sapientissima Ordinatio, quam PROVIDENTIAM ex Scripturæ & doctorum Ecclesiasticorum usu vocamus.

Hujus PROVIDENTIAE cùm duplex actus dignosci & distingui soleat, unus Decreti, secundum præscientiam & præfinitionem rerum omnium æternam in Deo: alter Exequutionis, secundum externam earundem administrationem in tempore; Prioris autem consideratio ad Prædestinationem (quæ operationum divinarum

...mantium genus est) pertineat propriè; Nos posterioris hujus respectu, propriè dictam Providentiam consideramus & explicamus.

Est autem hæc PROVIDENTIA, Actio Dei externa & temporalis, qua omnia & Singula quæ sunt, conservat; & quæ fiunt, omnia & Singula disponit ad finem quem determinavit, secundum libertatem voluntatis suæ; idq; ut in omnibus ac Singulis glorificetur.

CAUSA EFFICIENS Providentiæ seu gubernationis hujus eadem est quæ Creationis; cùm utriusque unum idemque sit principium, à quo omnia procedunt & conservantur, Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus [a].

[a] Psal.32.13.15. Psal.139.7.&8. Job.12.24. 22.13.14.

PATER, seu Patris Amor & Bonitas, Causa προκαταρτικὴ.

FILIUS qua Sapientia & Λόγος Causa Δημιουργικὴ.

SPIRITUS SANCTUS qua vis & potentia Patris & Filij, Causa τελειωτικὴ.

Natura Dei hoc docet, cujus præsentiam, potentiam & operationem in utroque opere commendat Scriptura [b]. Testatur *Natura communis*, quæ tanquam commune Dei instrumentum, acta à Principio illo universali agit, & mota movet se, & alia secundum se; Contestatur & sentit *natura nostra*, quia ut in ipso sumus: ita & in ipso vivimus & movemur [c].

[b] Psal.94.8. Matth.10.29. Jer.10.23. Prov.16.9. Esai.45.7.

[c] Act.17.28.

Atque hujus CAUSAE EFFICIENTIS Operationes, secundum Gradus distinguuntur; Distinguuntur autem ordine & modo triplici, Primus est *Conservationis*: Secundus *Gubernationis*: Tertius *Ordinationis ad Finem*: de quibus fusius in Causa Providentiæ Formali.

MATERIA circa quam Providentia versatur, pro duplici rerum quæ illi subjacent ratione duobus modis distingui potest. Uno quidem, respectu eorum quæ sunt: Altero vero, respectu eorum quæ fiunt. Utroque enim modo & respectu, omnia & singula divina Providentia reguntur.

QUAE SUNT tribus modis distingui debent. Primo secundum *Naturam*. Secundo secundum *Accidentia*. Tertio secundum *Usum*.

Naturæ Rerum sive Superioris sive Inferioris illius, de qua in loco de Creatione actum est, duplex est notio.

Una quidem *Communis* & ſecundum Speciem naturalem, Altera vero *ſingularis* & ſecundum Individua.

Accidentia quæcunque ſunt, vel ſunt Naturæ communis in *Ortu* & Integritate ſuâ, vel ſingularis in *defectu* & conditione agnata ipſius.

Rerum ſecundum *uſum* ſuum duplex eſt diſtinctio, vel enim Fines ſunt, vel Media ad finem. Ac *Fines* quidem alij ultimi ſunt, alij intermedij ad illum. *Media* autem duobus modis dignoſcuntur; Primò, *Modo agendi*: Alia enim ſunt Ordinaria, alia Extraordinaria, utraque ordinata ad fines ſuos. Deinde *qualitate* & conditione Eſſentiali ipſorum; Alia enim ſunt NECESSARIA alia CONTINGENTIA.

Eorum quæ NECESSARIA ſunt, duo ſunt genera. Nam alia ſunt per ſe Abſolutè Neceſſaria, Neceſſitate ut vocant, *conſequentis*, Alia per Cauſam ex Hypotheſi; Neceſſitate *conſequentiæ*.

ABSOLUTE Neceſſaria, cùm de rebus creatis, agitur, duobus gradibus diſtinguimus. Primus eſt in *Naturæ Principijs* primis atque communibus, primò per ſe & per omnia neceſſarijs, ut cùm dicimus bis duo eſſe quatuor, quæ immutabiliter & infallibili neceſſitate vera ſunt; Alter Neceſſitatis gradus eſt, à Natura ex Principio Intrinſeco ipſius, ſive *materiali*, ut cum dicimus omne compoſitum ex contrarijs neceſſario interiturum; ſive *Formali*, ut cùm dicimus, Ignem neceſſario vrere.

Neceſſaria *ex hypotheſi* ſive Neceſſitate conditionis & Conſequentiæ; aut ab Interno principio; aut ab externo; aut ab utroque ſimul neceſſitatem induunt.

CONTINGENTIA ea ſunt quæ poſſunt eſſe at non eſſe, qualia proprie accidunt individuis & ſingularibus. Potentia enim eſt Materia, quæ τῆς ἐνδεχομένων δεκτικὴ eſt, Materia autem Singularium & Individuorum, quæ determinantur materia ſua.

Atque hęc quidem ratio eſt EORUM QUAE SUNT. Ea vero QUAE FIUNT ſeu Actiones, duobus modis diſtinguuntur. Principijs ſuis, & Qualitatibus.

Principijs. Aliæ enim ſunt à principio communi & dicuntur *naturales*; quas aut Natura *per ſe* efficit; nec requiritur ad eas voluntatis actus ut vivere, vegetare &c. aut

efficit cum *voluntatis naturalis* actu, ut edere, bibere &c. Aliæ à principio sunt singulari, & dicuntur *voluntariæ*, quas voluntas nostra Intellectiva efficit, non instinctu Naturæ, sed præsidio Rationis acta; sivè *consilio* & deliberatione; ex qua *voluntas Electiva*: sivè *inconsulto* impetu, ex quo *voluntas per Causam*.

Qualitatibus: Aliæ enim sunt Bonæ, aliæ Malæ: Quæ Actionum Bonitas & Malitia dignoscitur, tùm ex *communi conditione* ipsarum, secundum Principia, in actionibus Naturalibus: tum *singulari modo* secundum speciem & circumstantias, in Actionibus voluntarijs. Atque hæc omnia & Singula, tam quæ Sunt, quam quæ Fiunt subjacent divinæ Providentiæ, modis, & *communibus* & *singularibus*, prout in sequentis Causæ explicatione demonstrabitur.

FORMA Providentiæ divinæ est Actus ille perpetuus omnia & Singula ad fines suos dirigendi; qui Actus duobus modis considerari ac dignosci debet; *communi* & *singulari*, illo quidem, pro varijs Actus illius, divinæ Providentiæ, Gradibus: hoc verò, pro singulari Subjectorum in quæ agit, Natura & Conditione.

ACTUS Divinæ Providentiæ tribus Gradibus dignoscitur Communiter; quorum explicatio ad doctrinæ hujus Intelligentiam pernecessaria est.

Primus Gradus est CONSERVATIONIS; qua res omnes & sigulæ, in eodem Naturæ & Proprietatum Naturalium statu, in quo creatæ sunt, sustentantur ordinariè.

Hæc Conservatio, pro Rerum quæ aut *sunt* aut *fiunt* distinctione, est tum *Existentiæ* tum *Virtutis*.

Existentiæ conservatio, est continuatio substantiæ rerum per creationem existentium, sive totius Speciei, sive Individuorum [d].

[d] Psal. 19. 12. & 104. 19. 20. &c.

Virtutis conservatio est, qua Deus proprias cujusque creaturæ vires, quæ ad ejus operationes & perfectiones pertinent, sustentat & movet [e] principio singulari, quod in Rebus Involuntarijs, Natura est singularis; in Voluntarijs, voluntas.

[e] Iob. 14. 4. Heb. 9. 27. Psal. 134. 2. 3. &c.

Utraque à Deo est, tanquam à principio Universali, A quo, Principia Rerum & Actionum, tum Communia, tum Singularia dependent; In qua dependentiâ, duo notanda

tanda sunt. Unum ; Principium illud pri- vationis Rerum, sic agere in Principijs Inferioribus, ut nihil de ijs detrahat : sed integras relinquat actiones ipsarum Ordinariè. Sic enim administrat omnia quæ creavit, Deus, ut etiam ipsa, proprios exercere & agere motus sinat. Alterum est ; Principium illud primum, agere per Inferiora secundum Inferiorum modum : Quotiescunque enim multæ Causæ Coordinatæ incidunt ; Effectus ultimus non sequitur Causam primam Necessitate, vel Contingentiâ, sed Causam proximam. Hinc FATUM illud Christianum naturale ; quod est series & Ordo Causarum Naturalium à Prima Causa dependentium, quæ nisi ab eadem impediantur, vi & natura sua, eundem producunt effectum.

Secundus Providentiæ Gradus, est GUBERNATIONIS, qua Deus, penes quem est summa authoritas, de rebus omnibus positis in potestate ipsius Disponit, easdem Regens pro libertate voluntatis suæ.

GUBERNATIONIS hujus ratio triplex est. Una in *præcipiendo* posita, *Altera in agendo*, Tertia in non agendo quod vocant *permittere*. Ac prima quidem, doctrinę est, & Iuris, eoq; hujus loci non propria, duæ reliquæ actionem divinę Providentię respiciunt propriè. Est ergo actio Dei Gubernantis duplex, una Perficiens, altera Permittens.

Perficiens est quæ πρόνοια κατ' εὐδοκίαν, à Græcis vocatur, qua Deus perficit efficaciter in omnibus & singulis quod operis sui est ; Perficit autem quicquid bonum est in Natura Communi & Singulari, ut Principium universale naturæ.

Permittens est quæ πρόνοια κατὰ συγχώρησιν Græcis dicitur, qua Deus alienas actiones non Inhibet, sed Agentis voluntati permittit earum modum. Hujus permissionis in Scripturis duo sunt genera, unum *simplicis* & *absolutæ*, cùm Deus permittit simpliciter, id quod simpliciter & immediatè posset inhibere, ut cùm Adamum permisit labi : Alterum *ex hypothesi*, cùm Deus ratione humana temperat Permissiones suas, secundum hominum conditionem, quales permissiones in Veteri Testamento fuerunt plurimæ. Utraque in Deo est, à voluntate ipsius, & movetur ad finem quem voluntas Dei præfinivit.

 Tertius

...ovidentiæ divinæ gradus est ORDINATIONIS, qua Deus Sapientia admirabili omnia ad suum Ordinem, quamvis inordinatissima, ad suum finem perducit. In hac ORDINATIONE tria concurrunt. Constitutio Finis; Mediorum ad finem Dispositio, Dispositorum Directio.

Constitutio finis, nam Deus terminat ut subjecta omnia suis formis: ita formarum motus suis finibus, sive Proprijs & proximis, qui rerum sunt secundum Naturam ipsarum, sive ultimo illo qui supra Naturam est, Dei gloria; ad quam omnia tendunt ex ordinatione divina.

Hic rerum finis summus, licet secundum perfectionem significatam unicus sit, modo tamen significandi, qui modus ab obiectis est, duplex est, *Iustitia potentissima*, & *Gratia*, quæ in Deo rationem habent summi boni.

Ad duplicem hunc finem duplex est *Mediorum dispositio*, prout Dei disponentis duplex, à Scholasticis Intentum non incommode statuitur. Unum per se, *primò intentum*, quod tam ipsum quam omnia ad ipsum intenduntur. Alterum per se intentum sed *non primò*, quod ipsum quidem intenditur sed non omnia ad ipsum. Primo modo intentum dicitur Dei gratia: secundo Dei Iustitia.

Directio mediorum dispositorum, est efficax illorum in finem deductio, modis Sapientiæ divinæ cognitis, sive Revelatis sive occultis. Est autem hæc Directio Mediorum, alia Per se, alia per Accidens.

Atque hic modus est Providentiæ *Communis*; quo substrato ad *modos singulares* illius, pro singulari subjectorum natura, facilior est via ac Methodus.

Primò enim *Natura rerum*, sive Communis, sive Singularis, subjacet divinæ Providentiæ Modis omnibus & Constitutionis, & Gubernationis, & Ordinationis [f]. Tantum enim se extendit Constitutio, Gubernatio & Ordinatio rerum Naturalium, quantum se extendit causalitas primi Agentis. Extendit autem se usque ad omnia Entia non solum quoad Principia Specierum; sed etiam quoad Individua: nec tantum quoad Principia Incorruptibilium, sed etiam Corruptibilium.

[f] Matt.10.29.30. Luc.12.6.7. Pro.16.vers. ult.

Deinde *Accidentia* Naturæ quæcunque sunt, quæ quidem sunt Naturæ communis in *integritate* sua, subjacent divinæ

divinæ providentiæ modis enumeratis omnibus: quæ autem sunt Naturæ singularis in *defectu*, subjacent divinę Providentiæ, modo Gubernationis & Ordinationis [g].

Tertiò. Quæcunque Rerum *Fines* sunt, vel Intermedij, vel Summi, à Deo constituuntur, gubernantur, ordinantur.

Quartò quæ *Media* sunt, sive Ordinaria sive Extraordinaria, ijs ipsis prima Causa utitur pro natura ipsorum, Constituendo, Gubernando, Ordinando.

Quintò. De NECESSARIIS & CONTINGENTIBUS ut videamus & quæ difficiliora sunt paucis explicemus; Tria Notanda sunt.

Primò, Rerum, prout sunt, Naturam & Naturales proprietates esse à Deo, eoque secundum modum, quem Deus rebus indidit, subjici Providentiæ divinæ [h]. Hoc autem habet Rerum Modus, & Natura, ut quædam sint Necessariæ, quædam Contingentes; Illæ quidem, quarum ordo inter Causam & Effectum est immutabilis, sive absolutè per se, & natura sua; sive ex hypothesi & relatione ad Causas positas, quæ tamen, vel non existere, vel mutari potuerant: Hæ, quarum ordo est mutabilis & in utramque partem sua natura indefinitus, cujusmodi sunt Res naturæ, seu Singularia, quæ implexas inter se, & in se, conditiones habent Mutabilitatis & Contingentiæ.

Secundò Effectum divinæ Providentiæ esse aliquid evenire quocunque modo, vel Contingenter vel Necessariò, atque ideo evenit Necessariò, quod divina Providentia disposuerit necessario evenire, & evenit contingenter quod ita se habet divinæ Providentiæ ratio. Hinc Principium universale Deus, sive *mediatè*, sive *immediatè* facit ut res utroque modo se habeant, & ut ex Causis Necessarijs, vel Contingentibus, producantur effecta eventaque Necessaria vel Contingentia.

Tertiò, Quarum rerum est Contingentia, earum etiam esse Necessitatem ex hypothesi; eoque nihil tam esse Contingens, quod duobus modis non sit necessarium ex hypothesi, *uno* quidem *existentia suâ*; Quod enim erat contingens fore, id ex quo fuit, esse aut fuisse, necesse est: *altero decreto & præscientia Dei definita*, cujus respectu omnia eveniunt infallibiliter; Propriè autem loquendo, aliud

g Gen. 37. 28. Iob. 1. 21. Esai. 10. 5. 6. &c. Act. 2. 23. Rom. 8. 28.

h Iob. 10. 10. 11. Exod. 15. 26. Psal. 105. 17. &c.

aliud est *contingenter*, aliud *necessariò*, aliud *Infallibiliter* aliquid evenire. Primum & secundum Inferunt ordinem effectus ad Causam, Tertium verò utroque communius est, quia & contingentia & necessaria eveniunt infallibiliter: illa tamen contingenter, hæc necessariò.

His positis liquet tum Necessaria tum Contingentia omnia subjacere divinæ providentiæ modis omnibus. *Conservationis*, nam utraque existentiam & virtutem habent à Deo. *Gubernationis*, nam de utrisque Deus disponit pro libertate voluntatis suæ, sive efficientis, sive permittentis. *Ordinationis*, nam & finem ipsis præscripsit Deus secundum naturam ipsorum, illaque tanquam media disponit sapienter, & potenter deducit ad illum.

Sextò. Ad *Actiones Naturales & voluntarias* quod attinet, notandum est; Actionum Tria considerari & Analogicè distingui oportere Principia. Unum *universale*, DEUS est. Alterum *commune*, NATURA est. Tertium particulare, & est vel INCLINATIO NATURALIS, vel INSTINCTUS, vel VOLUNTAS Electiva.

Horum Principiorum, singulares sunt Proprietates. Universale *Finitum* est, Commune *definiens*, Particulare *definitum* in subjectis suis. Primum, est *à se*, & *ad se*: secundum, Relationem habet *ad Deum*. Tertium, *ad utrumque*.

Ex quo fit, ut quæ Actiones sunt à Principio particulari Mediatè, per Principium commune sint à Deo; quæ vero à Principio sunt Communi à Deo sint Immediatè.

Hinc liquet Actiones omnes, sive Naturales, sive voluntarias subjacere divinæ Providentiæ; Primò *modo conservationis*, Conservat enim Deus Naturas Rerum, & quam homini dedit voluntatis libertatem: Secundò, *modo Gubernationis*, Deus enim qua principium universale, reliqua principia omnia movet efficaciter, ut agant. Tertio, *modo Ordinationis*, quia omnes Actiones deducit & dirigit ad Finem quem præstituit ipsis, Naturalem aut Voluntarium [i].

[i] Psal. 139.2.3. &c.

Ultimum restat, de *Actionibus malis & bonis*: ut autem modus & efficacia Providentiæ divinæ in malis actionibus (de bonis enim nulla est difficultas) secundum gradus suos melius cognoscatur, duo præmittenda sunt.

Vnum

Unum, secundum Principiorum differentiam, de quibus supra dictum est; Unam eandemque actionem, Bonam simul esse & Malam: bonam quidem secundum genus, qua à Deo & Natura communi; nam & Deus, & Natura, per se, nunquam non, bonas actiones edunt: Malam vero, secundum rationem particularem in Homine quâ corruptus est. Omnis enim actus vitiosus, suscipit necessitatem vitij à Causa proxima, quæ est voluntas peccantis: unde illud Scholasticorum: *Principalitatem Causalitatis omnis in peccato, consistere, penes voluntatem, quæ imperat actum.*

Alterum est, in omni Actione, Tria dignosci & distingui oportere. *Naturam, Subiectum*, & utriusque *accidentariam qualitatem.*

Natura, est à Creatore, qui dedit illam, & Naturalium proprietatum ac Actionum Principia movet.

Subiectum actionis, est Motus qui secundum naturam est, cujus respectu omne peccatum dicitur in bono esse subjectivè.

Qualitas, est Naturæ & Subjecti Accidens, bonum quidem secundum Gratiam: malum vero secundum agnatam naturæ & subjecto corruptionem, quæ hominem, & quæ hominis sunt, Inficit contactu σωματικῷ & ἐνεργητικῷ; unde voluntas, quæ Actionum Principium est internum, corruptionis istius vim infundit Actionibus immediatè.

His positis, notandum est, Providentiam, etiam in malis actionibus, operari modis & gradibus omnibus [k]. [k] Esai. 45.7. Lament. 3.37. Amos 3.6.

Modo & gradu Conservationis; nam primò, tùm Principium Naturæ indidit homini, quod per se, naturali necessitate determinatum est; tum Principium actionum voluntatem, vi sua determinantem motus suos; & liberè ad actiones quasvis indeterminatas inclinantem, Deinde, voluntatem sustentat, ut Rem Naturæ, principio communi; & Actiones Naturales & voluntarias, movet, Principio singulari.

Gubernationis modo & gradu. Nam *Primò* Deus opus quod malum est, quatenus boni rationem habet (habet autem Præcipuè, tum quia in bono est subjectivè, tum

quia ad bonum est reductivè) ἐνεργητικῶς efficit. *Secundò* peccatum Deus determinat, eique modum præscribit pro libertate voluntatis suæ [l]. *Tertiò* permittit mala, non quod probet; sed quod, non malum sit, mala permittere. Cùm enim is qui permittit, inhibendi potestatem habeat, absque ulla obligatione, ut & is cui permittitur, agendi, absque ulla coactione; Actus utrobique est voluntarius; in Priore absque culpa: in Posteriore absque excusatione.

[l] Pro.16.9.

Modo & Gradu Ordinationis. Nam Eventa peccatorum Deus ordinat, ad bonum [m], sive *Morale*, id est, *pœnæ* aut *castigationis*: sive *supernaturale*, id est, gloriæ suæ in Iustitia & Misericordia [n]. Unde liquet, Rem *esse*, *agere*, & *ordinari* bonum esse: *malum esse*, *malè agere*, & ad *malum ferri* malum esse; Illud Deus efficit, hoc verò Deus effici sinit à Creatura. Atque hæc quidem Providentiæ, Causa FORMALIS est.

[m] Rom. 8.28.

[n] Rom. 5.20. Rom. 11.33.

FINIS Providentiæ qui ex præcedentibus facilè colligi potest, est Gloria Dei, conjuncta cùm electorum salute [o].

[o] Matth. 6.26.

DE PROVIDENTIA
PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro CAUSA EFFICIENTE.

PRIMA.

FATUM, vel est *verum*, vel *ementitum*; illud, expers violentiæ, hoc violentum. *Verum*, vel est *divinum*, vel *naturale*. *Divinum* nihil aliud est quam rerum gubernatio seu Providentia. *Naturale* nihil aliud quam series & ordo rerum naturalium. *Ementitum* vel est *Chaldaicum* vel est *Stoicum*. *Illud*, ligat & nectit superstitiosè actiones & eventus ad vim & positum stellarum. Hoc est ab æterno fluens, series, & connexio Causarum talis, ut ab ea pendeant ipse Deus & Dei Providentia: Utriusque consequens est necessitas coactionis.

SECUNDA.

Ad Providentiam duo pertinent, Ratio ordinis, &

Illius exequutio. Primum æternum est, alterum temporale.

TERTIA.

Deus inferiora per superiora gubernat; non propter defectum virtutis suæ, sed propter abundantiam suæ bonitatis, secundum libertatem suæ volutatis.

QVARTA.

Causæ sequentis natura, non solum superiori Causæ est similis, quatenus inde habet aliquid: sed etiam dissimilis quatenus procedit extra.

Pro Causa Materiali.

PRIMA.

Omnia subjecta causalitati Primi Agentis, sunt etiam subjecta, Ordinationi ejusdem in finem: unde omnia quatenus habent Esse, subjiciuntur Providentiæ.

SECUNDA.

Aliud est agere de Causa universali: aliud de Causis Particularibus, Particularium sunt casus. Universalem autem Causam nihil potest effugere.

TERTIA.

Corruptiones & defectus in rebus naturalibus, sunt quidem contra naturam particularem: sunt tamen de intentione naturæ universalis, quatenus cedunt in bonum totius universi.

QVARTA.

Alia est ratio agentis, alia instrumenti, Instrumenti & Creaturæ est ἀταξία: Agentis autem & Creatoris est, etiam in maximè inordinatis, τάξις, & ordo.

QVINTA.

Quædam fiunt ex Providentia efficienter & causaliter: quædam secundum Providentiam permissivè & determinativè.

Pro Causa Formali.

PRIMA.

Anima semper agit liberè, quia licet à Causis pendeat, ipsa tamen suarum actionum Causa est proxima;

proxima; Naturales autem effectus cum Causis proximis majorem similitudinem habent, quam cum remotis.

SECUNDA.

Necessitas alia est *à priori* seu constituens, alia *à posteriori* seu consequens, alia *interna*, alia *externa*, alia *coactionis*, alia *immutabilitatis*, alia *Absoluta*, alia ex *hypothesi*, quarum omnium distinctio in loco hoc de Providentia pernecessaria est.

TERTIA.

Aliud est loqui de factis ut sunt in actu : aliud, ut subjacent Causæ Contingenti. Primo enim modo Necessariò sunt, altero Contingenter.

QUARTA.

Peccatum dupliciter consideratur, aut propriè & principaliter qua peccatum est: aut quatenus habet rationem boni, idque dupliciter, primo quia est in motu, actione, & inclinatione naturali, hoc est in bono subjectivè ; deinde quia ad bonum est, Deo ex malo, bonum eliciente.

QVINTA.

Id, quo posito, aliud infallibiliter sequitur, nullâ aliâ mediante Causa, est ejusdem consequentis Causa, Deus autem vult evenire peccatum non Immediatè, sed Mediante hominis voluntate.

SEXTA.

Rerum existentium Deus est principium ἐνεργητικόν. Peccatum autem propriè loquendo non habet rationem, Actus, vel Entis, sed defectus : Duplex enim est ens; Reale, & Rationis. Sub ente Rationis non solum Notiones continentur & Relationes, sed etiam Privationes. Peccatum autem ens rationis est, non existens θετικῶς, sed στερητικῶς.

SEPTIMA.

In omni Peccato duo sunt; Materiale, seu subjectum, & Formale, hoc est Pravitas : Subjectum, est Res Naturæ à Deo. Pravitas, subjecto accessit, ex hominis corruptione.

Loca Scripturæ quæ contra veritatem doctrinæ huius de Providentia detorqueri solent, hæc fere sunt.

Contra Causam Materialem.

1. Ad Corin 9.9. Resp. Providentia alia est generalis,

alia

alia specialis. Ab hujus autem negatione, ad negationem Illius non valet conclusio.

2. Samuel.1.6. 1.Reg.21.34. Resp. Providentia, & casus non pugnant inter se, si diversarum Causarum respectus distinguantur.

Esaiæ 31. 1. & Act. 5. 38. Resp. Pro diversa principiorum consideratione, iudicatur tum de Causis, sive proximis, sive remotis, tum de Qualitatibus actionum, sive bonis sive malis. Quæcunque autem vitiosa qualitas est, est à principio singulari, non universali, aut communi.

Contra Causam Formalem.

Ezech. 18.33. Oseæ 13.9. Pœnarum peccatorum duplex ratio distingui solet ac debet, alia est Iustitiæ in Deo & rationem habet boni Moralis: alia Meriti & Culpæ in homine, & habet rationem mali. Atque in hac posteriore significatione, loci intelligendi sunt.

Prov. 16. 4. Resp. Operatio Dei respectu impiorum tria præsupponit. Primo determinationem peccati. Secundo substractionem gratiæ. Tertio ordinationem pœnæ.

Ieremiæ 10.7. Loquitur Propheta ex sensu infirmitatis suæ, non de mendacio in doctrina, non de scelere aliquo in vitâ, sed de vocatione sua ad quam invitus pertractus fuerat.

Exod.4.21 Esaiæ 69.19. Ezech.14.9. Rom.1.28. 2. ad Thess. 2. 11. Resp. aliud est Operatio, aliud vero operans Permissio, illa in bonis, hæc etiam in malis. Permittendo enim Deus operatur quatuor modis. Primò quoad materiale peccati. Secundò quoad gratiæ inhibitionem, quam nemini debet Deus, quia gratia est. Tertiò quoad fines ad quos Deus peccata ordinat. Quartò quoad justam peccatoris punitionem, cujus hic summus gradus est, peccatum punire per peccatum.

DE OPERIBUS GRATIÆ SEU DE REDEMPTIONE.

OPus Dei externum & temporale quod in rebus efficit, duplex est, *Naturæ* Opus, & *Gratiæ*.

Naturæ

Naturæ opus de quo hactenus sermo fuit, est, quo Deus aut Creavit res nondum existentes, aut creatas Conservat, Gubernat, & Ordinat Providentia sua.

Gratiæ opus illud est, quod secundum beneplacitum voluntatis suæ Deus efficit in Electis qui hæredes salutis futuri sunt.

ATQUE hoc opus communi nomine REDEMTIO dicitur; Ad cujus operis explicationem, tria concurrunt. Principium, Modus, & Eventus seu Applicatio illius.

PRINCIPIUM, Christus est qua θεάνθρωπος à qua nulla potentia, nulla actio salutaris non proficiscitur quæ ad Redemtionem opus sit.

MODUS secundum quem hoc opus Christus exequutus est, est sancta illa Officiorum ipsius Oeconomia & dispensatio.

EFFECTUS autem seu applicatio dignoscitur, primò gradibus suis in hac vita, id est, *Vocatione* & *Iustificatione*. Secundò Medijs externis, id est, *Fœdere Dei* & *Sacramentis*; Tertio Subjecto, id est, *Ecclesia*, quam Christus redemit sanguine suo.

Quare primò, de PERSONA CHRISTI; secundò de OFFICIIS PERSONAE; ultimò de reliquis locis ad APPLICATIONEM pertinentibus, agendum est.

DE PERSONA CHRISTI,

PARS Κατασκευαστική

PRINCIPIUM proximum, singulare & determinatum Redemtionis nostræ CHRISTUS est quâ θεάνθρωπος; Quia, per eum homo redimendus fuit, in quo redemtio nostra ab æterno prædestinata fuerat; per eum restaurandus, per quem initio creatus; in eo dilectionis Dei particeps fieri debuit, qui erat dilectionis filius; ac demum filiorum seu adoptionis jus adipisci in eo, qui naturâ filius & hæres Dei erat ab æterno.

Est ergo CHRISTUS θεάνθρωπος ut quam brevissimè definit Scriptura, Sermo Caro factus; seu Deus in carne factus conspicuus, id est, Persona in cujus singularitate, Duæ naturæ, salvis manentibus earum proprietatibus, vnitæ sunt ad humani generis redemtionem.

Ad hujus definitionis explicationem de tribus ordine videndum est.

Primo de NATURIS & earum *Necessitate*, *Veritate*, & *Actionibus*.

Secundo, de Naturarum Supposito, seu de PERSONA, illiusque tum *Vnitate*, tum *Operatione*.

Tertio de hypostatica naturarum UNIONE, illiusq; *Modo*, *Fundamento*, *vi* & efficacia.

NATURAS quod attinet, cum Natura sit Principium intrinsecum, rem ipsam constituens, & ab alijs distinguens: duas in Christo istiusmodi Naturas agnoscimus secundum Scripturam; *Divinam* & *Humanam* tum in se, tum suis Proprietatibus distinctas [a]. Illa ab æterno Immutabilis, Immortalis, Impassibilis: hæc in tempore, concepta, & nata Mutabilis, Mortalis, Passibilis.

[a] Rom. 9. 1. 1. Ioh. 5. 20. Phil. 2. 6.

Utraque indivisè necessaria ad humani generis Redemtionem, seu officij mediatorij œconomiam. *Divina* quidem ut Deo satisfieret, ut satisfactio analoga esset debito nostro, ut infinitum bonum, infinito malo succurrere posset, mortem superando, & sustinendo tum gravitatem peccati, tum infinitatem iudicij divini. Adde quod cùm arbitrium inter Deum & homines supra humanitatem sit; quod nemo primus & summus internuntius rerum divinarum esse possit, nisi Deus per Deitatem suam: quod nulla operatio supra naturam, qualis est sufficiens Intercessio apud Deum, sit à Natura: quod nullum Principium, nisi Deitatis ipsius, Principium esse possit, satisfactionis illius, quæ coram Deo constare possit: Necesse sit secundum Naturam Divinam in Persona, omnes mediationis partes ipsum obivisse.

Humana vero, ut homo ex lege Iustitiæ divinæ satisfaceret; ut ad satisfactionis opus exequendum sufficienter pati posset, tum obediendo, factus sub lege; tum moriendo, factus maledictio secundum legem; ut fratribus suis per omnia similis, excepto peccato, fidelis & misericors pontifex esset in ijs, quæ apud Deum peragenda essent, ad expiandum peccata populi [b].

[b] Heb. 2. 17.

Est autem (ut de veritate harum naturarum dicamus paucis) NATURA DIVINA Christi: qua eandem cum Patre & Spiritu Sancto essentiam obtinet, quàmvis

& secundum personam, qua Filius Dei, & secundum œconomiam officij, qua Mediator, ab Essentia Dei distinguatur: de qua natura in loco de Deo fusius actum est.

NATURA HUMANA Christi est: quâ eandem nobiscum essentiam obtinet, exceptis, tum *Subsistendi Modo*, seu ratione Personalitatis, tum *Substantiæ vitiosis Accidentibus*, seu Peccatis.

Nec enim natura humana Christi quicquam est per se subsistens independenter, sed ἀνυπόστατος assumta est in singularitate personæ; absque ulla vel Naturarum confusione, vel Personæ divisione [c].

[c] Phil. 2. 6. Ioh. 1. 1.

Nec ulla peccati contagio, naturam illam humanam Christi inficere aut potuit, cujus substantiam, in se alioqui corruptam originariè, ineffabilis S. Sancti operatio ab omni prorsus macula sanctificavit & purgavit plenissimè; aut debuit, utpote in qua purgatio peccatorum nostrorum facienda erat [d].

[d] Luc. 1. 35. Heb. 4. 15.

His exceptis, naturam nostram veram & realem, eandemque totam & perfectam Christus assumsit, secundum *Substantiam, Proprietates*, & *Infirmitates* illius.

SUBSTANTIAM, Nam & *Totam naturam* habuit Christus, & *Totius partes essentiales*.

Naturam totam, Nam hinc in Scripturis: semen mulieris [e]: semen Abrahæ: semen Davidis secundum carnem, seu fructus lumborum ipsius [f], & passim filius hominis vocatur.

[e] Genes. 3. Gen. 22. 16.

[f] Act. 2. 30.

Partes: habuit enim & *Animam rationalem*, & *Corpus organicon*.

Animam rationalem; probant *Scriptura* [g]; *Incarnationis finis*: quod enim assumtum non est, est incurabile. *Naturæ veritas*, quia quæ reliquæ sunt partes hominis per animam speciem sortiuntur.

[g] Ioan. 10. 17. Matth. 26. 38.

Corpus organicon; probant, *veritas Humanæ Naturæ*, quæ determinatam materiam, id est, corpus carneum & terrenum requirit [h]: *Veritas Satisfactionis*, quæ fieri debuit in corpore, vere passibili & mortali: demum *Veritas demonstrationis*. Demonstravit enim Christus vel signis, se habuisse corpus non Phantasticum aut cœleste, sed carneum & terrestre [i].

[h] Luc. 24. 39. Act. 3. 21.

[i] Luc. 24. 39. Heb. 2. 14.

PROPRIETATES quas Christus coassumsit, sunt, vel

Totius

Totius Naturæ; Creatum esse & Finitum; vel *Partium*; Animæ quidem: habuit enim Intellectum [k], & Voluntatem [l], ac utriusque operationes. Corporis vero; habuit enim Figuram, quantitatem, & circumscriptionem, atque omnes corporis actiones proprias & naturales [m].

[k] Matth.26.38.
[l] Luc.22.42.
[m] Luc 2.40. Matth.4.2. Ioh.11.35. Ioh.4.6. Matth.8.24. Matth.27.50. Ioh.29.27.

INFIRMITATES. Conducebat enim ad finem Incarnationis, ut omnes *defectus naturales* coassumeret excepto peccato; Defectuum enim, alij sunt *miserabiles* simpliciter, ut vocat Augustinus, alij verò damnabiles, sive ut Damascenus vocat διαβλητοὶ seu detestabiles. *Illos* Christus coassumsit, quia perfectioni, scientiæ, & gratiæ ipsius non erant impedimento [n]. *Hos* vero non item quia redemtioni nostræ obfuissent.

[n] Ioh.1.14. 1 Tim.3.16. Heb.5.7.

HARUM NATURARUM, quarum Necessitas & Veritas, explicata est, operationes diversæ sunt [o]. Sunt enim duæ in Christo Naturæ, duo velut Principia Intrinseca & Energetica, ex quibus formaliter actiones, earumque modi deducuntur. Unde ut omnia in Christo (sola excepta subsistentia) duplicia sunt, natura, proprietates, Voluntas, Scientia [p], ita & duplices sunt operationes, aliæ Divinæ, aliæ Humanæ, distinctæ, *Principijs suis, Modis agendi, & Actionibus singularibus cuiusque.*

[o] 1.Pet.3.18.
[p] Matth.11.27. & 23.37. Ioh.2.19. 1.Cor 15.27. Luc.2.47.

Principijs; Quia quot sunt Naturæ, tot sunt actionum principia Formalia.

Modis agendi; Agit enim quodque Principium, pro modo & conditione ipsius. Deitas, modo supranaturali, & divino: Humanitas, modo Physico & humano.

Actionibus singularibus, agit enim verbum quod verbi, & Caro quod Carnis est, sive confusione Naturarum, in unitate Personæ.

Hæc de NATURIS: alterum sequitur de illarum Supposito, id est, de PERSONA, illiusque tum *unitate*, tum *operationibus*.

PERSONAE CHRISTI duplex in Scripturis ratio haberi & explicari solet; *Vna* quidem ratione essentiæ τοῦ λόγου: *altera* ratione Officij seu Oeconomiæ.

Ratione essentiæ consideratus Christus, seu ἀσυνθέτως ut loquitur Nazianzenus; est ὑπόστασις in essentia divina, alia ab alijs, non tamen aliud.

Ratione œconomiæ, quæ à nobis hoc loco consideratur,

est, Secunda illa Divinitatis Persona Incarnata, id est, Persona quæ naturam humanam creando assumsit in singularitate suæ subsistentiæ Immediatè, & eandem mediatè, univit per Personam cum Natura divina; ita ut Christus unus sit, ex utraque naturâ, non duo in utrumque, unus & idem, sine tempore natus de Patre, Filius Dei ἀμήτωρ; & in tempore natus de Virgine filius hominis ἀπάτωρ, utriusque filius naturalis & consubstantialis.

Hanc PERSONAE UNITATEM tria probant; *Primò* Scripturæ Authoritates. Est enim Christus, docente Propheta, Immanuel[q], docente Angelo, idem Filius Dei, qui ex Maria nasci debebat[r], docente Evangelista Verbum Caro factum[s], docente Apostolo; idem ex Patribus secundum carnem, qui est supra omnia Deus laudandus in secula[t].

q Esai.7.
r Luc.1.35.
s Ioh.1.1.
t Rom.9.5.

Secundò Finis Incarnationis; Quia ut unum fierent Deus & homo in Fœdere, oportuit unum fieri Deum & hominem in Persona, non communicatione gratiæ, sed naturæ veritate: nec confusione substantiæ, sed unitate personæ.

Tertiò Denominata utriusque naturæ, eidem supposito attributa; ut enim non cadunt in naturam Divinam quæ Humanæ sunt Propria; nec in Humanam, quæ Divinæ, ita omnia communiter, & ex veritate, de persona, secundum utramque naturam prædicantur[u]. Itaque una & eadem Persona Æterna est, & non æterna; Infinita, & Finita; divinas proprietates omnes & humanas obtinens; illas ab æterno qua Deus: has in tempore assumtas qua homo; utrasque realiter, sed Intransitivè, qua Homo-Deus.

u Act.20.28. 1.Cor.2.8.

Hæc PERSONA, Principium est commune earum actionum quas Græci θεανδρικάς appellarunt. Sunt enim Actiones Christi non tantum, aliæ humanæ, aliæ Divinæ, sed etiam aliæ communis operationis, quas Christus efficit, & qua Homo-Deus, Natura; & qua mediator, Oeconomia. Actionum Naturalium, Principia sunt Naturæ; Persona vero & communium, & singularium, secundum utramque Naturam; unde omnis operatio Christi respectu personæ numero una est: respectu naturarum

naturarum specie duplex est; *una numero*; quia unus est ἐνεργῶν & unum ἀποτέλεσμα. *Specie duplex*, quia alia est Divina, Deitatis; alia Humana, Humanitatis.

Ultimum restat de HYPOSTATICA UNIONE duarum Naturarum in Christo. Cujus *Natura*, *Fundamentum*, *vis & efficacia*, paucis explicanda veniunt.

Naturam hujus UNIONIS dignoscemus Definitione & Divisione illius. Est enim; Personalis, (non personarum) duarum Naturarum, (non naturalis) in Christo conjunctio; non qualis est Superiorum cum Inferioribus; Accidentium cum Substantijs; aut Partis cum Toto: sed quâ, tum Mediatè Naturæ duæ, uniuntur in Persona, tum Immediatè Natura Humana Personæ, modo arcano & arctissimo [x].

[x] 1.Tim.3.18. Gal.4.4. Col.2 9.

Hinc UNIO, quæ Re una est, Modo considerationis, duplex dici ac distingui solet; Una *Immediatè*, Personæ Assumentis & Naturæ Humanæ assumtæ. Accessit enim humana Natura, propria Personalitate destituta, ad Personam perfectam, non perficiendam, à qua assumta est, ut tota subsisteret in tota persona [y]: Altera *Mediata* duarum Naturarum inter se, mediante Persona facta; sive ulla vel Naturarum Confusione, vel Personæ Divisione.

[y] Ioh.1.1.2.3.&c. Ioh.1.14. Heb.2.14.

Non naturarum confusione. Est enim facta ἀτρέπτως & ἀσυγχύτως. Immutabiliter & Inconfuse, Naturis earumque proprietatibus essentialibus (quæ nec confundi debent, nec transfundi possunt;) distinctis & integris, ita ut nec inter se confundantur; nec in se singulæ mutentur.

Non *divisione personæ*, est enim facta ἀδιαιρέτως & ἀχωρίστως, Indivisè & Inseparabiliter: ita ut nec natura humana à persona, nec naturæ in persona, à se unquam, aut usquam separentur.

FUNDAMENTUM hujus unionis est Incarnatio; hujus Causa Efficiens, Inchoativè ut loquuntur Scholastici; est tota Trinitas: Terminativè vero est ipse Christus, factus quod non erat, & manens interea quod erat.

Hujus Incarnationis Partes duæ sunt; Conceptio & Nativitas; utraque ordinaria, quoad *veritatem materiæ*. Assumsit enim Christus naturam nostræ similem, ex sub-

 stantia

ſtantia Mariæ : extraordinaria tamen, *quoad modum*, id eſt, tum Formationis in utero Mariæ; tum Aſſumtionis, tum Sanctificationis, tum denique Complementi reſpectu; *Formatio* enim fuit Immediata abſque interventu viri in virgine.

c Luc.2. per totum.

Sanctificatio fuit ab omni Peccati macula ſive *habituali*, ſive *actuali*. *Aſſumtio* in unitatem perſonæ facta eſt abſque ulla alteratione. *Complementum* denique fuit ſecundum Prophetias.

Ex hac UNIONE, ut vim illius paucis explicemus, duo conſequuntur: COMMUNIO NATURARUM, & COMMUNICATIO IDIOMATUM.

COMMUNIO Rei eadem eſt cum Unione Naturarum, κατ' ὑπόστασιν; Modo tamen conſiderationis differt; quod Illa, Hujus ſit velut Effectum, & Conſequens. Significat enim propriè, hæc Naturarum Communio, Concomitantiam, Proprietatum & Operationum; utriuſque Naturæ, in opere Mediationis, ad unum ἀποτέλεσμα concurrentium; Cujus ratione fit, ut Propria cujuſque Naturæ, in Perſona communia ſint, & dicantur. Et hæc eſt Baſis COMMUNICATIONIS IDIOMATUM.

Eſt enim, Phraſis loquendi, quæ de tota Chriſti Perſona, Proprium alterius Naturæ, Realiter prædicatur, ſic tamen ut uni Naturæ propriè καθ' ἀυτὸ, alteri vero καθ' ἄλλο competat. Sic dicimus, *Deum acquiſiviſſe ſanguine ſuo Eccleſiam* [a]. Chriſtum *hominem eſſe ubique* [b] Atque hæc eſt illa Gratia, quam vocant Scholaſtici *unionis*, utpote propter quam de Chriſto dicatur, quod Deus ſit homo, & homo Deus.

a Act.20.28.
b Joh.3.13. & 6.62.

Eſt autem hæc Communicatio diverſo modo & REALIS & VERBALIS. *Realis* quidem propter Naturarum unionem & Perſonæ unitatem, Unus enim eſt Chriſtus, qui quod Humanum eſt, habet Deus in veritate naturæ Humanæ; quod Divinum eſt habet homo in veritate naturæ Divinæ. Idem in Eodem Deus & homo. Unde ut Verbum propter carnem Homo eſt; ſic & Caro propter Verbum Deus eſt. Nec tamen aut Humana Natura coextenditur Divinæ, aut divina concluditur in humana, quia quæ Idiomata, nomine concretivo, in perſona ſecundum utramque naturam communicantur; ea

in abstracto naturis singulis non communicantur, quia Idiomata sunt.

Præsentia ergo universalis, Omnipotentia & Omniscientia, non minus quam ipsamet Æternitas & Immensitas sunt Dei αὐτ᾽ ὄντα seu idiomata essentialia, quæ communicari non possunt. Esse autem ubique, Omnipotentem, Omniscium, ut Æternum & Immensum esse verè de Christo homine enuntiantur, non secundum alium, sed secundum aliud, per communicationem Idiomatum, quæ vera est quatenus res vera est.

Ab hac reali Idiomatum Communicatione, distinguenda est realis illa communicatio donorum, tum Naturalium, tum Supranaturalium, à natura Divina, Humanæ facta, tum secundum se, tum in Persona; quorum alia, spectant *Carnis assumtæ Perfectionem*; alia *Potestatem officij*.

Dona Perfectionis, sunt omnia illa, quibus Natura assumta, secundum sese, & in se, est locupletata; sive ea sint, quibus vi unionis, Natura Humana Christi fruitur modo beatissimo; sive Indita, & Infusa, idque in summo Gradu, quem unquam Natura Humana assequi potest: sive denique Habitu acquisita sint, utpote, quæ successivè secundum ordinem Naturæ, percepit Christus, donec natura ejus ad perfectionem suam evecta est.

Dona potestatis sive officij ea sunt, quæ ratione œconomiæ, accepit in tempore, non quidem secundum alterutram naturam seorsim, sed totam Personam; quæ ideo Incarnata est, ut in utraque Natura & secundum utramque, salutari mediatoris officio defungeretur.

Communicatio VERBALIS dicitur; quæ pertinet ad verborum, & Phrasium expositionem, in sacris literis occurrentium; & qua quod unius Naturæ Proprium est, de altera nomine tenus prædicatur, propter Identitatem Personæ, & Proprietatum in Persona adunationem.

Ut autem, Tria sunt nominum genera, quibus subjectum, de Christo enunciatur; ita Tria sunt Attributorum Genera, quæ de eo prædicantur. Quædam enim Naturæ Divinæ tantum, quædam Humanæ tantùm, quædam Utrique in Persona conveniunt. Quæ Primi & Secundi sunt Generis, sunt ἀκοινώνητα, quæ Tertij, utriusque naturæ respectu, in Personâ, de Christo dicuntur.

Ex hac tum Subjectorum, tum Prædicatorum Differentia, duplex prædicationis modus exsurgit; *Proprius* & *Simplex*: *Improprius* & *Figuratus*.

Proprius est quando, vel ea quæ de subjecto. i. persona secundum alterutram Naturam vera sunt; de ea itidem Enuntiantur. Eoque Prædicatum Divinum de persona verum esse secundum divinam; secundum humanam, Humanum intelligitur, ut Filius Dei est ubique, omnipotens, æternus. Filius hominis est natus, mortuus, in cælis: vel quando prædicatum utrique naturæ commune, communi quoque nomine de subjecto prædicatur, *ut Christus redemit nos sanguine suo*.

Improprius, vel quando quæ sunt totius Personæ, ea de alterutra natura in concreto denominata enunciantur, *ut Deus redemit Ecclesiam, Caro vivificat*; Vel denique quando, quod unius Naturæ Proprium est, de Persona ab altera Natura denominata, prædicatur; *vt Deus passus est; homo ubique est*. Quæ loquendi ratio, *Enallage* seu Propriè, *Communicatio Idiomatum* dicta fuit.

DE PERSONA CHRISTI,
PARS Ἀνασκευαστική.

Pro necessitate Naturæ Divinæ in opere Mediationis. Contra Bellar. lib. 5. 2. Contro. 1. Tom. cap. 3.

PRIMA.

PRINCIPIUM mediationis, vel absolutè consideratur, vel oppositè. Absolutè Principium est persona Christi Dei-Hominis. Oppositè verè, & distinctè Principium in eadem persona, aliud est *Primum* seu *Principians*, λόγος secundum naturam Divinam ipsius; alterum, *Secundum*, vel Principiatum: Natura Humana subsistens in Persona.

SECUNDA.

Alias operationes fecit Christus secundum Formam servi; alias secundum Formam Dei simpliciter, alias vero communiter secundum utramque.

TERTIA.

TERTIA.

Christus, cùm Deo comparatur, distinguitur à Creatura duobus modis, Natura & Oeconomia, *Natura*, cum secundum personam distinguitur à Patre. *Oeconomia*, secundum officium distinguitur ab Essentia Dei est ut mediator est. Secundum naturam æqualis est Patri: secundum vero Oeconomiam minor est patre.

QVARTA.

Patres, cum Humanæ Naturæ faciunt mentionem, non excludunt divinam, sed supponunt unionem utriusque, in Unitate Personæ, ad Unitatem Operationis concurrentium.

QVINTA.

Christus Natura, cum utraque parte, quæ concilianda est, velut Terminis, quos adunari oporteat, communicat: modo tamen œconomiæ differt, qua Deus homo.

SEXTA.

Christus secundum Naturam qua Deus est, convenientiam habet cum Deo; qua Homo nobiscum : ut contra qua Deus distat à nobis, qua homo seu Oeconomia voluntaria à Deo.

SEPTIMA.

Consideratur Christus, aut qua θεάνθρωπος, aut secundum rationem Naturæ absolutæ hujus aut illius. Primo modo suijpsius mediator dicitur, non Secundo.

OCTAVA,

Mediatio non convenit Personæ secundum naturam communem Deitatis; sed secundum naturam singularem, vel Formam subsistentem quam Personalitatem vocant.

NONA.

Aliud est de divinitate Christi in se agere, secundum naturam ipsius seorsim, aliud qua in supposito. Christus autem sacerdos est, non qua Deus est Natura, sed qua Deus homo œconomia voluntatis.

LOCA.

1. Ad Timoth. 2. 5 Resp. Christus homo tribus modis enuntiatur. Aut enim persona Christi notatur, quæ persona homo est, aut persona Christi qua Homo, aut denique humanitas simpliciter. Non sequitur autem

Mediator

Mediator homo; ergo, mediator quà homo, aut secundum humanitatem.

Pro VERITATE *humanæ Naturæ.*

PRIMA.

ALIUD est agere de Causa Materiali carnis Christi, aliud autem de Causa formatrice. Substantiam enim, non attulit Spiritus Sanctus, sed disposuit & sanctificavit.

SECUNDA.

De quo accidens rei negatur, non de eodem rem seu subjectum istius accidentis negare necesse est, & è contra.

TERTIA.

Defectuum qui quidem privativè ita dicti sunt, alij perfectioni repugnant fugiendi per se & damnati; alij communes sunt omnium, fugiendi quidem voluntate naturæ per se, non tamen damnati: alij denique sunt Personales, pro ratione individuorum. Primos Christus non est expertus; secundos, quia essentiales & naturales sunt hominis corrupti, Christus omnes in se suscepit; De tertijs res dubia est.

LOCA.

2. Ad Corint. 15.47. Aliud est agere de Christo oppositè & distinctè Secundum Utramque Naturam: aliud vero, de Persona, cui propter unitatem, communicatur quod utriusque naturæ Proprium est.

Iohan. 6.51. Descensus alius est localis, alius metaphoricus, alius Naturæ, alius Oeconomiæ, alius secundum Substantiam, alius secundum exinanitionem. Descendit Christus secundum modum œconomiæ & exinanitionis, non autem localiter. Caro autem Christi duobus modis consideratur, vel secundum se simpliciter, vel quâ Mediante Persona unita est cum natura divina, atque hoc modo, non isto, caro Christi dicitur panis vitæ, scilicet non Causaliter, sed instrumentaliter.

Pro VNITATE *Personæ.*

PRIMA.

CHRISTI duplex est consideratio, una secundum Personam communiter, altera secundum Naturas oppositè.

oppositè. De naturis autem in persona enunciantur, quæ personæ respectu utriusque conveniunt.

SECUNDA.

Ὁμουσία naturarum est, non personæ; Christus enim non alter ex Patre est; alter ex Virgine secundum personam, sed aliter ex Patre, aliter ex Virgine secundum naturas, quia secundum naturam divinam ὁμοούσιος est Patri, secundum humanam ὁμοούσιος est Virgini:

Iohan. 2. 19. Solvite templum hoc, &c Resp. A naturis ad Personam non valet conclusio, Templum enim dicitur non persona, sed humanitas Christi, in qua Deitas habitavit corporaliter.

Heb. 7. 3. Duplex Christi est nativitas; una sine Matre secundum divinam naturam, altera sine Patre secundum humanam; utraque autem unita est in uno eodemque Supposito.

Pro DUALITATE *Naturarum.*

PRIMA.

NOMINA concreta, non multiplicantur, nisi multiplicentur supposita, Unum autem cum tantum sit suppositum in Christo : unus tantum sit Christus necesse est.

SECUNDA.

Actiones & passiones, Personarum sunt, non Naturarum. A persona autem ad naturas inconsequens est conclusio.

Pro VNIONE *hypostatica & communicatione idiomatum contra Vbiquitarios.*

PRIMA.

TRIBUS modis aliquid unitur. *Essentialiter*, cum ex pluribus fit una essentia. *Accidentaliter*, cum accidentia subjecto adjunguntur. *Substantialiter*, cum substantia, quæ alioquin per se existeret, trahitur ad esse alterius suppositi, & ab illo pendet tanquam pars ipsius.

SECUNDA.

Discernendum est inter Divinitatem mittentem, & personam missam, estque alia consideratio τοῦ λόγου ratione essentiæ, alia Ratione Officij.

TERTIA.

TERTIA.

Quæcunque de Christo enuntiantur, aut divina sunt simpliciter, ad naturam divinam ipsius pertinentia, aut Humana ad humanam, aut communia Mediatè ad personam totam. Gloria itaque, potentia, reliquaque de Christo cùm enuntiantur, his tribus modis consideranda sunt. Ut divina, & sunt essentialia, ac incommunicabilia; ut Humana,& propria sunt Christo in forma servi; ut Mediatoria, quæ propria sunt personæ Christi in utraque natura simul atque communiter.

QVARTA.

Qualis cujusque rei est Substantia; talis est etiam essendi Modus. Corporis autem Christi una est Substantia; ergo unus essendi modus: qui corporibus proprius est, id est, circumscriptivus, non Definitivus qui Spiritibus, non Repletiuus qui Deo proprius est.

QVINTA.

A Christo Homine ad Christi humanitatem, impertinens est conclusio. Nec enim Natura cum Naturâ, Persona cum Naturâ, aut Abstractum cum Concreto confundi debent.

SEXTA.

Non unionem facit Imitatio, Exæquatio, aut Communitatio essentiæ, seu Proprietatum: sed Copulatio Naturarum, in una Hypostasi.

SEPTIMA.

Distinguendum inter *Totum Christum* & *Totum Christi*: quorum prius Personam, posterius Naturas respicit. Nec enim quod de Toto Christo verum est, de Toto Christi commodè aut verè enuntiatur.

Loca Scripturæ.

Matth.26. Act.2. Ephes.1. Aliud est dextra; aliud sedere ad dextram: aliud Christus, aliud Christi humanitas: aliud figurata, aliud propria Dextræ significatio. Duo enim in Scripturis extra Propriam significationem, Dei dextra significat: Potentiam & Gloriam. Utramque Christus habet communicatam, quà persona θεάνθρωπος; unde Scholastici, ascendisse Christum aiunt, ad Consessum Paternæ Dextræ *Aequaliter secundum Divinam.*

nam, *Aliqualiter secundum Humanam Naturam*; Prout duplex descensus in Scripturis ipsi tribuitur, unus secundum exinanitionem quâ Deus, alter secundum locum localem quâ homo.

Matth. 28. Philip. 2 Colloss. 3. Ephes. 4. Toti Personæ tribuuntur alterius Naturæ propria, propter unitatem Suppositi. Omnis enim illa Potestas, Dignitas, Exaltatio, Officij est & Personæ Mediatoris, non Naturarum propria: Christo autem homini attribuuntur, tum per Gratiam unionis, tum propter Exaltationem illam Personæ Christi quæ facta est supra omne nomen.

DE OFFICIO CHRISTI,
Pars Κατασκευαστική

A Persona Redimente transitur ad Modum Redemtionis, quem Officium Christi circumscribit. Cum enim Redemtionis Modus totam illam Actionum Christi seriem & rationem complectatur; quas secundum Oeconomiam, dispositionem, ac dispensationem voluntatis, tum paternæ, tum suæ, præstitit; Eas suis omninò Gradibus, Gradus autem Officiis Christi dignoscere oportet.

Dignoscimus autem, tum *Generatim*, secundum rationem Communem, tum *Singulariter*, secundum Species & Partes ipsorum.

Generatim Officium Christi definitur; Munus Mediationis, Filio demandatum à Patre [a], à Filio vero, & voluntariè receptum [b], & in utraque Natura perfectè adimpletum [c], ut nos Deo, Deum nobis uniret, & reconciliaret in æternum [d].

[a] Heb. 5. 5. Ioh. 3 17.
[b] Ioh. 10. 18. Heb. 10. 7.
[c] Phil. 2. 8. Rom. 5. 19.
[d] Ioh. 11. 51. 52. Rom. 4. 25.

Causa Efficiens Officij hujus, est quidem Deus Essentialiter, Pater, Filius & Spiritus Sanctus [e], sed tamen servato ordine Processionis, tum qui *Internus* est Personarum inter se, tum qui *Externus* ad res creatas; utriusque enim respectu fit, ut Pater, à quo & essentia est, & virtus operandi secundum Principium, Causa Efficiens hujus officij dicatur, & quo filius unctus est, & quoad *Vocationem*, & quoad *Donorum Collationem*, quorum Posterius ad Humanam Naturam propriè, Prius ad Utramque pertinet;

[e] Heb. 1. 9. Esai. 61. 1.

pertinet; Filius vero Causa Media, seu Medians dicitur, ordine Personæ à Patre; Oeconomia vero Officij, Patri subordinatus [f].

[f] Ioh. 14. 28.

MATERIA Officij hujus duobus modis consideratur; *Subiectivè* & est utraque Natura Christi [g], non separatim sed conjunctim; Mediationis enim duplices sunt partes, τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τὰ πρὸς ἡμᾶς, eoque Christum, ut Mediatorem Officio, ita Medium Persona Esse oportet, Inter Deum & Nos, ut Natura cum utrisque Communicando, Officio inter utrosque Mediator esset. Deinde ἐνεργητικῶς & sunt Actiones omnes, quas ut Deus Divinas, ut Homo Humanas, ut Mediator, unas atque indivisas præstitit. Unde Θεανδρικὰ appellantur: quia Operationum utriusque Naturæ, ut unus est ἐνεργῶν, ita unum est ἀποτέλεσμα. Operatio enim est personæ; operationum vero Principia sunt Naturarum.

[g] Ioh. 6. 33. Heb. 9. 14.

FORMA, est Modus administrandi, seu Mediatio ipsa, quæ vel modo *latiore* vel *angustiore* à Scholasticis considerari solet; *Illo*, quæ Christi est, ut Capitis omnium Angelorum & Hominum communiter, *hoc* vero, quæ Christi est, ut hominum Redemtoris particulariter; quomodo hic à nobis accipitur.

In hac vero Mediatione Christi Redemtoris duo considerantur Analoga, Persona, & Operatio; unde Mediatio alia dicitur *Substantialis*, alia *per operationem*.

Substantialis Mediatio, est Conjunctio duarum Naturarum in una Persona ad Mediationis opus.

Quæ vero est *per Operationem* certis Gradibus perficitur. Primus, est *Arbitri*, secundus, *Internuntij*, Tertius, *Intercessoris*, Quartus, *Satisfactionis*, Ultimus vero, *Gubernationis*. Atque has omnes mediationis partes perfectè obivit & obit persona Christi, servatis utriusque naturæ proprietatibus. Est enim inter Deum & homines Arbiter; Internuntius à Patre apud nos; à nobis apud Patrem Intercessor, qui pro nobis orat, & supplicat: Sacerdos, qui seipsum Patri pro nobis obtulit, Gubernator denique, qui nos, virtute & efficacia sui Spiritus regit. Atque horum graduum primus & secundus est Prophetiæ, tertius & quartus Sacerdotij, ultimus vero regni Christi Mediatorij.

FINIS

FINIS officij Christi summus est gloria Dei, subordinatus Redemtio, Iustificatio & salus nostra.

Atq; hęc *Communis* Officij Christi, ratio est ac Modus.

SINGULAREM distinguunt ac definiunt *Species* ac *Partes* illius.

Species officij Christi tres sunt; prout tum Conditionis hominis extra Christum, & liberationis ejusdem ex illa per Christum, necessitas, tum Unctionis illius à qua Christus denominatus est, veritas luculentissime evincit[h]. [h] Psal.45.7. Heb.2.9.

Conditionis hominis extra Christum tres veluti sunt gradus. Primus Ignorantiæ, Secundus Inordinationis, Tertius, Reatus ex utraque. Liberatio hominis ex illâ perficitur secundum tres gradus contrarios, quos obsignat nobis officium Christi. Siquidem *Ignorantiæ* opponitur Prophetia, *Inordinationi* Regnum Christi, & regni illius extructio in nobis, *Reatui* Sacerdotium.

Idem evincit *unctionis Christi veritas.* Quæ enim ratio fuit triplicis vocationis, Propheticæ, Sacerdotalis & Regiæ, quæ externo oleo confirmari solitæ sunt[i], eadem & officij Christi uncti à Patre, tum quoad Vocationes istas, tum quoad Collationem donorum in illis. [i] Exo.30 23.24. Exod.28.41. 1.Sam.16.14. 1.Reg.19.16.

Triplex ergò Christi Mediatoris OFFICIUM est: PROPHETAE, quo nos docet malum nostrum & bonum Divinæ Gratiæ[k], SACERDOTIS, quo nos redimit à malo nostro & parat nobis divinam gratiam[l]; REGIS, quo nos defendit ab omni malo, & tuetur in illa collatione gratiæ[m]. [k] Matth.3.17. [l] Psal 110.4. Heb.7.21. [m] Psal.2.6. Luc.1.32.

Atque hæc Tria Officia, Christus ordine præstitit, & hodie adhuc præstat in cælis, partes Mediatoris, agens suo ordine, erga nos, & erga Deum Patrem. *Erga nos*; docens, sanctificans & regens virtute Spiritus sui. *Erga Patrem*; legationem suam exhibens & oblationem suiipsius, quinimo Regiam Authoritatem, sibi à Patre datam potentissimè exercens.

PROPHETICUM OFFICIUM Christi, est functio personæ qua docet & instruit Ecclesiam suam.

Hujus Muneris veritas, *partibus* & *modis suis* dignoscenda est: PARTES duæ sunt; Externa Doctrinæ Promulgatio; & Interna Illuminatio, seu Doctrinæ efficacia.

Externa doctrinæ promulgatio est, tùm prędicatio Evangelij de

de gratia Dei & redemtione generis humani, tum Legis interpretatio ex mente ipsius legislatoris, tùm denique Futurorum prædictio & Prophetia [n].

[n] Matth.4.17. Esai.61.1. Ioh.1.13. Matth.5.17. &c. Ioh.3.18.

Doctrinæ efficacia est præcipuum illud ἀποτέλεσμα officij Prophetici, quo per Spiritum Sanctum, moventur fideles, ut & mente capiant, & corde velint ea quæ docentur [o] promulgatione.

[o] Ioh.5.25. & 6.68. Matth.16.6.

MODUS hujus officij duplex est, unus *Immediatus*, alter *Mediatus*.

Immediatus est, quo Christus, secundum Naturam Divinam ex se, in veteri Testamento, Patriarchas & Prophetas, per visiones, Oracula, & Insomnia instituit: secundum utramque vero in Novo Testamento, externa voce, sciens, & volens, humanum genus docuit [p]. Hinc λόγος æterni Patris; Legatus Iehovæ, Angelus fœderis [q]. Consiliarius [r] & Apostolus professionis nostræ [s], passim in Scripturis vocatur.

[p] Heb.1.1. 2.Pet.1,21.

[q] Mal.3.1.

[r] Esai.9.6.

[s] Heb.3.1.

Mediatus est, quo Christus per Patriarchas & Prophetas in vetere; & per Apostolos, eorumque successores in novo Testamento, Ecclesiam instituit verbi ac Sacramentorum Ministerio [t].

[t] Luc.24.45. Act.16.14. Luc.21.15.

SACERDOTALE OFFICIUM Christi, est opus Personale Cstristi θεανθρώπυ, quo ordinatus est ad satisfaciendnm Deo pro hominibus.

Hujus officij duplex in Scripturis solet tradi ratio, una *secundum typum*, altera *secundum veritatem*. Typus fuit, tùm Vocationis, seu Personæ, tum Exequutionis, seu Actionum ex vocatione.

Persona typica in veteri Testamento fuit Sacerdos, sive Ordinariam habens vocationem, communiter secundum ordinem Levi: sive extraordinariam singulariter ut Melchisedec; secundnm cujus ordinem, Christus, tùm propter dignitatem Personæ, tùm propter Modum vocationis sacerdos dicitur [u].

[u] Psal 110.4. Heb.7.21.

Actiones ex vocatione triplices sunt: *Legem custodire*, *Sacrificia offerre* & *Intercedere*.

Custodia Legis divinæ summo Pontifici inter alia severè fuit commendata, utpote cujus tabulas à Deo datas, in arca fœderis repositas, conservare debuit.

Sacrificiorum quæ offerebantur à Sacerdote, Hilasticorum,

rum, & Sacrificij verè Propitiatorij Typorum duplex erat genus; unum ἱλαστικόν seu Holocaustum, alterum ἀπολυτρωτικόν seu Redemtorium.

Holocaustum, erat Sacrificium, in quo animal, sive majus sive minus, pro facultate cujusque offerentis ritè mactatum totum cremabatur, & in cineres redigebatur [x], eratque tùm *Ordinarium* tùm *Extraordinarium*.

Ordinarium, aliud fuit *Perpetuum* sive Iuge, quod quotidie peragebatur duobus Agnis [y]; aliud *Statum* quod statis diebus, sive Sabbatinum quod Sabbathis singulis; sive Menstruum quod in novilunijs, sive anniversarium quod quotannis offerebatur [z].

Extraordinarium fuit, quod pro incidente, vel publica totius populi, vel privata cujusque necessitate peragebatur [a].

Ἀπολυτρωτικόν erat; Quo certa quædam peccata expiabantur; eratque aliud pro Peccato, ex Errore vel Ignorantia commisso [b], aliud pro delicto, seu peccato commisso à sciente & volente [c]; Utrumque vel Ordinarium fuit in Novilunijs ut festo Paschatis & Pentecostes [d], vel extraordinarium alio quovis tempore.

Accedit tertia Sacerdotis actio, seu *Intercessio*, cujus veluti tres erant partes; *Præsentatio*, qua se sacerdos tanquam mediatorem Deo pro populo sistebat. *Sponsio*, qua pro se & populo gratitudinem & obedientiam spondebat sanctè. *Precatio* qua & sua & populi peccata deprecabatur.

Atque hæc ratio fuit Typi, cui veritas officij sacerdotalis Christi modis omnibus convenientissimè & perfectissimè respondet; sive *Vocationem personæ*, sive *Exequutionem officij* respexeris.

Vocationem personæ Christi ad officium hoc sacerdotale tria probant Argumenta. Primum, *Testificationis divinæ*, cujus duplex testimonium citat author Epistolæ ad Hebræos [e]; Secundò *voluntaria personæ Christi exinanitio*, & officij Oeconomia, Cujus finis unicus fuit, Officij hujus Exequutio. Tertiò *Analogia* & Comparatio Personæ Christi, & Melchisedeci, quam fusè prosequitur author ad Hebræos [f].

Exequutio officij Christi Sacerdotalis, tribus vel t par-

x Levit.1.2 3.&c.

y Exod.29.39.

z Levit. 23.2.3. &c. Num.28.2.3. &c.

a 1.Sam 7.8. 2.Sam.24.25.

b Levit.4.2.3. &c.

c Levit 7.24.&c.

d Levit.23.19. Num.28.15.

e Heb.5.5.6.

f Heb.7.1.2.&c.

 ibus

tibus absolvitur. Legis impletione, Pœnarum Persolutione, & intercessione, seu utriusque gratiosa & efficaci Applicatione.

Legis impletio est, qua totam justitiam ad quam tenebamur sponte & perfectè præstitit, tum perfecta intellectus & voluntatis cum lege illa conformitate, tum operibus cum hâc lege congruentibus & perfectis, Internis & externis [g].

[g] Rom.8.4. Ioh.17.19. Matth.3.15.

Duo enim requirebantur ut lex posset impleri *Justitia personæ*, seu Habitualis: & *justitia Operatoris* seu Actualis, *illa*, à qua Potentia, *hæc* à qua impletionis actus; utramque Christus habuit, non sibi tantum, sed nobis, sibi tamen, quia homo, nobis vero, quia homo pro nobis. Ut enim factus est θεάνθρωπος nostri causa, ita quæ homo habuit, & fecit, habuit & fecit pro nobis. Hinc & Obedientia illius multi dicuntur justi; & ipse Finis legis dicitur, ad justitiam cuivis credenti [h].

[h] Rom.5.19.

Pœnarum persolutio, est Christi voluntaria oblatio, qua seipsum Deo & Patri in Spiritu æterno stitit pretium redemtionis pro peccatis nostris, ipse & Sacerdos & sacrificium.

Oblationis istius duæ veluti fuerunt partes; *Hostiæ designatio* & velut præparatio ipsius ad victimam: Deinde ipsa *oblationis Consummatio* in ara crucis.

Designationem & Præparationem victimæ circumscribunt omnes illæ Passiones quibus Christus seipsum voluntariè disposuit, ad oblationem sacrificij sui corporis; præcipuè sub vitæ finem, & proximo ante mortem die [i].

Harum passionum aliæ *Internæ* fuerunt, ratione animæ & affectus [k]; aliæ *externæ*, ratione corporis [l]. Substantiam enim totam humanitatis illius in pœnis luendis occupari oportuit, ut totum hominem servaret.

[i] Matth.26.38. Ioh.12.27. Mar.14.35. Heb.5.7.
[k] Apoc.19.15. Esai.53.5.
[l] Heb.10.5. Matth.20.28.

Oblationis consummatio, facta est in cruce per mortem. Quia vero mortis duplicis mentionem facit Scriptura, naturalis, quæ est hujus seculi, & supranaturalis quæ est alterius, quæ utraque Adamo peccatori & posteris ejus fuit imposita, dicente Domino, Moriendo morieris; utramq; Christus pro nobis pertulit & debellavit; *illam*, cum anima à corpore ipsius separaretur [m], *hanc*, cum vim illius œconomicè allidentem & impetentem expertus, diceret, Deus mi, Deus mi, quare dereliquisti me [n].

[m] Ioh.19.30.
[n] Matth.27.46.

Utrique

Utrique autem Morti conjuncta fuit maledictio, Corporalis & Spiritualis per signum Crucis; ut maledictione pœnæ suæ, maledictionem culpæ nostræ expiaret Christus [o]. Quamvis enim neutra fuerit infinita secundum tempus; utraque tamen ut Infinita consideratur secundum quantitatem absolutam, eoque mortem, re, non tempore Infinitam, toleravit Christus quia Infinitatem istam temporis, quam experiuntur damnati, infinitas meriti, satisfactionis, sacrificij & Redemtionis illius, modis omnibus superavit. [o] Gal. 3. 13. 1. Pet. 2. 24.

Restat ultima Exequutionis Sacerdotis Christi pars, *Intercessio*, qua, quod legis Impletione & pœnarum Persolutione Christus meritus est, nobis efficaciter applicat. Primò sistendo se Deo Patri tanquam mediatorem & satisfactorem unicum; ut præsentationem meriti sui, & satisfactionis præstitæ, remissionem peccatorum, & iustitiæ restitutionem nobis conciliet [p]: Deinde spondendo Deo patri pro nobis obedientiam & gratitudinem; cujus sponsionis signaculum & arrham, Spiritum suum nobis confert, per quem in nobis excitet studium, & vitandi peccata, & præstandi iustitiam [q]: vltimò interpellando & orando pro nobis [r]. [p] Heb. 9. 24. Rom. 8. 34. [q] 1. Pet. 2. 5. Rom 8. 26. [r] Math. 20 38. Rom. 8. 34.

Atque hæc intercessio Christi, ut satisfactione & sacrificio illius innititur; ita à Persona tota, cujus opus est, dignitatem, & virtutem suam obtinet.

REGIUM OFFICIUM Christi est, quo regnum Redemtione partum, administrat Christus & tuetur.

Cum vero Regnum Christi duplex sit; unum *Essentiale* ex natura, quod commune habet cum Patre & Spiritu Sancto. Alterum *Personale* ex dispensatione voluntatis, quo fungitur quâ Mediator [s]: Hujus propriè respectu, Regium hoc officium Christi, considerari necesse est. [s] Ioh. 18. 36. Rom. 14. 17. Psal. 2. 6 Eph. 1. 22.

Consideratur autem duobus modis, Modo Administrationis; & Termino seu Fine illius.

Administrationis duo sunt Tempora; *Præsens* seu hujus seculi, & *Futurum* seu Alterius.

In hoc seculo Ecclesiam suam administrat Christus duobus modis; *Legum præscriptione & Exequutione.*

Præscriptio Legum, tum Externa est, quà verbi ministerio, subditis suis credendi & vivendi leges præscribit

Christus [t], tum Interna; qua per Spiritum Sanctum, ad obedientiam mandatorum suorum, corda electorum commovet, sensu præsentis gratiæ, & spe certa futuræ gloriæ suæ [u].

[t] Iac. 4. 12. Eph. 4. 11. 1. Cor. 12. 18.
[u] Ioh. 1. 16. Act. 26. 18. 1. Ioh. 1. 3.

Exequutio duabus partibus absolvitur, *Præmiorum seu beneficiorum distributione* Gratiosa, qua, Corporalia & Spiritualia omnia ad salutem necessaria, sub certa conditione crucis, Ecclesiæ suppeditantur [x], & *Pænarum justâ Immissione*, qua Ecclesiæ suæ Hostes, sive Corporales, sive Spirituales, alios quidem reprimit & coercet [y], alios vero punit, & penitus abolet [z].

[x] Ioh. 14. 18. Heb. 13. 5. Iac. 1. 5.
[y] Psal. 110. Rom. 16. 20.
[z] Rom. 7. 24. 25. 1. Cor. 15. 26.

In altero seculo Ecclesiam suam administrat Christus perfecta, tum Præmiorum [a], tum Pœnarum [b] consummatione: Cujus Antecedens erit Iudicium universale; Consequens, Æternitas.

[a] Rom. 14. 17. Apoc. 21. 4. 1. Cor. 2. 9.
[b] Apoc. 20. 10. & 21. 8. 2. Thess. 1. 6.

Terminus & Finis hujus Regni, respectu Oeconomiæ illius, erit, quando Filius, Regnum hoc Mediatorium, Deo & Patri traditurus, subjicitur ei, qui subjecit ipsi omnia; ut Deus sit omnia in omnibus [c]; Solemniter enim Subjectionem suam voluntariam erga Deum Patrem, profitebitur, singulari, & gloriosa Traditione Regni hujus Oeconomici, ab ipso, secundum personam suscepti, è manu Patris.

[c] 1. Cor. 15. 28.

Atq; hæc ratio est Officij Christi *secundum species suas*. DE PARTIBUS, paucis videndum est. Officij Christi duæ sunt Partes, seu, ut vulgo vocantur, duo Christi θεανθρώπου status. HUMILIATIO & EXALATIO: in his enim tota illa salutis dispensatio, & triplicis officij Christi Exequutio consistit. Unde, quæ ratio est Officij Christi, à Naturis in Persona, vel à Persona secundum utramque Naturam, eadē est & Humiliationis ac Exaltationis illius.

Humiliatio, est Humilis ac voluntaria Christi θεανθρώπου in terris Conditio; qua seipsum secundum utramque naturam demisit, ut & mori posset, & moriendo satisfacere: *Secundum naturam divinam* demisit se, tum voluntaria personæ Subjectione; tum gloriæ & majestatis suæ pro tempore coram hominibus Occultatione [d]. *Secundum humanum*, tum assumtis naturæ nostræ infirmitatibus; tum denique vitæ & mortis humillima obedientia [e].

[d] Phil. 2. 7. 8.
[e] Esai. 53. 5. Ioh. 19. 34.

Exaltatio est Christi θεανθρώπου Conditio, qua in gloriam

riam & dignitatem, personæ mediatoris convenientem evectus est; secundum utramque Naturam. *Secundum naturam divinam*, Relatè, seu Manifestatione divina, illius majestatis quam pro tempore exinanitionis suæ occultaverat [f]. *Secundum humanam*, tùm depositione servilis Conditionis suæ, tùm susceptione donorum, ad perfectionem & beatitudinem naturæ humanæ, supra naturam omnem, in corpore & anima concurrentium [g].

[f] Rom.1.4. Act 2.38.

[g] Phil.3.21. Eph.1.20.22. Heb.2.9.

Utriusque status, sui sunt gradus Oppositi: *Humiliationis*, Extremæ quidem illius, seu submissionis ad mortem tres sunt gradus, *Mors*, cum conjuncta Execratione [h]; *Sepultura*, ut mortis ejus veritas rata fieret [i], *Descensus ad Inferos*, seu voluntaria illa Christi demissio, ad sufferendum, atque eluctandum dolores Inferni, quos in anima præcipuè sensit Christus, cum primò tristitia, deinde doloribus mortis utriusque oppugnaretur [k].

[h] Gal.3.13.

[i] Luc.23.53.

[k] Act.2.24. Eph 4.9.

His opponuntur tres Exaltationis gradus. *Resurrectio* in quâ divinâ potentiâ, subacta morte, seipsum ad vitam æternam suscitavit [l]. *Ascensio*, quâ eadem potentiâ vere ac visibiliter corpus suum in cœlum beatorum transtulit [m]. *Sessio ad dextram Patris*, qua Christus actu donatus est, plenitudine omni, tum gloriæ, tum Potentiæ [n].

[l] Matth.28.6. 2.Cor.13.4.

[m] Act.1.9. Eph.10.11.

[n] Heb.13. Psal.110.1. 2.Cor.15.25.

DE OFFICIO CHRISTI, PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro OFFICIO *Christi in Genere.*

PRIMA.

OFFICII triplex esse solet significatio; vel enim Operam seu factum, cui alicui inservimus, vel actionem virtutis, ut definit Cicero, vel denique actionem & operam ad quam quis ordinatus, ritè etiam eadem fungitur, significat. Atque, in hac ultima significatione sumi debet, cùm agitur de officio Christi.

SECUNDA.

In officio Christi tria distinguenda sunt. *Vocatio*, quam in persona habuit Immediatè à Deo. *Dona* ex vocatione, quæ mediate accepit in humana natura. *Administratio*,

 quæ

quæ personæ fuit secundum utramque naturam; quæ tria unctio externa in vet. Testam significabat.

TERTIA.

Mediator Christus dicitur, tum quâ Medius; tum qua Medians: Medius Persona, Medians Officio.

QVARTA.

Officium, vel Substantia sua, vel Modo exequutionis distingui debet Substantia, secundum partes & species ipsius. Modo, qui & personam & Naturas in persona respicit. Unum enim est agens, una actio respectu personæ, duæ tamen δυνάμεις agentis, & duo Actionum principia respectu Naturarum.

Pro officio Christi Prophetico.

Christus Propheta dicitur, triplici ratione. *Personæ*, Est enim sapientia Patris non subjectivè in Patre residens, sed χαρακτηριστικῶς illam in Persona exprimens. *Officij*, quia Ecclesiam docuit immediatè, vel secundum alterutram naturam in Veteri, vel secundum utramque in Novo Testam. *Ministerij*, mediatè docens homines per homines, sive ordinariè sive extraordinariè ad docendi munus vocatos.

Pro Officio Sacerdotali.

PRIMA.

SACRIFICII vocabulum vel Analogicè sumitur in Scripturis, vel Propriè. Analogicè seu per quandam similitudinem significat pietatis & charitatis officia: Propriè vero vel actionem ipsam coniunctam cum sacris ceremonijs, vel res quæ offeruntur.

SECUNDA.

Sacrificia alia sunt Typica vel significantia, alia non Typica seu significata: & vtraque vel ἱλαστικὰ seu propitiatoria, vel εὐχαριστικὰ seu gratiarum actionis.

TERTIA.

Le-holam Hebræorum, non temporis infinitatem, sed illius durationem, alias longiorem, alias breuiorem pro subjecta materia significat.

QVARTA.

Christi Sacrificium, aut propriè consideratur aut Symbolicè. Proprie unicum est, veritate & efficacia, sacrificium illud corporis Christi in cruce: Symbolicè apud veteres Ecclesiæ doctores, Eucharistia sacrificium aliquando dictum fuit.

QVINTA.

Oblatio Christi vnica est, non tantum specie, sed etiam numero, quia nulla potest esse oblatio Christi, nisi intercedente morte ipsius Eoque falsa est sacrificij, in Cruentum & Incruentum distinctio.

Pro officio regali.

Regnum Christi vel Figuratè sumitur vel propriè: Figuratè, tum instrumentaliter pro Evangelio, tum subjectivè pro Ecclesia; Propriè pro dominio illo Christi œconomico; quod, Regnum Gratiæ Inchoatione sui in hoc seculo, & Regnum Gloriæ, consummatione in altero dicitur.

Pro STATU *Humiliationis Christi.*

PRIMA.

SUBIECTIO alia Naturalis est, alia Oeconomica, atq; hac non destruitur æqualitas: quia æquale, ut inquit Cyrillus, æquali subijci dicitur, dispensationis modo.

SECVNDA.

Obedientia, non est actus naturalis Naturæ, sed voluntarius Personæ secundum utramque naturam. Non valet autem consequutio ab una specie ad alteram, ab actu naturæ, ad actum Voluntatis.

Pro STATU *exaltationis.*

PRIMA.

ALIA est Majestas τῆς ὐσίας τῦ λόγῦ, alia τῆς οἰκονομίας.

SECUNDA.

Oeconomia duo complectitur; unum, Mysterium unionis; alterum Mysterij Finem; Ratione unionis,

 Majestas,

Majestas, proprie naturam assumtam respicit; Respectu finis, Christo competit Secundum utramque naturam.

TERTIA.

Exaltatio non naturæ abolitio est, sed perfectio, & omnis alia potestas data Christo, est officij, non divinæ essentiæ.

DE VOCATIONE HOMINUM AD SALUTEM, PARS Κατασκευαστική.

POstquam de PRINCIPIO & OECONOMIA Redemtionis nostræ, id est, de Persona & Officio Christi actum est: de APPLICATIONE ILLIUS, quæ quidem hic fit, ex instituto ordine agendum est.

APPLICATIONIS autem hujus veritas, tribus modis dignosci debet. GRADIBUS suis, MEDIIS externis, & SUBIECTO. GRADUS, secundum quos Redemtionis beneficium in tempore Deus nobis applicat, præcipuè duo sunt. VOCATIO & IUSTIFICATIO.

VOCATIO est primus, ex parte Dei Applicationis Gradus; dicta idcirco ab Augustino, Ingressus ad salutem, & primus ad fidem aditus.

Hujus vocationis varia solet esse notio, prout, vel ex modo vocandi, in *internam* & *externam*, vel ex varia Causæ efficientis Conditione, in *communem* & *singularem*, vel denique ex effectu vocationis, in *efficacem ac non-efficacem* distinguitur.

VOCATIONIS autem, sive Internæ, Singularis & Efficacis; sive Externæ, Communis, & Inefficacis, duplex respectus est, unus quidem *absolutus in se*: alter verò *coniunctus* in Vocatione Ordinaria. Vocat enim Deus, foris communiter, Intus sigulariter, & conjunctim utroque modo ordinariè.

De utroque secundum seriem Causarum ordine agendum est.

EXTERNA & communis VOCATIO, ut de illa primo loco dicamus; est Actio Dei gratiosa, qua homines, sermone, signo, & Opere, ab infidelitate ad fidem evocat,

evocat, tum ut ad salutis communionem fideles disponantur, tum vero ut alij evicti de oblata à Deo gratia, fiant inexcusabiles.

Causa vocationis hujus, EFFICIENS est Deus, quia tum ab ipso fit propriè, si *Principium* verum ipsius attenderis: tum ab ipso est primò, per se & principaliter, si ad *Media* respexeris, quæ Deus ad vocationem hominum voluit occupari sive extra ordinem, sive ordinariè.

Principium est φιλανθρωπία illa Dei, qua tanquam animarum amans, & Salvator hominum [a]; benevolentia sua omnes homines prosequitur, & gratiam suam communiter ipsis offert. [a] Sap. 11. 27. 1. Tim. 4. 10.

Offert autem (ut de *Medijs* dicamus paucis) Sermone, Signis, & Operibus; quæ omnia Instituentis Dei respectu communia sunt. *Sermone* sive *extraordinario*, qualis fuit Primis Ecclesiæ temporibus [b]; sive *Ordinario* seu Canone universali fidei ac vitæ; quem Scripturam appellamus [c]. *Signis*, quibus ad sermonem adhibitis, authore Domino, Gratia ipsius obsignatur visibiliter [d]. *Operibus*, sive Ordinarijs sive Extraordinarijs, sive in Ecclesia sive Extra Ecclesiam. [b] Num. 12. 8. Heb. 1. 2. [c] Eph. 2. 17. Rom. 10. 14. [d] Rom. 4. 11. Gen. 17. 11.

MATERIA seu subjectum vocationis hujus sunt omnes Homines, absque discrimine Nationum, Sexuum, aut Statuum, ad quos scilicet Media, de quibus dictum est, pertingunt: omnes enim Deus vult salvos fieri; tùm communiter, quia de omnibus quosvis, seu ex Singulis Generum, Genera Singulorum ad salutem evocat, tùm, quia gratia Dei universis exposita est, non Efficacitate universa Christi, sed signo & potentia communi [e]. [e] Matth. 12. 14. 1. Tim. 2. 4.

FORMA est externa illa evocatio, quam Mediatè Deus efficit verbi ministerio, Sacramentorum usu, ac denique Ecclesiæ, membrorumque illius in se, & inter se communione, quę omnia sensibus externis percipiuntur [f]. [f] Heb. 4. 12.

Finis duplex est. Proprius, tum reproborum ἀναπολογία, tum electorum salus. Remotus vero Gratiæ Dei manifestatio [g]. [g] 1. Cor. 15. 28.

Atque hæc Externa & Communis vocatio est.

INTERNA & singularis, est, Actio Dei gratiosa, qua electi ab æterno, suo tempore, ex Dei beneplacito, propter meritum Christi, per S. Sanctum, intus informantur,

ad

ad perceptionem & communionem gratiæ, & gloriæ Dei, propter salutem ipsorum, & misericordiæ divinæ gloriam.

CAVSA EFFICIENS hujus vocationis Deus est, secundum *Principium Singulare*; & *Media Ordinaria ipsius*.

Principium, est Gratia Dei salutaris propter Christum. Duo enim Principium hoc, vocationis internæ singulare, à communi vocationis externæ distinguunt; *Dei beneplacitum*, tanquam illius Causa προηγουμένη, & *Christi* λύτρον tanquam illius Meritoria. Ex utroque conjunctim, exsurgit singularis ille, & benevolus voluntatis divinæ affectus, quo nos adoptatos in filio dilectionis, complectitur amore infinito suo, gratiam suam salutarem nobis applicando [h].

[h] Ephes.2.17 19. Ioh.15.19. Act.16.14. Ephes.1.5.

Vocationis hujus Internæ seu Applicationis *Media* Interna duo sunt; *Spiritus* & *Fides*.

Spiritus, qui vocat efficacia Causæ [i]: *Fides*, quæ Vocationi respondet, Officio instrumenti [k]. Est autem ut Donatio Spiritus, ita & collatio Fidei, donum Dei singulare. Posse quidem utrumque habere, Naturæ est; habere autem, est Gratiæ.

[i] 1.Ioh.2.27. Ezech.11.19.

[k] Rom 9 30. 2.Cor.1.22.

MATERIA vocationis hujus Internæ; sunt ij, quos præcognovit Deus, & prædestinavit ad vitam; Nam quos prædestinavit, eos Vocavit [l]. Nec aliorum vocatio hæc Interna, & Efficax esse potest, quam, quorum ex instituto gratiosæ Prædestinationis Dei, in Christo, est & Spiritus Christi, & Fides salvifica: alij omnes excluduntur. Nam licet Impijs aliquando detur, non tantum percipere sensibus, ea quæ sunt ministerij externi; Sed per ea, quodammodo intus animo, id est Intellectu & Voluntate, affici; tamen, Interna hæc salutaris, de qua agimus, vocatio, eos tantum afficit ad salutem, qui vivunt, moventurque à Spiritu Christi, & Fide Christo ad vitam æternam Insiti sunt [m].

[l] Rom.8.30.

[m] Ioh.17 20. Ephes.2.20. 21.22.

FORMA vocationis hujus, est Interior illa Fidelium Informatio per Spiritum, & Fidem, ad communicationem gratiæ & gloriæ Dei.

Informationis hujus duæ sunt partes; una quidem, Actio illa efficax Spiritus Dei in nobis; & secundum illam

illam tota hominis Renovatio, quæ vulgo *Regeneratio* in Scripturis dicitur [n]: altera est, *actio fidei*, quo, & mens illuminatur, ut cognoscat, & voluntas sanctificatur, ut apprehendat Deum in Christo [o].

[n] 1. Ioh. 3. 9. Rom 8. 1.
[o] Colos. 2. 2. Rom. 14. 14.

FINIS Remotus quidem est Dei gratiosè vocantis Gloria: Proximus vero, Hominis efficaciter vocati salus.

Atque hæc ratio est Vocationis Externæ & Internæ *Absolutæ*; quarum hæc, Beneplaciti, & Electionis est; Illa Signi; hæc Efficacæ; illa significationis, ad efficaciam spectantis; hæc Electorum propria; illa Communis omnium.

Quia vero hæc ab illa in electis, in ordinaria ad salutem via, separari non potest aut debet, ex utraque exsurgit Vocatio quam *Conjunctam* diximus, in negocio salutis nostræ, & ordinaria, & efficax.

EST autem, Actio efficax & gratiosa Spiritus Sancti, obsignantis in Electis, veræ fide, instrumento, verbi Prædicationem, usum Sacramentorum, Christi, Ecclesiæque illius Communionem, ad salutem illorum, & gloriam æternam Dei.

Hujus Vocationis, CAUSA EFFICIENS Deus est. Est enim vocatio hæc, Doni, non meriti, Gratiæ non Naturæ, Deo vocante quos vult, atque iterum quos vult, aut non vocante, aut non vocante efficaciter; utrumque vero liberè, absque προσωποληψία, aut culpa.

MATERIA, sunt Homines electi, in quibus solis, solum, vocatio hæc est efficax singulariter, & salutariter; licet communiter, non electi ac hypocritæ, tùm Externæ vocationis usum percipiant, tum Internæ etiam sensum præ se ferre videantur. Vnde effectum vocationis horum gustus duntaxat [p]; Illorum vero, verbi cum fide σύγκρασις in Scriptura nominatur [q].

[p] Heb. 6. 5.
[q] Heb. 4. 2.

FORMA, est divinus ille Informationis divinæ Modus, *Internus* & *Externus*, quorum hic verbi prædicatione, usu sacramentorum, reliquisque tum priuatis tum publicis fidei ac Charitatis exercitijs absolvitur; *ille* vero Spiritus & fidei communione salutari.

FINIS est, tùm Dei misericordis Gloria, tùm Hominis è miseria sua, ad Gratiam & Gloriam spiritualem, evectio & translatio.

DE VOCATIONE HOMINUM AD SALUTEM PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro EFFICINTE.

PRIMA.

ALIA est vocatio universalis, quæ vulgo *Naturalis* dicitur, alia Politica seu Ecclesiastica, quæ *personalis*, alia demum *salutaris*; de qua hoc loco agitur. Harum tamen omnium Causa efficiens primaria, una est, Deus.

SECUNDA.

Vocatio, alia est *Immediata*, alia *mediata*, *extraordinaria* & *ordinaria*. Illam Deus efficit per se, hanc, per hominum ministerium.

TERTIA.

Causæ efficientis vocationum omnium duplex solet esse notio. Una secundum principium, altera secundum instrumentum. Illa propriè Causæ, hæc concausæ est, & dicitur.

Pro MATERIA, *contra universalitatem gratiæ efficacis*.

PRIMA.

GRATIA & benevolentia Dei, vel spectatur communiter, qua Deus omnibus benefacit, vel singulariter qua benefit electis in Christo. Gratia vero hæc universalis, & communis, à singulari & particulari, & universalia communiaque beneficia in omnes, qua homines sunt, à singularibus in homines, qua Christiani sunt, discerni debent.

SECUNDA.

Inconsequens est, à communi ad singularia omnia affirmatio, nec enim *omnes*, universaliter de singulis hominibus; sed communiter de quibusvis debet accipi.

TERTIA.

A communione naturæ, ad communicationem gratiæ, non valet argumentatio.

QUARTA.

QVARTA.

Virtutis activæ quantitas, ex quantitatis effectu cognosci debet.

QVINTA.

Efficacitas vocationis alia externa est, alia interna. Externa est, cum ministerio externo tanguntur & moventur sensus, & res corporeæ. Interna cum tanguntur, & moventur Intellectus & voluntas. Utraque efficacitas iterum duplex est; una Salutaris, electorum propria, altera non salutaris, sed prævia secundum ordinem communem, & ad vocatos communiter spectans.

LOCA.

1. Ad Timoth. 4. 10. *Resp.* Beneficia Christi in hominibus conservandis duobus gradibus distincta sunt. Unus communis est omnibus, alter singularis est Ecclesiæ, & fidelibus salutaris. Adde quod servandi verbum nunc beneficia Dei in hac vita, nunc æternum illud beneficium salutis ὁμωνύμως significat.

Ezechielis 28. 26. Deus bifariam, *Deus hominum* appellatur, aut universè communiterque secundum naturam, aut particulariter secundum gratiam, qua eligit ipsos ab æterno in Christo.

Pro Causa formali.

PRIMA.

VOCATIO una est per gratiam naturalem, altera per gratiam supranaturalem.

SECUNDA.

Quæ vocatio per naturalem gratiam omnibus communis est, fit à Deo secundum *esse naturæ*, ut loquuntur Scholastici, communiter. Quæ vero vocatis obtingit supranaturaliter, duabus partibus conclusa est; Nam & à vocante procedit communiter; & ad vocatos pertinet singulariter.

TERTIA.

Formale vocationis à Materiali illius distingui debet, quod Illius subjectum sit particulare; Hujus vero, omnes spectet æqualiter.

DE IUSTIFICATIONE HOMINIS CORAM DEO, PARS Κατασκευαστική.

SEcundus APPLICATIONIS, quæ quidem hîc fit ex parte Dei, GRADUS est IUSTIFICATIO.

IUSTIFICATIONIS hujus veritatem duobus modis explicare necesse est; *Vocabulorum*, quorum in doctrinę hujus explicatione usus est, annotatione; deinde *Rei ipsius* secundum Causas omnes, definitione.

Vocabula, quorum Homonymia, ne difficultatem in ipsa doctrina pariant, tollenda est; præcipuè duo sunt, IUSTITIA & IUSTIFICATIO.

IUSTITIA, (quæ quidem Personæ est) duobus modis considerari solet, uno, modo *qualitatis* seu *Inhærentiæ*, & est obedientiæ Legis à nobis ipsis præstita, altero, *Relationis* seu *Imputationis*, & est, Gratiosa alienæ Obedientię pro nobis præstitæ, donatio: Illa, Legis seu operum; Hæc, Evangelij seu Fidei Iustitia vocatur; illa in persona est subjectivè; hæc personæ est per gratiam Imputationis. Utramq; distingui necesse est, quia diversus utriusq; usus est: Huius in foro privato, & interno conscientiæ coram Deo; illius in foro publico & externo, professionis Christianæ coram hominibus.

IUSTIFICATIO generatim considerata, est ipsa Iustitiæ applicatio; speciatim verò, si de *Iustitia inhærente* agatur, est effectio cujusdam sanctitatis habitualis in homine, quæ significatio maximè inusitata & impropria est. Si, de *Iustitia imputationis*, est gratiosa alienæ iustitiæ per fidem imputatio; eoque hominis coram Deo absolutio.

Atque hanc significationem, ut maximè propriam & usitatam, confirmat & communis linguarum consuetudo; & Sacræ Scripturæ Idiotismus

Communis linguarum consuetudo. Nam ut Græcis *δικαιοῦν*, extra Iustificationis doctrinam, duas habet significationes: unam, publico iudicio aliquem iustum censere & pronuntiare; alteram, Causa dijudicata, aliquem iudicialiter supplicio afficere: ita eundem esse verbi usum apud

apud Hæbræos, duo evidentissime probant. Primò, directa & maxime frequens in iudicijs, causis, & actionibus forensibus vocis illius usurpatio [a]. Secundò manifesta condemnationis & Iustificationis tanquam contrariorum Antithesis [b]. Atque in hac significatione, verbum, Iustificare, tria plerumque significat; accusatum absolvere [c] Pro iusto censere; Iustificato tribuere testimonium, & præmia quæ iustis & innocentibus debentur [c].

[a] 2. Reg. 15.4. Deut. 25. 1. Esai 43. 9.
[b] Prov. 17. 15. Esai. 50. 8. Rom 8. 33 34.
[c] Esai. 5 23. Exod. 23.8. Luc. 7. 29.

Scripturæ idiotismū si spectes, per processum Iudicialem, totam Iustificationis doctrinam proponit. Probant, tum Phrases loquendi quibus Scriptura utitur: tùm tota illa salutis nostræ, quam describit ratio ac series.

Phrases quibus in hoc articulo utitur Scriptura aliæ per negationem probant, eum qui iustificatur non condemnari, non iudicari, non imputari illi peccata, &c [d]; aliæ per affirmationem probant, illum iustum constitui, liberari ab accusatione, & condemnatione Legis: imputari illi iustitiam, &c. [e].

[d] Rom. 4.3.7.8. 1. Ioh 1 9.
[e] Rom. 5. 18. & 8. 33.

Tota salutis series ac ratio duobus velut gradibus absolvitur Cognitione Miseriæ nostræ, & Fiducia Misericordiæ divinæ. Miseriæ, tres sunt partes; *Offensa*, *Reatus*, & *Pœna*. Misericordiæ tres oppositæ: *Remissio Culpæ*, *Absolutio à Reatu*, *Liberatio à Pœna*. Totus ille à Miseria ad Misericordiam Dei processus, Iustificatio dicitur significatione forensi.

Est ergo proprie IUSTIFICATIO; Actio Dei Iudicialis gratuita, qua electos accusationi & maledictioni Legis in seipsis obnoxios, per fidem, propter Christum, Imputatione Iustitiæ illius, iustos iudicat, ad laudem gloriæ gratiæ suæ, & ipsorum salutem [f].

[f] Rom. 3. 24. 25.

Hæc definitio, ut rectè intelligatur, Causas quæ ordine in ipsa notantur duobus modis considerari necesse est, prout Iustificatio sumitur vel *activè* respectu Dei qui iustificat, vel *passivè* respectu Hominis qui iustificatur.

CAUSA EFFICIENS *Iustificationis*, *Activè sumtæ*, Deus est, Pater in Filio per S. Sanctum [g]. Nam ejus est, Reum absolvere, cujus iustitiâ reus constituitur; ejus iustum pronuntiare, cuius voluntas iustitiæ regula est; ejus denique Iudicium ferre vitæ seu mortis, qui Natura, Iure, & Officio, supremus iudex est. [h]

[g] 2. Cor. 5. 19. 1. Cor. 6. 21.
[h] Esai. 59. 1. Psal. 51.4. Esai. 43. 21. Marc. 2. 7.

Hujus

Hujus efficientis, Causa Impulsiva duplex est, *extrinseca* & *intrinseca*. *Intrinseca* est sola Patris misericordia [i], cùm ratione εὐδοκίας nos prædestinantis in adoptionem filiorum [k], tum ratione Oeconomiæ, & dispensationis, & filium in hunc finem ordinantis, & beneficium à filio partum nobis applicantis [l]. Atque hæc Gratia est, quæ in Scripturis χάρις χαρισμάτων, in Scholis *Gratia Gratum faciens*, & *gratis dans* vulgo appellatur, opponiturque perpetuò operibus, quæ dona ex gratia, seu *gratia gratis data* vocantur [m], quia non à nobis, aut operibus, sed in se & à se primam iustificationis Causam sumsit Deus, propter impervestigabiles divitias gloriæ gratiæ suæ.

i Rom. 3. 23.
k Ephes. 1. 5.
l Rom. 3. 25. Coloss. 1. 12.
m Ephes. 2. 8. 9. Tit. 3. 5.

Unde nulla ex nobis dispositio & præparatio esse potest, quæ formæ Iustificationis inducendæ necessaria fingitur à Pontificijs [n]. Licet enim duo sint præcipui præparationis gradus, si non tempore, saltem natura, iustificationem præcedentes, sensus miseriæ nostræ & confusa misericordiæ Dei cognitio: tamen nihil horum facit ad rationem Causæ efficientis, non tantum de Condigno, sed ne quidem de Congruo.

n Ephes. 2. 3.

Externa impulsiva Causa, est Christus θεάνθρωπος, tum meriti, tum efficaciæ ac operationis illius respectu.

Meriti, quia tum obediendo, tum patiendo, vita & morte sua, Iustificationis beneficium nobis acquisivit [o].

Efficaciæ, quia acquisitum beneficium applicat efficaciter, tum offerendo illud per verbi prædicationem, tum conferendo, spiritus sui operatione interna & efficaci [p].

o Esai. 83. 3. 1. Tim. 2. 6. 1. Ioh. 1. 7. Rom. 8. 30. 31.
p Rom. 1. 16. 2. Cor. 5. 19.

Ex parte Hominis, *Iustificationis passivæ*, CAUSA EFFICIENS est ac dicitur reductivè, tota est Instrumentalis, & Fides est, per quam non propter quam, Iustificati dicimur, tum ratione sui Correlativi, tum Contrarij, Legis & bonorum operum.

Correlativi, quia tota Fidei qua iustificans est, forma in Relatione consistit, nec qua qualitas, sed qua relativè in correlato suo applicando occupatum est, nos iustificare dicitur [q].

Contrarij, quia quæ bona opera in persona justificati requiruntur, à merito Iustificationis excluduntur, prout in loco de Fide, & operibus dicitur fusius [r].

q Gal. 3. 8. Hab. 2. 4. Rom. 1. 17.
r Rom. 5. 15. & 11. 6. Eph. 2. 8. 9.

MATERIA Iustificationis, quæ quidem *activè* ex parte

parte Dei consideratur, duplex est, prout Iustificationis duæ sunt partes, *Remissio peccatorum* & *Obedientia Christi*.

Nam quia peccato, & Mortis obligationem, & Iustitiæ ac vitæ priuationem eramus assequuti, utrumque fuit ad nostram Iustificationem opus, & peccatum aboleri per *Remissionem*, ut à morte quæ stipendium est peccati liberaremur; & *Iustitiam* communicari ut vitam assequeremur [s]. [s] Dan. 9. 24. Gal. 3. 13.

Remissionis peccatorum nomine intelligimus, actum illum Dei gratiosum, quo propter meritum & satisfactionem Christi, culpam & pœnam perfectè condonat ac remittit [t]. Huius fundamentum est Iustitia Christi non Essentialis & divina [u], nec proprie habitualis quæ ipsius originalis Iustitia fuit, nostræ Originali Iniustitiæ seu Nativæ labi opposita: sed Actualis, quæ est effectum utriusque, nempe Obedientia perfectissima Patri præstita; tum *Satisfactione pro peccato*; tum *legis impletione*. Duplex enim est Christi Obedientia, duplici hominis post lapsum obligationi, opposita. *Activa* pro Culpâ, *Passiva* pro Pœna, seu utraque pro utrâque. [t] 2. Cor. 5. 19. Rom. 8 1. Rom. 4 7. [u] Esai. 42. 8.

Obedientia Activa, est perfecta legis divinæ præstatio, quam ad vltimum usque legis apicem plenè & perfecte Christus exequutus est [x]. Huius necessitatem in opere Redemtionis ac Iustificationis nostræ tria probant. Iustitia Dei, Officium Mediatoris, & Salus nostra. [x] 1. Cor. 1. 30. Rom. 5. 19. 2. Cor. 5. 21.

Iustitia Dei. Sive enim Naturam ipsius spectes, qua infinitè iustus est, non debuit hominem servare, quam per hunc modum Iustitiæ [y]; sive nobis propriæ, sive gratis imputatæ: sive patefactam in Lege voluntatem, quæ immota Iustitiæ regula est, nullam ad vitam viam aliam præscripsit quam Obedientiam [y] Prov. 17. Exod. 20. 5.

Officium Christi Mediatoris. Nam cum tanquam Fidejussor noster, voluntaria dispensatione teneretur subire, ac præstare, quæ ipsi subire, ac præstare tenebamur necessariò; non tantum mortem subire pro nobis; sed etiam Legem præstare necessarium fuit, quia ad utrumque tenebamur [z]. [z] Rom. 8. 3. Gal. 4. 45.

Salus nostra. Nam cum duo ad illam requirerentur, Liberatio à morte, & Donatio vitæ, illam, Peccati expiatione, hanc, Dono iustitiæ, obtineri opus fuit [a]. [a] Rom. 3. 24. 25.

Hinc Christus, Finis seu perfectio legis dicitur ad salutem omni credenti; & Actualis Christi obedientia qua iusti constituimur, actuali inobedientiæ Adami qua constituimur peccatores, in Scriptura opponitur [b].

[b] Rom. 10. 4. Rom. 5. 19. 20.

Adde quod in ipsa Obedientia passiva; Activa tamen principatum sibi iure vendicat. Nec enim passio simpliciter iustificat, sed quà est passio Christi, voluntariè sistentis se Deo Patri per Spiritum æternum: unde idem Christus offerendo se, ut victima passus est; ut sacerdos egit.

Passiva Obedientia Christi, est Christi victima seu Passio, *Dei, Christi mediatoris, & nostri* respectu, maxime necessaria. *Dei* quia Iustitiæ ipsius per pœnam satisfieri oportuit. *Christi*, quia fideiussor noster debitum nostrum exsolvere debuit. *Nostri*; quia nos à morte per mortem liberari necessum fuit [c].

[c] Heb. 10. 14. Rom. 4. 25. 1. Pet. 1. 19. 1. Ioh. 1. 7. Gal. 3. 13.

IUSTITIAE hujus subjectum, solus Christus est, in quo subjectivè inhæret illa Habitualis Iustitia, & à quo emanavit illa, tum Activa tum Passiva Obedientia, quam *actualem Iustitiam* diximus.

MATERIA Iustificationis quæ quidem *passivè* consideratur, sunt homines electi [d]. Hujus Materiæ duplex solet esse notio. Vna secundum Naturam, altera secundum Gratiam supranaturalem. Secundum Naturam peccatores sunt, ac proinde Legis accusationi & maledictioni obnoxij [e], secundum Gratiam supranaturalem credentes sunt; seu per fidem Christo insiti [f].

[d] Rom. 8. 33.

[e] Rom. 5. 8. 10. Tit. 3. 3. Ephes. 2. 12. 13.

[f] Rom. 8. 30. Ephes. 5. 30. Ioh. 17. 20.

FORMA Iustificationis, *Activè* sumtæ, est Actualis Iustitiæ Christi, gratuita imputatio; qua meritum & Obedientia Christi nobis applicantur, vi communionis arctissimæ, qua ille in nobis, & nos in illo.

Forma itaque consistit in Relatione; in qua unitas, quæ exsurgit inter utrumque terminum, Formæ rationem habet, & consistit in emanatione & habitudine magis, quam inhæsione: Hinc etiam relatio dicitur non esse eius, sed esse ad aliud. Fit autem tota Iure donationis, & Acceptationis Meritorum obedientiæ Christi. Est enim Iustitia hæc imputata, Gratia, non Natura. Communicatio beneficij, non Possessio realis, aut habitualis, Iustitiæ vel substantiæ Christi; denique Imputatio, non patibilis qualitas, inhærens nobis.

In

In hac imputatione duo consideramus. *Veritatem illius in se*, & *Modum veritatis illius in nobis.*

Veritatis in se duo sunt Termini. *Iustitia* & *illius Imputatio*. Inter hos relatio est; quia nec in alium finem perfectam iustitiam Christus habet, quam ut imputet; nec aliud imputat quam iustitiam; nec aliter iustitia nostra est quam imputatione.

Modus veritatis illius in nobis, in Scriptura, duplici ratione circumscribitur; quarum Prior, nos docet nos non in nobis, aut iustitiâ nostra, iustos esse; sed iustitia Christi, quæ extra nos existens, nostra fit, iure donationis: Hinc dicimur effici iustitia Dei in ipso g. Altera, nos docet nos habere iustitiam, sicut Christus habet Peccatum nostrum; habet autem non subjectivè sive inhærens, sed per imputationem; hinc Antithesis illa instituta ab Apostolo loco citato, Christi, quem Deus fecit peccatum pro nobis, & nostri, qui efficimur iustitia Dei in ipso.

g 2. Cor. 5. 21.

Atque secundum hanc Iustificationis FORMAM una est & æqualis in omnibus Iustificatio: licet in varijs, pro mensura fidei apprehendentis, aliter atque aliter modificetur.

Non ergo Forma Iustificationis, est habitualis sanctitas nobis inhærens. Licet enim Iustificatio & sanctificatio conveniant in *Causis Efficientibus*; (tum Dei Gratiâ, tum Christi merito:) in *instrumentali*, Fide, illius quidem, percipiendo, hujus vero, efficiendo: denique in *scopo & fine*, tendunt enim ad unum finem; Sed illa ut Causa, hæc ut via; tamen plurimum differunt; & secundum *substantiam* & secundum *adjuncta*.

Secundum *substantiam*, id est, secundum Causas omnes. *Materia* enim Iustificationis est Obedientia Christi, Sanctificationis obedientia nostra, illa perfecta, hæc Imperfecta. *Forma*, illius quidem est Imputatio Obedientiæ Christi: Hujus vero, animi nostri ab impuris qualitatibus ad puras reductio. *Efficiens* proximum, Iustificationis internum nullum est; hujus vero voluntas hominis, actionum humanarum Principium. *Finis* illius, pax Conscientiæ, hujus verò publica de nostri cum Deo reconciliatione, testificatio.

Secundum *adjuncta*: differunt enim primò *modo*

efficiendi; illa efficitur iure donationis, hæc modo alterationis. Secundo *effectu*. Illa nos absolvit in iudicio Dei, hæc non. Tertio demùm *duratione*, illa cum hac vita, finem habebit; hæc in æternum duratura.

FORMA Iustificationis, *passivè* sumtæ, est Fidei applicatio, hinc enim dicimur salvari per Fidem, Fide, ex Fide, de qua in Causa instrumentali dictum est [h].

FINIS Iustificationis *Activè* sumtæ, est gloria Dei, in admirabili temperamento iustitiæ & misericordiæ [i]. Iustitiæ, quod filium voluerit satisfacere; misericordiæ quod satisfactionem filij nobis voluerit imputare.

FINIS Iustificationis *passivè* sumtæ, est pax Conscientiæ, & salus æterna [k].

[h] Marc. 5. 39. Rom 3. 7. Gal. 2. 16. Ephes. 2. 8. 9. Tit. 3. 5.
[i] Ephes. 1. 5. 6. 7. Rom. 3. 26.
[k] Rom. 5. 1. Tit. 3. 7.

DE IUSTIFICATIONE HOMINIS CORAM DEO

PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro definitione ὀνοματώδη.

PRIMA.

IN eruenda vocis interpretatione non ἔτυμον, aut vocis compositio simpliciter, sed usus & proprietas spectanda sunt.

SECUNDA.

Vsus vocabuli Iustificationis, duplex esse solet. Vel enim sumitur Iustificatio, propriè; vel significatione a specie ad genus translata, per κατάχρησιν, significat ea omnia, quæ Iustificationem consequuntur.

TERTIA.

Duo sunt ordines testimoniorum de Iustificatione. Vnus *Legalis*, alter *Euangelicus*. Testimonia Iustitiæ Legalis, docent qualis Iustitia consistat coram Dei tribunali; Testimonia Iustitiæ fidei, seu Euangelica, alia pertinent ad Causas Iustificationis; alia ad externa signa & testimonia Iustificati, alia denique ad Comprobationem operis ex fide facti.

Loca quibus probat Bellarminus IVSTIFICARE *significare Iustum facere, cap. 3. lib. 2. de Iustifi.*

Roman. 5. verſ. 16. 18. & 19. Reſp. Primò manifeſta eſt oppoſitio condemnationis & Iuſtificationis. Oppoſita autem, cum ſint ſub eodem genere, iuſtificationem non minus quam condemnationem, actum iudicialem eſſe neceſſe eſt. *Secundò*, Vt nec condemnatio, unquam extra ſignificationem forenſem, ita nec Iuſtificatio, quæ coram Deo fit, pro effectu gratiæ infuſæ unquam ſumitur. *Tertiò*, Iudicium Dei ſecundum veritatem eſt, non minus dum nos iuſtos pronunciat propter Iuſtitiam Chriſti imputatam; quam dum nos iuſtos facit virtute Spiritus ſui. Vtrumque verè, licet variè, illud perfectè, hoc imperfectè.

Danielis 12. 3. Reſp. Iuſtificatio, in forenſi ſignificatione, duplex eſt, *Immediata una*, altera, *mediata*; de hac loquitur Propheta, qua Deus, per miniſtros abſolvit peccatores, ſicut per eoſdem ligat, & retinet peccata. Eſt autem figura in Scriptura familiaris, attribuere Inſtrumento, quod Cauſæ eſt.

Eſaiæ. 59. 11. Reſp. *Primò* verbum Hebræum, in tertia coniugatione ſignificat iuſtum pronuntiare, prout in prima, ſignificat iuſtum eſſe poſitivè. 2. Nec textus habet (in ſcientia ſua) ſed *ſui*, quo non Modus Iuſtificationis, ſed Inſtrumentum indicatur, ſeu Fides, per periphraſin explicata. 3 Aliud eſt agere de Chriſti iuſtitia quæ illi ſubiectivè inhæret, aliud quà nobis per gratiam imputatur. 4. Satisfactio Chriſti Cauſa eſt Iuſtificationis Meritoria, quæ noſtra tantum fit beneficio imputationis.

Apocalyp. 22. 11. Reſp. Iuſtificatio in forenſi ſignificatione duo denotat, prout duplex eſt Forum; unum *conſcientiæ* coram Deo, alterum *Sanctimoniæ* coram hominibus. Denotat enim abſolvi, vel coram Deo, Iuſtitia fidei, vel coram hominibus, iuſtitia Operum. In primâ ſignificatione ſenſus eſt, Qui Iuſtus eſt iuſtificetur adhuc, continuam ſcilicet peccatorum ſuorum remiſſionem,

onem, & iustitiæ Christi imputationem sibi applicando: in secunda sensus est. Qui iustus est iustificetur adhuc, id est, qui iustitiæ studet, ad iustitiam & sanctimoniam magis ac magis informetur. Vtrovis modo, manet significatio forensis.

1. Corinth. 6.11. Resp. *Primò*, est fallacia conjunctionis. Nec enim tria ista conjunguntur tanquam Synonyma, sed tanquam subordinata, & triplici antegressæ accusationi opposita. Sordibus enim de quibus egerat, opponit ablutionem; Contaminationi, id est, iniustitiæ, fornicationi, avaritiæ, sanctificationem. Reatui vero, quem exprimit his verbis, *Regnum Dei non hæreditabunt*, opponit Iustificationem. *Secundò*, agit de Iustificatione quæ fit in nomine Christi, non autem per infusionem quandam aut iustitiam inhærentem.

Pro Efficiente Iustificationis passivæ, *seu Instrumentali* Activæ, *contra Bellarminum, à decimo tertio cap. lib. de Iustifi. ad 19.*

FIDEM non solam iustificare, quinq; argumentis probat Bellarminus.

Primum est; *quod Patres & Scripturæ tribuant vim iustificandi, non solum Fidei, sed etiam alijs virtutibus, cap. 13.*

Distinctiones pro serie argumentorum illius.

PRIMA.

Fides in Scripturis, & apud Patres duobus modis considerari solet. Vno quidem propriè secundum naturam fidei simpliciter: altero verò figurato, id est, Metalepticè & Correlativè, qua fides apprehendit objectum suum. Priori modo, fides dicitur, non esse sola; posteriori, dicitur sola iustificare.

SECVNDA.

Iustificatio quæ Fidei actio est, duobus modis consideratur. Vel communiter pro toto illo Reconciliationis nostræ

nostræ cum Deo mysterio, vel singulariter, pro primaria & præcipua illius parte, quæ consistit in applicatione & imputatione Iustitiæ Christi. Illius fundamentum est commune, hujus Instrumentum, est singulare.

TERTIA.

Fides aliter consideratur in persona Iustificati, aliter in ipsa iustificatione, aliter in effectu Iustificationis; In persona iustificati, est radix & initium omnium virtutum. In actu iustificationis est instrumentum; In effectu, est ostium vitæ, ianua & via in vitam.

QVARTA.

Timor Dei in Scripturis & apud Patres sumitur æquivocè. Vel enim Fidei Antecedens, vel Fidem ipsam, vel Fidei Consequens significat. Fidei Antecedens; est enim Timor, ad iustificationem Fidei gradus, non tempore, sed naturæ ordine prior. Fidem ipsam; significat enim sæpissime timor Dei in Scriptura totum divinum cultum, cognitionem & fiduciam, id est, fidem ipsam. Fidei consequens; quia timor Dei, seu studium illud vitandi peccata, & præstandi iustitiam, Fidem, tanquam fructus, bonam arborem consequitur. Quæcunque autem Dei Timori attribuuntur à Patribus, & in Scriptura, aut in secunda significatione per Synechdochen, aut in tertia per Metonymiam effecti attribuuntur.

QVINTA.

Spei vocabulum aliquando sumitur pro ipsa fiducia, prout idem verbum modo fidere, modo sperare significat, in qua significatione sumitur à Patribus, & in Scriptura, locis citatis à Bellarmino. Aliquando sumitur opposite, ut fides sit de rebus præteritis & præsentibus, spes tantum de futuris.

SEXTA.

Dilectio, vera, quæ in hoc mundo nunquam perfecta esse potest, nec tempore, nec natura, Iustificatione prior est, utpote quæ velut effectus per emanationem, fidem, ut Causam suam proximam consequitur. Nec quæ Scripturæ loca afferuntur Remissionis peccatorum, ut Iustificationis Causam, sed adjunctum, ac consequens illius necessarium denotant.

SEPTIMA.

Pœnitentia in Scripturis duplex proponitur; vera & hypocritica. Veram definit ac circumscribit Fides, hypocriticam Fidei absentia; eoque quæ veræ pœnitentiæ tribuuntur in Scripturis, & à Patribus, non respectu sui simpliciter, sed respectu Fidei, secundum quid, attribuuntur. Adde quod Metonymia frequenti & usitata in Scriptura, Effectui tribuitur quod Causæ est.

OCTAVA.

Propositum ac desiderium Sacramentum reipsa percipiendi, simulque novæ vitæ ac obedientiæ à Iustificatione excluduntur, non à iustificato. Aliud autem est Causa iustificationis, aliud Qualitas Iustificati. Nec effecta cum Causis, aut Causæ cum suis effectis confundenda sunt.

Secundum argumentum. Si Fides non potest separari à dilectione alijsque virtutibus, non igitur sola Iustificare potest. cap. 14. & 15. Distinctiones.

PRIMA.

Aliud est agere de Fide qua consideratur absolutè, ut qualitas; aliud vero qua consideratur relativè ut organum & Instrumentum. Absolutè considerata, non potest separari a bonis operibus. Relatè verò, absque operibus iustificat, quia sola, iustificationis instrumentum est, non opera, eoque sola nunquam est, sed sola agit in opere iustificationis.

SECUNDA.

Nec tamen sequitur cum vitijs iustificare fidem, ut iustificat absque operibus, quia Fides tantum qua iustificat, non autem quæ iustificans est, absque operibus exclusivè consideratur.

TERTIA.

Vnde & tertium illud inconsequens est. Fidem, si sola est, solam etiam nos iustificaturam; quia ut nec iustificatio à Fide: ita nec fides ab operibus unquam separatur. Vt etiam inconsequens est; Si oculus solus videt, ergo videbit, etiamsi solus sit.

QVARTA.

Quod vero probat Adversarius; Fidem veram posse reipsa à dilectione alijsque virtutibus separari, nullo nititur fundamento. Nam *primò* quod ad loca. Iohannis 15. agitur de Fide historica; 1. Corinth. 13. de Fide miraculosa: Iacobi 2. de Fide Temporali seu Hypocritica. *Secundò* quoad argumentum sumptum à conditione Ecclesiæ, ludit æquivocatione in vocabulo fidelium, qui locis citatis ita dicuntur propter externam fidei professionem & Ecclesiarum communionem, non autem secundum veritatem Internam, ac formalem Fidei Ecclesiæque rationem. *Tertiò* quoad argumentum sumtum à ratione propria Fidei & charitatis, nititur, & Falso Consequente & falso supposito. Falsum enim est consequens, etiamsi duæ sint virtutes, posse tamen à se mutuo separari. Falsum est quoque suppositum. Charitatem non necessario nasci ex Fide, Fidem enim Deus dedit, tanquam Charitatis matrem ac progenitricem. *Quartò* quoad absurdum, nullum est. Nec enim quia Fides sine operibus non est, idcirco Iustificatio ab operibus pendebit, cum duo sint diversa enuntiata; esse absque operibus, & absque operibus iustificare.

Tertium argumentum, sumtum est à remotione Causarum: Cum Fides sola iustificet; quæ Causæ ad tria capita referuntur à Bellarmino cap. 16.

Primum, *est* Authoritas verbi; *ad quod respondet Aduersarius; nullibi in Scriptura doceri, Nos sola Fide iustificari.*

Resp. Licet particula (Sola) in Scripturis non exprimatur, exprimitur tamen vocis illius significatum per Synonymas loquendi formulas, quæ sunt 1. sine operibus 2. gratia, gratis, gratis per gratiam. 3. Particulæ exclusivæ, quæ, particulares duæ sunt. Galat. 2. 16. *Nisi per Fidem.* Lucæ 8. 30. *Credendo tantum*; Quibus loquendi formulis, ut opera omnia tam Ceremonialia, quam moralia excluduntur: ita sola fides includitur, tanquam unicum iustificationis instrumentum.

Secundum

Secundum *caput, est,* voluntas Dei, *qui nos cum sola Fidei conditione vult iustificari. Respondet Adversarius, contradicere Scripturam quæ ponat etiam conditionem pœnitentiæ.*

Resp. 1. Pœnitentia, conditio est Fidei ac personæ iustificatæ: non autem propriè Iustificationis. 2. Aliud est agere de Iustificationis conditione, aliud vero de illius Causa seu instrumento. Conditio enim consequens seu effectum notat, Causa vero antecedens seu efficiens. 3. Ne quidem Iustificatio nostra, est cum conditione Fidei, qua Fides est habitus in nobis: sed qua extra nos Christum apprehendit.

Tertium, *est* Natura Fidei, *quæ sola id habet ut apprehendat Iustificationem. Resp. adversarius Fidem non propriè apprehendere.*

Res. Apprehensio duplex est, una cognitionis in intellectu; altera Fiduciæ in voluntate; utramque includit Fides, quæ ratione intellectus & voluntatis Christum apprehendit. Nec vero eadem est sacramentorum ratio, quæ non ut iustificent, sed ut Iustificatum, in sensu iustificationis suæ confirment, instituta sunt.

Quartum *argumentum, à modo Iustificandi; dicimus enim Fidem non per modum Causæ, dignitatis, aut meriti; sed relativè tantum iustificare; Negat Bellarminus; & probat Tribus argumentis Fidem iustificare per modum Meriti & Causæ, cap. 17.*

Primum sumitur à Testimonijs quæ docent Fidem esse Causam Iustificationis.

Rom. 3. Rom. 5. Ephes. 1. Resp. Primo. Aliud est διὰ τὴν πίστιν, aliud διὰ τῆς πίστεως; illud, Causæ, hoc Instrumenti. 2. Nec eadem est ratio operum, quæ Fidei in Oppositione, quia opera rationem habent Iustitiæ nobis inhærentis, Fides rationem Iustitiæ nobis imputatæ. 3. Nec quæ loca afferuntur Causam notant Iustificationis, sed, aut Instrumentum illius, aut Qualitatem ac statum hominis iustificati.

Secundum *sumitur ab ijs testimonijs quæ testantur, Fidem esse initium Iustitiæ, ac per hoc esse Causam Formalem Iustificationis.*

Romanorum 4. Primò. Imputatio duplex est, ut eo ipso loco notat Apostolus; una ex debito; altera ex gratia. De hac autem agit Apostolus, non de illa. 2. Cum Fides Instrumentum sit, non mirum est, si, quæ instrumentorum ratio esse solet, nomen, & officium rei, cujus instrumentum est, ei attribuatur.

1. Ad Corint. 3. Primò. Fundamentum duobus modis considerari solet, Propriè aut Metalepticè. Propriè Christus est; metalepticè Fides, quæ Christum respicit, illud primum, hoc ad primum, distinctionis Causa dici potest. 2. Fundamentum, vel ut ædificij pars, vel ut basis ædificij consideratur. Christus & Fides, fundamentũ dicũtur Ecclesiæ; nõ propriè qua illius pars; sed qua basis.

Actorum 15. Primò. Fide iustificantur corda, non ut Causa, sed ut instrumento; non efficiendo sed afficiendo seu applicando. 2. Locus ipse, Fidem, quæ Causa tantum interior instrumentalis est, à causa propriè efficiente, Patre videlicet, in Filio, per S. Sanctum; manifestè distinguit.

Tertium *sumitur ab ijs testimonijs quæ docent per Fidem impetrari Remissionem peccatorum.*

Lucæ 7. Resp. Primò. Servari dicuntur homines, tum propriè, à Deo unico servatore nostro, tum figuratè, per media quæ Deo visum est adhibere, sive interna ut Fides, sive externa, ut vox Euangelij & signa illius.

2. Efficacia Fidei, tota pendet ab objecto quod apprehendit: ac dicitur salvum facere, eo quod salutis instrumentum sit efficax & necessarium, prout Euangelium, potentia dicitur cuivis credenti ad salutem.

Rom. 4. Resp. Primò. Particula, (διὰ) non Causam Consequentis, sed Consequentiæ notat. 2. Non quid mereatur Fidei habitus, (cum Fides & meritum sint opposita) sed quis veræ ac Germanæ Fidei usus & effectus sit, indicatur.

Rom. 10. Resp. Primò. Nec Prædicationem Fidei Causam fecit Apostolus, nec Fidem invocationis aut salutis; sed vt illam illius, ita hanc hujus instrumentum esse docet: 2. Gradus salutis ab Apostolo recensentur, qui malè cum Causis illius confunduntur. 3. Quæ Fides per invocationem impetrat, impetrat vt instrumentum, non ut Causa, quia tota vis Fidei, in Relatione consistit.

Hebr. 11. Resp. Primò. Per Fidem, placent homines Deo, non propter Fidem. 2. quæcumque citantur exempla non Fidei meritum, sed usum ac effectum notant.

Quintum argumentum, ex duobus petitur Principijs, quorum prius est, Formalis Iustificationis Causa, quam dicit Adversarius esse Iustitiam nobis inhærentem: Alterum est bonorum oeprum meritum & necessitas: De priore agetur in explicatione Causæ Formalis, de posteriore in loco, de bonis Operibus.

Distinctiones pro CAVSA MATERIALI.

PRIMA.

IVSTITIA alia creata est, alia increata, hæc Dei, & Christi, qua Deus est: illa Creaturæ, & Christi, quà creatura est.

SECUNDA.

SECVNDA.

Creata iustitia, vel personæ est, vel Causæ; per illam iusta censetur persona aliqua, per istam alicujus controversæ Causæ iustitia intelligitur; in Christo propriè loquendo iustitia est personæ.

TERTIA.

Personæ, alia est inhærens, alia imputativa, illa in Christo fuit: hæc in nobis est per operationem Spiritus propter Christum.

QVARTA.

Inhærens iustitia, alia Originalis est seu Habitualis, alia Actualis, utramque Christus habuit: hanc tamen propriè tantum imputat.

QVINTA.

Iustitia Actualis, alia perfecta est, alia imperfecta, hæc in nobis, illa in Christo.

SEXTA.

Perfecta actualis Iustitia Christi in duplici obedientia, consistit, quarum una obedientia dicitur Legis: altera obedientia ad mortem.

SEPTIMA.

Quæ Obedientia Legis, vere & propriè effectum est Personæ Mediatoris; non debet, aut potest appellari, vel pars tantum constituens personam, vel qualitas ad ejus personæ constitutionem pertinens.

OCTAVA.

Quæ Scripturæ loca agunt de morte Christi, non exclusivè, aut oppositè sunt accipienda, sed figuratè seu Synecdochicè, pro extremo totius obedientiæ complemento.

Distinctiones pro CAUSA FORMALI.

Argumenta, quæ contra veritatem Causæ hujus adfert Bellar. duorum sunt generum. Nam, *Primò* Causam Formalem Iustitiæ nostræ, esse Iustitiam nostram inhærentem certis argumentis conatur probare. *Deinde* Impugnat Imputationem iustitiæ Christi.

Primum conatur efficere 8. *Testimonijs, cap. 3. lib. 2. de Iustificat.*

Primum

Primum Romanorum 5. de quo actum est in explicatione Locorum, quæ contra veram Nominis rationem allata sunt.

Secundum, Rom. 3. Resp. 1. Gratia Dei æquivocè sumitur in Scriptura. Primò pro gratuito & æterno Dei favore, quo nos gratos sibi reddidit in dilectionis filio. Atque hæc est Gratia gratum faciens. Secundò pro donis per Gratiam; sive externis, sive internis, sive communibus, sive singularibus. Atque in Illa, non in hac significatione, sumi, loco citato tria probant, primò quia Iustitiam Legis quæ operum est, excludit Apostolus, ut iustitiam Fidei, cujus Causas enumerat, stabiliat. 2. quia quod Gratis dixerat, per Gratiam explicat, ut non modo antecedentia, sed etiam consequentia Fidem opera excludantur. 3. quia hanc ipsam Gratiam opponit Apostolus cap. 4. vers. 2. & 4. operibus Abrahæ, quantumvis ex renovatione Spiritus profectis. 2. Nec vero conjunctio duarum illarum vocum Gratis, per gratiam, cùm una alteram explicet ex usu loquendi Scripturæ; nec vis præpositionis Per, quæ textu originali non habetur, & sæpissime efficientem in Scriptura notat, nec efficacia gratiæ divinæ; cujus effectus, à Causa necessario distingui debet; nec denique, quod Gratia ulla, Charitas in Scripturis dicatur (cùm & Charitas Dei erga nos, Gratia sit Gratum faciens, & nostra erga Deum, Gratia sit Gratis data) interpretationem illam ullo modo infringit.

Tertium, 1. Corinth. 6. Ad hoc supra responsum est.

Quartum, Tit. 3. Resp. Primò, Male confunditur effectus cum Causa; Iustificatio, cum Regeneratione ac Renovatione: illius enim materia, est Iustitia Christi, hujus vero, nostra Inhærens. 2. Nec Apostolus Renovationem, Iustificationem appellat, cùm unam ab altera expresse distinguat. 3. Renovationis seu bonorum operum, non Causam sed usum indicat Apostolus, dum dicit; ut Iustificati gratia Dei, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.

Quintum. Heb. 11. Resp. Primò. Iustitia duplex est, imputata & inhærens, utraque dicuntur justi; sed varia ratione, illa relativè & perfectè coram Deo; hac Inchoatè, subjectivè & imperfectè. 2. Quæ perfectio fideli-

bus tribuitur in Scriptura, triplicem habet respectum: Consilij Dei ab æterno: Fundamenti in Christo: Deniq; vel comparationis & oppositionis, ad Injustitiam aliorum, vel termini perfectionis ad quem tendit. Extra hos respectus nulla est fidelium perfectio in hoc mundo. 3. Iusti operis Causa proxima quidem, est justitia inhærens, præcipua vero, ac primaria, Spiritus Christi, justitiam Christi, nobis imputantis, & vi imputatæ illius justitiæ, hanc Inhærentem, in nobis operantis.

Sextum. Rom.8.& 1. ad Cor.15. Resp. Primò. Conformitas nostra cum imagine Christi, cujus in Scripturis mentio fit, triplex est, una ad imaginem gloriæ, opposita ei quæ est ad imaginem afflictionum Christi. Atque de hac agitur in locis citatis. Altera ad imaginem obedientiæ Christi, quam quidem imperfectè præstamus in hoc mundo, perfectè autem præstitam pro nobis, nobis Christus applicat. Tertia est mortis, sepulturæ, & resurrectionis Christi. Secundò, Iustitiæ Christi duplex est usus, unus primarius, Satisfactionis ac meriti; alter secundarius, exemplaris ac documenti. Quoad Satisfactionem, Iustitia Christi nobis imputatur; quoad exemplar, Iustitiæ nostræ inhærentis Regula est: Tertiò. Quæ vero oppositio instituitur, inter imaginem primi Adami, & secundi, ex sensu Apostoli, in utroque loco, mortalitatem, & immortalitatem, terrenas, & cælestes, corporis qualitates spectat: non peccatum propriè, aut Christi justitiam imputatam.

Septimum. Rom. 6. Resp. Iustificationis vocabulum dupliciter accipitur. Propriè & impropriè, Propriè cum dicimur iustificari ex Causa; Impropriè cum dicimur justificari ex effectis. 2. De Sanctificatione nostra agit Apostolus, duplicique illius parte, Mortificatione vet. & vivificatione novi hominis, cujus utriusque partis, exemplar nobis exhibet in morte & resurrectione Christi. 3. Iustificari accipitur pro Liberari, ex Hebræorum idiotismo, qui cum antecedente, consequens comprehendunt.

Octavum. Rom. 8. Resp. Primò. Male confunduntur salutis nostræ gradus, Adoptio, & Iustificatio. 2. Adoptionis duæ sunt considerationes. Vna secundum

veritatem

veritatem & fundamentum ipsius, in Consilio æterno Electionis nostræ, altera secundum fructum & complementum, in altera vita; in illa significatione, Adoptio Iustificationem antecedit: in hac Adoptio Iustificationis terminus est & finis. 3. Aliud est Iustificationem dicere putativam; aliud imputativam; illa ut falsa est, falso etiam nobis affingitur, hæc non minus vera est, quam si ipsi haberemus subiectivè, propter veritatem, & promissionis divinæ, & conjunctionis nostræ cum Christo.

CAVSAM FORMALEM *nostræ Iustificationis non esse Imputationem Iustitiæ Christi, decem Argumentis probat Bellarminus, cap. 7. lib. 2. de Iustifi.*

AD PRIMUM.

FALSUM; cum enim testimoniorum duo sunt genera, alia expressa, alia ex consequenti; utraque in Scripturis, & apud Patres de imputatione Iustitiæ Christi reperiri probant sequentia; Expressa in scripturis, inter cætera, duo sunt. Rom. 4. 6. & 1. Cor. 1. 30. Ex consequenti præcipua sunt: primò, quod Remissio peccatorum quæ altera iustificationis pars est, non-Imputationis nomine in Scripturis exprimatur. Rom. 4. 7. & 8. Secundò quod propriam seu inhærentem iustitiam neget Apostolus ut stabiliat eam quæ ex imputatione est per Fidem; Philip. 3. 8. Tertiò quia quæ ratio est peccati nostri in Christo, ea & iustitiæ Christi in nobis utrobique scilicet ratio imputationis. 1. Corint. 5. 21. Testimonia Patrum passim obvia sunt.

AD SECVNDVM.

Primò, Sive veritatem divinam spectes, imputatio Iustitiæ cum Remissione peccatorum coniungitur. Dan. 9. 24. Rom. 4. 6. & 7. sive salutem nostram duplici malo, cui subjecti eramus, duas etiam Iustificationis partes opponi opportuit, Pœnæ, Remissionem peccatorum, Culpæ, Iustitiæ imputationem. Sive denique legis satisfactionem, duo erant necessaria, primùm ut liberaremur à pœna quam Lex minatur, secundò ut Legem imple-

temus & sic Christo conformes redderemur. 2. Nec loca quæ citantur de Remissione peccatorum, imputationem Iustitiæ Christi tollunt, cum quæ se mutuò ponunt, merito opponi non possint. 3. Quæ vero antithesis 5. ad Rom. instituitur, non inhærentiæ aut imputationis modum spectat, sed salutis ac condemnationis *Causas*, *effecta*, & *subjecta*. *Causas*: salutis quidem, obedientia secundi Adami; condemnationis vero, inobedientia primi. *Effecta*, quod illa constituamur iusti, hac vero constituamur peccatores, *Subjecta*, utrobique multi, in Causa scilicet condemnationis uniuersaliter; in Causa verò salutis communiter sumti.

AD TERTIVM.

Primò, Imputationis Iustitiæ Christi duplex est usus, unus, nos absolvere coram Deo; alter tegere imperfectionem iustitiæ nostræ: ille primarius, hic secundarius. 2. Quæ perfectio Fidei, Spei & Charitati tribuitur, æquivocè dicitur, & secundum triplicem illum respectum, cujus supra mentio facta est, explicanda.

AD QVARTVM.

Primò, Formaliter iusti dicimur, aut subiectivè aut relativè. Subiectivè, iustitia nobis inhærente quæ imperfecta est. Relativè, iustitia Christi quæ nobis perfecte imputatur. 2. Falsum est, à qualitatibus quæ inesse possunt, extrinsecus nomẽ, rem aliquam semper sortiri opportere, cum etiam in naturalibus, corpora astrorum splendeant, non suo, sed ascititio lumine, i. Solis beneficio. 3. Subordinata non pugnant, nec duæ sunt contrariæ Formæ, extrinseca, & inhærens; cum illa hujus sit Causa, Antecedens, & Formatrix.

AD QVINTVM.

Si veritatem Iustitiæ nobis imputatæ spectes, non minus, vere iusti censemur coram Deo ac Christus: si quantitatem ac subjectum; magis Christus iustus est quam nos, quia ille actualiter, nos imputativè, ille subiectivè, nos relativè in illo, & ad illum. Nec proinde censeri possumus, aut debemus Redemtores ac salvatores; quia actionum Christi duo sunt genera, unum earum, quæ in abstracto denominatæ non tam officium Christi, quam beneficiũ illius nobis acquisitũ significant, alterum

 earum,

earum, quæ in concreto, non tam beneficium, quam officium illius personale nobis denotant. Illarum nomina solent commutari, Harum vero, in persona Christi terminantur.

AD SEXTVM.

Restitutionis imaginis Dei in nobis per Christum, duæ sunt partes; depravatæ Imaginis abolitio, & illius Renovatio. Illa Iustitiæ Christi imputatione; hæc sanctificationis seu iustitiæ inhærentis beneficio perficitur. Vtrumque autem habemus à Christo.

AD SEPTIMVM.

Primò, Christi duplex est consideratio, una quidem secundum se, altera secundum nos, quorum personam sustinuit. Respectu prioris, Christus dicitur, iustus, sanctus, &c. Respectu posterioris dicitur, factus peccatum, Maledictio &c. 2. Etsi peccatum interdum dicatur victima ex Hebræorum idiotismo, tamen ratio oppositionis postulat loco citato, ut potius dicatur factus peccatum, id est, peccator, non in sese, sed ex omnium nostrorum peccatorum reatu, ipsi imputato, cujus rei figura fuit hircus ille geminus, cujus mentio fit Levit. cap. 16.

AD OCTAVVM.

Primò. Sponsæ duplex est pulchritudo, una quam habet à sponso, perfecta imputatione, altera quam habet in se, inchoatione in hac vita. 2. Nec pulchritudo Christi & Ecclesiæ specie differunt, sed subjectis, & modo proprietatis, Christo enim inest pulchritudo, modo inhærentiæ: Ecclesiæ, modo imputationis. 3. Pulchra autem dicitur, inter mulieres, non opposita ad Christum, sed ad alias mulieres.

AD NONVM.

Primò. Mundities, qua præparamur ad visionem Dei, tam ea est quam Imputatione habemus, quam quæ nobis subjectivè inest in hâc vitâ. 2. Nec est Imputatio res tantum inanis quæ videatur, aut putetur tantum esse; Revera enim nobis applicatur, & cum relatio non sit res otiosa sed applicatio ad terminũ, omnino hanc imputationẽ, quæ tota in relatione consistit, aliquid esse necesse est.

AD DECIMVM.

Hebræor. 19. Ephes. 5. ad Titum. 2. & Iohan. 17. Resp.

Primò.

Primò. Sanctificationis vox homonyma est, vel enim significat Iustificationem ipsam, vel iustificationis effectum, in prima autem significatione sumitur, locis citatis, non in secunda. 2. Male opponuntur, verè, & imputativè, cum & ea quæ nobis imputantur, tam verè nostra sint, quam si nobis subjectivè inessent.

DE FOEDERE DEI
PARS Κατασκευαστική.

ATque hi GRADUS sunt secundum quos Deus in hac vita, VOCANDO Efficaciter, & gratis IUSTIFICANDO, Redemtionis beneficium dispensat. De MEDIIS Externis; per quæ, Dispensationem istam, Deus ordinariè exequitur, ex ordine videndum est.

MEDIA Externa ordinaria Exequutionis eius, ex parte Dei, duo sunt. FOEDUS & FOEDERIS Sigilla seu Sacramenta.

FOEDERIS nomine, non Generale, Terrenum, ac temporarium illud fœdus intelligimus; quod cum rebus omnibus creatis, pro natura ipsarum, ex libera Providentiæ suæ lege, pepigit & servat Deus; nec speciale illud, quod, cum primis nostris parentibus, in statu illo integritatis initum fuit, addito speciali obedientiæ examine, & adhibitis tum vitæ supernaturalis promissione, tum minis mortis utriusque [a]; Illud, Naturæ est universalis; hoc Naturæ Humanæ, certo temporis, & status termino circumscriptum. Neutrum proprie ad nos pertinens; qui ex Natura universali, & Corruptione naturæ singularis, evehendi sumus, ad communionem gloriæ supranaturalis. Sed intelligimus illud Fœdus, quod cum homine post lapsum ipsius singulari sua gratiâ Deus inijt; quod fœdus unicum est, cum unica sit tantum salutis via, licet varia ac diversa ejus administrandi ratio designetur. Quare, Primò de ipsa FOEDERIS Substantia; Secundò, de Formis eius, quas à Modo externo, & Circumstantijs varias habuit, dicendum est.

[a] Gen. 3.22.

FOEDUS ergo, quod cum Homine corrupto Deus inijt, est, Dispositio Dei Gratuita, qua salutem æternam promittit, per mortem Filij sui, ad gratiæ suæ Gloriam.

Causa efficiens hujus Fœderis, Deus est [b]. Nec enim duarum hic partium dispositio est, quæ Personarum, & juris æqualitatem, inter partes præsupponere solet; talis enim inter Deum, & Creaturam nunquam cadere potest, sed Dei solius est; qui mera voluntate sua, Fœdus illud cum homine pepigit quo è natura sua, ad communionem Gratiæ, & Gloriæ Dei eveheretur.

[b] Ier. 32. 31. &c. Gal. 4. 24.

Atque Causæ hujus Efficientis ratio, in Scripturis, duobus modis circumscribi solet; tum *communiter* & *immediatè*, tum vero *singulariter* & *Mediatè*.

Communiter & *Immediatè* beneficium est Dei Patris, Filij & Spiritus Sancti.

Singulariter vero & mediatè, beneficium est Christi θεανθρώπυ, qui ut Electionis, ita & Gratiæ Dei in tempore communicatæ fundamentum est; cui hoc Fœdus superstruitur [c].

[c] Ephes. 1. 3. 4. Act. 3. 15.

MATERIA Fœderis, duplex est; quarum una Objecti, altera Subjecti, ac partium rationem habet.

Objectum, seu Materia circa quam, duplex est. Primò est Deus promittens vitam, sub conditione Fidei, & Cultus sui. Secundò, est Homo, stipulans gratiam, & spondens fidem & obsequium.

Subjectum, seu Partes fœderis, circumscribunt conditiones illius; quæ duorum sunt generum. Prius earum, quæ à Deo spondentur in Lege & Euangelio. Posterius, earum, quibus præstandis, sese homo obstringit, spondens fidem, & bona opera.

FORMA Fœderis est, Partium, secundum conditiones certas, obligatio mutua. Dei quidem, promittentis per mortem Filij sui, gratuitam Remissionem peccatorum, & vitam æternam [d]. Hominis vero, pollicentis fidem, & obedientiam [e]. Atque hujus Obligationis respectu, Partium diversa est ratio: Nam respectu Dei, est libera ipsius gratia, & misericordia; qui se homini obstringit, amando & promittendo; Respectu hominis, tota Obligatio est juris, & debiti.

[d] Gen. 12. 1. 2. &c. Ier. 32. 40.
[e] Gen. 17. 1. Marc. 16. 16.

FINIS; *Generalis*, est declaratio summæ, bonitatis, misericordiæ & iustitiæ divinæ in salute nostra. *Particularis* hominis salus, quatenus fides per se hominis bonum spectat, licet vitio ipsius non sit semper ipsi salutare.

Atque

Atque hæc SUBSTANTIA est Fœderis, quod cum homine post lapsum ipsius pepigit Deus, cujus veritas in veteri & novo Testamento, Lege & Euangelio, expresse & perfectè continetur.

RATIO hoc Fœdus Administrandi varia fuit, pro distinctione temporum [f], quibus alia facies, & forma, illi eidem substantiæ rei, superaddita fuit. f Heb. 1. v. 1. 2.

Generalis temporum distinctio duas habet periodos, unam *Christi exhibendi*, alteram *exhibiti*.

Atque, ut de primo dicamus, etiam ante Christi adventum, pro trium Seculorum ratione, fœdus hoc varijs modis administravit.

Primum seculum fuit, à Temporibus lapsus Adami, usque ad Abrahamum; quo tempore totam fœderis rationem, Promissione illa, quæ extat Geneseos tertio, exposuit Deus non minus luculenter quam succinctè [g]. g Gen. 3. 15

Atque hic *modus* fuit *promissionis*.

Secundum fuit ab Abrahamo, usque ad Moysen, quo, promissio, quæ hactenus omnibus fuerat proposita, ad Abrahamum & ipsius posteros restricta, Sacramentis fuit obsignata, & stipulatione solemni sponsioni apposita, utrimque conditiones expressæ fuerunt tam ex párte Dei, quam ex parte hominis.

Atque hic *modus*, *Fœderis* propriè dicitur, propter expressam, obligationis mutuæ, mentionem [h]. h Gen. 17. 4. 5. &c.

Tertium à Mose fuit ad adventum Christi, quo fœdus illud Deus specialiori ratione, in formam Testamenti disposuit, exposuit, & confirmavit [i]. i Heb. 9. 15. 16. &c.

Testamenti hujus partes duæ fuerunt sibi invicem subordinatæ; una *Legalis* & conditionalis perfectam obedientiam Legis, ab homine exigens, & sub conditione eius, vitam æternam promittens [k]; quæ pars, ad alteram fuit veluti præparatio, prout Lex ad Christum pædagogus est, & dicitur. Fuit autem altera Testamenti illius pars, *Doctrina Euangelica*, de Reconciliatione hominis cum Deo, & liberatione è miseria sua, per mortem Christi, quæ pars, varijs Typis, & Ceremonijs fuit adumbrata [l]. k Levi. 18. 5. Luc. 10. 27. l Exod. 14. & 10. &c. Heb. 8. 8.

Atque hic Modus fuit administrandi fœderis ante adventum Christi.

Post natum Christum, primùm quidem Aduentu

 Christi

Christi in carnem, postea Administratione in carne, ac demum Morte sua novum Testamentum, vetere antiquato, introduxit [m].

[m] Heb. 7. 17 Heb. 9. 16.

Antiquatum dicimus quadantenus respectu utriusque Testamenti partis. Prioris; quia rationem perfectæ obedientiæ Legis non vrget, aut exigit Deus. Posterioris; quia corpus, umbris; veritas, figuris: Res significata, signis, & sacrificijs successit. Atque hinc quæ legis & Euangelij; veteris & novi Testamenti differentia & Convenientia sit, facilè concludi potest.

Convenientia, in Substantia utriusque statuitur. Nam nullæ sunt differentiæ essentiales, sed accidentales, ex diverso Dispensationis Modo: unde Causis omnibus conveniunt.

Efficiente. Nam & idem author est Deus, gratuita sua Misericordia: & eadem Causa Meritoria, Mors Christi [n].

[n] Ier. 31. 31. Rom. 9. 7. Marc. 1. 15.

Materia. Nam res promissæ & obsignatæ eædem sunt, Gratia Dei, & Gloria [o].

[o] Rom. 4. 13. Gal. 3. 26.

Forma. Nam eadem in genere administrationis ratio est, Interna spiritus, & externa verbi communicatio [p].

[p] Gen. 22. 18, Psal. 2. 22. Math. 28. 19.

Fine, quia utrobique finis est vita æterna. Nec enim Patres in veteri Testamento eiusdem promissionis nobiscum participes, alium finem habuisse, probant *Scriptura, Exempla* & *Ratio.*

Scriptura, quia Fœderis formula ipsa, & illius interpretes Prophetæ vitæ æternæ mentionem faciunt [q].

[q] Gen. 15. 8. Psal. 116. 15 Esai. 51. 6. Heb. 11. 9.

Exempla. Nam Noë, Abrahamum & reliquos confœderatos finē illum attigisse testatur author ad Hebræos,

Ratio. Nam & eodem Spiritu Fidei, & eiusdem rei signatæ signis, abundarunt.

[r] 2. Cor. 4. 13. Ier. v. 6. 1. Cor. 10. 3.

Discrimen est in modo Administrationis, τῆς Οἰκονομίας circumstantijs.

In *modo administrationis*; tam ex parte Dei, quam ex parte hominis. *Ex parte Dei.* Nam & interna Spiritus, & externa doctrinæ & signorum communicatio, in novo Testamento multo illustrior & efficacior fuit quam in veteri [s]. *Ex parte hominis*; Nam qui in veteri Testamento fuerunt, absente veritate, imaginem, & pro corpore umbram habuerunt, qui verò sub Novo & præsentem veritatem, & corpus solidum [t]. Adde quod illi

[s] Act. 15. 8 2. Cor. 4. 13. Ier. 31. 31.

[t] Heb. 10. 1.

veteris illius Fœderis Moysem, nos vero Christum mediatorem habemus [u].

Circumstantijs, tum Temporis, tum Loci. *Temporis*. Nam vetus Testamentum ad primum Christi adventum; Novum à primo, ad secundum usque durabit. *Loci*, Nam, vetus Testamentum a tempore quidem Abrahami, in angulo tantum mundi conclusum fuit. Novum vero per totum terrarum orbem immanavit [x].

[u] Heb. 8.6. & 12.24.

[x] Matth. 10.5.6. Ephes. 2.2. Rom. 3.24.

DE FOEDERE DEI, PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro EFFICIENTE.

PRIMA.

FOEDERIS & Testamenti vocabula ὁμώνυμα sunt. *Fœdus* tria significat. 1. Pactum illud à Deo cum homine initum, sive totum, sive partem illius. 2. Tam Leges omnes & promissiones sacras universe sumtas, quam quodvis speciale mandatum, aut promissionem accensam fœderi. 3. Metonymicè libros in quibus fœdera sunt præscripta. Itidem & *Testamentum* tria significat. 1. Voluntatis nostræ sententiam de eo, quod post mortem nostram de bonis nostris fieri volumus. Græci vocant Διαθήκην. 2. Ex usu Scripturæ pactum inter Deum & homines Græci vocant Συνθήκην. 3. Metonymicè libros, aut partes distinctas Bibliorum.

SECUNDA.

Fœderis vocabulum, vel absolutè sumitur, vel oppositè. Absolutè pro Fœdere gratuito tum Veteri tum Novo. Oppositè pro Fœdere Legali, seu Lege ipsa. Atque in primo significato hic à nobis sumitur. In secundo autem sumtum, ut Vetus Testamentum *Litera occidens*, & *ministerium mortis*: ita & Novum Testamentum *Ministerium Spiritus*, & *vitæ*, vocatur in Scriptura.

TERTIA.

Fundamentum, Conditio & Causa Fœderis, cum de Christo enuntiantur, re idem sunt, ratione tamen distinguuntur. Fundamentum enim dicitur citra applicationem. Conditio qua applicandus, Causa qua applicatus.

Pro MATERIA.

PRIMA.

CONDITIONES ex parte hominis non sunt essentiales Fœderis, quia, & fides instrumenti, & opera testimonij tantum rationem habent.

SECUNDA.

Tria Promissionum genera distincta sese offerunt in Scriptura. Primum est, promissio Fœderis operum, in qua promittitur vita æterna sub conditione operum ex naturæ viribus proficiscentium. Secundum est Fœderis gratuiti, sub Conditione Fidei. Tertium est promissionum particularium & subservientium Fœderi gratuito, sub conditione operum Gratiæ.

Pro FORMA.

PRIMA.

FORMA Fœderis in Relatione consistit. Relatum enim Deus est. Correlatum, Populus Dei, Fundamentum, solemnis relatorum obligatio.

SECVNDA.

Tria tempora principalia. Ante Legem: sub Lege; Post Legem, & tres insignes personæ velut singulorum temporum duces, Abraham, Moyses, Christus; non tria Fœdera constituunt; sed triplicem tantum Fœderis administrandi rationem.

TERTIA.

Discernendum inter Fœderis substantialia & accessoria. Illa æterna, hæc temporaria.

QVARTA.

Divisio Fœderis in Vetus & Novum; non est, Generis in Species, sed Subjecti in Accidentia. Varia autem adjuncta, substantiam rei non variant.

QVINTA.

Novum Testamentum vocatur propter successionem geminam: Unam personarum: Successit enim Christus Moysi: alteram dispensationis. Successit enim dispensatio Evangelica Legali.

DE

DE SACRAMENTIS In Genere, Pars Κατασκευαστική.

ALterum Exequutionis Medium Ordinarium, ex parte Dei, sunt, Fœderis sigilla seu Sacramenta.

Horum duplex haberi & explicari ratio solet ac debet; una, *generalis* de omnibus, altera, *specialis* de singulis Sacramentis. Sacramenti autem nomine, (quod à re militari ad ritus Christianos translatum est) non latissima significatione per Metalepsin, Rei sacræ seu divinæ mysterium, secretum & arcanum omne intelligimus, quo significato, Evangelium, Incarnatio Christi, Gentium vocatio,&c. in Scripturis, indicari solent. Nec minus generaliore significatione per καταχρησιν, Mysterium & arcanum, divinum, symbolicum intelligimus, seu id omne quod præter speciem, quæ sensibus ingeritur, aliud significat; qualia Ceremoniæ, Typi, Parabolæ, Signa, & figuræ sunt, quæ omnia quia ad res divinas pertinent *Sacramenta* veteribus dicta sunt; Sed strictiore, & propria maxime significatione; Sacramenti nomine intelligimus, signum Gratiæ, à Deo institutum, ut & beneficia sua in nobis obsignet, & nos sibi consecret in æternum. Est enim in significatione Sacramenti, mutuus respectus, unus ex parte Dei Gratiam offerentis; alter ex parte Hominis, gratitudinem spondentis.

Atque hoc sensu dupliciter Sacramenti vox usurpari solet, vel pro signo tantum & signato Synechdochicè, vel propriè pro utroque, sive pro tota illa actione sacra, quæ ad justam Sacramenti participationem concurrit.

Dicuntur autem Sacramenta Mysteria, non quod sint Miraculorum effectiones, sed Rei arcanæ & spiritualis Ceremoniæ, seu (ut loquitur Augustinus) quia signa sunt rerum, aliud existentia, aliud vero significantia. Unde & symbola & ἀντίτυπα dicta sunt.

Est autem Sacramentum, Actio Sacra, divinitus instituta [a], in qua Deus, secundum promissionem, Gratiam suam in Christo; conveniente Signorum & Rerum

[a] Gen. 17.10. 11. &c. Matth 28.19.

b Rom. 4. 11. 1. Cor. 10. 17. Gen. 17. 1.

Rerum significatarum ἀναλογίᾳ obsignat [b], & nos mutuam erga ipsum Fidem & pietatem testamur.

c 1. Cor. 11. 23.

CAVSA EFFICIENS, Deus est, & unicus Dei hominumque mediator Iesus Christus [c], quia Sacramentorum institutio, est excellentiæ & majestatis divinæ, quæ sola, & jus habet promittendi signatum; & potentiam applicandi, Vnde immota & aurea illa Regula apud Patres *Nihil habere rationem Sacramenti, extra usum à Deo institutum.*

Efficit autem Deus Sacramentum, VERBO Institutionis, quo accedente ad Elementum, Sacramentum fit; non Infusione novæ qualitatis, sed usus Mutatione.

VERBI hujus Sacramentalis dicti, duæ sunt partes, Mandatum & Promissio, quorum illud Sacramenti authoritatem; hæc usum & efficaciam illius indicat.

Mandatum est, quo iubet Deus, tum administrari Sacramenta; formulam ipsorum præscribendo, tum percipi; usum præcipiendo. Sic in Cœna præscribitur Institutionis forma, & præcipitur Cœnæ usus. Idem in Baptismo [d].

d Math. 28. 29. Marc. 16. 15.

Promissio Mandato annexa, Sacramenti velut vis & anima est, quam effectus, propter veritatem divinam necessariò consequitur [e]. Sic in Cœna facta est promissio de æterna & spirituali animæ nutritione. In Baptismo de salute animarum & ablutione peccatorum.

e Math. 26. 26. 1. Cor. 11. 24. Rom. 6. 2. Pet. 3.

Atque Causæ hujus Efficientis ratio, totam Sacramenti dignitatem circumscribit. Vnde nec vitijs ministrorum illam imminui [f], nec propter infidelitatem eorum qui Symbola tantum percipiunt, de illa detrahi necesse est [g].

f Tit. 1. 15. Ephes. 3. 17.

g Rom. 3. 3. 4.

MATERIA Sacramentorum duplex est: una Sensibilis & Externa: altera Intelligibilis & Interna. Harum illa, Signum: hæc, Signatum, seu res signi vulgo dicitur.

SIGNI autem nomine in genere, intelligimus rem omnem cujus usus in significando positus est; in qua significatione; Signorum duo genera sunt; alia *Naturalia:* alia vero, *data*, dicta Augustino. *Naturalia* ea sunt quæ sine voluntate seu appetitu significandi, præter se, aliud ex se cognosci faciunt: ut Aurora, signum est vicini Solis, & fumus Ignis. *Data* ea sunt quæ à voluntate

Instituentis

Instituentis dependent; sive Dei sive Hominis. Nam quæ signa ex institutione arbitrij valent; vel humanæ sunt Institutionis, vel Divinæ.

Quæ Divinæ sunt Institutionis (de quibus hoc loco tantū sermo est) alia Miraculosa sunt, alia absq; Miraculo; Illa Extraordinaria, & invsitata Dei opera spectant; ad quæ hominum mentes merito obstupescunt; cujusmodi vel doctrinæ, vel iræ, vel Gratiæ divinæ signa plurima, occurrunt in Scripturis. Hæc familiaria & facilia gratiæ divinæ signa sunt, sive Rerum præteritarum *monumenta*, sive rem Præsentem vel Futuram *designantia*: sive *Obsignantia*, & velut impresso sigillo certitudinem rei attestantia; sive denique *præbentia* id quod significatur, idque ex veritate institutionis divinæ, & occulta Spiritus virtute.

Atque ejusmodi sunt signa hæc Sacramentalia, non Naturalia, sed Data, hoc est, divinitus instituta, ut *significent*, *obsignent*, & *præbeant*. Horum signorum partes duæ considerari & explicari debent. Vna *elementaris*, altera *ceremonialis*, quarum illa *rem substantialem*: hæc *Actionem* & *ritus* respicit.

Res substantialis illud omne est in Sacramento, quod à communi usu, ex instituto Dei segregatum est, & rebus Internis, & Spiritualibus nobis significandis, obsignandis & præbendis destinatum, qualis in Baptismo, est aqua, in Cœna, vinum & panis. Atque hæc signa in se, suaque essentia remanent, tum quoad Substantiam, tum quoad Qualitates essentiales & adhærentes [h].

Actio est Ceremonia, tùm Ministri, Dei vices agentis, tùm, Fidelium percipientium, ut corpore, rem externam, ita & fide, rem internam seu significatam [i].

[h] Ioh. 1. 26. 1. Cor. 10. 16. & 11. 26 &c. Luc. 22. 19.
[i] 1. Cor. 11. 3.

Actionum enim divinitus in omni Sacramento præscriptarum, aliæ, ijs à quibus administrantur, conveniunt, nomine Christi, agentibus quod agunt: aliæ vero, reliquis Sacramentum percipientibus, cujusmodi sunt, in Baptismo aspersio aquæ, & immersio, in Cœna, fractio, distributio, & perceptio panis, & vini. Vtraque signa in sensus externos incurrentia, menti nostræ Res alias, plane spirituales, & cœlestes intelligendas & per fidem obsignandas proponunt.

RES

Res istæ (ut alteram materiæ Sacramenti partem explicemus) id omne sunt in genere, quod fides ad salutem sibi applicat. Applicat autem propriè & proximè ipsum Christum, qui in universum res Sacramenti est & dici debet [k], tum *Personæ*; tum *Meriti*; tum *Beneficiorum* ipsius respectu.

[k] Rom. 6. 3. 1. Cor. 10. 16. Gal. 3. 27.

Personæ quia totus Christus in omni Sacramento exhibetur, tum divinitatis, tum humanitatis ipsius ratione; quamvis humanitatis illius præcipue in Sacramenti institutione fiat mentio & ratio hebeatur, tùm quia secundum illam nobis ὁμοούσιος & frater; tùm quia in illa nobis meritus est Christus, quod Sacramentum obsignat; tùm denique quia per illam, ad Divinitatem ipsius, & gratiam Dei, mediatè datur aditus.

Meriti, quia mortis Christi, per quam, nobis vitam acquisivit, tum veritas, tum utilitas præcipuè proponitur & confirmatur. Vnde, & Sanguinis effusi, in Baptismo, & corporis crucifixi, signa dantur in Cæna. Est enim Passio Christi, salutis nostræ, velut Causa Materialis & meritoria [l].

[l] 1. Pet. 1. 7. 1. Pet. 1. 19. Math. 20. 28.

Beneficiorum; quia quæ Christus habet, & egit, nobis se habere, pro nobis egisse visibilibus signis in omni Sacramento testatur [m]. Quatuor autem nobis proponit Scriptura quæ revera, personæ Christi beneficia, & meriti ipsius fructus sunt [n]. *Iustitiam*, quæ est peccatorum remissio & peccatori absolutio coram Deo: *Sapientiam*, quæ est solida ac *vera* voluntatis Dei cognitio quam extra Christum nemo habet: *Sanctificationem*, quæ est abnegatio nostri, conjuncta cum pœnitentia & nova vita. *Redemtionem*, quæ est tùm plenaria Liberatio ab omnibus malis, etiam ab hostium novissimo, Morte; tum finalis glorificatio.

[m] Ioh. 6. 53. Ioh. 15. 4. Rom. 8. 32.
[n] 1. Cor. 1. 30.

Atque hæc illa sunt quæ signantur in omnibus Sacramentis, quæ alias *gratiæ invisibilis*, prout signum, *Formæ visibilis* nomine, à Theologis iudicari solent.

Ex hac signi & signati consideratione, Convenientia, & differentia utriusque concludi potest. *Differentia*; quia, & Natura diversa sunt; Signum est visibile, signatum invisibile; & Objecto: Signum in corpus tendit, signatum in animam: & modo communicationis;

Respectu enim signi, modus corporalis est; signati vero spiritualis. *Convenientia*, quia copulatione Sacramentali, realiter alioquin, & longissimè sejuncta, conjunguntur.

FORMA Interna quidem & propria Sacramenti, est Pulcherrima illa *ἀναλογία* signi ad rem signatam; Ac mutua Relatio unius ad alterum, quarum illa in comparatione ac similitudine effectuum, hæc in ordinatione signi ad rem significatam, propriè consistit.

Est autem hæc conjunctio Signorum & Rerum significatarum in Sacramentis, non naturalis, per substantialem contactum, & connexionem, aut accidentium & substantiarum unionem: non localis, per indistantiam aut inexistentiam unius in altero; non etiam spiritualis, ipsa signa immediatè vivificans, sed tota Relativa & Sacramentalis, in tribus maxime consistens. In *Significatione*, in *Obsignatione*, & in *præbitione* Rei significatæ.

Significatione; quia signa convenientissima similitudine, & *ἀναλογίᾳ*, velut introductione quadam, mysteria spiritualia, id est, Res invisibiles per visibiles repræsentant o. o Gen 17.10.11. 1. Cor.11. 21.16. Ioh.6.53. 1.Ioh.1.7.
Atque hæc copula similitudinis propriè dicitur; quam si Sacramenta non haberent, ne Sacramenta quidem essent.

Obsignatione; quia signa, rerum significatarum signacula seu *σφραγῖδες* sunt & dicuntur; tùm quod veritatem similitudinis inter signum & signatum confirment; tùm etiam quod efficaciam conjunctionis utriusque in legitimo usu necessario & certissimè obsignent p. Atque hæc copula Obsignationis dicitur. p Gen. 17.11. Rom.4.11.

Præbitione, quia revera præbetur id quod signis figuratur. Nec enim ludit Deus signa instituendo, quorum nulla sit veritas: sed vt in verbo vocali: ita etiam in signo, id est, verbo visibili, quod promittit & monstrat revera præstat q. q 1.Pet.3.2. Rom.4 11. Ephes.3.17.

Nec tamen rei signatæ præbitio aut perceptio, ad organa corporis referuntur, sed ad animum credentis, quia spiritualis est, prout præbitio & perceptio signorum corporalis est: Spiritualem dicimus duplici ratione; tum Efficiente, id est, Spiritus Sancti occulta operatione, qua fit vere mirabili modo, ut Christi carnis interventu nobis mysticè communicatæ, sanguinis & meriti Christi

virtus

[r] Col. 2. 6. 7. Ioh. 1. 26.

virtus ad nostras [r], usque animas penetret: tum Instrumento, quia fides qua illa percipimus, spirituale instrumentum est cujus vinculo Spiritus arctissime conjungit, quæ alioquin longissimè sunt dissita [s].

[s] Ephes. 3. 17.

Ex hac Forma interna Sacramenti, & mutua affectione signi & signati, oriuntur duo præcipua genera prædicationum Sacramentalium, usitata in Scripturis. *Primum* cum signum prædicatur de signato, id est, signum dicitur esse signatum ipsum: ut cum Circumcisio, Fœdus, Pascha nostrum, Christus dicitur [t]. *Alterum* cum res signata prædicatur de signo, id est, res ipsa significata, dicitur esse signum ut cum panis Corpus Christi, & vinum sanguis Christi appellantur [u].

[t] 1. Cor. 5. 7. Gen. 17. 10. Act. 7. 8.

[u] 1. Cor. 11. 24. Math. 26. 28.

Atque hæ Prædicationes; *Relativæ*, *Analogicæ*, & *Metonymicæ*, vocari solent. *Relativæ* quia cum disparatum de disparato prædicatur, Relatio & habitudo mutua, rerum sibi similium, necessariò præsupponitur. *Analogicæ*, quia nominum permutatio fit propter analogiam, & summam inter se convenientiam. *Metonymicæ*, quia signum ponitur pro signato & contrà. Ratio harum prædicationum in re Sacramentaria est unio; quæ ut in tribus consistit, significatione, obsignatione & præbitione spirituali: ita Sacramentales istas prædicationes veras efficit, propter Significationem, obsignationem, & præbitionem.

FINIS Sacramenti duplex est; Proprius & Accidentalis. *Proprius*, primarius est, aut Secundarius: ille Gratiæ Dei invisibilis, & nostræ cum Christo conjunctionis, visibilis obsignatio [x]; *Hic* testificatio pietatis in Deum, Charitatis in proximum, & Professionis publicæ; qua, tanquam nota, à reliquis Satanæ Synagogis segregamur [y]. *Accidentalis* est condemnatio indignè communicantium, Licet enim infideles Sacramenta percipiant, tamen propter signorum abusum, & in rem significatam contemtum contumeliosum, rei redduntur contemtus Christi, eoque mortis & condemnationis æternæ.

[x] Rom. 6. 4. 1. Cor. 10. 16. Gal. 3. 27.

[y] 1. Cor. 10. 17. Ephes. 4. 5. 1. Cor. 11. 29.

Ex hac Definitionis per Causas Analysi, facile concludi potest, quænam Sacramenti nomen & rationem, maximè propriè obtineant, ea scilicet in quibus harum omnium causarum & conditionum ex his emanantium concursus sit.

Hujusmodi Sacramenta alia *Veteris*, alia *Novi Testamenti sunt*.

Quæ *veteris sunt Testamenti*, duorum sunt generum. Alia enim fuerunt *temporaria, accidentaria* & *extraordinaria*; quibus semel tantum aut ad certum tempus usus est Deus. Atque horum, quædam Baptismo nostro respondent, ut, Transitus per mare Erithræū, Diluviū, Commoratio sub nube. Alia Cœnæ Dominicę, ut Manna è cœlo data, & aqua ex Petra. Alia fuerunt *fixa* & *ordinaria*, quorū scilicet usus fuit, usque ad tempus novi Fœderis, quæ, Specialia, duo fuerunt, Circumcisio [z], & Pascha [a], illa Initiationis seu receptionis in Fœdus; hoc vero Continuationis in Fœdere, symbolum & Sacramentum. Quæ Specialia dicuntur, tum quia Novi Testamenti fuerunt ἀντίτυπα, tum quia promissionem Gratiæ & applicationem illius ad singulos factam, obsignabant, quo duplici nomine ab alijs omnibus Sacramentis quæ in veteri Testamento plura fuerunt, distinguuntur.

[z] Gen. 17. 10. Levi. 12.
[a] Exod. 12. 3. 2. Para. 35.

Sacramenta *Novi Testamenti* duo sunt; unum Initiationis, *Baptismus*, qui Circumcisioni successit [b]: alterum Nutritionis seu alimoniæ, *Cœna Domini*, quam Agnus Paschalis adumbravit [c].

[b] Col. 2. 11. 12. Act. 22. 16. 1 Pet. 3. 21.
[c] Luc. 22. 15. &c. 1. Cor. 5. 8. 1. Cor. 11. 24.

Atque ut horum duorum Sacramentorum veritatem, Causæ omnes demonstrant luculentissimè: ita & reliquorum quæ vulgo affingi solent vanitatem manifestè evincunt.

Duorum enim horum Sacramentorum Causa *efficiens* Deus est; verbo institutionis, id est, mandati & promissionis; quam efficientem Causam reliqua quinque, æquivocè dicta Sacramenta non habent [d].

[d] Math. 28. 19.

Materia, id est signum, & signatum in duobus hisce Sacramentis exhibetur, quorum prius tamen, Pœnitentia non habet simpliciter, Matrimonium vero, ordo, Confirmatio, & Extrema vnctio non habent ex institutione divina: posterius horum, nullum habet proximè, sive Christum ipsum, sive meritum, sive beneficia ipsius spectes.

Forma Sacramenti, in Baptismo & Cœna tantum reperitur: Reliqua vero significationem quidem habent aliquam, sed Obsignationem & Præbitionem, nullam.

Finem

Finem primarium & secundarium, hæc duo Sacramenta habent conjunctim: quinque reliqua aut non habent, aut habent divisim.

His adduntur, duæ Conditiones, Sacramentorum institutioni annexæ, quarum *prior* requirit ut Sacramentum sit ordinarium & perpetuum: *secunda* ut Sacramenti usus communis sit omnibus, qui idem fœdus, & eandem Fidem profitentur. quæ duæ conditiones in Baptismo & Cœna concurrunt; in reliquis aut earum prima deest, ut in extrema unctione, quæ temporibus tantum Apostolorum, non in deplorata valetudine, sed in recuperanda, tanquam symbolum adhibebatur: aut altera, ut in Matrimonio & Ordine; aut utraque, ut in Confirmatione.

Hæc veteris & Novi Testamenti Sacramenta, secundum varios respectus, & conveniunt & differunt.

Conveniunt, primò *Efficiente*, id est Deo, seu verbo institutionis, secundò, *partibus genericis*, signo & signato: tertiò, *Relatione* ad rem significatam, quæ utrobique eadem est; [e] quartò, *fine* ut sint scilicet gratiæ Dei invisibilis, visibilia symbola.

[e] 1. Cor. 10. 3. 2. Cor. 5. 3.

Differunt autem; primò *adjunctis externis*, & temporis circumstantia [f]: secundò, *significandi modo*; tertiò *qualitate signorum*; quartò, *numero significandi, mensura, virtute & facilitate*. Nostra enim numero pauciora, utilitate meliora, intellectu rerum cælestium clariora, virtute majora, & actu faciliora sunt.

[f] Gal. 2. 3. & 5. 6.

DE SACRAMENTIS IN GENER, PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro Nomine & significatione SACRAMENTI *contra Bellar. lib. 1. de Sacramentis cap. 7.*

PRIMA.

SACRAMENTI nomen, vel *genericè* sumitur, vel *specificè*. Genericè pro omni mysterio divino symbolico: Specificè pro mysterio divino symbolico, instituto à

Deo,

Deo, ad Fidei obſignationem, verbo mandati & promiſſionis. Illud communiter, hoc propriè dictum Sacramentum vocatur.

SECUNDA.

Non omne Myſterium Sacramentum eſt, ſed omne Sacramentum eſt Myſterium. Myſterij enim tres ſunt generales ſignificationes. Prima, pro re arcana; ſecunda, pro re arcana divina, tertia, pro re arcana divina per externa quædam ſymbola, ſigna, & typos propoſita. Atque in hac ſignificatione Sacramentum, Myſterium dicitur, nec tamen vice verſa.

Loca, quæ citat, ſunt.

Daniel. 2. Apoc. 17. 2. ad Theſſ. 2. Epheſ. 5. Reſp. Loca hæc, dum Myſterij mentionem faciunt, non tam rei ſecretæ ſignum, quam rem ſecretam ſignificare, domonſtrant omnes circumſtantiæ. In primo enim non ſtatua, ſed ſomnium Regis, myſterium dicitur, id eſt res arcana, nec niſi divinitus revelanda. In ſecundo, non mulier ſacramentum dicitur, ſed mulieris, id eſt, de muliere res arcana enunciatur. In tertio, ipſe Antichriſtianiſmus Myſterium iniquitatis, id eſt arcana iniquitas, ſeu ſecreta impietas vocatur: In quarto non conjunctionem viri & fœminæ, ſed Chriſti & Eccleſiæ, ſacramentum dici, probat ipſa reſtrictio & limitatio Apoſtoli.

Diſtinctiones pro CAUSA EFFICIENTE *contra Bellar. lib. 2. de Sacra. cap. 19.*

PRIMA.

MANDATUM Dei conſideratur dupliciter, vel qua datum vel qua ſcriptum: qua datum obſtringebat ſimpliciter eo tempore quo nondum ſcriptum erat, qua ſcriptum obſtringit ſimpliciter ab eo tempore quo ſcriptum eſt.

SECUNDA.

Inſtitutionis Sacramenti duplex eſt ratio, una, reſpectu Authoris: altera reſpectu eorum quibus ſcripta, data aut facta eſt. Reſpectu Authoris inſtitutio ſemper valet

 let

let, sive scripta, sive non scripta: respectu vero eorum quibus scripta est, valet qua scripta est; unde & institutionis Sacramenti duplex solet esse testimonium, unum Immediatum, Authoris, alterum Mediatum Instrumenti seu Scripturæ. Nobis vero de voluntate authoris non constat, nisi ex instrumento seu Scriptura.

TERTIA.

Promissio consideratur vel ut effectus, vel ut efficiens Sacramenti; qua effectus, Sacramento obsignatur: qua efficiens, Sacramento certitudinem obsignationis addit. Nam diverso respectu & Sacramentum promissionem obsignat, & de obsignatione promissionem habet.

QVARTA.

Verbum promissionis in Baptismo & Cœna expressum est, & verbis ipsius institutionis circumscriptum. Nec enim verba promissionis in Cœna, ad sacrificium Christi, sed ad sacramentum quod instituebat referendum est. Nec etiam in Baptismo explicatur simpliciter efficacia Sacramenti, sed promissio datur de efficacia.

QVINTA.

Opposita non sunt verbum concionale & verbum institutionis, sed utrobique in Baptismo & Cœna idem verbum est, quod enim Concionale est in Baptismo, idem est institutionis; & quod institutionis est in Cœna; idem est Concionale.

SEXTA.

In omni sacramento duo distingui necesse est, substantiale, & accidentale ipsius; quorum illud, ad esse, hoc, ad bene esse propriè requiritur. Concio autem non est de essentia Sacramenti, sed ad modū administrationis pertinet.

SEPTIMA.

Consecratio Sacramentorum in duobus consistit, in Institutione seu ordinatione, Benedictione, verbi Consignatione & promissione ipsius Dei: deinde in usu sancto, qui fit per preces, & gratiarum actionem.

OCTAVA.

Mutatio verbi Sacramentalis est duplex, substantialis, & accidentalis: illa sensum propriè: hæc verba & verborum ordinem spectat. Nec tamen à mutatione verborum, ad mutationem elementi valet conclusio, quia hoc

absque corruptione mutari non potest: illa vero; sensu remanente facile mutari possunt.

Distinctiones pro Causa MATERIALI

PRIMA.

SIGNA, vel sunt rerum præteritarum, vel præsentium, vel futurarum, eaque omnia vel designantia, vel obsignantia, vel præbentia: ex quibus omnibus, signa Sacramentalia mixta sunt.

SECVNDA.

Signum, vel Elementum significat, vel Actionem, vel utrumque. Vnde in re Sacramentaria, id totum signum dicitur, quod sensibus percipitur: sive videatur, sive audiatur. Elementum enim visu; Actio vero visu & auditu, percipitur.

TERTIA.

Res signata in Sacramento, tum substantia est, tum actio. Substantia, vel propriè est totus Christus, vel synecdochicè, corpus Christi in mortem traditum, & sanguis effusus: Actio solius Dei est, estque vel Iustificatio vel Regeneratio.

QVARTA.

Vtraque, res & signa, vel conjunctim & verè offeruntur, respectu Dei promittentis; vel distinctè, tum respectu fidelium, quibus extra communionem Sacramentalem, verè & spiritualiter res signata confertur, vel infidelium, quibus etiam in Sacramentali communione, signa quidem offeruntur, res vero signata non confertur.

Distinctiones pro FORMA *& effectu Sacramenti.*

Sacramenta novæ legis esse Causas Iustificationis ex opere operato, decem rationibus probat Bellarminus, 8. cap. 2. libri de Sacramentis.

PRIMA.

SIGNA Sacramentalia, *Practica* dicuntur, non quod agant ex opere operato, sed quia instrumenta

ſunt efficacia, quibus veritas Gratiæ divinæ in Chriſto nobis obſignatur. Nec quia Baptizantur infantes, ideo immediate Sacramenta efficiunt ſanctitatem: Nam reſpectu infantium Baptiſmus eſt proprie Sacramentum initiationis: prout reſpectu adultorum, Sacramentum eſt ſanctificationis, non efficiendo, ſed obligando.

SECVNDA.

Divina inſtitutio ſeu authoritas, Sacramentis non vim efficiendi indidit, quæ eſt principalis agentis; ſed ſignificandi, obſignandi, & præbendi. Nec in rebus divinis, humana ſignorum inſtitutio locum habet, cum eorum quæ Fidem & Religionem ſpectant, ratio, ſolo Dei verbo innitatur.

TERTIA.

Inſtitutio & uſus Sacramenti, in duobus conſiſtit; primò, in Relatione ſigni ad rem ſignatam; ſecundò in adminiſtratione & perceptione legitima; Relationis veritas & virtus tota pendet ab inſtituente: Legitimæ admiſtrationis, Deus pro voluntate ſua author eſt: homo vero ex regula voluntatis divinæ, & vocationis ſuæ, ejuſdem adminiſter.

QVARTA.

Sacramenta diverſa ratione pendent, à Deo & à Chriſti paſſione. A Deo ut Cauſa; A Chriſti morte & paſſione, ut objecto, Nec enim paſſio Chriſti proprie Sacramenti Cauſa dici poteſt, ſed objectum, & ſignatum ad quod fertur.

QVINTA

Certa reddimur Remiſſionis peccatorum per Sacramenta, certitudine non abſoluta: ſed relativa: non à priori ſed à poſteriori; non principali ſed inſtrumentali: non proprie efficiendo, ſed obſignando.

SEXTA.

Sacramenta & Verbum ad Fidem ſe habent, non modo contrario, ſed ſubalterno, quia ut Fides gignitur per verbum: ita nutritur per ſacramenta. Vtraque inſtrumenta ſunt, modo tamen agendi diſtincta.

SEPTIMA.

Sacramenta non proſunt, niſi bene applicata. Applicationis autem duo ſunt media, unum externum, alterum

internum. Externum sunt signa & verbum. Signorum usus, tactu, verbi vero, auditu percipitur. Vtriusque intelligentia requiritur, quia signa & verbum, non intellecta non prosunt. Internum est Fides, quæ signorum verbique usum ad animam defert.

OCTAVA.

Excitationis fidei instrumenta subordinata sunt, Verbum Concionis seu Scripturæ; & verbum visibile Sacramenti. Nec mutuo se tollunt, sed ponunt & stabiliunt. Adde, quod alius sit picturæ Baptismi, alius vero signi usus, cum illa, nec verbum, nec promissionem habeat, hoc vero utrumque.

NONA.

Vtilitas Sacramentorum, & communis, & singularis est, diverso respectu, Communis; respectu initiationis, & actionis totius externæ: Singularis, respectu applicationis. Illa signis & verbo communiter, hæc fide, singulariter perficitur.

DECIMA.

Differentia Sacramentorum Veteris & Novi Testamenti, non in re significata consistit: sed in modo significandi, ac reliquis externis adjunctis & circumstantijs: de quibus supra dictum est.

Idem octo Scripturæ testimonijs probat Bellarminus cap. 4.

Primus locus Matthæj. 3. Resp. Non discrimen inter Efficaciam Baptismi Iohannis, & Christi statuitur: sed inter personas, quarum illa externo tantum ministerio, confert aquam, tanquam symbolum Remissionis peccatorum: hæc interna efficaciâ, confert Spiritum, tanquam rerum significatarum Arrhabonem. Vtitur autem futuro tempore, loquens de Baptismo Christi, quia respicit, ipsum prædicationis Christi ministerium, quod aggressurus erat. Nec eandem utriusque Baptismi vim, citatus locus ex Actis 19 probat, quia Pauli verba sunt, de ijs agentis, qui à Iohanne in nomen Domini baptizati erant.

Secundus locus. Marci ultimo vers. 16. Resp. Non

quare sed qui salventur, indicatur, simulque quod, Baptismi & Fidei consequens sit, docetur.

Tertius, Iohannis 3. 5. Resp. Aquæ nomen æquivocum est. In triplici enim significatione in Scriptura sumi solet. Vel enim specialiter Baptismum significat, vel externas Legales ablutiones: vel denique ipsum effectum Spiritus Sancti in nobis. Si in prima significatione sumatur; sensus est; ordinarium Regenerationis symbolum in Ecclesia, esse Baptismum. Si in secunda; sensus est, externas legales ablutiones non prodesse nisi accedat interna Spiritus mundatio. Si in tertia; Exegeticè spiritus nomen adjectum est, quod exterioris Sacramentalis Baptismi efficacia, à Spiritu pendeat.

Quartus. Act. 2 Resp. Baptizari in Remissionem peccatorum, non Baptismi effectum propriè, sed finem & scopum denotat. Nec actio ad significandum signum: sed signum, ad significandam actionem significatam Institutum est.

Quintus; Act. 8. Particula (Per) aliquando efficientiam, aliquando instrumentum, aliquando symbolum significat. Hoc autem in loco sumitur symbolicè, quia donum Spiritus Sancti per manuum impositionem, & significatur & obsignatur.

Sextus. 1. ad Corin 10. Resp. Participare ex uno pane non Causa est, sed testimonium publicum, quod simus unius corporis, Vnde unus dicitur panis, non numero, sed communi notione Sacramenti; unum scilicet corpus Christi mysticum nobis repræsentans.

Septimus; Ephes. 1. Metonymicè, quod est rei significatæ attribuitur signo, quia consecrationis nostræ symbolum, Baptismus est, & quidem efficax, non virtute sua, sed ejus, qui unus, factus est nobis fidelibus omnia.

Octavus. 1. Petri 3. Resp. Salvatio attribuitur Baptismo, quia salutis instrumentum est visibile, tum significando, tum obsignando. Adde quod Baptismus tanqvam ἀντίτυπος opponitur, liberationi à diluvio, non respectu efficaciæ, sed consequentis seu rei significatæ. Nec propriè inter Baptismata Iudæorum & nostrum discrimen ponitur, sed inter externũ, & internum Baptismum, utpote cũ hujus effectus, propriè fit salvatio & pax conscientiæ.

Distinctiones

Distinctiones pro FINE, *Quinque argumentis, probat Bellarminus, obsignationem Gratiæ & promissionum divinarum, non esse finem Sacramenti. cap. 14. lib. 1. de Sacrament.*

PRIMA.

OBsignationis Sacramentorum finis non est, aut ut doceamur quænam sint promissiones divinæ, docet verbum; aut ut Sacramentis magis credamus, quam promissionibus; Sacramenta enim propter promissiones, non autem promissiones propter sacramenta sunt, sed ut veritas promissionum divinarum confirmetur & obsignetur.

SECVNDA.

Essentia & natura Sacramentorum, tùm ex verbis instituentis, tùm etiam ex proprietatibus Sacramenti, colligi debet. Verba Instituentis, promissionem includere supra dictum est. Proprietatem Sacramenti esse rem promissam significare, & obsignare, Relationis omnis natura, & signorum omnium usus euincunt.

TERTIA.

Vsus Testimoniorum divinorum pendet à voluntate instituentis, sive signa sint, sive Opera, quæ subordinata, opponi nec debent nec possunt. Vtraque efficacia sunt, & usum suum habent. Nec signorum abusus in hypocritis, usum illorum tollit, sed, quæ natura est oppositorum, in pijs magis stabilit.

QVARTA.

Obsignatio promissionum divinarum, vel fidem fœderis, vel fidem fœderatorum respicit. In infantibus obsignatio fit promissionis divinæ, respectu Fidei fœderis propriè: in adultis respectu Fidei in fœdus.

QVINTA.

Sacramentorum Finis, vel instituentem respicit, vel utentem. Instituentis finis est, ut Sacramenta obsignent. Vtentium, vel ut obsignatione illa utantur ex voluntate instituentis ad salutem suam: vel ut abutantur ad condemnationem, qui ultimus finis accidentarius,

proprium Finem, sive principalem, sive secundarium, non tollit.

DE BAPTISMO, PARS Κατασκευαστική.

EXplicatæ in genere, doctrinæ de Sacramentis, Subijcitur in specie Doctrina de duobus N. T. Sacramentis, BAPTISMO, & COENA DOMINICA.

BAPTISMUS, secundum Etymi sui rationem, *Communiter* significat, quamvis ablutionem (imprimis legales & Iudaicas lustrationes & purgamenta) seu purificationem quæ fit per aquam; *Singulariter* vero sumitur, vel *Metaphorice* pro Cruce & Martyrio [a], quem *Baptismum sanguinis* vocant, vel *Synecdochicè* pro effusione donorum Dei visibilium, quibus Instructi fuerunt Apostoli [b], quem *Baptismum flaminis* appellant, vel maximè proprie pro primo N. T. Sacramento: quem *Baptismum fluminis* nominant; in qua ultima significatione à nobis hic sumitur, & definitur;

a Marc. 10. 38.

b Act. 15.

Primum N. Fœderis Sacramentum, à Christo institutum, ex analogis signo & signato, & analogica relatione ipsorum inter se, & actione constans; Quo fœderati à ministro Ecclesiæ aqua abluuntur; ut Christo insiti, internæ animæ ablutionis, per sanguinem & Spiritum ipsius, fiant participes.

CAUSA EFFICIENS Baptismi, bifariam considerari potest, vel, ut *Causa instituens* vel ut Causa *instituto Baptismate utens* seu baptizans. *Priori modo*, Christus solus per Spiritum Sanctum, dici & haberi debet, author Baptismi, utpote qui primò Baptismum instituit, in persona Iohannis Baptistæ, cujus baptisma non esse ab homine, sed ex Deo, & de cœlo, Christus ipse testatus est [c]. Deinde verbo mandati & promissionis, institutum baptismum Iohannis confirmavit [d]; Licet enim quoad circumstantiam, & modum patefactionis Christi, aliquod discrimen fuerit inter Baptismum Iohannis, & Apostolorum, specie tamen unus, idemque Baptismus fuit, cum ut illius, ita & horum, eadem sit definitio, & Causis omnibus uterque conveniat.

c Ioh. 1. 23 31.

d Math. 28. 19.

Posteriori,

Posteriori, Minister, Baptizans dicitur, seu Causa instituto Baptismate utens [e], quia in Christi nomine Baptismum administrans, Sacramentaliter ac Ministerialiter rem Baptismi obsignat & confert. Ministri autem nomine intelligimus eum, cui in legitima vocatione ministerium verbi commissum est. Conjuncta enim sunt; officium docendi Euangelium, & administrandi Sacramenta. Nec homini privato, etiam in casu necessitatis, Baptizare licet, cum nulla sit necessitas, quæ nos cogat præscriptos à Deo ordines violare [f]. Ministerij vero hujus Ecclesiastici vis atque dignitas, non pendet à qualitate Ministri, sed ex Dei illud instituentis potentia & veritate. *Sacramenta enim vera sunt, propter Deum verum, cujus sunt,* inquit Augustinus.

[e] Math. 28.19. Heb. 5.4.

[f] 1. Cor. 14.34. 1. Tim. 2.12.

MATERIA Baptismi duobus modis considerari solet, vel qua Baptismum constituit; vel qua recipit; illa Partium, hæc Subjecti seu Objecti propriè, rationem habet.

MATERIA *Baptismum constituens* duplex est; prout duæ sunt illius partes; *una externa* & *visibilis, altera interna & spiritualis,* illa signum: hæc signatum proprie dicitur.

Signi nomine, id omne intelligitur quod sensibus externis, in pura, legitimaque Baptismi administratione percipitur, sive Elementum sit, sive Actio seu Ritus, congruens ad institutionem divinam.

Elementare signum in Baptismo, Aqua est [g]; non Oleum, non sal, non sputum, &c. quia nec mandatum Christi, nec exempla Apostolorum, nec Iudicium veteris Ecclesiæ, præter aquæ elementum, rem aliam substantialem in Baptismo admittunt.

[g] Act. 10.47. Ephes 5.26.

Signum Ceremoniale, quod in actione consistit, est Immersio, seu Aspersio; utraque enim notatur voce Baptismi [h]: Licet vero ritus Sacramentalis in particularibus circumstantijs, secundum Charitatem & necessitatem dispensetur, & moderationem ferat, meritò tamen, Exorcismum & Aquæ Consecrationem reijcimus, cùm quod cum superstitione conjuncta sint; tùm quod Baptismi actionem deturpent & maculent.

[h] Ioh. 3. 29. Math. 3. 16. Luc. 11. 38. Marc. 7. 4.

Res significata duplex est. Communis una, altera singularis

laris. Illa in doctrina de Sacramentis explicata est, hæc verò si essentialia Baptismi significata spectes, ad tria capita commode referri potest. Primum, est *Sanguis Christi* ad Remissionem peccatorum; qua fit, ut nec gemina illa impuritas, nec ipsius fructus, id est, peccata actualia nobis imputentur [i]. Alterum est *vis ejusdem spiritualis & divina*, quâ regeneramur per carnis mortificationem, & vivificationem Spiritus, hæc enim iuxta formulam Fœderis exigit Deus, ab ijs omnibus, quicumque signo Fœderis initiantur [k]. Tertium, est *Unio* & *Conjunctio* cum Christo arctissima, qua fit, ut Personæ, Meriti, & Beneficiorum ipsius, fiamus participes [l].

[i] Mar. 1. 4. Luc. 3. 3. Act. 2. 2. 38. Act. 22. 16. Ephes. 5. 25. 26.

[k] Rom. 6. 3. 4. Tit. 3. 5. 6.

[l] 1. Cor. 12. 13. Ga.. 3. 27.

MATERIA *Baptismum recipiens* sunt omnes & soli, qui probabiliter in Fœdere censentur. Censentur autem tùm adulti, qui principijs Fidei initiati, ad Ecclesiam accedentes, Fidem suam & Pœnitentiam, apud homines profitentur; tùm infantes, qui, ut communionis fœderis ex formula & promissione addita [m]: ita & signi communionis, ac fœderis sigilli, participes sunt [n].

[m] Gen. 17. 1.

[n] Gen. 27. 12. Levi. 12. 3.

Adde, *primò*, quod ut promissionis divinæ in Christo & Ecclesia ipsius: ita & signorum Sacramentalium, quæ promissionibus obsignandis instituta sunt, consortes sentiantur [o].

[o] Act. 2. 38. 39.

Secundò, quod ut virtute Spiritus id totum habent quod est signatum: ita à signorum participatione illos excludi nefas sit [p]. *Tertiò*, quod, ut in Ecclesiam inseri, ac ab infidelibus discerni fidelium liberos oportet, ita & Initiationis signo, & discretionis notæ illos communicare necesse sit [q].

[p] Gen. 17. 7. 1. Cor. 7. 14.

[q] Act. 2. 39.

Denique & Circumcisionis Typus (in cujus locum successisse Baptismum demonstrat, alterius ad alterum Anagoge [r],) & factum Christi, pueros benedictione ac precibus Deo Patri suo consecrantis [s]: & Exemplum, Apostolorum, totas familias baptizantium, horum Baptismum abunde confirmant.

[r] Col. 2. 11. 12.

[s] Math. 13. 14. 15.

FORMA quæ Baptismum informat, secundum essentiam, & internam rationem ipsius, est Relatio analogica, & Sacramentalis, signorum & rerum significatarum in Baptismo; quæ relatio in Significatione, Obsignatione, & Præbitione maxime consistit.

Significatione. Nam convenientissima analogia, & aqua Baptismi, sanguinem Christi significat, & mersio seu aspersio mortem veteris, emersio vero vitam novi hominis; & denique communio Baptismi fidelium cum Christo; arctissimam unionem ipsorum cum illo [t]. [t] Act 22.16. Ephes. 5 26. Tit. 3. 5 6. 1. Ioh. 1.7.

Obsignatione, quia & veritas similitudinis inter signum & signatum confirmatur; & efficacia conjunctionis utriusque in legitimo usu, obsignatur.

Præbitione, quia quæ significantur in Baptismo, fidei revera præbet Deus per Baptismum, non ex opere operato, sed Sacramentaliter, tùm quod ea mentibus credentium, tanquam visibilia exhibeat, tùm verò quod nos certos reddat, revera præstari, in anima; quod signo visibili monstratur & promittitur [u]. [u] Act. 2. 38. Rom 6.4. Gal. 3 27.

Atqui propter hanc Sacramentalem Signi & Rei convenientiam & relationem, ac certitudinem perceptionis signati, Nomina & Proprietates, tùm signi, tum rei signatæ, permutantur, familiari Sacræ Scripturæ Metonymia; hinc Baptismus, *Lavacrum regenerationis* [x], nosque, *salvos facere* [y], non rarò dicitur in Scripturis. [x] Tit 3.5. & 8. [y] 1. Pet. 3.21.

FINES Baptismi duplices sunt, alij *Primarij* & *Antecedentes*, alij *secundarij* & *consequentes*, quorum illi, Fidem nostram apud Deum, hi vero confessionem nostram apud homines, propriè spectant.

Priori modo, Baptismi finis est significare, obsignare & præbere sacramentaliter, peccatorum Remissionem, beneficium Regenerationis, & Vnionem cum Christo.

Remissionem peccatorum, licet enim peccatum, propter statum naturæ, maneat, quoad morbum, sive radicem peccati, ac materiam ipsam, tollitur tamen, propter statum personæ, quoad reatum, sive formam, quæ non imputatur fidelibus; hinc dicitur, *dari Baptismus in Remissionem peccatorum* [z]. [z] Act. 2. 38. & 22.26.

Beneficium Regenerationis, quia ipsi Christo insiti per Baptismum, in naturam eius mutamur, & simus divinæ eius naturæ participes, qua de causa *Lavacrum regenerationis* vocatur [a]. [a] Tit. 3.5.6.

Vnionem cum Christo, hinc enim dicimur, *Baptizari in Christum* [b], *inque nomen Christi* [c]. per baptismum *seveliri cum Christo & baptizari in eius mortem & resurrectionem* [d]. [b] Gal. 3 27. [c] Math 28.19. 1. Cor 12.13. [d] Rom. 6 3.4.

Posteriori

Posteriori modo, Baptismi finis est, *Primò* ut sit testimonium nostræ pietatis & obedientiæ Deo debitæ, cum Gratiarum actione [c]. *Secundò* ut sit signum discernens Ecclesiam cum suis membris à profanis gentibus. *Tertiò* ut sit vinculum communionis Ecclesiæ, & reciprocæ eorum charitatis, qui eodem Lavacro tinguntur.

[c] Ioh.4.1. Act.2.41.

Ex hac Causarum consideratione duo deducuntur Consectaria. Unum de *Necessitate*; Alterum de *Effectu*, & *Efficacia Baptismi*.

Necessitatem, duo circumscribunt, *Institutio divina*, & *conditio baptizandi*.

Institutionis divinæ scopus, non est, aut signatum signis, aut Homines Sacramentis, necessitate absoluta alligare, utpote cùm Deus, immediata, extraordinaria actione, rem signatam dum vult, & quibus vult conferat; Nec simplex privatio, sed contemtus Sacramenti (qui nec in infantes, nec in adultos omnes cadit) nocere possit; Sed pro libertate voluntatis suæ, signatum obsignare in ijs, qui signorum usum percipere & possunt & debent

Baptizandi, aut adulti sunt, aut Infantes; *Adulto* necessarius est Baptismus, ad salutem, duobus modis; aut *voto & voluntate*, si non concedatur facultas, lavacrum aquæ suscipiendi: aut *reipsa & facto*, si facultas concedatur. Fides enim conjunctum semper habet studium obedientiæ. *Infanti* necessarius est baptismus, non simpliciter ad invisibilem, sed secundùm quid ad visibilem insitionem ipsius, in Christum & corpus Ecclesiæ: quam si articulus necessitatis excludat, invisibiliter sine baptismo impletur, quod alias in Baptismo visibili demonstratur.

Effectus Baptismi non sunt; aut deletio omnis culpæ & pœnæ, aut collatio Gratiæ ex opere operato; aut denique impressio indelebilis Characteris, sed ijdem sunt, qui fines illius supra explicati: quorum omnium effectuum *efficacia*, non baptismo externo, aut elemento aquæ ascribitur; sed sanguini Christi & baptismo interno Spiritus, qui occulta operatione, gratiam illam invisibilem confert, quæ externo Baptismo figuratur.

DE

DE BAPTISMO PARS Ἀναπoδεικτική.

PRIMA.

DUpliciter vox Baptiſmi ſumitur in Scripturis, propriè & figuratè. Propriè duo ſignificat; primò, Immerſionem in aquam: ſecundò ſimplicem quamvis ablutionem; Atque hac ſignificatione κατ' ἐξοχὴν, primum Novi Teſtamenti Sacramentum, Baptiſmus dicitur: Figuratè quatuor ſignificat, aut per Allegoriam, diluvium aquarum, & tranſitum per mare, & commorationem ſub nube: aut per Metaphoram, crucem ac extremam quamque afflictionem, aut per Metalepſin, effuſionem, donorum Spiritus: aut denique per Synecdochen totam Iohannis doctrinam, totumque ejus miniſterium.

SECVNDA.

Baptiſmus ſpecie unus eſt: modo tamen conſiderandi duplex, externus & internus: ille aquæ, hic Spiritus & ſanguinis, quæ tria, quia ſcilicet partes ſunt totius baptiſmi, à ſingulis, ſingula, tria baptiſmatum genera oriuntur, Fluminis, Flaminis & Sanguinis.

Pro Cauſa Efficiente, ſeu Baptizante Miniſtro; ac primò Iohannis Baptiſtæ, & reliquorum miniſtrorum unum eundemque eſſe Baptiſmum; contra Bellar. lib. 1. de Sacra. Baptiſ. cap. 20. 21. & 22.

Diſtinctiones.

PRIMA.

QVEM baptiſmum Scriptura docet divino mandato adminiſtratum, Luc. 3. verſ. 2. & 3. eſſe de cœlo, Matth. 21. 25. & quem Phariſæi renuentes, dicuntur ſpreviſſe conſilium Dei, Luc. 7. 30. 15. baptiſmus ab ipſo Iohanne non poteſt dici inſtitutus, Quod vero Baptiſmus Iohannis dicitur, diſtinguit inter miniſterium ipſius Iohannis, & magiſterium Chriſti.

SECUNDA.

SECVNDA.

Invocatio Trinitatis, aut secundum ipsa formalia verba exprimitur in Scripturis, aut secundum sensum & veritatem. Illa, etiamsi in administratione Baptismi Iohannis non exprimantur, tamen Invocationis sensum ac veritatem, plurium argumentorum consequentia, abunde evincit, hinc enim Iohannes dicitur baptizasse in Iesum Christum, Act. 19. 4. & prædicasse baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Marc. 1. 3.

TERTIA.

Tempus institutionis Baptismi, non à Christi resurrectione ex mortuis, aut à baptismo ipsius in Iordane, sed à tempore manifestationis in carnem supputari debet, à qua, tempus Novi Testamenti, initium suum sumit ordinariè.

QVARTA.

Differentia Baptismi, alia essentialis est, alia accidentalis, illa secundum substantiam, & effectum; hæc secundum circumstantiam, & modum patefactionis Christi; Duæ verò sunt Causæ cur inter suum, & Christi Baptismum distinguat. Prior ut notet differentiam inter Baptismum externum aquæ & Baptismum internum Spiritus: altera, ut distinguat inter Personam & Officium suum, & inter Personam & Officium Christi. Adde, quod Baptismus Spiritus, de visibili dono miraculorum in Apostolos effuso accipiatur, prout docet locorum parallelorum collatio. Act. 1. 5. & 11. 16 quod vero in futuro dicitur, Enallage temporis est frequentissima in Scripturis.

QVINTA.

Qui Patres de discrimine utriusque Baptismi egerunt, aut de circumstantijs & modo patefactionis Christi egerunt tantum, non de substantia aut efficacia, ut Origenes, Iustinus, Nazianzenus, Chrysost. Cyrillus: aut de Baptismo, sive externo Iohannis, sive interno Christi, separatim, ut Basilius, Tertull. Cypria. Hieronymus, aut humanitus à veritatis tramite aberrarunt, ut Augustinus.

SEXTA.

Officium Iohannis Baptistæ, duobus modis distingui debet, uno, quo docendi & baptizandi munus acceperat

à Deo; altera, quo singulariter præcursor Messiæ in Scripturis vocatur: Priori, ministerialiter prædicatione & Baptismo salutem obsignabat, & conferebat; posteriori, veri Baptismi verum, & unicum authorem præmonstrabat Christum; utroque modo, eadem Baptismi Iohannis, & reliquorum vis & efficacia evincitur.

SEPTIMA.

Collatio utriusque baptismi, respectu tum personæ, tum Officij Iohannis, & Christi, instituitur; non essentiæ, aut effectus; Nec diversus externus Baptismus: sed in utriusque administratione, differentia indicatur inter externum Iohannis, & internum Christi Baptismum.

OCTAVA.

A conjectura, quantumvis verisimili, cujus tamen nullum in Scriptura extat testimonium; non valet consequentia. Deinde ex usu Scripturæ per Synecdochen, pars usurpatur pro toto Adde quod Lucæ. 7. Scribæ & Pharisæi non baptizati, à Iohanne excipiantur.

NONA.

Act. 13. vers. 3. 4. & 5. Verba Pauli loquentis, à verbis Euangelistæ, historiam illam narrantis distinguenda sunt; prout ex proprietate duarum in Græca lingua vocularum, μὲν & δὲ confirmatur. Deinde quod negant auditum à se, an sit Spiritus Sanctus, non de existentia & hypostasi Spiritus Sancti, sed metonymicè de modo visibilis effusionis donorum Spiritus Sancti, intelligendum est. Adde quod ex ambigua significatione vocis Baptismi, nihil sequitur. Nec enim Baptismus, aquam solum significat sed aut rem baptismi, aut ipsam Iohannis doctrinam.

Distinctiones.

De Baptismo Laicorum: contra Bell. lib. 1. cap. 6. de Sacramen. Baptis.

PRIMA.

EXEMPLUM Zephoræ quæ circumcidit filium, quippe, vel temerarium & illicitum stultæ & iracundæ fœminæ, vel singulare factum, in consequutionem trahi

trahi non debet. Placatus enim angelus fuit; quod circumcisus fuerit puer, non quod ipsa circumciderit.

SECUNDA.

Docendi munus, aliud est Ecclesiasticum, aliud domesticum, illud publicum, hoc privatum: Ecclesiasticum, & publicum, ad eos solos pertinet; qui vocationem habent in Ecclesia: Domesticum & privatum ad eos omnes, qui tanquam membra Ecclesiæ ex Lege Charitatis, tenentur bono totius Ecclesiæ, & singulorum membrorum, consulere. Non valet autem conclusio à publico docendi munere, ad privatum, cum illud vocationis sit singularis; hoc vero vocationis communis, omnium Christianorum.

TERTIA.

A personis publicis, & quibus nonnunquam administrandi verbi munus imponebatur, ad Laicos non valet conclusio. Adde quod Baptismi administratio in Ecclesia primitiva duplex fuerit; una Immediata per ipsos Apostolos, altera mediata per Diaconos, qui non ex se, sed ex iussu Apostolorum baptizabant.

QVARTA.

Quæ citantur testimonia Patrum & conciliorum, aut aliena sunt; ut Tertulliani, qui Laicis, ius baptizandi tribuit, non absolutè, sed ex suppositione, inversi ordinis in Ecclesia. Ambrosij, qui agit de extraordinaria functione Diaconorum in primitiva Ecclesia, & ordinaria ministrorum in Ecclesia, quæ subsequuta est. Augustini, qui nihil definit, sed dubitanter quæstionem proponit: aut falsa sunt, Concilij Carthaginensis quarti, quod Canone 100. contrarium expressè ponit & statuit. Nicæni, quod de baptismo hæreticorum, quorum diversa ratio est, non autem de baptismo Laicorum agit: aut denique testimonijs aliorum Patrum & Conciliorum confutantur, ut Chrysostomi, Epiphanij, &c.

Pro materia Baptismum recipiente, seu Pædobaptismo.

PRIMA.

Ab ijs quæ speciatim certis conditionibus & circumstantijs personarum & temporum: dicta aut

acta

acta sunt, simpliciter, & generatim concludere est inconsequens.

SECVNDA.

Credere, quoad præsentem controversiam, accipitur bifariam: activè cum ex auditu verbi adulti fidem in Christum habent: passivè & imputativè, cum propter fœdus & promissionem divinam iustitia fidei infantibus imputatur.

TERTIA.

Fidei duplex actus est; primus & secundus, ille quo fides est, hîc quo fides operatur. Fidem habent infantes in actu primo, non secundo; in semente, non in messe: imputatione Iustitiæ, non operatione: occulta Spiritus virtute, non externa demonstratione.

QVARTA.

Diversæ ætatum circumstantiæ, non dirimunt Fidei unitatem, & promissionis naturam; vna enim, eademque fidei iustitia obsignatur in parentibus, & in infantibus.

QVINTA.

Vniversale mandatum includit particulare. Nec ad unam tantum promissionis partem, dimidiumque semen adultæ ætatis restringendum est; quod ad omnes ex æquo pertinet.

SEXTA.

A negatione specialis præcepti, non sequitur ad vniversale interdictum.

SEPTIMA.

Veritas doctrinæ, non tantum ex externis syllabis, sed ex consequentia & vi scripturæ totius, ad proportionem fidei relata, erui & confirmari debet.

OCTAVA.

A dissimilitudine temporis & personarum, diversoque Dei ordine, erga adultos & infantes, non valet consequentia.

NONA.

Confessio doctrinæ & fidei, non sunt propriæ & veræ Baptismi Causæ, sed tantum consequentes effectus.

Pro Necessitate Baptismi, contra Bellar. lib. 1. cap. 4.

PRIMA.

Ex æquivoca vocis aquæ significatione, nihil sequitur; sumitur enim non tantum pro externo elemento, sed etiam pro Spiritus Sancti operatione, quæ Exegeticè in Scripturis ita explicari solet. Deinde necessitas, quam infert Christus, non tam signo, quam rei signatæ ascribenda est; adde quod baptismus aquæ, secundum quid necessarius dicitur, ijs, qui eo uti & possunt, & debent.

SECUNDA.

Testimonia Patrum & Conciliorum, quædam malè citantur, ut Concilij, Carthaginensis & Milevitani ex Augustino; agunt enim Concilia contra Pelagianos, qui tunc temporis pædobaptismum negabant; quædam suspecta sunt, ut Concilij Tridentini; & testimonia pontificum.

TERTIA.

Infantes duobus modis considerari debent, vel secundum communem naturæ, vel singularem fœderis & gratiæ rationem; illo modo in peccato concepti sunt, hoc vero, peccatorum remissionem, ex promissione consequuti.

Pro effectis Baptismi, contra eundem cap. 4. & sequentibus.

PRIMA.

Peccatum inhabitans tollitur per Baptismum, tribus modis & gradibus. 1. quia non, imputatur. 2. 2. quia paulatim, corpus illius destruitur. 3. quia penitus morte tolletur vi ejusdem sanguinis Christi, quo lavamur in Baptismo.

SECUNDA.

Aliud est agere de Iustificationis Causa, aliud de illius instrumento: aliud denique de obsignatione. Causa, meritum est Christi; instrumentum est fides. Obsignatio, Baptismus.

TERTIA.

Scholasticorum recens & incertum commentum de Charactere indelebili, eadem facilitate negatur qua affirmatur. Præcipuè, cum nec Scriptura doceat, nec ratio necessaria demonstret, nec Patrum authoritas talem Characterem probet. Adde, quod præcipua ratio, quod Baptismus non iteretur; non est Characteris impressio; sed sola divina institutio.

DE COENA DOMINI

PARS Ἀνασκευαστική.

ALTERUM Ecclesiæ Christianæ SACRAMENTUM, in perpetuum illius usum, à Christo Immediatè institutum est, COENA DOMINICA, cujus licet variæ sint appellationes, tum in Scripturis, tum apud Patres (Dicitur enim in Scripturis, *corpus & sanguis Domini, Novum Testamentum, Communio, Fractio Panis, Mensa Domini: Panis & poculum, Communicatio corporis & sanguinis Christi* [a]; apud Patres, Græcos quidem dicitur, Σύναξις, Ἀγάπη, Εὐχαριστία, Λειτουργία; Latinos vero, Oblatio, propter collectas; & sacrificium, propter memoriam sacrificij Christi) maximè tamen propriè hac COENAE DOMINICAE appellatione, res ipsa, commodissime expressa fuit; *Cœna* quidem, tum rei, tùm temporis habita ratione, quia mentis, non ventris convivium sacrum, à Domino, idque vesperè institutum est. *Dominica* vero, respectu, tum authoris, qui Dominus est; tum finis, qui est memoria Domini. Definitur autem;

[a] Math.26.28. Luc.22.20. Act.20.7. 1.Cor.11.25. 1.Cor.10.21. 2.Cor.10.16.

Novi fœderis Sacramentum, à Christo institutum, ex analogis signo & signato; & Analogica relatione ipsorum inter se, & actione constans; quo adulta Christi & Ecclesiæ ipsius membra, in legitimo visibilium signorum usu instituuntur, de vera & spirituali, communicatione corporis & Sanguinis Christi, ad vitam æternam.

CAASA EFFICIENS Cœnæ Dominicæ, aut ut Instituens, aut ut utens & Administrans, considerari debet, illa principalis; hæc famulans seu Administra.

Principalis ac instituens est Dominus, à quo Cœna

Dominica dici consuevit, Christus nempe θεάνθρωπος, solus Redemptor, Corporis & Sanguinis sui mysterium Instituens, quorum nos oblatione redemerat [b].

b Rom.15.18. 2.Cor.11.23.

Institutionis hujus mysticæ, ac divinæ, duæ sunt partes, *Factum Christi*; & *verba illius*: quorum illo, exemplum administrationis, his doctrinam institutionis, conclusit ac reliquit.

Facti Christi, quo legitimæ λειτυργίας, seu administrationis ratio explicatur, tres sunt partes: prout circa utrumque symbolum, quod accepit Christus, actiones Sacras, & Ceremoniales, ex ordine adhibuit.

Prima est εὐλογία & εὐχαριστία, *benedictio*, & *Gratiarum actio*. Duobus vocabulis enim utitur Scriptura, illo Math. & Marcus [c]; hoc Lucas & Paulus [d], utroque unum idemque significante, quomodo scilicet Christus, precibus ad Deum, Gratiarum actione, & tota illa Sacra actione, Panem & Vinum ad sacrum usum præparavit, destinavit & sanctificavit, ut essent Sacramentum corporis, & sanguinis ipsius, non natura sua, sed divina institutione. Atque hæc, vera illa est Sacramenti *consecratio*, seu, *sanctificatio*, de qua mentio fit apud Patres.

c Math.26.26. Marc.14.22.
d Luc.22.19. 1.Cor.11.24.

Altera est *fractio panis, & vini in poculum infusio*, qua usus est Christus, non tantum gratia dividendi, seu distribuendi, sed mortis suæ repræsentandæ causa. Est enim essentialis & Sacramentalis, Cœnæ Dominicæ ceremonia, ad finem & formam illius pertinens [e].

e Math.26.26. 1.Cor.11 24. 1.Cor.12.16.

Tertia est *fracti Panis & vini infusi præbitio & distributio*. Nec enim dedit Christus discipulis, ut distribuerent, sed ut distributum acciperent [f], Erant quippe illi, in illa Cœna, non dispensatores mysteriorum Dei, sed Convivæ. Christus verò, ut convivator, eadem opera, instituit, ac suis manibus dispensavit, Gratiæ suæ Sacramentum, & simul sanctificavit ministerialem illius dispensationem.

f Math.26.26.27. Marc.14.22. Luc.22.19.

Atque hæ actiones omnes Sacramentales, sunt, & σχετικῶς *considerari* debent, quatenus significandis, & obsignandis spiritualibus rebus, ex divina ordinatione adhibitæ sunt.

Hisce Actionibus, (ut ad secundam institutionis partem

tem veniamus) *verba* Christus adjunxit; quorum alia, *mandatum*, alia *promissionem*, alia denique *explicationem* includunt: Illa *præceptiva*, altera ὁριστικὰ & *Sacramentalia*, hæc denique ἐξηγητικὰ, in Scholis dici consueverunt.

Præceptiva, ea sunt, quibus, & dispensatoribus, administrationis suæ, & communicantibus, sumtionis necessitatem injunxit, ac formam utriusque utrisque præscripsit. *Administrationis* quidem facto suo; de quo supra dictum est, & mandato adjuncto imitationis [g]. *Communicationis* verò duplici præcepto, uno *Accipiendi*; altero *Comedendi & bibendi* [h].

g Math 26.26. 1.Cor.11.24.
h Marc.14.22. Math.26.26.27.

Receptio est ritus Sacramentalis, accedenti ad mensam Domini, præscriptus, quo panem aut calicem εὐχαριστικὸν manu accipimus; (Nec enim aut ex historia institutionis Cœnæ Dominicæ, aut ex forma discubitus Christi, & Apostolorum ipsius, colligi potest Christum in prima Cœna, singulis Apostolis signa illa in os indidisse) qua receptione, tum ipsius Christi, tum beneficiorum ipsius, spiritualis, per instrumentum Fidei, intra nos obsignatio declaratur.

Manducatio & bibitio, est Externus, & Sacramentalis, signorum, ex præscripto Christi, usus & assumtio, qua interna & spiritualis corporis & sanguinis manducatio, & haustus ex ordinatione divina obsignatur. Prout enim primò, duæ sunt personæ administrantes Cœnam; una Pastoris, agentis, id quod exterius & foris agitur, altera Christi, efficientis suo Spiritu, id quod interius fit; secundò duabus rebus cõstat tota actio Cœnæ Dominicæ, una terrena, corporea, & sensibus perceptibili; altera, cælesti, spirituali, & menti fidelium intelligibili: tertiò duæ sunt hominis partes, corpus una, altera anima: sic duæ sunt diversæ præbitiones, & mãducationes; una externa, quæ sacramẽtalis dicitur: altera interna, quę spiritualis; illa tamẽ à Christo instituta, ut sit hujus expressa quædam effigies.

Verba ὁριστικὰ & Sacramentalia ea sunt, quæ materiam internam; seu rem significatam declarant, & eam, sive de pane, sive de calice, sacramentaliter enuntiant. De pane quidem: *Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur & frangitur* [i], de calice vero: *Hic est sanguis meus qui propter multos effunditur* [k].

i Luc.22.19.
k Math.26.28.

Vtraque enuntiata duobus modis considerari solent; aut in singulis verbis seorsim & per se consideratis, aut in tota enunciatione.

Seorsim considerata, aut *subjectum* denotant, aut *attributum*, aut *copulam*.

Subjectum est pronomen demonstrativum (*hoc*) non adjectivè sed substantivè sumtum. Nec enim Individuum aliquod vagum aut evanidum significat, sed panem ipsum quem Christus accepit, fregit, & discipulis dedit: & vinum quod manibus suis tenuit, prout textus series [k]; Paulina interpretatio [l], & Analogia fidei demonstrant.

k Math. 26.26. 27. &c.
l 1. Cor. 11.24. 25. &c.

Attributum in prima Enuntiatione, est *Corpus Christi*: non mysticum, quod Ecclesia est, sed proprium, & verum; quod pro nobis traditur & frangitur, idque quà tale: in secunda, est *Sanguis Christi*, qui pro nobis effunditur, isque qua talis, prout alterum horum attributorum membrum, quod per ἐναλλαγὴν temporis præsentis, pro futuro enunciatur, evincit luculentissimè.

Copula, qua attributum cum subjecto nectitur, est verbum substantivum EST, quod non ὑπαρκτικῶς & substantialiter accipi debet, aut potest; cum nulla prorsus ratione, disparatum de disparato, propriè & essentialiter dici queat; sed Figuratè pro esse mystico, & Sacramentali, quo res quæ significat, accipit nomen ejus rei, quam significat, propter Analogiam unius ad alterum. Nec enim vocula illa docuit Christus, quid panis & vinum essent natura & substantia; sed quid essent significatione, officio, & usu; Natura quippe, sunt Panis & Vinum, significatione, sunt corpus & sanguis Christi.

Tota Attributio seu Prædicatio, non propria est, seu Regularis, cum neque Identica sit propositio; neque propriè de pane, corpus dici possit; (utpote cum Christi corpus, neque genus, neque species, neque differentia, neque proprium, neque Accidens panis sit) sed *Figurata* & *Sacramentalis*.

Figurata quidem non simpliciter Metaphorica, & Allegorica, sed Metonymica, ejusmodi scilicet, qua signo tribuitur, nomen rei signatæ; quæ Metonymica loquutio, scripturis admodum familiaris est.

Sacramentalis,

Sacram[entalis], quia simul exhibitio rei signatæ promittitur, nec tamen ab ipso τῷ ῥητῷ disceditur, cum τὸ ῥητὸν sacramentale retineamus, quod regularibus prædicationibus omnino dissimile est, & interpretatione conveniente ad naturam Sacramentorum, explicandum est.

Ἐξηγητικὰ verba sunt, quibus finem sacræ hujus actionis exposuit Christus, *commemoratio scilicet mortis suæ* [m], quæ non nuda aut ociosa est rei præteritæ recordatio; sed efficax, & salutaris, meriti Christi apprehensio, & καθ' ἰδίαν applicatio, & simul solemnis εὐχαριστικη, in hujus Sacramenti usu, propter tantum beneficium, gratiarum actio. Atque hæc est ratio Causæ Efficientis principalis; seu Cœnam instituentis, ac Institutionis ipsius.

[m] 1. Cor. 11. 26

CAUSA EFFICIENS ADMINISTRA seu instrumentalis, sunt Ecclesiæ ministri, legitima ordinatione vocati, per quos Deus, ut instrumenta Activa, ea quæ interna operatione S. Sancti in nobis efficit; externè per symbola, panis & vini, nobis offert, & repræsentat.

Horum instrumentorum, si *officium* spectes, est Cœnam Domini administrare, ijs dispensationis ritibus, quibus, ipsis, exemplo suo præivit Christus, si *qualitatem*, modo Officio in verbi Prædicatione, & Sacramentorum Administratione legitima fungantur, ea nihil addit, aut adimit efficaciæ Sacramenti, cum Sacramentorum, si considerentur in seipsis, Authoritas, non à qualitate ministri pendeat, sed Institutione, veritate & potestate Christi.

MATERIA Cœnæ dominicæ duobus modis considerari solet, vel ut Cœnam participans, vel ut Cœnam constituens, quarum illa Subjecti, hæc Partium rationem habet.

MATERIA, seu SUBIECTUM Cœnam participans, sunt ij omnes, qui per baptismum Ecclesiæ membra facti, iam adulti, sanam doctrinam profitentur, & sanctæ vitæ Testimonium habent [n].

[n] 1. Cor. 11. 20. & 12. 13.

Ab hujus subjecti circumscriptione, excluduntur; Primò *Mortui* seu iam defuncti, quibus & Sacramento utendi, facultas ademta est: & omnis illius usus post hanc vitam inanis, & inefficax est; prout & prædicationis

Euangelij; cujus Sacramenta appendices sunt. Secundo *AEgroti* morituri. Nam communionem hanc, non privatam, & domesticam, sed Ecclesiasticam & publicam, Christus esse voluit. Nec privatio, sed contemtus tantum illius, non communicanti nocet, quamvis de *Lapsis* & ex Ecclesia *excommunicatis*, ac de Captiuis plectendis, iam resipiscentibus, alia forte habenda ratio. Tertiò *pueri ac infantes* Est enim propriè loquendo Cœna, cibus firmiorum, grandiorum, non infantium; nec fidei suæ rationem dare, aut seipsos examinare possunt, quod tamen necessum esse, verisimiliter probat forma, & finis institutionis Dominicæ, & traditio. Quartò, qui propter hæresin, vel propter dissolutam vitam excommunicati sunt legitimè: Requirit enim hæc Cœna, convivas dignos, qui Christo vivant, spiritu & fide, unde Abstenti & Pœnitentes, olim, concione habita, egredi iubebantur.

MATERIA sacram Cœnam constituens duplex est; una, *terrena, externa, elementaris, Visibilis*, Altera, *cœlestis, interna & spiritualis*: quarum illa *signum*, hæc *signatum* vulgo dicitur.

SIGNI nomine id omne intelligitur, quicquid sensibus externis, in pura legitimaque Cœnæ Dominicæ administratione, percipitur; sive, *Elementum* sit & substantia corporea, sive *Actio* seu *ritus*, congruens ad institutionem divinam.

Signa Elementaria (de ritibus enim in Causæ Efficientis explicatione dictum est) duo sunt, PANIS & VINUM: quæ duo, licet materialiter distinguantur, formaliter tamen & perfective (ut loquuntur Scholastici) unum efficiunt Sacramentum. Efficiunt autem ita, ut *nec plura, nec pauciora*, ad integritatem seu perfectionem hujus Sacramenti requirantur. *Non plura*, quia omnis refectio ijs perficitur, & nostra in Christo perfectè designatur. *Non pauciora*, quia uno deficiente, tollitur perfectæ refectionis Sacramentum.

Atque in hoc defectu peccatur, Elementorum mutilatione, aut Communione sub una tantum specie; contra *Dominicam institutionem, Traditionem Apostolicam, Sacramenti finem & dignitatem*, ac demum *Orthodoxum antiquioris Ecclesiæ consensum*.

Institutionem

Institutionem Christi. Nam sive *factum Christi*, & Apostolorum respicias, in prima Cœna; utrumque datum, utrumque receptum est; *sive verba*, præceptiva quidem, de utroque mandatum includunt; *Accipite & bibite:* ὁριστικῶς de utroque, Pane & vino enunciantur *hoc est corpus meum*, & *hoc est sangis meus*: ἐξηγητικῶς, utrinque promissionem proponunt °. • Math. 26. 28. Mar. 14. 24. Luc. 22. 20. 1. Cor. 11. 25.

Traditionem Apostolicam. Toti enim Ecclesiæ Corinthiacæ, ex authoritate Domini, injungit Apostolus & panem comedendi, & vinum bibendi necessitatem, quam παράδοσιν non uni seculo, sed omnibus observandam proponi, textus consequentia facile evincit p. p 1. Cor. 11. 25. 26. &c.

Sacramenti finem & dignitatem. Finis enim est perfectam nostri in Christo refectionem, quæ alterius signi mutilatione, imperfecta redditur, obsignare. Dignitas vero, gratiam illam fœderis, luculentiori modo proponere, quam in veteri Testamento, proposita fuit ijs, qui omnes æquè de agno Paschali, & de aqua ex petra participarunt, prout docet historia & applicatio Paulina q. q 1. Cor. 10. 1. 2. &c.

Orthodoxum antiquioris Ecclesiæ consensum. Tota enim illa vetus & purior Ecclesia, sensit communicationem utriusque speciei, non ad Clerum solum, sed æquè ad Laicos pertinere; Concomitantiam ignoravit, quæ ex prava consuetudine, εὐχαριστίας intinctæ, post annos mille ducentos & viginti nata est, & in Concilijs, Constatiensi, Basiliensi, & Tridentino postmodum confirmata.

Panis & Vini autem nomine ea Elementa specialiter, & propriè intelligimus, quæ istis nominibus apud nos designari ac denotari solent. Pura scilicet & vulgaria; *Pura*, ne misceantur inter se vel confundantur, seu intinctione panis in vino, seu adjectione cum vino. *Vulgaria*, ut sint qualia sunt in usu communi ne scilicet ex materia, colore, vel sapore istorum signorum, ulla gignatur in animis Superstitio.

Res Significata seu Materia, *interna & spiritualis* in Cœna Domini; *proxima* quidem, & primaria, est *Corpus ac Sanguis Domini.* Illud, qua crucifixum seu fractum, hic, quà effusus. *Secundaria* vero, arctissima Christi nobiscum per fidem copulatio, cujus interventu,

personæ ipsius Christi, & omnium Beneficiorum ejus, simus participes.

Primaria, est, corpus & sanguis Domini, tùm quoad *substantiam*, tùm quoad *substantiæ attributa* singularia.

Quoad substantiam quidem, quia corporis & sanguinis Christi veri ac Essentialis, simus participes [r], licet modo percipiendi spirituali. Etsi enim Cœna manducatio est corporis, non tamen est corporalis, sed spiritualis; non Essentiæ respectu, sed communicandi modo, & efficacia spirituali nutriendi. Spiritus enim hominis, fide sola, corpus & sanguinem Christi percipit, & ijs realiter, (est enim actionibus spiritualibus etiam sua realitas) efficacitate S. Sancti, alitur ad vitam spiritualem.

r 1. Cor. 10. 16.

Nec vero Christum ipsum totum [s], à Cœna excludimus, cum corporis & sanguinis denominatione, synecdochicè tota Christi humanitas, imo tota ejus Persona intelligatur; quia, nec humanitas sine divinitate, nec divinitas sine humanitate, nec utraque sine communi supposito, mediatrix esse possit; cujus Synecdoches ratio est, quia, licet unus & idem sit qui passus est pro nobis, Christus, Deus & homo, passus tamen est non in ipsa divinitate, sed in carne. Idcirco enim (ut inquiebat August.) natus est Christus, ut homo homines, mortalis mortales, morte mortuos liberaret.

s Gal. 3. 27. Rom. 6. 3.

Attributa singularia hujus substantiæ, sunt, corporis quidem *crucifixio*, sanguinis verò *effusio* [t] & conjunctus cum his, Meriti Sacrificij Christi fructus: Remissio peccatorum, Sanctificatio ac Redemtio. Vnde in Scripturis tota Christi obedientia, & ex ea emanantia beneficia officia, uno Mortis vocabulo, significari consueverunt [t].

t 1. Cor. 11. 14. Luc. 22. 19. 20.

Secundaria res significata in Cœna, est arctissima omnium nostrum in unum corpus mysticum, tum cum Christo, tum inter nos, unio & conjunctio [u]. Nam ut sancto, ejusdem Fidei, & fraternæ Charitatis vinculo, inter nos devincimur, tanquam ejusdem corporis membra; ita per veram corporis Christi manducationem, arctissimè cum ipso conjungimur, & ab ipso ceu à capite, vita ad nos, tanquam ipsius membra dimanat [x].

u 1. Ioh. 1. 7. 1. Pet. 1. 19. Math. 20. 28.

x 1. Cor. 10. 16. 17. & 12. 13.

Hujus unionis interventu fit, ut tùm beneficiorum Christi, tùm substantiæ ipsius fiamus participes. *Beneficiorum*

y Ioh. 6. 57. Gal. 2. 20.

ficiorum quidem, tàm quæ per solam imputationem, quàm quæ per realem efficacitatem nobis conferuntur; *Substantiæ* verò ipsius, quia beneficia omnia, & vis illa vivifica, quæ animas nostras sustentat in vitam æternam, non possunt, à corpore & sanguine Christi, cui inhærent, adeoque ab ipso Christo divelli, non magis, quam effectum à sua Causa continente, aut qualitas à subjecto à quo emanat.

FORMA Cœnæ Dominicæ, Interna quidem & Propria, est conjunctio signorum, & rei signatæ, non Naturalis sive per substantialem contactum, & connexionem, sive per Accidentium & Subjectorum unionem: Non localis, Per Indistantiam, aut Inexistentiam, unius in altero; sed Relativa & Sacramentalis; tota in eo posita, ut ex divina ordinatione, verbo Sacramentali declarata, signa, & res significatæ, unum quiddam sint, non numero, non specie, non genere; sed Analogia, & reciproca inter se Relatione.

Hæc Relationis conjunctio, in tribus maxime consistit, in Significatione, Obsignatione; & rei significatæ ac obsignatæ Præbitione.

Significatione; propter Analogiam seu similitudinem Proprietatum, & Effectuum signi & signati, tùm in ipsis *substantijs*, tum, in *substantiæ attributis* singularibus.

In *Substantijs*, Habent enim magna inter se cognationem; quia prout panis & vinum, aptissimum & potissimum sunt nutritionis carnalis instrumentum: ita, & corpus ac sanguis Christi unicum ac solum animarum esurientium ferculum, unde à Iohanne prolixè demonstratur Carnem Christi verè esse cibum, & sanguinem ipsius verè esse potum, quem qui comederit, & biberit, nec esuriat, nec sitiat unquam [z]; & Nomina signorum, ac rei signatæ ultrò citróque permutari; loquutione sacramentali, usitatissimum est in Scripturis [a]

[z] Ioh. 6.31. 32. &c.

[a] Exod. 12.11. 1. Cor. 5.7.

In *substantiæ attributis singularibus*. Nam & fractio panis, & vini in poculum infusio, mactationis corporis Christi, & sanguinis ipsius effusionis, veritatem, vim, ac efficaciam mysticè nobis ob oculos ponunt, & repræsentant, quippe quibus Christum quasi in cruce, maximis cruciatibus contusum, ac confractum, & tanquam adhuc

adhuc sanguiuis grumos stillantem, fideles, mentis oculis intuentur [b].

[b] 1.Cor.11.24. Esai.53.3.

Obsignatione, quia panis & vinum, corporis & sanguinis signacula, seu σφραγῖδες sunt, & dicuntur, tum, quod veritatem similitudinis, inter signum & signatum confirment, tùm verò quod Efficaciam unionis, & conjunctionis utriusque, in legitimo usu, certissimè obsignent. Nec enim simpliciter & propriè, quatenus sunt res Materiales, & substantiales, signum & signatum considerantur, sed ut res mysticæ, seu entia rationis, non quidem naturalis, sed divinæ ordinationis; cum fides, signa, non in ipsorum natura, sed in secramentali institutionis verbo considerans, ijs utitur ad obsignandam rei significatæ communionem & fruitionem.

Præbitione, quia revera præbetur id quod signis figuratur. Sunt enim signa sacramentalia exhibitiva, quod ijs Christus, sese; panem cœlestem, verè præbeat & exhibeat [c], animæ nostræ. Unde in Cœna Domini, res maxime diversæ, terrena & cœlests, ἅμα, id est, simul tempore, licet non ὁμοῦ, id est, simul loco, proponuntur & traduntur.

[c] Ioh.6.55.

Nulla ergo in hac conjunctione, signorum mutatio est essentialis, ut sive per ἀνάλυσιν resolvantur in primam materiam, seu etiam in nihilum, sive per μεταβολὴν ἁπλῆν, ἢ μεθ' οὐσίαν convertantur in substantiam veri corporis, & veri sanguinis Christi (Remotâ enim substantiâ & naturâ signorum, periret illorum affinitas, relatio & analogia ad rem significatam) sed tota est Sacramentalis, id est, qualitatis, seu conditionis, usus, & finis elementorum.

FINIS Cœnæ Dominicæ duplex est; *primarius* & *secundarius*.

Primarius est, ut in legitimo signorum usu, memoriam mortis Christi celebrantes, & de communione nostra cum illo, & nutritione in illo, ad vitam æternam confirmemur.

[d] Ioh.6.57. 1.Cor.5.8. 1.Cor.10.17.

Secundarius, ut sit Resurrectionis nostræ symbolum, Gratitudinis testimonium, Mutuæ charitatis pignus, ac demum Discretionis ac Professionis nota publica.

Hanc DEFINITIONIS per Causas ἀνάλυσιν tria πορίσματα consequuntur; unum de PRAESENTIA. Alterum,

Alterum, de COMMUNICATIONE. Tertium de ADORATIONE corporis & ſanguinis Domini.

PRAESENTIAM Chriſti in Cœna, duplici ratione diſtingui & conſiderari neceſſe eſt; Primò ſecundum veritatem illius, deinde, ſecundum veritatis illius modum.

Veritas præſentiæ Chriſti in Cœna (quatenus ſcilicet Cœna Domini, non ut terrena tantum, ſed ut cœleſtis actio conſideratur) ea eſt, qua corpore & ſanguine ſuo, verè ac realiter in Cœna adeſſe creditur, idque, tùm reſpectu *ſignorum*, tùm reſpectu *communicantium*.

Signorum. Nam corpus & ſanguis Chriſti verè præſentes ſunt, cum pane & vino ſignis Sacramentalibus, non reſpectu coexiſtentiæ & loci, ſed ratione ſacramentali; cujus reſpectu, præſentia hæc *Relativa* in Scholis vulgò dicitur.

Communicantium. Nam cordibus eorum, revera præſens Chriſtus eſt qui credunt, eadem omnino præſentia, qualis & communio corporis ſui ipſis exhibetur in Cœna [e], Atque hæc præſentia *Realis* eſt, neutra tamen præſentia corporalis, nam fide (ut ait Ambroſ.) tangitur Chriſtus, non corpore. e Matth.18.20.

Hujus veritatis Fundamenta duo ſunt. *Promiſſio divina, & unio ſacramentalis.*

Promiſſio, cùm enim Cœnam inſtituendo, corporis & ſanguinis ſui manducationem, eoque & præſentiam ſuam Chriſtus promiſerit; omninò quod promiſit perficere & præſtare Chriſtum credendum eſt [f]. f Matth.26.26. Marc.14.22.

Unio Sacramentalis; Nam Sacramentorum forma eſſentialis ac συζυγική requirit, ut in Cœna res ſignificata non minus certò conferatur, quam ſigna ipſa præſentia offeruntur. g 1.Cor.11.33.

Modus hujus veritatis non corporalis, naturalis, aut localis eſt; ſive per converſionem totius ſubſtantię panis & vini in corpus & ſanguinem Domini: ſive per impanationem, aut incluſionem localem; ſive denique per inexiſtentiam, aut indiſtantiam: ſed *ſacramentalis* & *ſpiritualis* eſt, quem efficit Dei voluntas, & authoritas, verbo inſtitutionis declarata. *Sacramentalis*, quia, ex natura Sacramentorum, in habitudine & relatione poſitus eſt; qua Chriſtus, ſimul cum ſignis rem ſignatam communicantibus

nicantibus

nicantibus exhibet, & panem, vinumque sanctificat, ut signa sint rei signatæ, conjuncta unione Sacramentali.

Spiritualis, quia corpus & sanguis Christi, non simpliciter & quatenus sunt in sese res subsistentes, sed intellectualiter & *νοητῶς* consideranda, in his mysterijs proponuntur, & menti, non corpori, fidei, non sensibus, mente quoque, & sola fide sumenda, præbentur.

Hujusmodi fundamenta tria sunt, *Institutio*; *Corporis Christi veritas & ratio*, & *Sacramentorum natura*.

Institutio. Instituit enim Christus Sacramentum communionis nostræ cum ipsius corpore & sanguine cujus sumus per fidem spiritualiter participes. Non enim alio modo, præsens in Cœna exhiberi corpus Christi, credi potest, nisi quatenus verè percipitur, ut spiritualis animæ cibus ad vitam.

Corporis ratio & veritas. Cum enim Christi corpus nostro ὁμοούσιον in cœlo, ubicunque vult, circumscriptè sit, nec per modum invisibilem, incircumscriptum, infinitum, indefinitum (qui modi omnes, & singuli, veritatem corporis evertunt) in terra esse possit; omninò Christum corporaliter in cœlo, corpore tamen in Cœnâ, Modo sacramentali adesse fatendum est [h].

h Heb.2.17.17. Luc.24.39.

Sacramentorum natura. Fides enim periret in Sacramentis, si res ipsa quæ creditur alio modo præsens esset quam modo sacramentali [i]. Nec verò aut omnipotentia Dei, aut Miraculum, hunc sacramentalem præsentiæ modum, aut invertunt, aut evertunt. Non *omnipotentia*; quia cùm agitur de efficaci illa & actuali Dei omnipotentia, voluntatem Dei in verbo patefactam præcedere necesse est; cui si quid contrarium sit, ab ea necessario excluditur, ut & quod natura sua contradictorium est; *Non miraculum*, quia, nec miracula, quæ quidem ὑπερφυσικὰ sunt, ἀντιφυσικὰ dici debent, tollentia, simul & relinquentia substantiam, aut naturalem qualitatem, nec quod extraordinarium est, fieri in ordinario Ecclesiæ Sacramento, probabile est.

i 1.Cor.16.17.

Atque hæc PRAESENTIA corporis & sanguinis Christi in Cœna. De COMMUNICATIONE & manducatione videndum.

COMMU-

COMMVNICATIONIS corporis Christi, tum *fundamentum* tum *modum* considerari ac dignosci necesse est.

Fundamentum est, Vnio in Cœna, eaque duplex. Vna corporis & sanguinis Christi, cum pane & vino, quæ *Sacramentalis* dicitur & ad formam sacramenti pertinet: altera ejusdem corporis & sanguinis Christi, cum credentibus, pertinens ad finem Sacramenti.

Prior in duobus consistit, in coniunctione signi & signati, de qua dictum est, & in conjuncta perceptione utriusque in legitimo usu, quia simul in usu instituto percipiuntur, licet non similiter. Vtraque conjunctio non naturalis est, non corporalis, non denique simpliciter obligatoria, sed Sacramentalis, qua signatum signo, & res Sacramenti, Sacramento conjungitur, & conjunctè in vero, legitimoque usu percipitur.

Posterior est, Essentialis, *Realis*, *& spiritualis* communio nostra cum Christo [k]. *Essentialis*, si res quæ uniuntur, spectentur, *Realis* si veritas unionis, *Spiritualis*, si modus quo fit unio. *Res* quæ uniuntur sunt Christus & Ecclesia. *Veritatem*, unionis nomen confirmat, & adumbrant similitudines variæ in Scripturis: *Modus*, non simpliciter intellectualis, aut vulgariter supranaturalis, sed plane spiritualis, divinus, & cœlestis est, cujus τὸ ὅτι ex Dei verbo, tum simplici, tum sacramentali, nobis manifestatur, τὸ διότι vero, ita est, mysticum & arcanum, ut mysterium ejus, ne angelus quidem comprehendere possit [l].

[k] Ephes. 3.16.17. & 5.29.30. 1.Cor. 6.15.17. 1.Ioh. 3.24.

[l] Ephes. 5.30.32.

Ex hac duplici unione, *duplex* exsurgit *Communicationis modus*.

Vnus, *Sacramentalis* seu externus signorum, qui fit, sumtione panis & vini, quatenus sunt ex instituto & ordinatione Christi, corporis & sanguinis ipsius sacra symbola: Prout enim corporaliter editur, & bibitur panis & poculum Domini [m]: ita sacramentaliter, id editur & bibitur, cujus sacramentum sunt panis & poculum, eo plane modo, quo sacramentum corporis, corpus, & sacramentum sanguinis, sanguis vocatur, loquutione sacramentali. Atque hic manducationis modus, temporalis est, & iterari potest.

[m] 1.Cor. 11.26.

Alter *spiritualis* est & mysticus, ipsa scilicet corporis

&

& sanguinis Christi in veritate per spiritum perceptio, qua spiritualiter Christus nobis applicatur, ut unum cum illo facti, spiritu ipsius vegetemur, ad vitam æternam [n]. Atque ita spiritualis hæc communicatio, non fidem tantum, sed & quæ fit per fidem, applicationem, ac cum Christo communionem significat. Vnde alias, fides in Christum, alias beneficiorum Christi communio, alias in Cstristum insitio, & incorporatio dicitur. Spiritualis autem, vocatur, tùm quia efficitur opera Spiritus Sancti [o], tùm quia fide tantum percipitur, tùm denique quia pertinet ad vitam spiritualem. Atque hic Communicationis modus, assiduus est, iugis, & indesinens.

[n] Ioh 6. 46. 48. &c.

[o] 1. Cor. 12. 13.

Ab utroque, excludimus, corporalem & oralem, corporis & sanguinis Christi communicationem in Cœna: A primo; quia signum ore percipitur, non signatum: A secundo; quia res spiritualis, non nisi spiritualiter percipi potest.

ADORATIO seu ἀρτολατρεία restat, quam ex falso, tum Præsentiæ, tum Communicationis, Corporis & sanguinis Christi in Cœna, supposito effinxit superstitio. Quamvis enim hoc Sacramentum, magna cum Religione ac reverentia tractandum esse pij omnes merito fateantur (quam reverentiam, Patres aliquando, *Adorationis* nomine appellarunt) & Christus ipse adorandus sit in mysterijs, tum quà Deus, tum quà Θεάνθρωπος; non tamen in ipsis symbolis consistendum est aut fidei oculi ad locum panis, sed ad cœlum erigendi sunt [p].

[p] 1. Col. 3.

Hanc Adorationem Pontificiam, *tùm in se*, tùm *in adiunctis ceremonijs* Idololatricam esse probamus variè.

In se tribus argumentis; à Causa, à Modo, & à Speciebus, Adorationis sumtis: Cum enim causa adorationis Christi proprie sit in Deitate, (nihil enim adorandum propriè, nisi quod est Deus) non potest cultus, sive λατρείας sive δουλείας ad ipsa symbola externa transferri, sine manifesto sacrilegio. Deinde cum Adorationis Christi modus requirat, ut nec Persona dividatur, nec naturæ exæquentur, aut earum discrimen tollatur, omnino non potest panis adorari, aut corpus in pane, quin aut naturæ & earum proprietates confunduntur, dum præsentia corporis Christi in pane statuitur, aut

quod humanæ naturæ non competit, nisi propter personam, non tantum illi simpliciter & secundum se, sed etiam Sacramento illius idololatricè attribuatur. Denique cùm species adorationis duæ sint, Petitio, Gratiarum Actio, neutra ad panem, neque propriè neque sacramentaliter accommodari potest, cum utraque Christo competat tanquam θεανθρώπῳ.

In Ceremoniis, idololatrica est, sive reliquiarum asservationem, inclusionem, ac circumgestationem, sive Eucharistiæ elevationem spectes. Licet enim in veteri Ecclesia harum Ceremoniarum initia quædam fuerint, cùm tamen nec à Christo nec ab Apostolis præscriptæ fuerint, aut in vetustissimâ purissimaque Ecclesia observatæ; merito in Evangelicis Ecclesiis sublatæ sunt.

DE COENA DOMINI
PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro ETYMO *& Nominis significatione.*

PRIMA.

COENA Domini, vel signum significat, vel Actionem, id est, vel relativè sumitur vel absolutè. Relativè sumta, significat, ipsa symbola seu signa gratiæ Dei. Absolutè, actionem totam significat, compositam ex visibili & corporali acceptione symbolorum, & invisibili ac spirituali acceptione Christi, & beneficiorum ejus.

SECUNDA.

Cœna Domini consideratur, vel abstractè secundum se, vel applicatè in usu legitimo, hoc modo sacramentum dicitur propriè: illo, non nisi abusivè & impropriè.

TERTIA.

Quatuor, de Sacra Cœna loquutionum formulæ sunt, quarum prorsus eadem est sententia & intelligendi ratio. 1. in qua rei significatæ nomen imponitur signo, ut Cœna est Novum Testamentum. 2. in qua res significata Cœnæ respectu effectus & efficaciæ suæ, signo tribuitur, ut Cœna nos facit participes Novi Testamenti. 3. in qua officia signorum, in propria significatione exponuntur,

nuntur, ut Cœna est signum fœderis. 4. cum in legitimo Cœnæ usu, Sacramentum cum promissione gratiæ conjungitur. Ut qui dignè sumserit panem & vinum, manducabit corpus & bibet sanguinem Christi.

Distinctiones pro CAUSA EFFICIENTE *principali ac primum pro subjecto prædicationis, contra Bellar. lib. 1. de Sac. Euch. cap. 10.*

PRIMA.

NEC pronomina demonstrativa & relativa tam apud Græcos quam Latinos, semper, iuxta regulam, cum sequente substantivo, sed interdum etiam cum antecedente, & contra non semper cum antecedente, sed etiam cum sequente conveniunt. Deinde res quæ tantum nota est in uniuersali, non vero in particulari, prout erat panis in Cœna, per nomen universale, neutrius generis effertur usitatissimè.

SECVNDA.

Quæ tropicè intelligenda sunt pro natura Sacramenti, non debent, aut possunt, propriè & simpliciter sumi. Geminus autem in enuntiatione de Calice Tropus est. Nam & per Synecdochem poculum sumitur pro vino in poculo, & per Metonymiam Sacramentalem, effectus rei significatæ, tribuitur signo.

Pro tota Prædicatione, ad caput. 9.

PRIMA.

SACRAMENTA Veteris & Novi Testamenti, prout & Testamenta, pacta, ac fœdera, figuratis verbis instituta esse, & præcepta figuratè enuntiata inveniri, Scripturæ stylus evincit luculentissimè.

SECUNDA.

A figurata loquutione, argumentum ad obscuritatem illius est inconsequens. Nec enim si figuratum est ideo non est perspicuum, vel contra si perspicuum est, ideo non est figuratum.

TERTIA.

TERTIA.

Testimonia Patrum sacramentaliter accipienda sunt, id est, exponenda, secundum modum & tropum qui Sacramentis convenit, unde omnes verba Christi non κατὰ τὸ ῥητὸν, sed κατὰ διανοίαν explicanda censuerunt.

QUARTA.

Τοῦ ῥητοῦ appellatio, seu verborum sensus, aliâs latiore, aliâs strictiore significatione sumitur. Strictiore in prædicationibus regularibus, latiore in figuratis, unde in ipsis Cœnæ verbis, ipsum τὸ ῥητὸν retinemus sed sacramentale, in quo non tam litera & sonus verborum, quam sententia certa sequenda est, quæ scilicet cum natura Sacramenti conveniat.

De verbis Consecrationis contra Bellar. lib. 4. cap. 13.

PRIMA.

VERBA institutionis Cœnæ Dominicæ duarum sunt partium: quædam Evangelistarum verba sunt, quædam vero ipsius Christi. Illa non tantum ut historia recitantur, sed admonent tam ministros, quam communicantes, quid Christus fecerit, & quid utrisque vicissim faciendum jusserit. Hæc vero Consecrationi serviunt, ita tamen, ut nec cætera omitti, nec quatuor aut quinque tantum vocibus consecrationem circumscribi, aut denique preces & gratiarum actiones excludi oporteat, cum tam priora quam posteriora institutionis verba, consecrationem perficiant, nec occulta quadam vocularum illarum virtute, substantia Panis & Vini mutetur; sed contra, quæ Eucharistiæ consecratio fit, ἁγιασμὸς μετὰ εὐχαριστίας in Scripturis vocetur.

SECUNDA.

Apostolorum in prima illa Cœna, duplex fuit respectus. Unus pastorum & mysteriorum divinorum dispensatorum: alter vero Ecclesiæ seu universi fidelium cœtus quem repræsentabant. In primo respectu, mandatum faciendi referri debet ad id omne quod fecerat Christus, circa panem & vinum: in secundo, ad id omne quod in usu legitimo Cœnæ Dominicæ communicantes

facere oportet. Neutro autem modo, probatur Consecratio illa Pontificia.

TERTIA.

Consecratio nostra, & Christi, non differunt substantia, sed gradu: Quæ enim Christi est, nihil aliud est, quam Panis & Vini ad sacros & divinos usus destinatio; facta verbo institutionis, pro libera voluntate ipsius. Quæ vero nostra est, tota & in solidum pendet à vi, potentia, & ordinatione divinâ, non autem ab occulta verborum recitatione & murmuratione.

QVARTA.

Voluntas Christi, consecrantis, non separanda est à modo, seu ritu consecrationis sacramentali; quia ut illa causæ Consecrationis est efficiens: ita & hic, illius materialis & formalis. Efficientem si respicias, consecravit Christus sola voluntate; si materiale & formale, consecravit verbo solemni institutionis, & ijs dispensationis ritibus, quibus ipse usus est, & nos uti iussit.

QVINTA.

(*Hoc facere*) in institutione Cœnæ, non est signa seu symbola externa consecrare, sed illud totum agere, quod iusserat Christus agere discipulos. Nec verba hæc (*hoc est corpus meum*) enuntiavit Christus, ut symbola consecraret (Enuntiavit enim post benedictionem & fractionẽ panis) sed ut rationem Sacramenti, discipulis suis explicaret.

SEXTA.

Mutatio in Sacramento nulla fit, vi verborum, sed institutionis ac ordinationis divinæ, & quæ fit non fit in substantia, in quantitate, aut in qualitatibus naturalibus; sed in Relatione tantum, id est, in usu & officio. Nec, aut consuetudo Ecclesiæ aliud evincit, quæ ἐνδείξει, & ostentatione Eucharistiæ, non ad adorationem usa est, sed, vel ut populum ad communionem præpararet, vel ut ea ratione ex privatorum oblatione, pars quædam seposita in peculiarem Sacramenti usum, demonstraretur: aut mos græcorum, qui hunc elevandi ritum, iam inde à principio ad hunc usque diem, nunquam usurparunt.

SEPTIMA.

Quæ verba non sunt dicta supra panem, vel ad panem, sed ad discipulos communicantes, ea dici ad populum

instruendum,

instruendum, non autem ad panem mutandum manifestum est: Nec repugnant aut antiquissimæ Λειτουργίαι, quæ verba Consecrationis cum tota actione Cœnæ Dominicæ conjungunt: aut Patres, qui dum Eucharistiam fieri dixerunt, mystica prece, invocatione nominis divini, solemni benedictione, gratiarum actione, aut certa consecratione, nec ad sola illa quinque verba respexerunt, nec ijs panem Sacramenti consecrasse voluisse, mutatatione aliqua substantiali, demonstrant luculentissimæ ipsorum expositiones.

Pro MATERIA COENAM DOMINICAM *constituente, ac primo contra Concomitantiam Bellar. lib.* 4. *cap.* 21.

PRIMA.

AB hypostatica unione Dei & hominis, & naturali Carnis & animæ, non valet argumentatio ad concomitantiam, quia aliud est agere de carne & sanguine, qua res sunt substantiales, & partes integrales humanæ naturæ, aliud vero, qua ex voluntaria & testamentaria dispositione Christi, nobis dantur in cibum & potum. Nec solvitur propterea hypostatica unio, Dei & hominis, quæ soluta non est in morte, quantumvis anima, & sanguine à corpore separatis.

SECVNDA.

Manducatio spiritualis, de qua solum fieri mentionem citato capite demonstrat series textus, distingui debet, à manducatione sacramentali, de qua quæstio est: Nec quod Synecdochicè de Manducatione dicitur, quibusdam in locis, exclusivè debet sumi, cum & potus, alijs in locis creberrimò fiat mentio.

TERTIA.

Ex falsis, ambiguis & alienis principijs, falsa, ambigua, & aliena educitur consequentia. Primum autem principium falsum est: Nec enim agnoscimus ullam realem, seu visibilem corporis & sanguinis Christi præsentiam in Cœna. Tota respectu gnorum sacramentalis est; respectu rei signatæ, merè spiritualis.

QVARTA.

Secundum principium, ambiguum est; quia, Corpus & Sanguis Christi, duobus modis considerantur; uno quidem quà sunt partes naturæ humanæ Christi, quæ tota indivulsa, vivit gloriosa: altero, qua in hac Cœnæ actione sacramentaliter nobis representantur; quatenus scilicet & Corpus in mortem pro nobis oblatum fuit in Cruce, & sanguis extra corpus effusus: verba enim Institutioni addita, discertè testantur, corpus & sanguinem Christi, ut res, in crucis sacrificio separatas, nobis in Cœna offerri & exhiberi.

QVINTA.

Principium tertium, alienum est à quæstione; quia hic non agitur aut de omnipræsentia divinitatis Christi, quæ ad species nihil pertinet, quia si præsentiam naturæ, intelligat adversarius, æquè Christus erit alibi quam in Cœna, siquidem omnia replet: si præsentiam Gratiæ, nihil dicit, quod proprium est Pani; sed quod ad omnes fideles pertinet: aut de hypostatica unione duarum naturarum, cujus tamen respectu nunquam dixerimus divinitatem Christi esse cum humanitate ipsius per Concomitantiam, quia istud Nestorianum.

SEXTA.

Qui Patres citantur, aut Synecdochicè loquuti sunt, per corpus, totam naturam humanam Christi intelligentes, ut Cyprianus, Hilarius, Ambrosius: aut de tota persona cujus in Cœna simus participes, ut Basilius, Hieronymus, Chryso. Origenes, Nicæna synodus; aut sacramentaliter de signo enuntiarunt, quod est proprium rei signatæ, ut Aug. Cyrillus tum Hierosolymitanus, tum Alexandrinus.

SEPTIMA.

Corpus Christi sub specie Panis sacramentaliter nobis in Cœna offertur, qua crucifixum & fractum, & sanguis illius quà effusus (Instituit enim Christus Cœnam in mortis suæ commemorationem.) Nec tamen cadaver editur, quia morte sua meritum vitæ sibi ac suis Christus acquisivit.

OCTAVA.

Aliud est loqui de corpore & sanguine Christi secun-

dum se, aliud vero secundum rationem Sacramenti. Secundum se, sanguis non potest divelli à corpore; factum istud semel est in cruce; secundum rationé vero sacramenti, distinctè considerari debent, tum quia in Cœna nobis repræsentant id quod semel factum est, tum etiam quia perfectio refectionis nostræ in Christo, in manducatione carnis Christi & bibitione sanguinis ipsius exhibetur.

NONA.

Miracula non sunt in usum aut regulam trahenda, quia omne miraculum insolens. Quæ vero citantur, vel ab hominibus superstitiosis conficta sunt, vel falsa & ad decipiendos simplices edita, vel denique ope & auxilio Diaboli producta, prout de Anti-Christo, Christus, & Paulus prædixerunt.

Contra Communionem sub una tantum specie Bellar. lib. 4. cap. 24.

PRIMA.

A Figuris & Sacramentis veteris Testamenti, quæ adjunctis externis, temporis circumstantia, significandi modo, & qualitate signorum ac numero differunt; ad Novi Testamenti Sacramenta argumentari est inconsequens. Nec utramque speciem in illis requirere necesse est; quæ aut utriusque non fuerunt capacia, aut in quorum legitimo usu, de utroque mandatum non extat.

SECUNDA.

A particulari & indefinita propositione male concluditur exclusivè. Nec enim etiam si quibusdam in locis fiat mentio manducationis, idcirco altera species necessario excluditur. Fit enim alibi mentio, imo eo ipso capite quater, carnis & sanguinis simul, manducationis & potus.

TERTIA.

Panis cibarij seu ordinarij, & Panis mystici ac Sacramentalis, diversa omninò consideratio est, non secundum substantiam, quantitatem aut qualitatem naturalem: sed secundum usum & officium. Fuit autem tùm in miraculo illo refectionis populi, tùm in Cœna Emaunti ca, non Sacramentum Gratiæ, sed convivium naturæ;

nec de corpore Christi vero & naturali, panem illum Patres interpretati sunt, sed de mystico, id est, Ecclesia.

QVARTA.

Synecdoche est, nomine partis totum comprehendens, linguæ Hebrææ familiarissima, qua per panis fractionem, prandium, Cœnam, & quælibet convivia designare solent, ex quibus tamen convivijs, ut potus commodè excludi nec debet, nec potest; ita nec ex hoc convivio sacramentali de quo mentio fit locis citatis. Vnde & idem Paulus, cui fractio hęc tribuitur, Dominicam institutioné explicans, docet Cœnam constare ex pane & poculo.

QVINTA.

Manichæos tantum sub una specie panis communicasse verum est, arbitrabantur enim vinum, esse fel diaconis; eos autem propterea veterem Ecclesiam non reprehendisse falsissimum est, Contrarium evincunt, vel ij ipsi quos à partibus suis stare vult adversarius, Leo Episcopus & Gelasius Papa, quorum prior mutilationem hanc vocavit sacrilegam simulationem, posterior verò grande sacrilegium.

SEXTA.

Ab exemplis, quorum prius est dubiæ fidei, utpote, cujus ipse Chrysostomus non facit mentionem; & propter muliebris ingenij solertiam, & calliditatem, ridiculum; posterius verò fidei falsæ, seu contrariæ; utpote, quod certissimo argumento evidenter demonstrat communionem sub utraque specie, tunc temporis usitatam fuisse, & necessariam; non valet consequentia.

SEPTIMA.

A Casibus necessitatis extraordinarijs, ijsque particularibus, non concluditur ad id, quod in legitimis, ordinarijs, & publicis celebrationibus Eucharistiæ observari debet. Adde quod in omnibus istis ritibus, & ceremonijs, si non semper, tamen plerumque utriusque speciei usus fuit; prout Ecclesiæ primitivæ, constitutio, & consuetudo, probat luculentissimè.

OCTAVA.

A Conciliorum aut Patrum authoritate argumentari ad errorem aliquem stabiliendum, est inconsequens: Adde quod in primitiva Ecclesia longis temporibus,

retenta fuerit communio sub utraque specie, etiam in monasterijs, usque ad annum millesimum, trecentesimum; & mutilatio primum publico decreto introducta fuit, à Concilio Constantiensi anno M. CCCC. LXXXIIII.

NONA.

Ex incommodis argumentum nihil concludit, tùm quia nituntur superstitione, tùm quia vitiosa est, à particularibus collectio; tum denique quia prævisa à Christo & Apostolis, institutionem communionis sub utraque specie, non impediverunt.

Pro FORMA *contra Transubstantiationem contra Bellar. lib. 3. cap. 19.*

A prava & insufficienti partium enumeratione, falsa elicitur conclusio. Mutatio enim omnis, aut essentialis est ipsius substantiæ, id est, materiæ & formæ naturalis, aut sacramentalis, officij, conditionis ac usus elementorum, utraque vera est, sed suo modo: illa vera essentialiter per modum naturæ; hæc vero sacramentaliter per modum Gratiæ. Quæcumque autem mutatio est in Cœna, non est essentialis, aut naturalis, sed sacramentalis, id est Consecratio, destinatio, & traductio signorum, ab usu communi, ad usum sacrum & mysticum.

Ad testimonia Patrum, quæ capite 20. & 21. libri tertij, & toto secundo libro citantur à Bellar.

PRIMA.

QVI Patres Eucharistiam corpus & sanguinem Christi appellarunt, sacramentali loquendi modo usi sunt, quo fit ut permutatis nominibus, signum, vel symbolum, ipsius rei vocabulo appelletur; usi autem sunt tribus de causis, 1. ut declararent ad quid Christus panem Eucharisticum ordinasset: 2. ut exprimerent analogiam inter signa, & res signatas. 3. ut nominum permutatione docerent, verissimam & individuam esse rerum significatarum cum ipsis symbolis coniunctionem in legitimo usu.

SECVNDA.

SECVNDA.

Qui Patres Eucharistiam vocarunt pretiosum corpus, tremenda mysteria, pignus salutis, pretium nostrum, hyperbolicè loquuti sunt, de ipso pane sanctificato, non autem de alio aliquo corpore per transubstantiationem præsente. Vsi autem sunt hyperbolicis istis phrasibus tribus de causis, 1. ut mysterij dignitatem extollerent, 2. ne vescentes, externis symbolis inhærerent, 3. ut magno cum pietatis & reverentiæ affectu, ad sacram istam communionem accedereretur.

TERTIA.

Qui Patres corpus Christi dixerunt, tangi, videri, dentibus comminui, &c. figuratè loquuti sunt. Duplex enim statuenda est Sacramenti, & corporis Christi significatio. Nam sicut Sacramentum aliquando figuratè, pro una parte, aliquando propriè pro utraque sumitur: ita & corpus Christi aliquando propriè, aliquando figuratè, pro externo tantum signo. Atque hoc sensu per figuratũ, & Metonymicum sermonis usum, Patres dixerunt corpus Christi, tangi, videri, & est, id est, corporis symbolum.

QVARTA.

Qui Patres de mutatione Panis & vini in Eucharistia loquuti sunt, de mutatione sacramentali egerunt, de qua prima distinctione dictum est; eoque figuratè, & effectivè, verba sua accipienda esse voluerunt, & docuerunt.

QVINTA.

Qui Patres docuerunt corpora nostra, corpore, & sanguine Christi ali, nutriri ac saginari, tropo sacramentali usi sunt. Prout enim Christus dixit, *hoc est corpus meum*, cum daret symbola corporis sui: ita corpora nostra ali, nutriri & saginari dicuntur corpore & sanguine Christi, cum revera alantur illis rebus, quæ corporis & sanguinis Christi symbola sunt.

SEXTA.

Qui Patres loquuti sunt de Adoratione carnis Christi, egerunt non de ea quæ fiebat in mysterio, sed in mysteriorum celebratione. Recte enim adoratur a nobis caro illa æterno Dei filio hypostaticè unita, quoties Cœna Domini celebratur.

SEPTIMA.

SEPTIMA.

Qui Patres timorem, tremorem, ac fidem requisiverunt à Communicantibus, non essentialem ullam signati, in ipsa signa mutationem posuerunt; sed timorem quendam requisiverunt, ne signa propter vilitatem externam contemnerentur, fidem vero, ut quod non videtur credatur, & fide percipiatur.

OCTAVA.

Qui Patres miraculum fieri dixerunt in Eucharistia, nullam miraculosam transubstantiationem panis in corpus Christi intellexerunt, sed mysterij hujus majestatem, quam cum summis miraculis contulerunt, & per *κατάχρησιν* miraculum appellarunt, quia mirando & incomprehensibili modo Deus operatur in animis piorum, quoties vera fide hoc mysterium celebrant.

De PRAESENTIA *Christi in Cœna contra Bellar. lib. 1. cap. 1.*

PRIMA.

FIGURAE, aut opposite dicuntur, qua corpori opponuntur, ut & umbræ imagini; aut relativè, qua in genere, aliud quid, præter id quod videtur figurant & significant. In prima significatione figuræ vet. Testamenti, non opponuntur Sacramentis Novi, sed impletioni earum rerum, quæ præfiguratæ fuerant. In secunda significatione; Figuræ seu Sacramenta veteris Testamenti, male opponuntur Sacramenris Novi Testamenti, sive secundum æqualitatem, sive secundum præstantiam, quia licet verbo institutionis, partibus genericis, relatione & fine conveniant, significationis tamen mensura, virtute & facilitate differunt; quo respectu sacramenta Novi Testamenti præstantiora dicuntur Sacramentis veteris Testamenti.

SECVNDA.

Contra Bellar. cap. 5. & 6. Quæ Concio de re sacramenti, illiusque communione agit tantum, non autem de signo, prout ipsa loci *διανοία*, Christi interpretatio, & Fidei analogia probant evidentissimè, non potest realem præsentiam corporis Christi sub speciebus signorum probare.

bare. Spiritualis enim manducatio, à Sacramentali distinguenda est; quod illa interna & invisibilis; hæc externa & visibilis sit. Nec dato, agi eo loco de manducatione Sacramentali, quæ tamen inde deducuntur argumenta quatuor, præsentiam illam probare possunt. Non *primum*, quia panis synecdochicè sumitur pro cibo, cibus autem figuratè pro carne Christi, unde nec in loco citato, panis subjectum, sed prædicatum carnis est. Non *secundum*, quia corrigendo arguit, & arguendo correxit Christus Capernaitas, & discipulos; prout versus 61. 62. & 63. indicant evidenter. Non *tertium*, quia manducationis & bibitionis voces figuratè sumuntur, &, ut textus indicat, æquipollent his loquutionibus; Credere in Christum, & manere in Christo. Non *quartum*, quia confirmat Christus præcedentem censuram, indicans, tunc illos animadversuros errorem suum, cum viderint filium hominis ascendentem.

TERTIA.

Quæ argumenta ex verbis institutionis capite 9. & 10. desumuntur, supra in distictionibus pro Causa efficiente, refutata sunt.

QVARTA.

Quæ tria argumenta eliciuntur ex 10. capite prioris ad Corinth. nullam habent consequentiam. Non *primum*, quia fallacia est non Causæ ut Causæ. Nec enim benedictio, seu consecratio causa est conjunctionis sacramentalis, rei signatæ cum signo, sed sola institutio, & ordinatio divina, benedictione explicata & confirmata. Non *secundum*, Nam quæ fractio de pane propriè, de corpore impropriè, & figuratè dicitur. Non *tertium*, quia κοινωνίας vocabulum unionem & consociationem significat propriè personarum nostrarum cum persona Christi, spiritualem quidem illam & supranaturalem, si modum; realem tamen & veram, si terminum & objectum illius respicias.

QVINTA

Lib. 1. cap. 13. Quod Argumentum sumitur ex 11. cap. prioris ad Corinth. nihil concludit; quia Apostolus non agit de manducatione corporis, sed externa perceptione panis & vini, quæ quidē cum priori, in usu legitimo conjuncta

coniuncta est; in usu verò illegitimo, indignè communicantium, sola est, & tamen reum facit communicantem corporis & sanguinis Christi, quia signorum sumtio & tractatio indigna, redundat in contumeliam rei signatæ.

SEXTA.

Ad testimonia Patrum quæ toto secundo libro adferuntur supra responsum est.

SEPTIMA.

Lib. 3. cap. 3. Quæ probationes adferuntur à Dei omnipotentiâ, nullam inferunt præsentiam Christi corporalem in Cœna. Non *prima*, quia excludit Omnipotentiam Dei, tum contraria naturæ ipsius, tum contradictoria, nec ista non posse, infirmitatis est, sed immensæ virtutis & constantiæ. Non *secunda*, quia prima apparitio fuit cœlestis, quæ nihil adjuvat præsentiam Christi in terris: secunda fuit nocturna, quæ non oculis, sed menti apparuit. Non *tertia*, quia Patres, aut de præsentia Christi secundum personam egerunt, ut Chrysost. aut de præsentia corporis in Cœna, Sacramentali, ut Ambrosius, aut de effectu manducationis corporis illius ut Cyrillus & Theophylactus, aut demum hyperbolicè loquuti sunt, ut Augustinus. Non *quarta*, quia à divina natura ad humanam, & à parte una hominis quæ spiritualis est ad alteram, quæ est corporalis, argumentari etiam analogicè est inconsequens. Non *quinta*, quia aliud est agere de mysterijs, quæ naturam superant, aliud verò de miraculis, quæ naturam evertunt. Non *sexta*, quia eorum quæ adæquatè uniuntur, non potest unum alicubi esse ubi non sit alterum, & duo corpora adæquatè unita, Christo attribuere monstrosum sit.

OCTAVA.

Cap. 6. lib. 3. Quæ probationes sumuntur ab illocalitate corporis, falsæ sunt. *Prima*, tum quia à possibili ad inesse non valet consequentia, tum, quia, qui tollit spacia locorum corporibus, corporum veritatem destruit. *Secunda*, quia ab allegorica loquendi formula ad propriam non valet conclusio. *Tertia*, 4ª. 5ª. 6ª. 7ª. quia, à miraculosa dimensionum penetratione, à singulari prærogativa nativitatis Christi, quæ ad οὐσίαν corporis non pertinet: à revolutione lapidis facta mediatè per Angelū

tempore

tempore resurrectionis Christi; ab ascensione Christi in Cœlos, quæ facta est ut loquitur Scriptura, Cœli apertione & divisione; à pœnis damnatorum quæ veritatem corporis non evertunt; à similibus miraculosis, quæ supra naturam sunt, non contra naturam, nec de substantia rei aliquid detrahunt, ad illocalitatem corporis nulla est consequentia.

NONA.

Cap. 8. lib. 3. Quæ probationes sumuntur à veritate Dei; fallunt multis modis. *Prima* petit principium; *secunda* ponit falsum, nec enim veritas, aut vetustas consensus Ecclesiæ, à Testimonio quorundam, & à temporibus Lanfranci; sed à Testimonio Scripturæ, & temporibus Apostolorum, sumi debet. *Tertia* in propria causa suspecta est; nec enim authoritas Conciliorum Pontificiorum veritati præjudicare, aut potest, aut debet. *Quarta* ab authoritate humana, in rebus divinis argumentatur inconsequenter. *Quinta* Personarum factis, & narrationibus insistit, quæ aut fabulosæ sunt, aut alienæ sunt digressiones. *Sexta* à miraculis concludit, quorum veritas controvertitur, aut superstitio notatur, aut falsitas manifesta est.

DECIMA.

Cap. 21. Ab Ecclesiæ Romanæ, & Conciliorum ab illa celebratorum authoritate, nihil concluditur, quia veritas omnibus humanis iudicijs anteponenda est.

VNDECIMA.

Quæ de Congruentia secundum rationem dicuntur, tanquam incongrua, & contra rationem meritò reijciuntur. *Primum* quidem, de absentia substantiæ panis, quia nec corpus Domini substantialiter est sub accidentibus panis, nec caro Christi, simpliciter adoratur, quasi sit sub pane, sed quia unita est hypostaticè divinitati Christi: nec cibus ventris, & cibus mentis eodem instrumento percipiuntur, sed illa corporis ac oris, hic animæ & fidei; nec abstinentia ab usu panis mystici, ieiunium facit, ut nec, perceptio ac usus, iejunium rumpit. *Secundum* verò de accidentibus manentibus; quia accidentia Panis non faciunt signum sacramentale, sed panis substantia; quia nulla fit mutatio realis & substantialis in

Cœna,

Cœna, sed tantum sacramentalis, utroque relationis termino manente: quia meritum fidei hoc solum est, fidere merito Christi; quia qui non manducat carnem in propria specie, carnem realiter non manducat.

DE ECCLESIA, PARS Κατασκευαστική.

POSTQVAM Applicationem Redemptionis nostræ per Christum, GRADIBVS suis dignovimus, & MEDIIS externis, quibus ad complementum illius Deus uti solet, de SVBIECTO Applicationis istius, ex ordine videndum est, id est de ECCLESIA quam Christus Redemit sanguine suo, & ad quam propter gratiosam Electionem Dei, pertinet magni & singularis illius Redemtionis beneficij, usus & possessio.

Ad SVBIECTI hujus; seu ECCLESIAE cognitionem, duplex omninò explicatio necessaria est, ὀνοματώδης una, altera οὐσιώδης, quarum prior, vocis ὁμωνυμίαν communiter; posterior, ipsam Ecclesiæ Rationem singulariter exponit.

VOCIS ipsius ratio, duobus modis considerari & explicari debet; *Etymologicè* & *Logicè*.

Etymologicè Ecclesia est cœtus, publica authoritate evocatus.

Logicè Ecclesia, est ex earum rerum numero, quas *collectivas* & *aggregatas* logici vocant, id est tales, quæ non sunt unum quid absolutè, sed continent in se duo; quorum alterum est simile multitudini & materiæ dispersæ, alterum verò unitati, ordini, & collectioni.

Vtroque modo considerata, Ecclesia triplicem habet significationem; primam *generalissimam*, sub qua non tantum Angeli comprehenduntur, sed & politicè quivis civilis cœtus, & καταχρηστικῶς Ecclesia falsa, quæ, Ecclesia *malignantium* dicitur [a], intelligitur: Secunda, *specialior* est, & significat totam illam omnium multitudinem, quæ generatim ex vocatione, & professione externa æstimatur. Tertia *specialissima* est, & maximè propria significans partem illam quæ ex hominibus ad vitam æternam coagmentata est; quæ significatio, à duabus prioribus,

[a] Psal. 26. 5. Apoc. 3. 9.

prioribus, quatuor velut *proprijs* & *attributis* distingui solet: quod VNA, SANCTA, CATHOLICA, & APOSTOLICA sit.

VNA, salutis authore, consensu doctrinæ, unius spiritus subministratione, & sancta membrorum communione [b].

SANCTA, usu, officio, affectu ac profectu; demum effectu & perfectione in Christo; est enim sanctificata, in usum Domini; sanctitati studet; & sanguine Christi perfectè mundata est [c].

APOSTOLICA, ministerio, & doctrinæ veritate.

CATHOLICA denique, Locorum, personarum, Temporis & partium ratione [d].

De ECCLESIA in secunda & tertia significatione agimus hoc loco; cuius, ex duplici illa significatione, gemina notio emanat. Vna *visibilis*, in qua secundum externam Ecclesiæ formam, etiam bonis, qui Ecclesiæ propriè sunt, admiscentur alij, qui ad illam non pertinent, nisi propter externam fidei & vocationis Christianæ professionem [e]: altera *Invisibilis*, quæ secundum formam essentialem ipsius, prædestinatos, & electos tantum complectitur, quorum fides oculis externis dignosci non potest [f], Prior ex vocatione externa æstimatur communiter: Posterior ex vocatione interna propriè & singulariter [g].

Secundum utramque notionem, Ecclesia nobis definienda est, & *communiter*, & *distinctè*.

Communiter quidem, Ecclesia definitur: Cœtus eorum, quos Deus gratuita vocatione, ad gratiæ & gloriæ suæ communionem evocat [h].

Distinctè vero Ecclesia quidem *visibilis* definitur: Cœtus hominum vocatione externa, seu prædicatione verbi; & sacramentorum communicatione, evocatorum, ad cultum gloriæ Dei [i]. *Invisibilis* autem: Cœtus hominum prædestinatorum, qui vocatione efficaci, & salutari, ex statu corruptionis, in dignitatem adoptionis filiorum Dei evocantur, & Christo tanquam capiti aduniuntur, non ad cultum tantum, sed etiam ad fructum gloriæ Dei [k].

CAVSA EFFICIENS utriusque Ecclesiæ alia *primaria* est; alia *Instrumentalis*, seu administra.

[b] Cant. 6. 8. Ephes. 4. 4. 1. C. 3. 11.
[c] Math. 26. 28. 1. Cor. 1. 2. Ephes. 2. 20.
[d] 1. Cor. 12. 13. & 4. 27.
[e] Math. 18. 17. Math. 13. 24 Luc. 3. 14.
[f] 2. Tim. 2. 19. Rom 11. 4.
[g] Ephes. 3 15.
[h] Math. 11. 29.
[i] Math. 18. 17.
[k] Luc. 1. 33. Rom. 11. 4.

Primaria & principalis duobus modis explicari debet; secundum *constitutionem* Ecclesiæ, & secundum *administrationem & ordinationem illius.*

Causa efficiens *constitutionis* Ecclesiæ est Deus Pater, Filius, & S.Sanctus, velut principium omnis boni in natura, & supra naturam [l]. [l] Rom. 2. 29.

Hujus Causę efficientis seu Principij, respectu unitatis essentiæ, una & *communis est operatio*: respectu vero distinctionis Personarum, operandi *modus distinctus*.

Communis operatio, quia & communis est operandi causa in divinis; & idem opus. *Causa operandi* in Ecclesiæ constitutione est, beneplacitum voluntatis Dei, quo ab æterno, statuit Deus aliquos ex humano genere evocare ad gratiæ suæ communionem [m]. *Opus* verò ipsum est πλήρωμα seu complementum Ecclesiæ [n], ijs quibus Deo visum est, mediorum gradibus & temporum periodis consummandum. Cujus decreti & operis principium commune est Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; *operandi verò modus distinctus* est. *Pater* enim Ecclesiæ causa Efficiens est, *Invisibilis* quidem electione, *visibilis* verò creatione, *Filius* efficiens, *Invisibilis* quidem, efficaci Redemtione; visibilis verò ejusdem Redemtionis per Euangelij prędicationem communi oblatione, S. Sanctus efficiens, *invisibilis* quidem salutari sanctificatione, & nova in Christo creatione: *visibilis* vero externa vocatione per quam magis aut minus operatur. [o]

[m] Ephes. 1. 5. Tit. 2. 14.
[n] Ephes. 1. 23.
[o] Rom. 8 29. Ioh. 17 19. Tit. 2. 14. 2. Tim. 1. 9. Ioh. 3. 3.

Atque hæc ratio est Causæ Efficientis in Ecclesiæ constitutione.

Administrationis autem & *ordinationis* Causa Efficiens proxima, est Christus θεάνθρωπος per dispositionem voluntariam, & dispensationem Gratiæ, quà Deus Pater, Christum fecit, & constituit CAPUT super omnia, ipsi Ecclesiæ, quæ corpus ipsius est [p].

[p] Rom. 12. 5. 1. Cor. 3. 11. 12. Coloss. 1. 18.

Est autem non Naturæ ordine, sed divina ordinatione gratiæ salutaris. Nec enim Ecclesia corpus Christi dicitur, Physicum & Mathematicum, sed Mysticum.

Vnde, & eodem divinæ ordinations beneficio, Christus hujus sui corporis caput haberi & æstimari debet, non multa, sed unum, nec enim aut ἀκέφαλος aut πολυκέφαλος est Ecclesia.

Prout vero conditio Capitis supra corpus ipsius, in tribus consistit maximè, in *ordine*, *perfectione* & *virtute*: *ordine* ad membra; *perfectione* in se; *virtute* ad universum corpus: ita & Christus, ordine, perfectione, & virtute, modo excellentissimo omnia præstat officia, quæ in suum corpus, ab optimo capite præstari, & possunt, & debent.

Ordine, quia verus Deus, & verus homo, primas tenet in omnibus, supereminentiam habens, non modo dignitatis, sed & regiminis & potestatis. Vnde ante omnia existentem, supra omnia positum, frequentissimè dicit Scriptura.

Perfectione, quia solus Christus est, Rex, Propheta, & sacerdos, summus, habens omnia in se à Patre, quæ ulla ratione ad perfectionem capitis requiri possunt.

Virtute & efficacia, quia solus vigorem, sensum, motum, ac vitam spiritualem, inspirat membris suis, ac solus agglutinatur corpori, nexu Spiritus, totam illam compaginem, seu coagmentationem membrorum inter se & cum Deo, toti Ecclesiæ præbens.

CAVSA ECCLESIAE, instrumentalis, & administra, *communiter* quidem, est verbum Dei, quacumque ratione revelatum & communicatum, sive intus, sive foris, sive conjunctim utroque modo [q]. Vnde & verbum Ecclesiæ semen, & veritatis, quam Ecclesia velut in columna appensam habet, & tanquam stabilimentum sustulcit, regula, mensura, ac fundamentum, in Scripturis vocatur. *Specialiter* vero, *Invisibilis* quidem Ecclesiæ causa instrumentalis, est ipsa fides, quæ cum interna, sit hominum quidem judicio non cognoscitur, sed tamen veram ac essentialem membri Ecclesiæ rationem ac formam designat, utpote internæ, ac efficacis illius vocationis divinæ, unicum instrumentum: visibilis autem, præcipuè ac primariò, sunt verbi PRAECONES, qui ob id *ædificantes*, & *architecti* in Scripturis vocantur [r], instrumenta scilicet à Deo, & Domino Iesu Christo occupata, ad coagmentationem sanctorum, ad opus ministerij & ad ædificationem communem corporis Christi [f].

[q] Heb. 4. 12. Act. 2. 42. 2. Pet. 2. 23. 1. Tim. 3. 15.

[r] 1. Cor. 3. 10. Ephes. 4. 12. 1. Pet. 2. 5

[f] Ehes. 4. 7. 2. Cor. 4. 1.

Atque horum Instrumentorum, tùm *vocationem*, tùm vero *officium* secundum vocationem explicari oportet.

Vocationem quidem, qua sanctè legitimèque vocantur

ad

ad sacram functionem publicam, in communione Christi, & Ecclesiæ ipsius.

Vocantur autem, aut à Deo internè per Spiritum, aut externè ab Ecclesia, secundum Deum, ordine sancto & legitimo. *Prior modus*, si solus sit, constituit vocationem immediatam & extraordinariam, quam solus Deus facit ad generationem aut instaurationem singularem, Ecclesiæ suæ, qualis fuit Prophetarum & Apostorum, quos, extra ordinem vocavit & informavit Dominus, revelatione singulari, ut divina esset plane, ipsorum in dicendo & scribendo Authoritas [t]. *Posterior*, cum priore constituit vocationem mediatam & ordinariam, quam Deus cum Ecclesia facit *ordine Ecclesiastico* [u].

[t] Luc. 21. 15. Act. 13. 1. Act. 21. 4.
[u] 1. Tim. 5. 17.

Hujus *ordinis* duæ sunt partes essentiales, *Electio* & *Confirmatio*. Illa quidem, quâ tùm vitæ, tùm doctrinæ sanctum legitimumque examen instituitur [x]. hæc vero quâ tùm Præsbyterio præeunte per manuum impositionem, tùm Ecclesiæ corpore, per signum, sermonem, aut silentium liberum, consentiente, fit ministerij Consecratio & initiatio [y]. Atque hæc vocatio cum sit ordinaria, etiam successiva est, non natura, ut in Posteris Aaronis & Levitis olim, sed ordinatione atque instituto.

[x] Tit. 2. 7. 2. Tim. 2. 24. 1. Tim. 3. 10.
[y] Act. 6. 6. 1. Tim. 4. 14. 2. Tim. 1. 6.

Officium vero horum instrumentorum est, Res Ecclesiæ, ex præscripto Dei administrare.

Res autem Ecclesiæ, aut *doctrinam* spectant, aut *signa* & *sacramenta*, aut denique ipsam Ecclesiæ *Iurisdictionem* & *disciplinam*, unde Ministrorum officium, *doctrinæ*, *Sacramentorum*, *ac Disciplinæ* Ecclesiasticæ administratione, circumscribitur.

Doctrinæ administratio, duabus constat partibus; veritatis assertione, ac falsitatis contraria refutatione; utriusque objectum adæquatum est verbum Dei [z].

[z] 2. Tim. 2. 15. Tit. 1. 9.

Sacramentorum administratio duas habet considerationes; unam *personarum*, quibus Sacramenta administrari aut debent, aut non debent; alteram *modi*, ut integrè, competenter & intelligenter administrentur: *Integrè* quoad substantialia; *Competenter* quoad qualitatem & formam externam; *Intelligenter* quoad communem Ecclesiæ ædificationem [a].

[a] 1. Cor. 11. 23. Luc. 22. 19.

Disciplinæ Ecclesiasticæ administratio in duobus præci-

 pue

pue occupatur, in lapsibus corrigendis, & in iudicijs Ecclesiasticis exercendis, prout infra dicetur fusius [b].

[b] 1. Cor. 5. 4. 2. Cor. 19. 8.

MATERIA Ecclesiæ, aut Partium rationem habet, aut subjecti.

PARTES Ecclesiæ, *communiter* quidem & materialiter duæ sunt, una *superior*, altera *inferior*. Illa Ecclesiæ caput est cui Ecclesia subest, & à quo omnis virtus in Ecclesiam fluit: hæc corpus est, cujus membra inter se, & cum capite uniuntur. Harum enim duarum partium, ad se mutua relatio, essentialem Ecclesiæ rationem constituit.

Singulariter verò Ecclesiæ quidem *Invisibilis*, partes integrales duæ sunt, prout duplex hujus Ecclesiæ ratio haberi consuevit. Vna, in *principio* & *progressu*, altera in *perfectione* suâ, illa *militans*, hæc *triumphans* vulgo dicitur: quæ utraque secundum rationem essentialem ipsius Ecclesiæ, una est; licet propter differentiam qualitatum, quæ his partibus insunt, diversissimè, secundum locum distinguatur; ut alia sit in cœlo quæ triumphet, alia verò in terris quæ militet [c]. *Visibilis* verò Ecclesiæ, quæ talis est, partes Integrales duæ sunt; Pastores, & Oves; doctores, & discentes; quamvis extra ordinem sæpe fiat, ut una pars ab altera separetur; forma essentiali ipsius Ecclesiæ permanente.

[c] Heb 12 22. Apoc. 21. 2. Ephes. 6. 11. 12.

SVBIECTVM Ecclesiæ; *communiter* quidem est Humanum genus [d], ex quo, tum evocantur indies, per gratiam Dei, quicunque ordinati sunt ad vitam æternam; tùm & vocantur etiam alij, ut evicti de oblata gratia, fiant in perpetuum inexcusabiles. *Singulariter* vero, Ecclesiæ quidem *visibilis*, subjectum sunt in commune omnes evocati, & eandem fidem externè profitentes: in quo communi Ecclesiæ cœtu, non tantum pij & electi sunt, sed etiam impij & reprobi, illi secundum veritatem, internæ & externæ formæ; hi secundum speciem, simulationemque pietatis: illi electi & vocati; hi vocati tantum non electi: illi viva, hi mortua Ecclesiæ membra [e]. *Invisibilis* vero sunt soli prædestinati ad vitam, qui scil. vocatione Dei afficiuntur intus, eamque fide percipiunt secundum electionem, & operationem Gratiæ [f].

[d] Math 28. 19. Joh. 10 16. Rom. 1 16.

[e] Luc. 8. 13. Math. 22. 14.

[f] Rom. 8. 9. Ephes. 1. 23. Joh. 14. 23.

Nec excluduntur, aut Catechumeni nondum baptizati, aut excommunicati ex Ecclesia visibili, pœnitentiam agentes,

agentes. Non *illi*, licet enim nondum externum signum acceperint, fide tamen præditi, & baptismo interno baptizati, Ecclesiæ membra secundum perfectionem illius censeri debent; nec ab Ecclesiæ communione excludere fas est, quos à salutis communione non excludit scriptura. Non *hi*, quia, prout conditionaliter exclusi sunt, dum spes est resipiscentiæ, ita & conditionaliter de Ecclesia esse necessum est; excluduntur autem omnes reprobi, & sine Conscientiæ stimulo scelerate viventes, quia, sive intus de Ecclesia videantur, sive foris de Ecclesia sint, semper tamen ab Ecclesiæ hujus unitate divisi sunt & manent. Est enim hæc Ecclesia, Sanctorum communio, Sponsa, & Corpus Christi, Tota pulchra, Templum Dei, Civitas sancta, &c.

FORMA Ecclesiæ & communiter secundum se totam, & specialiter secundum geminam sui notionem, prout in Causis præcedentibus factum est; explicari debet.

Communiter Ecclesiæ Forma duobus modis consideratur. *Separatim* in se & Causa efficiente sua, vel *conjunctim* in suo subjecto.

Priori modo Ecclesiæ forma, est vocatio illa divina & gratiosa in cœlis informata, secundum propositum voluntatis Dei, quo statuit ab æterno communionem sui, cum Ecclesia, & Ecclesiæ cum ipso, in filio dilectionis suæ [g]. *Posteriori modo* Forma Ecclesiæ est, vocatio divina & gratiosa, qua in hoc seculo Ecclesia Dei informatur [h], exspectans, dum consummato vocationis cursu ad fructum cælestis vocationis attollatur in Christo Iesu.

g Ephes 1.4.5. Ioh. 10.27. 48.
h Rom. 8.30.

Atque hujus vocationis, ut ratio secundum se perfectissima est, ita & modus illius duplex: *immediatus* unus, alter *mediatus*. ille quem Deus per se facit virtute Spiritus sui; hic, quem facit externè, sermone, signo, vel opere, ordinariè vel extra ordinem, prout illi visum est hominibus innotescere.

Specialiter, FORMA quidem Ecclesiæ *invisibilis*, est efficax & interna vocatio, & mediante virtute illius, communio illa sanctorum, tum cum capite suo, tum eorundem inter sese [i]. Atq; hujus vocationis ut ratio secundum Deum perfecta est: ita & medium internum & efficax illius duplex est, Spiritus & fides, ille respectu vocantis,

i 1. Ioh. 1.2.

hæc respectu vocati: illo vocationem efficacem offert & confert Deus, hac prehendimus quod oblatum est, & vocationi Dei respondemus. Duo enim hæc concurrere necesse est, ut vocatio sit efficax, vocationem Dei, per virtutem & efficaciam spiritus sui, & nostram ad illam vocationem σχέσιν seu relationem.

Prout vero Ecclesiæ hujus invisibilis pars una in terris militat, altera triumphat in Cœlo, ita & formæ hujus ratio varia est. In Ecclesia enim Triumphante, perfecta est in suo genere, in militante verò inchoativè est duntaxat, ad perfectionem tendens, majore aut minore efficacia, pro spiritus ac fidei demenso Atque hinc fit ut varius, respectu formæ hujus, Ecclesiæ invisibilis status sit. Qua enim capiti suo Christo unita est, errare non potest; quia una veritas est, capitis, spiritus & corporis: qua vero consideratur, secundum se, & varia sui membra, errat varijs modis & gradibus [k]. Nam etsi spiritus est semper in illa, tamen non perfectè per eam operatur, sed tantummodo pro mensura ipsius [l]. Deficere autem à Deo suo Ecclesia hæc invisibilis non potest; quia, Deum habet promittentem, Mediatorem redimentem, ac conservantem, dona denique ἀμεταμέλητα [m].

[k] 1.Cor.13.9. 1.Cor.3.12. Apoc.3.1.
[l] 1.Cor.12.7. 11.
[m] Math.16.18. Ephes.4 3. & 4. Rom.11.29. Rom.9.27.

FORMA Ecclesiæ visibilis, alia quidem συστατικὴ est Ecclesiam constituens, alia διακριτικὴ, Ecclesiam veram à falsa distinguens.

Forma Ecclesiam visibilem *constituens*, est vocatio illa externa, quam mediatè Deus efficit, secundum sanctam illam œconomiam, quam in domo sua servari voluit.

Huic vocationi tria subserviunt. Verbum Evangelij, Sacramentorum usus, officiaque legitima communionis sanctorum, vocat enim Deus externè, sermone. signo, & opere: de quibus fusius in loco de vocatione hominum ad salutem dictum est.

Forma Ecclesiam veram visibilem, à falsa *distinguens & discriminans*; ea est, quam certæ NOTAE circumscribunt ac designant.

NOTAS autem vocamus, ex quibus res quæ in quæstionem veniunt, certò cognoscuntur, sive sensu, sive intellectu, sive utroque modo perceptibiles sint.

Prout autem rei cujusque duplex solet esse cognitio, una,

una, quæ illius essentiam per veras causas & immediatas designat: altera, ab Accidentibus petita, & sive affectiones illius inseparabiles indicans, sive externa reliqua accidentia, quæ rem tantum circumvestiunt: ita & huic duplici cognitioni, duo notarum genera respondent. Aliæ enim notæ sunt essentiales, & necessariæ, quas τεκμήρια appellant, aliæ vero accidentariæ, quas εἰκότα nominant. Illæ sunt propria Ecclesiæ argumenta, quæ essentiam, & naturam illius certò demonstrant; hæc vero sunt, communia & probabilia ejus indicia.

Nota *propria & essentialis* Ecclesiæ visibilis, essentiam illius spectans, immediatè & propriè, proximéque fluens ex forma illius, unica est; *veritas* scilicet *verbi Dei revelati ac communicati*; cui veritas Sacramentorum tanquam connexum inseparabile conjuncta est [n]. Vtriusque enim veritas, ita proprium & essentiale est τεκμήριον Ecclesiæ, ut veritas hæc, & Ecclesia adæquè convertantur.

[n] Heb. 4. 12. Ioh. 10. 27. Math 28. 10. Rom. 4. 11.

Notæ *accidentariæ*, duplices sunt; aliæ enim petuntur ab affectionibus Ecclesiæ inseparabilibus, quæ & primæ illius notæ affectiones sunt; *verbi prædicatio pura*, & *sacramentorum legitima administratio* [o]. quæ Duo Ecclesiæ adjuncta & attributa sunt, necessaria, & propria: aliæ vero ordinem in Ecclesia sive publicum, sive privatum spectant, propriè; cujusmodi sunt *Potestas Ecclesiastica* [p]: & *publica* seu *privata pietatis ac Charitatis exercitia* [q].

[o] Ioh. 5. 39. Act. 17. 11. Math 26. 26. 1. Cor. 10. 17.

[p] Math. 3. 3. & 28. 20.

[q] 1. Tim. 2. 1.

Potestas Ecclesiastica triplex est; *ministerij: Ordinis*, & *disciplinæ Ecclesiasticæ*.

Potestas ministerij, est authoritas & ius docendi in Ecclesia, non quodvis, sed id unum quod Dominus per Prophetas suos & Apostolos præscripsit [r]; estque *clavium pars prior*.

[r] Gal. 1. 8. 1. Tim. 6. 3.

Potestas ordinis, est facultas Ecclesiæ, quæ tùm circa doctrinam; tum circa leges politiæ externæ constituendas versatur, illa δογματική, hæc διατακτική, id est *ordinata* vulgò dicitur.

Disciplina Ecclesiastica, est κριτική seu iudiciaria Ecclesiæ potestas, qua homines in familiam Christi recepti, ad pietatem diriguntur, & coërcentur, ne quid Christiana professione indignum committant, pecantes vero

 redarguuntur,

redarguuntur, objurgantur, & corriguntur, estque; *posterior pars Clavium*, à priore distincta, quod illa docendi munus spectet propriè, hæc verò in lapsibus corrigendis & in judicijs Ecclesiasticis exercendis versetur maximè [s].

[s] Math. 16. 19. Ioh. 29. 23. Math. 18. 18. 1. Cor. 8. 11.

Prout autem lapsus corrigendi duplices sunt, alij circa doctrinan, alij circa mores, ita circa utrosque occupatur iudicium Ecclesiastrcum, ad privatum peccatoris, & publicum Ecclesiæ bonum.

Tres autem Iudicij illius gradus sunt, ἐπιθυμία seu, *increpatio* conjuncta cum νȣθεσία seu commonefactione [t]. Secundò, *Exclusio*, suspensio, sive abstentio à Cœna Domini, qua interdicitur ad tempus peccator Cœnæ, participatione; Tertiò, *Excommunicatio*, qua præeunte legitima cognitione quispiam propter malitiosam contumaciam ex sanctorum Communione, excluditur, seu ut loquitur Apostolus, Satanæ traditur, ad carnis interitum, ut spiritus salvus fiat [u].

[t] Math. 18. 15.

[u] Math. 18. 18. 1. Cor. 5. 4. &c.

Publica Charitatis & Pietatis exercitia, quæ Ecclesiam veram notant [x]: sunt collectio, Διακονία, verbi sacramentorumque perceptio, Oratio, Psalmodia, &c. *Privata* verò, quæ quidem ad institutionem vitæ nostræ faciunt, sunt exercitia Resipiscentiæ; Quæ verò proximum respiciunt, sunt exercitia Charitatis, ut Eleemosyna, &c.

[x] Act. 2. 42. 1. Tim. 2. 1. 1. Cor. 1 2. Ioh. 13. 35.

Atque harum omnium Notarum communis quidem est vsurpatio, & externa illarum species ferè in omnibus Ecclesijs; Ius autem possessionis & legitimus illarum usus proprius & particularis veræ tantum Ecclesiæ.

Vnde de Ecclesiæ visibilis puritate, vel impuritate, claritate vel obscuritate iudicium ferri debet. Quæ enim Ecclesia essenrialem illam Notam habet, & accidentarias omnes, est purissima, quæ illam tantum, non has omnes, vera est Ecclesia, sed imperfecta; quæ harum aliquas, non illam, Ecclesia est æquivocè dicta seu hypocritica. Quæ nec has, nec illam, ne Ecclesia quidem est.

Quia vero quæ Ecclesia particularis, habet has notas, aut perfectè habet, aut secundum Partes, iterumque utroque modo, secundum quantitatem, & qualitatem variè, aut magis aut minus, aut purius, aut impurius, hinc fit ut Ecclesiæ particulares, & errent variè & sæpius deficiant; *Errent quidem*, plus, minusve, prout, aut veritati

adhærent

adhærent, aut ab ea discedunt [y]; *deficiant* verò, tùm quia ordine, regimine, & perpetua successione non semper conspicuæ sunt, tùm quia apostasia & corruptione, lethaliter aliquando intereunt [z].

[y] 1. Cor. 13. 9. Rom. 7. 23. Math. 6. 12.
[z] Apoc. 13. 4.

FINIS Ecclesiæ, *communiter* quidem est, Gloria Dei ipsius, seu laus Gloriæ gratiæ ipsius. *Singulariter* verò Ecclesiæ invisibilis, est salus prædestinatorum. Visibilis autem corporis Christi, ex vocatis communiter, consummatio & complementum [a].

[a] Heb. 2. 10. Ephes. 1. 23. Ephes. 3. 20.

DE ECCLESIA, PARS Ἀνασκευαστική.

Pro Invisibilitate Ecclesiæ Catholicæ contra Bellar. cap. 12. lib. 3.

Distinctiones.

PRIMA.

ECCLESIA dupliciter considerari solet, aut secundum materiam & formam illius externam, aut secundum τὸ καθ' ὅλου & formam internam ipsius. Illo modo visibilis, hoc invisibilis dicitur, etiam annuente Scriptura, quæ in hunc finem, Ecclesiam Catholicam vocat Ecclesiam primogenitorum, qui conscripti sunt in cœlis; Corpus Christi, non naturale sed mysticum; Sponsam cujus omnis gloria interna fit.

SECUNDA.

A particulari Ecclesia ad Catholicam, non valet argumentatio; quia ad partem singularem non pertinent, quæ de toto communi & indiviso quam verissimè prædicantur. Sunt autem particulares Ecclesiæ, de quibus agitur, Num. 20. 3. Reg. 8. Acto. 20. Acto. 15. vers. 3. & 4. Act. 18. 1. Cor. 15. Gal. 1. Philip. 3.

TERTIA.

A Catholica Ecclesia ad particularem inconsequens est conclusio. Nec enim totius conditiones omnes, parti singulæ, aut semper, aut omnino competunt. Sunt autem enunciata illa duo Mat. 16. &c. Tim. 3. de Ecclesia

Catholica

Catholica & invisibili intelligenda, prout probant omnes circumstantiæ. Nec enim fundamentum Ecclesiæ visibile aut sensibile dici potest; sive ex confessione adversarij Petrum, (nec enim videri potest) sive Christum (est enim corporis mystici, mysticum caput) sive confessionem fidei (est enim fides intellectu tantum perceptibilis) intelligas. Nec de Ecclesia cui præerat Timotheus, agit respectu visibilitatis suæ, sed qua pars erat Ecclesiæ Catholicæ invisibilis, & verè domesticos tantum comprehendebat.

QVARTA.

Ecclesiæ nomen propriè, aut figuratè dicitur per expositionem, aut oppositionem duarum partium Ecclesiæ integralium: quæ sunt Pastores, & Grex. Nam propriè & absolutè significat universum corpus; Oppositè verò hanc aut illam Ecclesiæ partem: Loco vero citato Math. 18. Ecclesia oppositè sumitur, pro ipsis Ecclesiæ præpositis, qui vulgo Ecclesia *repræsentativa* dicuntur.

QVINTA.

Quod argumentum non scripturæ authoritate, sed Augustini mala expositione nititur, nihil concludit. Est autem propria versio (Soli posuit tabernaculum in eis) & sensus genuinus, Deum posuisse in cælis tentorium, seu sedem quandam splendidam Soli.

SEXTA.

Esa. 2. Dan. 2. Mich. 4. Math. 5. Resp. A figuratis loquendi formulis quibus dignitas, ac majestas regni Christi, seu Ecclesiæ catholicæ indicatur: ad visibilitatem illius malè proceditur: aut enim interna est tota illa majestas Ecclesiæ qua Catholica est, aut si externa, Ecclesiæ non competit qua Catholica, sed propter diversas ac particulares loci, temporis, & personarum circumstantias. *Loci* quidem, quia de particularibus Ecclesijs verum est secundum quid, quod de Catholica absolutè simpliciter, dici non potest: *Temporis* quia illius diversa ratio & facies, uno enim tempore magis conspicua est Ecclesia quam altero, maximè vero conspicua fuit tempore primæ prædicationis Evangelicæ. Denique *personarum*, propter externum hominum concursum, sive bonorum,

norum, sive malorum, quem suo tempore August: contra Donatistas probat fuisse frequentissimum.

SEPTIMA.

Catholicismum Ecclesiæ non duo tantum tempora constituunt, sed omne tempus, à principio mundi ad finem seculi. Nec aut ex circumcisione Ecclesia veteris populi, cognosci potuit; aut dona Spiritus Sancti, in Novo Testamento fuerunt visibilia. Non illud, nec enim omnes qui ex circumcisione erant, ad Ecclesiam Catholicam pertinebant; non hoc, quia Gratia Spiritus sancti non est sensu externo perceptibilis.

OCTAVA.

Ecclesia æquivocè dicitur, aut simpliciter & absolutè, aut κατά τι secundum aliquam particularem determinationem ipsius; Ecclesia absolutè dicta, Angelos complectitur, κατά τι vero, aut universitatem illam totam hominum in cœlis & in terra complectitur, eóque animas defunctorum; aut universitatem illam hominum tantum quæ in terris est; horum qua electi sunt, societas mystica est, & spiritualis, eóq; politicis societatibus malè comparata; Nec externa Sacramentorum societas de qua loquitur Augustinus, efficit, ut quis sit membrum Ecclesiæ Catholicæ, sed tantum Ecclesiæ particularis.

NONA.

Non sequitur, aut ex æquivocatione, aut ex dispari Ecclesiæ ratione. Æquivocatio est in vocabulo Ecclesiæ, quæ aut Ecclesiam Catholicam invisibilem significat, aut visibilem. Dispar autem Ecclesiæ Iudaicæ, & Pontificiæ ratio est; quia formam illius Deus imperaverat; Pontificiæ verò minimè, & qui illi communicabant, communicabant in rebus sanctis, & ad Ecclesię rationem pertinentibus, non autem in quibusvis promiscuè.

DECIMA.

Necessitas alia absoluta est; alia conditionata. Necessitas est absoluta; Si salvi esse volumus, ut nos adjungamus Ecclesiæ Catholicæ, extra quam nulla est salus. Necessitas verò Conditionata est, ut nos adjungamus huic vel illi Ecclesiæ particulari: Conditio quippe duplex est, una si noverimus quænam fuerit vera Ecclesia, altera si per temporum rationem, possimus nos illi adjungere.

VNDECIMA.

A falsa posita definitione falsa educitur probatio, eoque & antecedens & consequens argumenti negatur.

DVODECIMA.

Quæ citantur testimonia Patrum, aut de interna Ecclesiæ forma agunt, ut Origenis, & Cypriani, aut de Ecclesiæ æternitate, non visibilitate, ut Chrysostomi, aut denique de Ecclesijs particularibus certi temporis, ut Augustini.

Pro MATERIA *Ecclesiæ; ac primò non Baptizatos & Catechumenos, pertinere ad Ecclesiam Catholicam, contra Bellar. lib. 3. cap. 3.*

PRIMA.

COR. 5. Aliud est agere de non baptizatis propter infidelitatem: aliud vero de non baptizatis propter incapacitatem, sive ætatis, sive professionis fidei; diversaque sunt, Foris esse, & non Baptizati. Nam ut foris sunt quandoque baptizati: ita & contra intus sunt, quandoque non baptizati.

SECVNDA.

Acto. 2. Appositio duplex est, una secundum iudicium veritatis, & internam Christianismi rationem, alia secundum iudicium Charitatis, quæ creditur esse propter externam signorum communionem. Illa propria est Ecclesiæ invisibilis; hæc vero Ecclesiæ visibilis; De hac autem, non de illa agit locus.

TERTIA.

Corpus Ecclesiæ, & Baptismus, æquivocè dicuntur: Corpus enim vel externum est; vel mysticum, & spirituale. Baptismus itidem, vel externus est, vel internus, vel aquæ vel sanguinis. De corpore Ecclesiæ externo sunt omnes qui baptisantur aqua, de corpore vero Ecclesiæ mystico, & spirituali, sunt omnes qui baptizantur Sanguine Christi.

QVARTA.

Catechumeni apud Patres distinguuntur à reliquis Christianis duplici ratione, prima, secundum vulgi opinionem

nionem; nec enim inter Christianos numerabantur qui non viderentur credere, licet crederent. Secunda, secundum externam Ecclesiæ formam, ad quam quia non pertinent propriè, de Ecclesia non esse censentur, licet Ecclesiæ invisibilis membra sint.

QVINTA

Alia ratio est iuris, alia facti; jus habet ad Sacramenta, qui fidem habet; Facto autem ad sacramentorum communionem externam non admittuntur; nisi qui fidem profitentur.

Secundò, Excommunicatos pertinere ad Ecclesiam invisibilem, Cont. Bell. lib. 3. cap. 6.

Excommunicatorum duo sunt genera; alij enim justè, alij injustè excommunicantur; Qui justè, ij ex particularibus Ecclesijs ejiciuntur, non autem ex Catholica simpliciter, est enim excommunicatio, non Ecclesiæ Catholicæ, sed particularis censura. Qui injustè, nec ex visibili Ecclesia jure, nec ex invisibili, jure, aut facto ejecti sunt. Quæ autem adferuntur Testimonia Scripturæ, seu Patrum, aut de ijs agunt qui justè excommunicantur, aut de excommunicatione ex particularibus Ecclesijs, de qua quæstio non est.

Tertiò, solos prædestinatos pertinere ad Ecclesiam invisibilem contra Bellar. lib. 3. cap. 7.

PRIMA.

DIVERSA sunt, esse in particulari Ecclesia, & esse de Ecclesia Catholica. Illud est sese ad externam illam fidelium societatem adjungere, hoc vero, Christo ut membrum inseri & conjungi. Vnde & diversa etiam sunt, ejici ex Ecclesia particulari, & ejici ex Ecclesia Catholica, illud fit per excommunicationem, hoc verò nulla ratione unquam fieri potest: Loca autem quæ citantur Math. 3. Math. 15. Math. 25. 1. ad Corint. 5. 2. ad Tim. 2. de particularibus externis Ecclesijs vera sunt, non autem

autem de Catholica. Adde quod à parabolis ducta argumenta, parum valeant ultra mentem spiritus Sancti.

SECVNDA.

De Ecclesia esse aliquis dicitur duobus modis. aut secundum Dei electionem ac prædestinationem, aut secundum vocationem externam ac temporalem: Illo modo, membrum est Ecclesiæ Catholicæ quisque fidelis, etiam ab æterno; hoc modo, nemo membrum censetur Ecclesiæ visibilis nisi vocatus in tempore. Paulus ergo fuit de Ecclesia Catholica, etiam dum non esset de Ecclesia visibili, ante vocationem. Iudas vero non fuit de Ecclesia Catholica, etiamsi fuerit de Ecclesia visibili secundum vocationem externam.

TERTIA.

Prædestinatio consideratur dupliciter, vel abstractè seu absolutè, qua decretum illud Dei ab æterno complectitur, vel compositè & relatè qua media omnia complectitur, quæ ad exequutionem decreti illius necessaria sunt, vocationem, Iustificationem, &c. Primo modo, omnis prædestinatus, membrum dicitur Ecclesiæ Catholicæ: posteriori modo, nemo actu dicitur membrum Ecclesiæ visibilis, nisi qua vacatus, iustificatus, &c.

QVARTA.

Nec fratrum, nec Ecclesiæ eadem ratio est; Fratres enim dicuntur, qui aut in externa societate ac fidei professione conjuncti sunt: aut qui idem jus adoptionis nobiscum habent; illi cognoscuntur, hi non. Itidem Ecclesia vel ut Catholica consideratur, vel ut particularis. Prædestinati Ecclesiæ Catholicæ membra dicuntur, non particularis nisi communiter.

Pro FORMA *Ecclesiæ ac primò de Notis contra Bellar. lib. 4. cap. 4. ad finem vsque libri.*

PRIMA.

MODVS argumentandi à nominibus inconsequens est, quia prout res certæ sunt: ita nomina quæ impositionis sunt, accidentaria voluntaria, eoque incerta sunt. Nec, quod aut videri non potest propter ipsam

ipsam universalitatem, quæ intellectu tantum perceptibilis est, aut secundum dici ab alijs qui extra Ecclesiam degunt, communiter usurpatur, Ecclesiæ nota esse potest, qua vera Ecclesia à falsa internoscatur.

SECVNDA.

Antiquitas, utpote res accidentaria, separabilis, communis, nec sensu perceptibilis, nota Ecclesiæ esse non potest; *Accidentaria* est, quia essentiam Ecclesiæ non constituit, sed ei accidit propter fluxum temporis. *Separabilis* est quia sine hac nota fuit aliquando Ecclesia, tùm vetus Ecclesia tempore Adami: tùm Ecclesia novi Testamenti, tempore Christi & Apostolorum. *Communis* est, quia, & mendacij seu hæreseos, sua est antiquitas. *Sensu* non est *perceptibilis* quia mente tantum & ratione ipsa Antiquitas dijudicari potest.

TERTIA.

Durationis eadem plane ratio, quæ antiquitatis, cum utraque ad tempus referatur & altera alteram capiat in se. Quæ autem de Ecclesia dicuntur, vera sunt de communi Ecclesiæ corpore; falsa vero, de Ecclesia singulariter seu Romana.

QVARTA.

Multitudo nec semper, nec soli, nec omnino Ecclesiæ competit. *Non semper*, quia etiam in pusillo grege, Christus Ecclesiam suam habet. *Non soli*, quia communis est affectio, etiam Synagogis Sathanæ, quæ multitudine veram Ecclesiam longe superant. *Non omnino*, quia licet multi sint vocati, pauci tamen sunt electi.

QVINTA.

Successio alia doctrinæ est, alia personarum; illa principalis, hæc secundaria. Prior coincidit cum vera & essentiali Ecclesiæ nota. Posterior, nota esse non potest; tùm quia particularis est, Competit enim ex confessione adversariorum tantum Ecclesiæ Romanæ, tùm quia accidentaria est, pro personarum, rerum, & locorum conditione.

SEXTA.

Conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua æquivocè dicitur, alia enim est cum Ecclesia Apostolica, alia vero cum Ecclesia aliquot superiorum seculorum seu

Romana.

Romana. Priorem agnoscimus, posteriorem negamus, quia ignoravit purior Ecclesia, pugnat cum Scriptura, & cum hæreticis communis est.

SEPTIMA.

Unio alia est mystica, & spiritualis per vinculum fidei, alia externa per vinculum professionis, illa cum vera Ecclesiæ nota coincidit, hæc nota esse non potest, tùm quia non soli Ecclesię convenit, est enim & improborum quędam unio seu societas; tum quia non semper convenit, oriuntur enim in Ecclesijs particularibus sæpius dissidia.

OCTAVA.

Sanctitas doctrinæ, aut doctrinæ est Apostolicæ propriè, aut traditionum, & constitutionum Pontificum æquivocè. Primo modo coincidit, cum vera & essentiali Ecclesiæ nota; Posteriori nulla ratione nota esse potest, quia incerta, & mutabilis.

NONA.

Efficacia doctrinæ duplex est, una salutaris, & electorum propria: altera vocatos communiter spectans, & gradibus distincta plurimis: Neutra tamen Ecclesiæ nota est, Non illa, quia interna, non hæc, quia variat.

DECIMA.

Sanctitas vitæ, authorum, sive primorum patrum; aut ad Patriarchas, Prophetas & Apostolos, aut ad alios doctores, ordinum religiosorum institutores refertur. Quod ad primum ordinem, talis vera sanctitas est tantummodo electorum, ac proinde hujus, illiusve Ecclesiæ particularis nota esse non potest. Quod ad alterum, in doctoribus istis & institutoribus ordinum Religiosorum, agnoscitur quidem superstitio, ignoratur vero Sanctitas.

UNDECIMA.

Miraculorum gloria, cum ad doctrinam, non ad Ecclesiam referatur, propriè, illius, non hujus nota dicenda est, est autem nota *accidentaria*, nec enim semper convenit. *Particularis*, nec enim convenit omni Ecclesiæ, denique, *non propria*, quia veritati & mendacio æque communis est.

DUODECIMA.

Prophetiæ vox æquivoca est: vel enim communiter significat donum interpretationis, & intelligentiæ Scripturarum,

turarum, aut specialiter donum prædictionis. In prima significatione, (de qua & Locus Ioelis intelligendus est) Prophetia cum vera nota & essentiali Ecclesiæ coincidit: habet enim rationem miraculi. Nec nota est potest, quia donum est extraordinarium in Ecclesia.

DECIMATERTIA.

Confessio adversariorum, & obscura nota est, atque incerta, nec semper vera; Deinde, quæ ex lumine naturali tantum est, umbram potius & imaginem veritatis habet, quàm ipsam veritatem.

DECIMAQVARTA & XV^a^.

Quæ conjectura ex rebus, vel prosperis vel adversis sumitur, incerta est. Nec exempla particularia regulam generalem constituunt, quia ut fœlicitas temporalis Ecclesiam non semper comitatur, sed Crux Christi: ita non semper Ecclesiæ hostes, infœlix exitus assequitur.

Ecclesiam visibilem posse deficere, contra Bellar. lib. III. cap. 13.

PRIMA.

ALIUD est agere, de Ecclesia secundum essentiam, aliud vero de Ecclesia secundum externam tantum & visibilem ipsius rationem ac formam. Secundum essentiam suam, Ecclesia deficere omnino non potest: Secundum externam verò & visibilem ipsius rationem, deficere potest, non ut in seipsa sit invisibilis, sed ut ab hominibus videri & percipi non possit. Agunt autem loca Matth. 18, 1. ad Tim. 3. de Ecclesia in primo sensu, non in secundo. Deinde Columna veritatis dicitur Ecclesia, non ratione architectonica, sed forensi quod appensam sc. veritatem habeat Ecclesia.

SECVNDA.

Quæ loca Matth. ultimo. Eph. 4. Psal. 47. Esa. 61. apertam promissionem continent sive nomine Ecclesiæ, aut de fidelibus & electis omnibus agunt tantum; aut de ministerij usu perpetuo in Ecclesia necessario: aut de Ecclesiæ Catholicæ perpetua fœlicitate & gloria: aut denique

de Ecclesiæ Evangelicæ, propagatione, augmento & benedictione propter fœdus.

TERTIA.

Parabolæ quæ citantur, Ecclesiam quidem secundum se visibilem esse demonstrant, quod non negamus. Necessitatem autem conspicuitatis illius gloriosæ, de qua controversia est, non probant.

QVARTA.

Regni Christi æternitas de qua agitur Psalmo 88. Dan. 2. Luc. 1. ad externam Ecclesiæ gloriam & formam non pertinet. Nec eadem regni Christi, quæ regnorum mundanorum ratio est.

QVINTA.

Testimonia Patrum, aut disparia & dissimilia habent exempla, ut Augustini & Lirinensis, aut Causam non probant, quia Ecclesiam, non posse omnino interire testantur secundum quid ut Bernardi.

SEXTA.

Diversissima sunt, agere de Ecclesia visibili communiter dicta, & de particulari hac aut illa. Deinde Ecclesia invisibilis dicitur duobus modis, vel in se, vel oculis mundi & hostium ipsius Ecclesiæ.

LIBER TERTIVS

De Sacræ Theologiæ secunda parte, id est, de Homine, varioque *illius statu, in hac vitâ* & post hanc *vitam.*

PRIMA, & primariâ, Theologiæ parte, quæ est de CAUSIS Salutis nostræ, eoque de DEI OPERIBUS absolutâ; ad Secundâm, quæ est de SUBIECTO illius, id est, HOMINE, varioque illius statu ordine veniendum est.

TOTA

TOTA HOMINIS cognitio, quantum illa quidem Theologum ac Theologiæ finem proximum, qui ſalus eſt, ſpectat, duobus velut locorum ac temporum cancellis communiter circumſcribitur. Duplex enim Hominis ſtatus neceſſariò dignoſcendus eſt; unus in hac vitâ, dum in via eſt: alter poſt hanc vitam: cum ultimam, ſive fœlicitatis, ſive mortis æternæ metam conſequetur.

In hac vita, ſtatus Hominis duplex conſiderari ſolet ac debet, pro operum divinorum (quæ quidem a Deo in creaturas tranſeunt actu externo ac temporali) diſtinctione. Unus NATURAE, alter GRATIAE. Ille hominem ſpectans, quâ ψυχικὸς eſt, ſecundum ſe; hic vero, quâ gratia Dei evehendus eſt ſupra naturam, & naturalem conditionem ipſius.

PRIOR STATUS Hominis in hâc vita, qui ſecundum naturam eſt; pro varia Naturæ conſideratione, dignoſci ac diſtingui debet.

NATURA autem Hominis duobus modis conſideratur. Uno, ſecundum *ortum* & *primo-geniam conditionem* ac creationem illius: Altero vero, ſecundum *mutationem ac corruptionem* quæ ſubſequuta eſt, quà homo ex bono naturali lapſus eſt, mutabilitate & culpâ ſuâ, in malum *naturæ* & *culpæ*. Unde duplex Hominis ſtatus in natura exſurgit. Unus INTEGRITATIS: alter CORRUPTIONIS.

DE STATU INTEGRITATIS, ſeu prima creatione Hominis ad imaginem Dei, Pars Κατασκευαστική.

STATUS INTEGRITATIS ſeu Prima Hominis creatio ante lapſum, eſt. Opus Singulare Dei in natura, quo hominem, creaturam rationalem, naturæ compoſitæ, ad imaginem ſuam condidit, ad gloriam ſuam & Hominis ipſius bonum.

CAUSA EFFICIENS eſt Iehova Elohim, ſive Deus in pluralitate perſonarum, & unitate eſſentiæ: Unum enim eſt operis ἀποτέλεσμα unius eſſentiæ, licet pro diſtinctione perſonarum, operationis ordo diſtinctus ſit.

Pater enim creavit per filium mediante virtute ipsius Spiritus.

[a] Gen.1.27. [a] Effecit autem Deus tùm Antecedente communi consultatione, voluntate & censensione: tum Effectionis modo seu creatione, *immediata* quidem, si animam spectes, quam ex nihilo Deus creavit infundendo, & infudit creando [b]: *mediata* vero, si corpus, quod ex præexistente materiâ productum est [c].

[b] Gen.2.7.
[c] Gen.2.26. 27. 1.Cor.15. 47.

MATERIA seu subjectum primi hujus status, est Natura humana, prædita omnibus perfectionibus, quæ rei creatæ, in se possunt competere, pro conditione ipsius.

Materiam autem cum dicimus, non solum incorpoream, aut tantum Corporeaam: sed ex utraque compositam, & quasi temperatam intelligimus. Duæ enim sunt subjecti hujus de quo agimus, seu Naturæ humanæ partes essentiales; *Corpus* & *Anima*; quorum veritas, *Ortu*, *Substantia*, & *qualitatibus*, dignosci ac distingui debet.

Ortu, quia, *Corpora* quidem primorum nostrorum parentum ex præexistente materia creata sunt; sive *propinquâ*, Evæ quidem corpus ex costa Adæ, Adæ vero ex pulvere, [d] sive *remota* ex quatuor elementis, quæ synecdochicè Terræ denominatione, tanquam elementi secundum substantiam, & quantitatem prædominantis, intelliguntur. *Animæ* vero ex nihilo creatæ sunt, vi infinitæ potestatis divinæ, prout eadem ratione, & novas quotidie Deus creat in singulis corporibus. Neque enim aut è corpore educuntur per traducem; sed in corpus inducuntur per creationem [e]; aut potentiâ materiæ eliciuntur, ut reliqua animalia, tam perfecta quam imperfecta. Spiritus enim sunt simplices, qui nec dividuntur, nec mutantur, nec corrumpuntur.

[d] Gen.2.7. 22. 1.Cor.15. 45.
[e] Psal.33.15. Zach 12.1. Heb.12.9.

Substantiâ, quia *Corpora* quidem substantæ sunt compositæ, organis varijs instructæ, per quæ *Animæ* vires, & facultates suas exercent. *Animæ* vero substantiæ sunt tùm simplices, & immateriatæ [f] (Nam collatæ ad alia materiata, ex nulla constant materiâ, nec materiam materiatam ullam habere, ortus & origo illarum docuit) tùm immortales non quidem absolutè per

[f] Gen.2.7 Act.17.28. Eccl.12.7.

per se, ex naturæ, aut compositionis lege (solus enim Deus ipsa vita per se immortalis est) sed Dei Creatoris gratia, & voluntate divina, qui talem eam condidit, ut licet principium habuerit, finem tamen non sit habitura [g]. g 1.Tim.6.16. Luc.16.22. & 23.43.

Qualitatibus, quia *Corpora* quidem, & *incorruptibilitatem* habuerunt, non quidem in natura sua absolutè, omne enim ex contrarijs compositum corruptibile est, sed ex gratia Dei, quâ poterat homo secundum corpus non mori, nisi suo vitio, mortem primam & secundam voluntariè sibi attulisset [h]: & *pulchritudinem*, Vt nulla fuerit in corpore, aut infirmitas, aut deformitas, sed *omnium* membrorum συμμετρία & virium omnium pulchertima εὐταξία [i]. *Animæ* verò, quæ quidem humanæ sunt, & qua tales, duas præcipuas facultates habuerunt, prout objectum illarum duplex est; *Ens* & *Bonum*: *Intellectum* & *voluntatem*, ad quas aliæ velut subalternæ referuntur. Intellectus enim apprehendit Ens, & verum: *vniversale* quidem per se; *singulare* verò per sensum: *voluntas* vero propendet ad bonum, quod quia in rebus ipsis est, non trahit & assumit res ipsas propriè, sed ab illis trahitur. h Gen.3.19. Rom 5.12. Iac.1.15. i Deut 6 5. 2.Cor.9.7.

FORMA primi hujus hominis status, IMAGINIS DEI ad quam homo creatus est, conditione & consideratione circumscribitur.

IMAGINEM autem Dei dicimus, similitudinem illam, qua homo naturam sui Conditoris, naturæ suæ modo convenienti refert, tùm in *anima* propriè, tum in corpore propter animam, tum denique in persona tota ac integra, propter vtriusque unionem.

In *Anima* quidem, sive *Naturam illius*, & substantiæ facultatem respicias, sive *facultates*; sive denique *habituum*, quibus illæ perficiuntur *qualitates*.

Animæ substantia naturam Dei refert pro sua conditione & conditionis modulo tribus de causis. 1. quia prout illa, ita & hæc una est, quanquam pluribus constet facultatibus tanquam partibus suis essentialibus (unius enim individui una est forma substantialis) 2. quia, prout illa, ita & hæc simplex, spiritualis, & immaterialis est, *simplex* respectu materialium: [k] *spiritualis* respectu corporum [l]: *immortalis* respectu originis [m]. 3. quia, ut k Act.17.26. l Gen.2.7. m Gen.2.7.

 illa,

illa, ita & hæc incorporea & immortalis est. Nec enim aut corporis habet dimensiones, aut vitæ habitura est finem [n].

[n] Ezech. 37.4.5. Math. 10.28. 1. Cor. 15.19.

Animæ facultates, quæ quidem naturam Dei referunt, præcipuæ duæ sunt. *Intellectus* & *voluntas*, ille Imaginem Dei exprimens facultate omnia intelligendi [o], hæc vero libertate, quælibet objecta volendi, & eligendi [p].

[o] Col. 3.10. Eccle. 17.6.
[p] 1. Cor. 7.37.

Vtraque, & facultas intellectus, & libertas voluntatis duplex est. *Facultas quidem intellectus* vna *passibilis*, seu παθητική, quâ mens humana suapte naturâ capax est omnium rerum: altera *faciens* seu ποιητική, quæ res potentiâ intelligibiles, ut actu intelligantur efficit. *Libertas vero* una est à *coactione*, quia non cogitur homo ad id quod à libera voluntate alienum est: altera ab *impedimento*, quia ab eo violenter non impeditur, quod libera voluntas appetit [q]. Vnde primus homo poterat velle bonum & reprobare malum, & rursus reprobare bonum & eligere malum.

[q] 1. Cor. 7.37. Rom 6.7. Rom. 8.21.

Habitus qui facultates illas perficiunt, duo sunt; Intellectum quippe perficit *sapientia*, Voluntatem vero *Iustitia*.

Sapientia est præstans & perfecta cognitio, tùm boni supernaturalis, qua Deum & suam in Deo fœlicitatem novit; tum naturalis, qua novit res creatas, earumque naturas [r].

[r] Col. 3.10. Rom. 12.2.

Iustitia est ea voluntatis rectitudo, qua perfectè, id est internè, & externè, voluntati divinæ iuxta totam legem obedivit: quæ iustitia, non personæ tantum, sed & naturæ fuit; quià primus homo in ea & ad eam conditus est ut origo, & radix totius humani generis; unde & *originalis* dicitur [s].

[s] Eph. 4.24. 1. Thess. 5.23. Eccle. 9.29.

Atque hæc ratio est imaginis Dei in Anima.

In corpore verò homo imaginem Dei refert, non quidem κατὰ μέρη sive secundum se, respectu, aut substantiæ, aut figuræ, sed tum respectu animæ cujus instrumentum est, tum personæ cujus partem constituit. Nam & rectè intellecta, & sanctè concupita in anima, promptissimè exequitur [t], & persona, tanquam in speculo limpidissimo, tum totius mundum ipsius Creatoris

[t] 1. Cor. 6.19.20. 1. Thess. 5.21.

& archetypi veritatem, & dignitatem repreſentat.

In *tota denique & integra* perſona imago Dei relucet, propter animæ & corporis arctiſſimam unionem, tùm reſpectu totius illius hominis conſtitutionis; quam etiam ipſi fideles ita admirati ſunt, ut ex ea divinam imaginem agnoverint: tum etiam reſpectu Imperij in res inferiores omnes; cujus non jus tantum, & poteſtatem; ſed etiam uſum & exequutionem, primus homo a Deo accepit [t]. [t] Gen.2.19. Pſal. 8. 6.

FINIS primi illius hominis ſtatus, principalis quidem, & architectonicus, eſt Creatoris gloria [u], ſubordinatus verò, Creaturæ beatitudo & fœlicitas [x].

[u] Pro.16.4. Pſal. 115. 1. 1.Cor.10.31.

[x] Pſal. 144.15. Ioh. 17.3.

DE PRIMO HOMINIS STATU PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones.

Pro veritate imaginis Dei, ad quam homo creatus eſt, contra Bell. cap. 3.

PRIMA.

GRATIA Gratum faciens, naturalem hominis conditionem, & originalem iuſtitiam non tollit, ſed ponit. habuit enim homo à gratia illâ, & veritatem naturæ, & qualitatem illius.

SECUNDA.

Habitus gratiæ gratum facientis, à iuſtitia originali, ratione tantùm non reipſa aut natura differt, quia illa ipſa iuſtitia, qua primus homo, à Deo donatus fuit, fuit habitus ille gratiæ, propter quem homo Deo gratus, & acceptus fuit.

Contra Bell. cap. 4.

DVPLEX eſt Dei gratia. Vna, quâ poſſimus ſi velimus non peccare, altera, qua non ſolum poſſimus ſed etiam velimus non peccare; prima data fuit Adamo, non ſecunda, eoque hac eguit, illam vero accepit

cepit in creatione. Atque hujus specialis gratiæ & auxilij necessitatem, in Adamo demonstrat August. in tractatu de corruptione & Gratia. Nec contrarium evincunt, quę adferuntur testimonia.

Contra Bellar. cap. 5. & 6.

PRIMA.

Naturale dicitur ęquivocè, vel *causaliter*, quod à natura est, vel *subiectiuè* quod in natura est, vel denique propagatione, quod cum natura communicatur: ita & supranaturale dicitur, vel quod natura nostra secundum se capere non potest: eoque supra naturę conditionem est: vel in quo natura, nulla ratione agit, aut operatur, sed sola gratia: vel denique quod naturali ratione non propagatur, sed divino modo, supra ordinem naturæ communicatur. *Iustitia originalis*, naturalis dicitur, tum quia in natura & cum natura communicavit Deus, tum quia naturali propagine communicanda fuisset posteris, si permansisset Adam. Supranaturalis autem nulla ratione dici potest.

SECUNDA.

Conditio hominis respectu vnius partis de qua agit locus Genes. 3. non tollit conditionem illius respectu alterius seu totius: homo enim totus, tùm corpore, tùm anima ad imaginem Dei factus est; Nec locus Ecclesiastici contrarium infert, qui aut de externis hominum ornamentis agit tantum, aut de virtute, non supranaturali, sed naturali, prout ipsa verba indicant manifeste: Nec parabola ex Lucæ 10, quæ non statum hominis post lapsum, sed officium charitatis erga lapsos, & miseros explicat.

TERTIA.

Quæ adferuntur testimonia Patrum, non negant naturalem fuisse illam integritatem in Adamo: sed naturæ gratiam additam fuisse testantur, quod quidem fatemur, & docemus libentissimè.

QVARTA.

Quæ adferuntur rationes, evanidæ sunt, *prima*, quia materiam & formam, licet diversissima, conjunxit Deus,

Deus, vinculo pacis & amoris naturali. *Secunda.* quia corruptio consequuta est, non quidem ex integritate illa, in qua homo conditus est, sed ex conditione mutabilitatis, quæ cum illa conjuncta erat. *Tertia.* quia diversa est ratio peccati Adami, quo a primogenea illa integritate descivit, & peccatorum actualium nostrorum. *Quarta.* & 5. quia reparationis, seu recreationis non eadem ratio est, quæ primæ creationis. Illa enim facta est in natura, hæc fit supra naturam. Nec absurdum est nomen filij Dei Adamo in statu illo integritatis concessum, utpote, qui in naturali sua illa conditione imaginem Dei retulit, ad quam creatus erat.

De Secundo Hominis Statu, qui corruptionis est.

PRIMUM hunc INTEGRITATIS statum, alter qui CORRUPTIONIS est mox excepit & subsequutus est. Est autem,

Hominis conditio, quà bonum a se & se a bono avertendo illudque in contrarium abalienando per se & secundum se totus perijt. Atque hæc conditio duobus modis cognosci debet: secundum *qualitatem* & *quantitatem* ipsius. Nam primum de CORRUPTIONE videndum est, quam culpa & vitiositate sua, homo sibi acquisivit: deinde de VIRIBUS HUMANIS quæ post corruptionem illam in homine remanserunt. Corruptionis doctrinam locus de PECCATO: Virium autem humanarum, locus de LIBERO ARBITRIO circumscribunt, & explicant.

DE PECCATO, PARS Κατασκευαστικὴ.

PECCATUM cujus denominatione, CORRUPTIONIS humanæ qualitas, in scriptura indicari solet, In *genere* quidem *ἀνομία* definitur [a], i. defectus boni legitimi, a Deo inditi naturæ nostræ, qua homo declinans a bono, neque nisi inclinans ad malum, reus fit iræ Dei, damnationis & pœnæ æternæ. *In specie* autem tripliciter, a 1 Ioh. 3. 4.

distingui, definiri & per causas explicarri debet. Tres enim Peccati gradus sunt. *Principium* illius in Adamo: *propagatio* ab Adamo in nobis, & *effectus* illius a nobis. Vnde de *Peccato* Adami, de peccato *Originali*, & de peccato *Actuali* ex ordine simul videndum est.

PECCATVM ADAMI est actus inobedientiæ in Adamo, tanquam individuo singulari, & principio communi omnium, quo, legem Dei violando, se & suos in æternum perdidit [b].

b Gen. 3. Rom. 5. 2. Cor. 11. 3

PECCATVM ORIGINALE est, Vitiositas hæreditaria, quapropter inobedientiam Adami omnes ex eo naturaliter, aut propagati, aut propagandi, utriusq; mali, tum culpæ, tum pœnæ, rei efficiuntur [c].

c Psal. 51. 7. Ephes. 2. 3. Rom. 5. 12.

PECCATVM ACTVALE est Iniquitas seu ἀνομία quà in actionibus nostris a rectitudine legis aberrantes, reatum & culpæ & pœnæ indies augemus [d].

d Math. 12. 34. Iac. 1. 13. 14. 15 Rom. 7. 8

CAVSA EFFICIENS *Peccati* Adami seu principium illius duplex assignari potest, secundum prius & posterius, *Activum*, vt distinctè loquamur, & *Actuale*. *Principium activum* est, potentia naturalis, ad utrumque oppositum, bonum & malum morale. *Actuale* est, quo per actum inobedientiæ, potentia illa sua, voluntas hominis abusa est, ad malum: adeoque potentiam ad bonum amisit, eamque in contrarium abalienavit [f].

e 1. Tim 2. 13. Rom. 5. 12.

f Gen. 3. 6. Rom. 5. 19. Eccles. 10. 15.

CAVSA EFFICIENS peccati Originalis tribus modis seu gradibus considerari & dignosci debet. *Externa* quippe causa duplex est, *interna* vna.

Externa, proxima quidem est peccatum Actuale Adami, tanquam principij mediati, & communis, totius naturæ humanæ [g]. *Remota* vero est Iustitia Dei, quam in natura Dei, adumbraverat, & sermone enuntiativo expresserat [h].

g Rom. 5. 12. 19.

h Gen. 3.

Interna causa, est ipsa naturæ lex originaliter transiens, cujus legis duplicem Deus posuit ordinationem, altera propagationem imperavit absolutè, altera pœnam minitatus est conditionaliter. Priore, instruxit & hominem, & in homine naturam: posteriore solum hominem. hinc factum est vt ex ordinatione illa propagationis, gignatur homo: ex ordinatione vero pœnæ, gignatur vitiosus [i]. Vtrumque æquè necessariò.

i Rom. 5. 12. 16. Heb, 7. 9. 10. 1. Cor. 15. 22.

CAVSA EFFICIENS peccati Actualis, propria, & proxima est voluntas, quæ imperat actum, & in qua tota mali actio residet tanquam in agente instrumento [k].

[k] Gen. 6. 5. Iacob. 1. 14. 15.

MATERIA Peccati primi Adami, quæ quidem *subjecti* rationem habet, est persona tota & integra Adami, & in eo tanquam activo principio, natura tota humani generis [l]: quæ vero *objecti*; est ipsa fructus prohibiti apprehensio, illiusque vsus, seu esus [m], quorum vtrumque, contemtum divini mandati, consensum impium liberrimæ voluntatis, denique miserrimam à Deo ἀποστασίαν, totiusque hominis inobedientiam includit [n].

[l] 1. Cor. 15. 22.
[m] Gen. 3. 4. 5.
[n] Psal. 51. 4. Tit. 3. 3. 1. Cor. 2. 14. Rom. 7. 23. Ephes. 2. 1. 2. 3. &c.

MATERIA Peccati Originalis, quæ itidem *subjecti* rationem habet, est totus & omnis homo, secundum se totum, & totum sui. Totum enim subjectum subjacet toti Peccato tum ratione λήξεως, (nam totus totum recipit) tùm virtutis & modi, (nam totus totum agit & operatur) adeoque totum peccatum, hominem totum afficit & inficit, contactu σωματικῷ & ἐνεργητικῷ [o]. Quæ vero *objecti*, primo quidem est defectus seu carentia justitiæ originalis; deinde inclinatio & qualitas justitiæ & rectitudini illi contraria, quæ nativa corruptio & concupiscentia originalis vulgo dicitur. Priorem probant ea Scripturæ testimonia quæ de peccato loquuntur negativè vel privativè. posteriorem, quæ de peccato loquuntur affirmativè vel positive [p].

[o] Rom. 5. 6. 7. Rom. 6. 6. Gal. 5. 16. Col. 2. 11. Rom. 8. 3. & 6. Ephes. 4. 17. 18.
[p] Mat. 12. 34. Mat. 7. 21.

MATERIA Peccati Actualis, quæ quidem *subjecti* rationem habet, est homo secundum corpus & animam, & utriusque tum corporis, tum animæ facultates omnes [q]; quæ vero *objecti* sunt dicta, facta, & concupita contra legem, sive omissionis, sive commissionis sint: sivè ex infirmitate, sive ex malitiâ: sivè externè, sive internè perpetrentur: Vnde multa Peccatorum genera exsurgunt eaque neque sibi invicem paria, neque connexa, sed alijs alia graviora, quin sæpe alia alijs contraria [r].

[q] Gal. 5, 19. 20. &c. Mat. 15. 19. Rom. 14. 1. Ephes. 2. 3. Rom. 15. 18. Colos. 3. 17. Gal. 6. 1. Iacob 4. 17.
[r] Ioh. 9. 11. 2. Pet. 21. 20. 21.

Hinc etiam discrimen inter Peccatum remissibile & irremissibile, quorum illud peccatum dicitur quod in Patrem & Filium committitur, 1. quævis legis divinæ transgressio cui accidit Resipiscentia, eoque quod remissibile dicitur, non proprietate naturæ suæ, sed gratia & misericordia ejus, in quem committitur [s]. Hoc vero peccatum

[s] Mat. 12. 31.

catum dicitur, quod committitur in Spiritum sanctum, eoque blasphemia Spiritus, & peccatum ad mortem κατ' ἐξοχὴν in Scripturis dicitur [t]. Tria autem concurrunt ad Peccati hujus constitutionem. Primò *abnegatio veritatis* contra scientiam & conscientiam. Secundo *ἀποστασία* universalis a Christo, non autem particulare peccacatum adversus primam, vel secundam legis tabulam. Tertio *rebellio* ex odio veritatis nata, conjuncta cum tyrannica, sophistica, & hypocritica oppugnatione. Atque harum conditionum mutuus inter se nexus est, & sequela. Dicitur autem *peccatum in Spiritum* sanctum, non respectu essentiæ aut personæ divinæ spiritus, sed respectu officij, id est gratiæ & illuminationis, cujus Spiritus sanctus propriè effector est. *Irremissibile* [u] verò dicitur tribus de causis; primò propter justum Dei judicium, qui non patitur Spiritum suum, qui spiritus est veritatis, mendacij argui. Secundò propter impœnitentiam, seu resipiscendi difficultatem. Tertiò propter veritatem & dignitatem redemtionis per Christum partæ. Nulla quippe alia restat hostia, ubi a Christi hostia discessum est [x].

[t] Matth. 12.31. 1. Ioh. 5.16.

[u] Matth 12.32. Mar. 3.19.

[x] Hebr. 6.4. Heb. 10.20.

FORMALE peccati primi Adami duplex est, prout diverso respectu peccatum illud aut *qualitas* est, aut *relatio*. Quà qualitas, formale illius est, *inobedientia* [y]: qua relatio, formale illius est *reatus* seu obligatio ad pœnam æternam. Inobedientia actu transijt. Reatus vero imputatione in omnes posteros propagatus est [z].

[y] Rom 5.19. Rom 5.14.15. 1. Tim. 2.13.

[z] Rom. 5.12 1. Cor. 15.22.

FORMALE Peccati Originis, dupliciter itidem sumi solet, vel pro Reatu, qui tamen peccati illius consequens magis necessarium est, sive accidens proprium; vel pro tota illa totius naturæ deformitate, quæ non infusa, neque imitatione acquisita, sed naturalis, sive ut loquuntur, connata est, non ex vitio naturæ communis, sed ex vitio instrumenti primogenei, ex quo omnes descenderunt naturaliter [a].

[a] Psal. 52.7. Rom. 5.12. 1. Cor. 15.22. Ephes. 2.3.

FORMALE Peccati Actualis, est inordinatio, adjuncta, dicto, facto & concupito contra legem, quæ ab ipsis actionibus & motibus discerni debet tanquam defectus ab effectu. Neque enim Peccatum formaliter est ipsa actio, sed vitium seu defectus actionis. Prout autem actiones hominis, duplices sunt, immanentes, & transe-

untes

untes, quarum illæ a mente & voluntate immediatè; hæ mediatè per corporis membra, ceu instrumenta proficiscuntur: ita duplex est inordinatio, una interna, altera externa [b].

[b] Rom.14.1. Ephes.2.3. Gal.5.16. Rom.15.15. Colos.3.17. Rom.6.19.

FINIS Peccati Primi, Originalis & Actualis una eademque ratione, & consideratione dignosci debet. Dignoscetur autem duobus *modis*: *Primo ex Accidente*, respectu Dei, Peccatum ad justum finem ordinantis, & gloriam suam demonstrantis sapientissimè, tùm operibus justitiæ, in eos qui dant peccatis operam, tùm operibus misericordiæ in eos quos a peccatis liberat propter Christum. *Secundò*, *secundum se*, respectu Hominis, in quo peccatum est, quo respectu, finis peccati, propriè dari non potest. Dantur autem loco illius, *consequentia*, seu *effecta* duo; Reatus, & Pœna [c]. *Reatus* nomine intelligimus, vinculum illud inter peccatum, & pœnam, quasi medium interjectum, quo arctissimè, & ad subitionem pœnæ, & in ipsa subitione, ad continuationem obligatur peccator. *Pœna* est mors utraque, tum corporis temporaria, tum animæ simul cum corpore æterna; quibus conjunctæ sunt afflictiones tanquam utriusque præviæ. Hæ autem beneficio quidem Dei in verè fidelibus sunt aut Δοκιμασίαι aut Μαρτύρια, aut paternæ castigationes: in impijs vero tantum natura sua sunt Τιμωρίαι & pœnæ. Atque hæc effecta duo omnes omnio homines in statu naturæ consideratos, sine ullo ætatis discrimine obstrictos tenent, etiam infantes, qui & reatum habent, & pœnam, tum damni, tum sensus experiuntur acerbissimam, nisi gratiosè avertat Deus. Avertit autem propter fœdus in infantibus fidelium, in quibus peccatum per Beptismum aufertur, tum extenuatione sui, tum solutione reatus; non autem quod desinat aut esse in omnibus æqualiter, aut agere in jam adultis inæqualiter. Remanet enim actu, etiam post baptismum, corruptio illa natiua seu naturalis [d].

[c] Gen.2.17. Rom.6.23. Ephe.2.3. 2.Thess.1.9.

[d] Rom.7.18. Exod.34.7. Pro.20.9. Iob.9.20.

DE

DE PECCATO, PARS
Ἀνασκευαστική.

Pro CAUSA EFFICIENTE
Peccati primi.
Distinctiones.
PRIMA.

IN lapsu Adami tria occurrunt principia, quæ distingui ac dignosci oportet. *Externum vnum*, *interna* duo, *commune* & *singulare*. Principium *externum* vniversale est, Deus respectu actionis. *Internum commune* Natura est, quæ hominem ad actionem movet naturaliter. *Internum singulare* est voluntas hominis penes quam consistit principalitas causalitatis, qua actio talis est.

SECVNDA.

Dupliciter Adam considerandus est, aut vt persona singularis, aut vt radix totius generis humani. Si priori modo, Inobedientia Adami fuit illi peccatum proprium: si secundo, nobis fuit cum illo commune.

Pro CAVSA EFFICIENTE
Peccati Originalis.
PRIMA.

Efficiens Peccati hujus aut *totalis* est, vt loquuntur aut *partialis*. Quæ partialis est, impropriè & accidentariè causa dicitur occasionis ipsius respectu, estque arbor scientiæ, & veteris illius serpentis instigatio. Quæ totalis est, ipse homo est per modum propagationis.

SECVNDA.

Propagatio peccati, fit duobus modis, tùm per modum *generationis*, tùm per modum *culpæ*. *Generationis*, quia per corpus gignentis, transfunditur peccatum in corpus geniti materialiter: in animam vero illius causaliter: idque partim ex Dei desertione, partim ex corporis, in quod anima infunditur contagione. *Per modum culpæ*, quia Adamus, pro conditione sua in qua conditus fuit, per offensam suam, tanquam per portam quandam, transmisit in omnes posteros quicquid fuit in ipso mali.

TERTIA.

TERTIA.

Anima hominis duobus modis consideratur, aut secundum suam essentiam, aut secundum suam subsistentiam. Secundum essentiam est à Deo; secundum subsistentiam est ab homine generante, qui genito communicat singularem illum subsistendi modum in corpore.

QVARTA.

Totum naturæ distingui debet à tota naturâ, quia illud habemus ex natura communi absolutè, ex Dei ordinatione: hanc vero mediatè à parentibus, tanquam principio instrumentali illius.

Pro CAVSA EFFICIENTE *Peccati actualis.*

PRIMA.

In peccato actuali duo sunt, Ens; ἀνομία. Entis author Deus est, & principalis efficiens, Ἀνομίας voluntas hominis.

SECVNDA.

Deo permittente dicitur aliquid fieri duobus modis, vel per se, vel per accidens. Quod Deo permittente per se fit, rationem habet boni, quod autem fit per accidens Deo permittente, illud ipsum Dei permittentis respectu per accidens malum est, quia malum quâ malum, Deus non permittit, sed qua medium est gloriæ suæ.

Pro MATERIA *Peccati primi.*

Peccatum primum non fuisse superbiam, sed incredulitatem, contra Bell. lib. 3. de Amiss. Gratia, Cap. 5. & 6.

PRIMA.

Ecclesiastici. 10. 14. Fallacia est διανοίας τῆς λέξεως. Nec enim superbia est initium seu causa ἀποστασίας & discessionis à Deo, verum contrà ipsa ἀποστασία & discessio à Deo, quæ incredulitate circumscribitur, initium & causa superbiæ statuitur.

SECUNDA.

Tobiæ 4. Resp. Agit locus non de ordine actuum diversorum in peccato primo, verum de effectu superbiæ seu

seu perditione, cujus initium, superbiæ attribuitur verè & propriè, non tamen exclusivè.

TERTIA.

Rom. 5. Resp. Inobedientia complectitur totum peccatum Adami, nempè violationem mandati Dei; quæ si in partes suas resolvatur, prima erit non superbia, sed incredulitas.

QVARTA.

Quæ adferuntur testimonia Patrum, aut non agunt de ordine Peccati primi, verùm de proximo illius adiuncto, aut synecdochicè per superbiam, ipsam incredulitatem tanquam causam illius immediatam intelligunt.

QVINTA

Actus interiores, duobus modis dignoscuntur, vel respectu intentionis, vel respectu exequutionis, quorum illa finem, hæc media proprie spectat. De peccato autem primo cum agitur, non quæritur, quid primum fuerit in intentione Adami & Evæ, verum quis fuerit primus actus commissionis peccati.

Pro MATERIA *Peccati Originalis.*

Peccatum Originis esse qualitatem seu Concupiscentiam, contra Bellar. lib. 5. Cap. 15.

PRIMA.

POSITIVA causa peccati Originis triplex datur. Prima, peccatum Actuale Adami, Secunda, Lex naturæ originaliter transiens, Tertia, Iustitia Dei.

SECVNDA.

Transmittitur positiva qualitas ad posteros, qua ratione transmittitur peccatum ipsum, non tanquam naturæ accidens aliquod concreatum, quod substantiam per se comitetur; verum tanquam totius hominis, totalis corruptio, quæ fundamentum habet in Adamo tanquam instrumento primo, ipsius naturæ. Nec habitus acquisiti transmittuntur in prolem, qua personales sunt, verum qua Naturæ totius nomine, vnus pro omnibus acquisivit.

TERTIA.

TERTIA.

In Concupiscentia duo concurrunt, ipse actus concupiscendi, qui per se malus non est, & actus illius deformitas. Istius Deus author est, hujus author ut sit, nullo modo necessum est.

QVARTA.

Primum peccatum non tantum fuit peccatum corporis, verum & animæ. Unde non tantum fuit esus fructus vetiti, verum etiam in anima incredulitas & superbia, eoque totum peccatum transmittitur in corpus & animam, non tantùm per legem generationis, per quam homo hominem fundit, verum etiam pro corruptione generantis, qua homo corruptus, corruptum gignit.

QVINTA.

Non diminuta est qualitas, tùm quia jam, velut in alteram naturam transijt, tùm quia non nisi gratia Dei singulari, sive imminui sive aboleri potest.

SEXTA.

Concupiscentia Carnis contra Spiritum, non tantum significat primos illos motus consensu destitutos, verum radicem ipsam mali, totamque corruptionem, quæ non tantum est appetitus sentientis, sed etiam reliquarum facultatum animæ.

SEPTIMA.

Originale Peccatum tollitur in hâc vita regeneratione Baptismi, non ut non sit, sed ut in culpam non imputetur.

Pro MATERIA *Peccati Actualis, contra distinctionem peccati venialis & mortalis Bell. lib. 1. cap. 9. 10.*

PRIMA.

TESTIMONIA Scripturæ distinctionis veritatem ex sententia adversarij non probant, aut confirmant. Non *primum* Matt. 5. agit enim de inæqualitate non tantum peccatorum, sed & pœnarum, per allusionem ad pœnas civiles & politicas. Non *secundum*, Matth. 23. agit

enim de natura hypocritarum, qui in minutis anxij, præcipua ex professo negligunt, nec distinguunt, ea quæ per se & semper sunt necessaria, ab ijs quorum non privatio, sed contemtus nos reos facit. Non *tertium* Luc. 6. agit enim de ijs qui laudem ex aliorum reprehensionibus captant, seipsos autem non norunt aut redarguunt, in alijs sc. perspicacissimi, in seipsis cæci. Non *quartum*, Lucæ 12. Agit enim de charitatis officio in proximum, quo obstringimur exemplo bonitatis divinæ, etiam minutissima peccata condonare. Non *quintum*, 1. Corin. 3. agit enim de doctrina & docendi modo & quidem ex hypothesi ad Corinthiorum doctores accommodatâ. Non *sextum*, Iac. 1. Agit enim de peccati gradibus, qui tres sunt, vitiositas, vitiosus motus, & vitiosa actio, horum autem omnium merces statuitur mors. Non *duo postrema*, Matt. 12. Agit enim de natura Peccatorum etiam levissimorum, propter quæ tamen rei sistimur coram Deo, Eph. 5. quia synecdochicè & peccatorum gravitas & eorundem effectus explicantur.

SECUNDA.

Testimonia Conciliorum & Patrum, aut suspecta sunt & controversa, utpote Concilij Tridentini, & Pontificum Pij & Gregorij, aut agunt de inæqualitate, & varijs peccatorum gradibus, ut Concilium Milevitanum, & ex Patribus August. Origenes, Chrysost. & Hieronymus.

TERTIA.

Quæ rationes adferuntur nihil probant. Non *prima*, quia nititur duplici falso præsupposito. Uno, peccata in fidelibus non esse mortalia; stipendium quippe peccati qualecunque sit, nisi remittatur, mors est. Altero, peccata infidelium esse leviora peccatis fidelium, eoque natura sua venialia. Quod enim peccata infidelibus venialia sint, non est a natura peccatorum, sed a gratia Dei; quod non sint in infidelibus, non est a Deo, sed a natura, tum peccatorum, tum peccantium. Non *secunda*, quia non ideo veniale peccatum dicitur, quod venia sit dignum, sed quod venia peccatum, & peccatorem dignetur Deus. Non *tertia*, quia falsum est, tum peccatum esse veniale ex natura sua, tum quod aliquod peccatum non repugnet

Charitati:

Charitati : Est enim legis transgressio, cujus finis est Charitas. Non *quarta*, quia alia est ratio hominis offensi, alia Dei, secundum enim partem offensam, æstimari solet gravitas ipsius offensæ. Non *quinta*. Nullum enim peccatum imperfectum est, cum omne peccatum sit perfecta *ἀνομία*, licet perfectionis hujus sint gradus. Non *sexta*, quia licet omnia peccata Charitatem non excludant, offendunt tamen. Quod autem non excludant, aut venialia sint fidelibus, non ipsi peccato, sed Dei in Christo misericordiæ imputandum est.

DE LIBERO ARBITRIO,
PARS Κατασκευαστική.

HOMINIS conditionum sub PECCATO, sequitur consideratio, VIRIUM HUMANARUM quæ post peccatum in homine remanserunt, & LIBERI ARBITRII nomine vulgo explicari & circumscribi solent. Naturam autem doctrinæ hujus, tribus modis dignosci necesse est. Primò communiter & absolutè secundum causas suas, secundò singulariter secundum rationem & conditionem Hominis peccatoris; tertiò respectivè & comparatè pro vario hominis statu extra rationem peccati, sive Integritatis, sive Redemtionis, sive Gloriæ.

COMMUNITER & absolutè LIBERUM ARBITRIUM definitur. Naturalis potentia seu facultas animæ, suo ac proprio motu, sine coactione, eligendi vel repudiandi, bonum aut malum, quod voluntati, a mente seu intellectu eligendum, aut repudiandum proponitur.

CAUSA EFFICIENS hujus liberi Arbitrij duobus modis distingui solet, alia siquidem primaria est, alia vero proxima; Primaria Deus est, principium non tantum omnis boni in natura, sed & naturæ ipsius, illiusque facultatum & functionum [a]. Proxima, est ipsum Arbitrium, id est, voluntas Hominis, quæ ex prævio rationis judicio, sponte sua, id quod objectum est a mente, amplectitur eligens, aut repudians fugit [b].

Hujus voluntatis duplex ratio haberi solet. Una secundum

a Gen. 45. 8. Pro. 16. 1. Ier. 10. 23. Phil. 2. 13.

b Esai. 1. 19. 20. Matt. 23. 37. 1. Reg. 3. 5.

cundum *speciem*, altera secundum *operationem*. Secundum speciem, facultas dicitur volendi vel nolendi; secundum operationem, facultatis illius functio seu actio dicitur, sive circa fines impropriè, sive circa media ad fines tendentia propriè occupata.

MATERIA vel *subiecti* vel *obiecti* rationem habet.

Quæ *subiecti*, quatenus a nobis hoc loco consideratur, est substantia creata, intelligens, ratione prædita, in qua sc. intelligentia & voluntas partes sunt essentiales analogicè; Libertas vero his partibus inesse dicitur, ut subjecto accidens separabile.

Quæ *obiecti*; generaliter quidem id omne est, quod in electione est positum, specialiter verò est morale bonum & malum, quo liberè fertur creaturæ arbitrium, aut quod aversatur liberè. De libero autem arbitrio in causa naturalis boni, quæstio magis Philosophica est, quam Theologica.

FORMA liberi arbitrij, est ipsa arbitrij seu voluntatis electivæ libertas, quam doctrinæ causa tribus modis distingui & cognoscere necesse est. Alia siquidem libertas est *in subiecto*, alia *ad obiectum*, alia denique ab *impedimento adversante*; quæ tria cognoscere necesse est, ad formæ hujus constitutionem, & libertatis humani arbitrij conditionem.

Primo quidem requiritur, *Libertas in subiecto*, id est, in ipsa voluntate, quæ ab interno principio suo semper agit liberè, idque ratione naturæ suæ, secundum quam libera volendi necessitas illi imponitur, ita ut voluntas non sit dicenda, quæ hâc libertate spoliata est. Voluntas enim cum libertate, velut cum essentiali suo proprio reciprocatur.

Deinde requiritur *Libertas ad obiectum*, sive ad utrumque per disjunctionem oppositum, aut bonum puta, aut malum morale, quorum unum, præ alio eligitur, aut repudiatur: sive ad alterutrum, cum unum tantum acceptandum aut respuendum proponitur.

Denique, requiritur *Libertas ab impedimento adversante*. Libera enim est voluntas hominis, & a coactione, & a necessitate. *A coactione*, quia sponte facit quod facit. *A necessitate*,

necessitate, quia licet ratione speciei, necessariò determinetur ad agendum, aut bonum tantum, aut malum tantum, aut utrumque: tamen ex intrinseca potentia determinat se ipsam liberè, ad actum suum eliciendum. Utrumque tamen libertatis modum distingui necesse est, tum a *Libertate iuris*, tum a *Libertate servitutis*. *Illam* homini natura: *hanc* naturæ corruptio denegavit. Libertatem juris non habet qui alteri ex debito obnoxius est, & ipsius arbitrio vivit, movetur & agit [c]. Unde soli Deo omnis αὐτ' ἐξουσία tribui & assignari debet. Libertatem a servitute non habet, qui culpa suâ, seipsum peccato illiusque tyrannidi mancipavit [d].

c Pro.21.1. Act.2.23.

d Ioh.8.34.

Finis est gloria Dei in justitia & misericordia sua, hominisque salus, seu ἀνταπολόγησις.

Singulariter in statu corruptionis Liberum Arbitrium definitur. Naturalis facultas & potentia liberè, ac sine coactione eligendi ac præstandi malum; quod voluntati a mente eligendum ac præstandum proponitur.

Causa Efficiens primaria, Deus est; tum Arbitrij, tum libertatis ipsius respectu, utpote, qui utriusque secundum naturalem conditionem, author & principium est. Proxima vero sunt mens & voluntas hominis, quatenus utraque per corruptionem naturæ, a bono aversa, & ad malum conversa est, eoque illa quidem falsum pro vero ponit & judicat: hæc vero malum pro bono eligit & sequitur [e].

e Tit.1.15. 1.Cor.2.14. Rom 8.7. Rom.5 6. 2.Tim.2.26.

Materia quæ *subiecti* rationem habet est homo animalis, seu σαρκικός, quæ vero *obiecti*, est malum, ad quod utriusque facultatis actiones feruntur.

Malum autem, sive ad internas, sive ad externas actiones referas, dupliciter consideramus, absolutè sive in se, & relatè sive ad aliud. *Absolutè* malum est, quod a Deo strictè prohibetur. *Relatè*, quod objectis, circumstantijs & fine, malum est, id est, aut non verè bonum est, aut ad ea quæ non verè bona sunt, inclinatur.

Quia vero cum boni fit mentio, aut bonum naturale & morale secundum hominem, aut morale divinum & secundum gratiam intelligitur, maximum hic discrimen,

 cum

cum agitur de libero arbitrio, observandum est. Nam potentia hominis animalis, si ad res, quas, lux hæc naturalis respicit, referatur, omnino habet suas inclinationes ad bonum naturale, & bonum morale secundum hominem [f]. Sed quia omnis boni communicatio ex judicio fit, judicium ex electione, electio ex cognitione, determinatur hominis potentia ad bonum, ex mensura cognitionis illius boni in homine. Cognitio autem illa non est vera, quia errat in modo veri, & aberrat a fine suo vero [g].

f Rom. 1. 19. 20. Rom. 2. 15. Rom. 2. 14.

g 1. Cor. 2. 14. Ier. 13, 23. Mat. 12. 35. Rom. 14. 23.

Morale autem bonum *secundum gratiam*, quod supranaturale est, non nisi cognitione supranaturali quæ in homine animali non est, apprehenditur, eoque nec ad illud bonum inclinationes, aut motus ullos habet homo sub peccato. Potentia enim omni caret ad res supranaturales, etiam eâ, quam Philosophi δεκτικὴν seu passivam appellarunt; quia omnis potentia ex principio est; principium autem in homine naturali nullum est, cum agitur de rebus divinis; nec agendi in se, nec patiendi ab alio [h]. Utrumque in homine consideratum, est a principio illo omnis aptitudinis ad bonum, & operationis illius in Christo.

h 2. Cor. 3. 5. Ioh. 3: 19. Phil 2. 13. 1. Cor. 1. 18.

Unde liquet potentiam ad bonum supranaturale non esse in homine animali, ad bonum naturale, esse quidem aliquam, sed quæ aberret in fine & modo, eoque propriè loquendo tantum esse ad malum, sive absolutè tale sit, sive relatè [i].

i 1. Cor. 10. 31. Rom. 14. 20. Tit. 1. 15. Ier. 13. 23. Matt 7. 18. Rom. 3. 10. Ioh. 3 6.

FORMA est libertas in *subiecto*, ad *obiectum*, & *ab impedimento adversante*. Voluntas enim hominis secundum se, est liberrima, & ad actum mali eliciendum seipsam liberè determinat, absque ulla, aut coactione, aut actus necessitate.

FINIS est gloria Dei in justitia sua, & hominis *ἀναπολόγησις* seu justa condemnatio.

COMPARATE' LIBERUM ARBITRIUM duobus modis consideratur, pro duplici hominis conditione extra hunc corruptionis statum; integritatis sc. ante lapsum, & restaurationis a lapsu seu regenerationis.

In statu integritatis habuit homo liberum arbitrium seu

libertatem voluntatis electivæ ad utrumque objectum absque ulla coactione, aut necessitate. Potentiam enim habuit, ut posset peccare & non peccare, ubi verò ad actum inobedientiæ devenit, per actum, potentiam ad bonum amisit, quia hæc fuit natura hominis, ut potentia illa sua ad bonum abutens, in contrarium, bonum a se & se a bono averteret [k].

[k] 1.Cor.13.12. 1.Ioh.3.2. 2.Pet.1.4. 1.Cor.15.28.

In *statu restaurationis* a lapsu, seu regenerationis; Liberum Arbitrium diversimodè considerari & explicari debet. Cum enim homo in hoc statu, commune sit subjectum gratiæ & Peccati, hinc fit ut liberum Arbitrium habeat, & ad bonum secundum gratiam, & ad malum secundum naturam; Quæ duo contraria cùm non possint in gradu excellentissimo, eidem subjecto inesse, ex eo sequitur, hominem regenitum, aut secundum gradum excellentioris regenerationis, aut secundum gradum remissioris dignoscendum esse.

Qui *secundum gradum excellentissimum* regenitus est, huic subjecto nihil potest inesse contrarij, prout erit homini in altera vita, ubi liberum arbitrium, si ita dicendum est, erit ad bonum tantum, idque immutabiliter, adeo ut velle nil nisi bonum, & nisi benè, possit homo [l].

[l] 1.Cor.13.12. Rom.7.18.

Qui verò *inferiore gradu* regenitus est; illi contraria simul in-esse possunt & revera simul insunt. Potentiæ ergo liberi arbitrij in homine regenito, dum in hac vita est, *subiecto*, *obiecto*, & *modo* diversimodè dignosci debent. *Subiectum* duobus modis consideratur, tum secundum veterem hominem in quo nascitur, tum secundum novum in quo renascitur. Hujus subjecti *obiectum quoque duplex* est, naturale, malum respectu veteris hominis, supranaturale bonum respectu novi [m]. *Modus* autem horum omnium liber est, quia prout vetus homo, liberè contendit ad naturalia, sic homo novus liberè ad supranaturalia. Respectu ergo materiæ subjectum commune est, sed respectu causæ efficientis, principiorumque inter se pugnantium, libertati utrimque accedit impedimentum. Unde lucta illa carnis & spiritus, de qua mentio, 7. ad Romanos.

[m] 2.Cor.3.17. 1.Ioh.3.9. Rom.8.2. Eph.2.5.

DE LIBERO ARBITRIO, PARS 'Ανασκευαστική.

Distinctiones.

PRIMA.

VOLUNTAS seu appetitus tribus modis distinguitur, alius quippe naturalis, alius sensualis, alius intellectualis est. Naturalis, est pura, puta inclinatio formæ essentialis, qua naturaliter ad perfectionem sui homo contendit. Sensualis est vis animæ inferioris sensum non ratione actæ, ad hæc aut illa particularia. Intellectualis est, in creatura ratione prædita, respectu subjecti voluntatem ad diversa objecta inclinans, quæ rationalis appellatur.

SECUNDA.

Hæc voluntas rationalis tribus modis dignosci debet, alia siquidem naturalis dicitur, qua natura fertur simpliciter ad illud appetendum quod apprehendit: alià electiva, qua voluntas inter duo, per disjunctionem opposita eligit: alia denique voluntas per causam, qua homo a fine suo aberrat errore accidentali.

TERTIA.

Arbitrium interdum refertur ad intellectum, interdum ad voluntatem. Ad intellectum, sive θεωρητικὸν, sive πρακτικὸν, respectu rerum quæ cadunt in deliberationem: ad voluntatem, respectu rerum quæ cadunt sub electionem. Priori modo solam mentem, posteriori, (quo pacto a nobis hic accipitur) & mentem & voluntatem complectitur.

QVARTA.

Libertas alia est a servitute, alia a coactione, alia ab immutabilitate seu necessitate. Libertas a servitute ea dicitur, qua aliquis servituti culpæ aut miseriæ non est addictus. A coactione ea dicitur, qua quis non potest cogi ad faciendum aliquid, vel patiendum, contra naturalem suam inclinationem. Ab immutabilitate ea dicitur, quæ indifferenter seu contingenter se habere potest, ad utrumque

que oppositorum, eoque potest agere & non agere, pati & non pati. Prima libertas, non est in homine corrupto. Secunda est omni homine, cujuscunque, status & conditionis. Tertia fuit in homine ante lapsum.

QVINTA.

Libertas alia dicitur a necessitate, alia a peccato, alia a miseria. Prima est naturæ, secunda gratiæ, tertia gloriæ.

SEXTA.

Libertas vel propriè sumitur, pro libertate, quæ est in subjecto, ad objectum & ab impedimento adversante, vel impropriè & synecdochicè pro harum libertatum una.

Hominem non posse sine fide aut auxilio Dei speciali, bonum aliquod morale perficere, Contra Bell. lib. 5. de Grat. & lib. Arb. cap. 9.

PRIMA.

BONA opera dupliciter considerari solent; aut secundum externam ipsorum rationem, aut secundum internam; utriusque respectu dicitur Deus bona opera remunerari. Illius quidem, quia bonitatem civilem præ se ferunt, quæ etiam Deo grata est secundum se; hujus verò, quia secundum regulam & præscriptum divinum, in fide fiunt, ad Dei gloriam. Remuneratur autem Deus, non ex proportione meriti, sed ex gratia promissionis. Neque obstant loca Exo 1. quia antecedens notatur benedictionis divinæ erga obstetrices, non causa: Ezec. 29. & Dan. 4. quia ab externa remuneratione, ad qualitatem operis non valet consequentia. Solet enim Deus externam obedientiam externa remuneratione liberaliter compensare.

SECUNDA.

Bonum dicitur æquivocè, idque duobus modis, vel quod, aut revera tale est, aut tale apparet, vel quod, aut secundum substantiam operis bonum est in se: aut quod perfectè bonum dicitur objecto, subjecto, fine, aliisque circumstantijs. Bona opera dicuntur opera Ethnicorum,

aut secundum apparentiam tantum, aut quod substantia operis in se bona sit, licet subjecto, objecto, fine, aliisque circumstantiis sit malum.

TERTIA.

Qui Patres naturæ aliquid tribuere videntur, aut de externis illis, civilibus & politicis actionibus egerunt tantum, ut Basi. & August. aut de bono naturali ut Chrysost. aut de operibus secundum communem opinionem ut Hierony.

QVARTA.

In operibus Ethnicorum, quæ requiruntur ab adversario ad constitutionem boni operis, desunt & omnia, & singula. Deest circumstantia finis, quia propter Deum non fit, quod propter mandatum ipsius & secundum regulam illius, aut propter Dei gloriam, non fit. A malitia causæ inquinatur actio, quia homo totus, totum peccatum est totaliter, non tantum secundum se, verumetiam secundum actiones suas. Nec bonum opus, cum naturæ viribus proportionem habet, quia bonum velle & facere, gratiæ est, non naturæ, eoque bona opera, naturæ non tantum difficilia, verum etiam impossibilia sunt. Nec contrarium probant absurda, quia bona opera facere tenemur ex debito, nec idcirco mala dicuntur, quod fiant simpliciter, sed quod non fiant benè.

Non esse liberum Arbitrium in actionibus pijs & salutaribus, contra Bell. lib. 6 cap. 10. 11. 12.

LIBERTAS Voluntatis duobus modis considerari solet in homine regenito, prout duo sunt in illo diversa & contraria principia, principium boni quod est spiritus seu pars regenita. Principium mali, quod est caro seu pars non regenita. Hinc Libertas voluntatis respectu primi principij, liberè vult bonum, respectu alterius liberè vult malum. Atque in hunc sensum liberum arbitrium in homine regenito aut esse aut non esse diversimodè enuntiatur.

ATQVI

ATQVE,

Hic status hominis est secundum Naturam Et Naturalem Conditionem Ipsius, tùm in primogenea conditione & creatione illius, tum in subsequutâ mutatione & corruptione per peccatum. Alter hominis status in hac vita secundum Gratiam Vocationis quæ supra naturam est, dignoscendus est.

Dignosci autem debet duobus modis, prout vocatio Christiana & status seu conditio hominis naturalis Christiani in hac vita duobus capitibus circumscribitur, Fide & Bonis Operibus. Sunt enim hæ duæ vocationis Christianæ partes & duo hominis Christiani officia conjunctissima, Credere & facere. Fides siquidem gratiam Dei in Christo amplectitur: Bona Opera gratitudinem pro gratia illa testantur, & præstant.

DE FIDE, PARS Κατασκευαστική.

Fidei nomine non externam Religionis & fidei professionem hypocriticam [a], non notitiam & assensionem de gratia Dei temporalem: [b] non denique certam persuasionem de aliquo effectu miraculoso, conceptam ex revelatione aut promissione singulari, intelligimus [c]; sed eam quæ propriè & simpliciter sic dicitur, deque solis & omnibus electis, per se prædicatur. Unde *salvifica* & *iustificans* vulgo appellari solet [d]. Est autem,

a Mat.13.20.21. Heb.6.4.5.6.
b Act.8.13. Iacob.2.19.
c Mat.17.20. 1.Cor.13.2.
d Rom.3.28.

Donum Dei, seu habitus sanctus a spiritu Dei inditus, quo pij, intellectu credentes divinæ veritati, percipiunt certâ firmâque assensione voluntatis, promissiones salutaris benevolentiæ, & gratiæ Dei in Christo, ad ejus gloriam, & salutem suam.

Causa Efficiens Fidei duobus modis explicari solet, *primariò* vel *instrumentaliter*.

Primaria Fidei causa Deus est, qui προηγούμενον habuit suam εὐδοκίαν ac solum gratuitum suæ voluntatis affectum, nulla vel præcedente nostræ justitiæ præparatione, vel accedente operum nostrorum merito [e].

e Ioh.6.29. Eph.2.8. Luc.24.32.

Instrumentalis

Instrumentalis Fidei causa duplex est, una *interna* & præcipua, altera *externa* & adjuvans.

Interna præcipua est sp. sanctus, qui eam actione speciali, proximè & immediatè, supra naturæ ordinem, in electis gignit; tum intellectum ad salvificam Christi cognitionem & perceptionem disponendo; tum voluntatem novis qualitatibus induendo, eamque ut cognitioni & perceptioni singulariter & firmiter assentiatur & adhæreat, flectendo [f]. *Externa* & adjuvans est Evangelij prædicatio, per quam hoc ipsum opus fidei in nobis, spiritus sanctus ordinariè format & confirmat, quamvis pro libertate potentiæ & voluntatis suæ, Deus extra usum medij hujus ordinarij, cum libet & expedit, fidem gignat & operetur [g].

f 1.Cor.12.9. 2.Cor.4.6. Gal.5.22.

g Rom.1.7. 16.17. Rom.10.8. Ioh.3.8.

MATERIA Fidei tribus omninò modis distinctè considerari debet, prout *subiecti*, *obiecti*, aut *partium* rationem habet.

Subiectum proprium & proximum est, intellectus, & voluntas hominis, quatenus utraque facultas, gratia & virtute supranaturali Spiritus regenita est, & supranaturalia beneficia Fidei oblata in Christo, Intellectus quidem cognoscit ut vera, voluntas vero, certa cordis fiducia sibi applicat, ut bona & salutaria [h].

h Luc.24.25 Eph.4.23. Act.16.14. Rom.10.

Obiectum respectu intellectus, est veritas divina, respectu voluntatis, est singularis Dei gratia, promissionibus exposita in Christo Iesu. Utrumque autem verbo Dei continetur & circumscribitur, quod totum & solum tanquam objectum suum adæquatum amplexatur Fides; & in eo Christum crucifixum cum omnibus suis beneficijs, tanquam objectum suum principale, primum, proximum & proprium [i].

i 1.Cor 2.2. Heb 10.22. 2.Cor.3.4. Rom 4.18. & 8.38.

Partes pro ratione, subjecti aut objecti variè considerari solent. Ratione *intellectus* & voluntatis divinæ, est, tum *Notitia*, tum *Assensus*. Notitia est quâ totum Dei verbum, secundum principalia illius capita intelligimus, pro modo gratiæ revelatæ [k]. Assensus est, quo omnia ex lege & Evangelio cognita, verissima esse firmissimè apud nos statuimus, & in ijs acquiescimus [l].

k Esai.53.11. Ioh.10.38. 1.Ioh.4.26.

l Rom.7.16. Eph 3.12. Eph.10.22.

Ratione *voluntatis*, præcipua & primaria fidei pars, est

Fiducia,

Fiducia, quæ est firma cordis persuasio, qua singuli vere fideles generalem Gratiæ promissionem, sibi singulariter appropriant, quæ fiducia duplici effectu sese prodit, ὑποστάσει quâ fides sese opponit omnibus periculis internis & externis. & πληροφορίᾳ quâ Deo de nostra salute certò confidimus [m].

[m] Rom.8.15.16. Eph.1.13. Heb.10.22. Heb.11.1.

Forma Fidei consistit in Relatione, quâ, & verbum veritatis, & gratiæ Dei promissiones singulares, modo singulari, electus quisque sibi applicat; ea quæ docentur & promittuntur licet in thesi & generaliter concepta, specialiter tamen & in hypothesi sibi firma persuasione appropriando [n].

[n] Iob.17.15. Matth 9.2. Gal.2.20. Ioh.1.12.

Finis summus & præcipuus, est Dei, fidei authoris & redemtoris, Gloria [o]: Proximus est salus nostra, quam Sacra scriptura fidei finem & præmium appellat [p].

[o] Rom.11.35. Eph.1.22.

[p] 1.Pet.1.9. Ioh.3.15.16. Ioh.20.31.

Ex hac definitionis per causas Analysi, duo consequuntur. Primo fidem esse & unam & diversam. *Vnam*, tùm *specie*, quia fides est species specialissima; tum *obiecto*; quia res credita una est [q]. *Diversam* tum *numero*, tum *gradu*. *Numero*, quia unusquisque fidem suam habet distinctam ab alia. *Gradu*, quia habet pro demenso gratiæ divinæ secundum plus aut minus [r].

[q] Ephes.4.5. 2.Pet.1.1.

[r] Hab.2.4. Matth.9.22. Rom.14.1.

Secundò, eatenus firmam esse fidem in omnibus ut nec totaliter nec finaliter ullo unquam tempore amitti queat, propter scilicet certitudinem & immutabilitatem, electionis & promissionis Dei, satisfactionis & meriti Christi, & obsignationis spiritus, Unde fides secundum gradum aliquem sæpe minuitur: perire autem secundum formam nunquam potest [s].

[s] Ioh.3.16. Phil.1.6. Ioch.6.56. 1.Ioh.2.1.

DE

DE FIDE, PARS
Ἀνασκευαστική.

Distinctiones.

Pro obiecto Fidei, contra Bell. cap. 8. lib. 1. de Iustificatione.

PRIMA.

QVAE adferuntur testimonia ex Evangelijs; aut agunt de fide in Christum expressè. Matt. 16. Luc. 7, Ioh. 1. Ioh. 6. Ioh. 11. Ioh. 14. & Ioh. 20. eoque de speciali Dei misericordia, quam in Christo exposuit Deus; singulariter & efficaciter: aut de misericordia Dei speciali, quam voluntate & opere exhibuit Christus, in exemplo leprosi, Mar. 1. aut agunt de hypocritica tantum misericordiæ illius divinæ specialis gloriatione, ut in exemplo Pharisæi. Lucæ 18. aut denique de medijs externis & miraculis extraordinarijs, fidem adjuvantibus, quæ fidem justificantem non constituunt, sed aut testantur communiter, aut confirmant singulariter, Marci ultimo.

SECUNDA.

Quæ adferuntur ex Actis & Epistolis; aut sunt conciones de Christo, eoque metonymicè de speciali Dei misericordia, Acto. 2. 4. 10. 13. 17. & 8. aut agunt de fide Abrahami non respectu promissionis temporalis, aut terrenæ, sed spiritualis & æternæ (Diem enim Messiæ vidit per fidem, & propterea gavisus est) Rom. 4. aut denique agunt de medio acquisitæ nobis, & confirmatæ misericordiæ specialis per resurrectionem Christi. Rom 10. & 1. Cor. 15.

Contra rationes Bell. cap. 10.

PRIMA.

VERBUM Dei duobus modis considerari solet; vel ut verbum veritatis communiter, vel ut verbum promissionis, & gratiæ specialiter; Illud respicit fides,

qua notitia est & assensus. hoc vero, quâ Fiducia. Licet enim promissiones communiter proponantur in Scripturis; specialis tamen est earum applicatio per fidem; prout exempla docent Paralytici, Marci 9. Peccatricis mulieris, Luc. 7. Adulteræ, Ioh. 8. Zacchæi, Lucæ 19. & Latronis, Lucæ 23.

SECVNDA.

Fides Iustificationis instrumentum est, non causa, quæ nec tempore, nec loco, a re quam apprehendit, discerni aut separari potest. Nec fides specialis misericordiæ, Iustificationem sequitur, quia absq; illa iustificatio nulla est.

TERTIA.

Fides justificans, fiduciæ media subordinata, qualia sunt, Oratio, Sacramenta, Bona opera, Baptismus, non tollit, sed ponit, iisque utitur ad illius argumentum seu confirmationem.

QVARTA.

Fiducia Fidei, non pendet a qualitate personæ credentis, aut quantitate fidei illius, sed a Dei promittentis veritate, Christi redimentis voluntate, & spiritus obsignantis fidelitate.

Pro Forma fidei, contra Bell. lib. 1. de Iustifi. cap. 5.

QVAE citantur testimonia ex 11. ad Hebr. Formam fidei non evertunt, sed stabiliunt. *Primò*, definitio fidei Apostolica, & duarum fidei proprietatum, quarum in definitione illa fit mentio, sensus, & interpretatio. *Substantia* enim fides dicitur, non quod sit nuda representatio facta intellectu, sed quod certa sit & indubitata voluntatis fiducia, prout ex locis parallelis facile colligi potest. Psal. 39. 8. Hebr. 3. 14. Deinde *Argumentum* seu ἐλεγχὸς fides dicitur, quod eam demonstrationis certitudinem præstet, quâ non solum mens, sed & voluntas convincitur, ut divinas promissiones a mente intellectas singulariter sibi applicet. *Secundò* quod de Creationis intellectu per Fidem adfertur; Præterquam enim, quod alia ratio sit Fidei justificantis, quæ redemtionis beneficium

beneficium propriè, non autem Creationis opus respicit, notandum etiam, quædam de fide enunciari, in Scripturis, magis respectu notitiæ sive assensus; quædam verò magis ratione Fiduciæ. Nec intellectus fiduciam excludit, sed antecedit. *Tertiò* exemplum Noe; Fidei enim illius actus, non tantum diluvium respexit, & veritatem judicij divini, sed & conservationem sui ex diluvio; quam non nisi fiducia voluntatis potuit credere & amplecti. *Quartò* quod adfertur de accedentibus ad Deum, quia fides illa de qua agit Apostolus & notitiam respectu essentiæ & naturæ Dei, & fiduciam respectu gratiosæ remunerationis supponit simul.

Contra Bell. cap. 6.

PRIMA.

Rom. 4. Resp. Fidei natura & vis non ponitur primariò & præcipuè in cognitione, quæ intellectus est, sed in fiducia, quæ voluntatis. Hinc enim primò promissionis fit mentio, quam voluntas amplexandem respicit propriè: secundò dicitur Abrahamus confortatus Fide, non hæsitasse diffidentia, & plenissimè persuasum habuisse, Deum, & benignum qui vellet, & potentem qui posset illi benefacere; quæ omnia testantur fiduciam non cognitionem tantum.

SECUNDA.

1. Cor. 13. Spes & fides quandoque συνώνυμα sunt & idem significant, quandoque distinguuntur, prout loco citato: Distinguuntur autem quod Fides sit Notitia, Assensus, & Fiducia, Spes vero expectatio, quæ fidem sequitur & per Fidem gignitur.

TERTIA.

2. Cor. 10. Non agit Apostolus de Fide justificante propriè, verum de effectu illius, seu spirituali illa virtute, quâ nobis ipsis renuntiantes, captivas reddimus omnes ratiocinationes ad obedientiam Christi.

QVARTA.

Eph. 2. Fiducia, vel ut forma, vel ut effectus fidei diversimodè considerari solet; ut forma, quatenus tenâ

cordis persuasione, Christum amplectitur, ut effectus, quatenus ex hac persuasione, gignit in nobis tranquillitatem conscientiæ, & fiduciam libertatis.

QVINTA.

Objectum Fidei aliud est adæquatum, aliud præcipuum. Adæquatum est totum Dei verbum, respectu notitiæ & assensus. Præcipuum, est verbum gratiæ respectu fiduciæ.

SEXTA.

Credere, modo latè, modò strictè sumi solet. Latè sumtum significat communiter assensum omnem cum certitudine voluntarium, ad id quod non videtur. Strictè sumtum, Fidem justificantem significat, quæ præsupponit quidem notitiam, sed formaliter est affectus erga promissionem gratiæ.

DE BONIS OPERIBUS

Pars Κατασκευαστική.

ATQVE hæc prima & primaria vocationis Christianæ pars est, interna & invisibilis, quam Altera, quæ externa & visibilis est, 1. BONA OPERA excipiunt, quæ fidei veritatem & vitam probant, & testantur externis pietatis & Charitatis exercitijs.

BONORUM AUTEM OPERUM doctrinam duobus modis explicari necesse est. Primò, secundum communem ipsorum naturam & rationem; secundò, secundum præcipuas vitæ Christianæ species, & primaria hominis Christiani exercitia in hac vita.

BONA OPERA secundum communem ipsorum naturam & rationem, quæ quidem Theologicè, non aut Philosophicè, aut Politicè hoc loco a nobis considerantur, definiuntur,

Actiones, quæ operante Spiritu sancto a regeneratis per fidem secundum legem Dei fiunt ad Gloriam Dei, fidei & Electionis nostræ confirmationem, & proximi ædificationem.

CAUSA EFFICIENS bonorum operum, vel ut primaria, vel ut secundaria, considerari solet. *Primaria* est

Deus Pater in Filio per Spiritum sanctum, a quo, in quo & per quem omnis boni principium est, & ἀποτέλεσμα, ut in natura, ita supra naturam [a]. Efficit autem Deus bona opera, tum respectu agentis seu instrumenti 1. hominis renati, quem præparat, informat, instruit, modo salutari & singulari gratiæ sanctificationis, ut, & velit, & possit, benè operari; tum respectu actionis, quam sanctificat, ut, & genere, & specie, circumstantiisque omnibus bona sit.

[a] Phil.2.13. 1.Cor.4.7. Joh.3.27. & 15.5. Eph.2.4.

Efficiens secundaria, vel est *externa* vel *interna*, utraque instrumentalis, causæ superioris illius respectu. Externa est homo renatus, actiones bonas foras immediatè producens, secundum modum & gradum regenerationis suæ. Quia enim spiritus & caro in homine regenito inter se mixti sunt, fit ut in uno & eodem opere, mixta utrimque, ex mutuo conflictu, actio nascatur, quæ ex intensiore qualitate, Spiritus aut carnis, nominari solet, unde vel optimorum operum infectio & imperfectio [b]. Interna, Fides est, non ex sui virtute, efficacia, aut efficientia, sed quatenus objectum illud suum, ad quod fertur, instrumentaliter apprehendit, Christum nimirum, cujus unius respectu, Spiritus sanctus, & velle & facere bonum in nobis operatur, & actiones nostræ etiam imperfectissimæ, Deo tamen placent & probantur [c].

[b] 1.Ioh.1.8. Rom.7.23. Eph.2.3.

[c] Rom.14.23. Heb.11.6. Act.15.9. Act.10.35. 1.Tim.1.5.

Materia bonorum operum est, quicquid lege Dei præscribitur. Habet enim & solus Deus præcipiendi authoritatem, & sola Dei lex præcepti omnis quod quidem æquum bonumque respicit, normam & rationem [d].

[d] 1.Sam.15.22. Eze.20.19. Mat.15.9. Esai.29.23.

Materiæ hujus pro legis divinæ distinctione in duas tabulas, duæ sunt præcipuæ & primariæ partes, quarum prior officium hominis in Deum seu *pietatem*: posterior officium hominis in hominem, seu *humanitatem* præscribit & præcipit.

Quæ bona opera *pietatem* spectant, absolutè & necessariò bona sunt, nec aliter se habere possunt; quorum ratio quatuor primæ tabulæ præceptis circumscribitur perfectissimè. Nam opera pietatis, aut internam animi dispositionem spectant propriè, ut sc. & veritatem cultus divini (quod primo præcepto) & modum veritatis istius, (quod secundo

secundo explicatur) teneamus: aut spectant externam testificationem corporis, ut sc. & ore, quod (tertio) & opere, quod (quarto præcepto) pietatis exercitiis omnibus incumbamus.

Quæ bona opera humanitatem spectant sex præceptis secundæ tabulæ explicantur perfectissimè. Nam primò fundamentum illorum omnium ponitur, quinto præcepto, mutua illa obedientiæ & officij relatio, inferiorum erga superiores, & superiorum erga inferiores, deinde præcipuæ humanitatis species enumerantur, ad quas reliqua omnia analogicè referri necesse est. Harum summa est proximo non nocere, neque *facto*, neque *dicto*, neque *cogitatione*. Non *facto*, sive respectu *personæ* ipsius (*non occidendum*) sive respectu *bonorum* (*non furandum*) sive respectu *personæ* quæ ipsum proximè attingit. (*Non mæchandum*.)

Non dicto. Nam nullum falsum testimonium contra illum dicendum est. Non denique *mente & cogitatione*. Nam vetatur ipsa Concupiscentia.

FORMA bonorum operum est, plena & omnibus suis partibus perfecta conformitas cum lege Dei, tùm secundum externam speciem, tùm secundum internam veritatem [e]. Duo enim, ad FORMAE hujus constitutionem concurrunt, externa operum bonitas, quam præcepta legis externè præ se ferunt & exigunt, & interna eorundem sanctitas, quam natura legis, quæ spiritualis est, & legislatoris, qui spiritus & καρδιογνώστης secundum modum suum indicat, necessario præsupponit & postulat.

[e] Deu.27.26. Gal.3.10. Rom.7.14.

Atque formæ hujus utriusque respectu bonorum operum secundum se ratio perfectissima est, secundum nos autem maximè imperfecta, tum propter reliquias peccati, tum propter perpetuam utriusque in nobis hominis pugnam & luctam, tum denique propter regenerationis statum, gradus & incrementa. Unde si quæ perfectio operum dicitur, dum hic sumus, id fit abusivè, aut propter meritum Christi & acceptionem gratiosam Dei, aut relatè ad eos qui in studio pietatis & operum nondum ita profecerunt: aut denique humanitas secundum externam

disciplinam. Meritum ergo bonorum operum nullum est, cum nulla sit æqualitatis proportio inter mercedem & opus, & quæcunque dantur bona opera, aliena sint, debita sint, imperfecta sint [f].

[f] Rom.7.23. 2 Cor.3.5. Phil.2.13. Luc.17.10.

Finis bonorum operum triplex est, pro diversitate objectorum *Dei, nostri, proximi*. *A parte Dei*, finis summus est gloria ipsius, cui subordinantur, tùm mandatum, tùm beneficia omnia corporalia & spiritualia [g]. *A parte nostri* finis est, confirmatio electionis nostræ, fidei externa testificatio, & officij nostri debita exequutio [h]. A *parte proximi* finis est, tùm ut infideles bono exemplo ad fidem & pietatem provocentur, tum ut fideles, in pietate & fide confirmentur [i].

[g] Matth.5.16. 1.Cor.10.31. Phil.1.11.

[h] Mat.7.16.17. Phil.2.11. Iacob.2.17. 2.Pet.1.10.

[i] Tit.3.8. Luc.22.32. Rom.14.19.

Atque hæc est ratio bonorum operum communiter. Particulariter verò in duobus præcipuè & primariò, bonorum operum veritatem dignosci & explicari necesse est, Oratione & Poenitentia, quarum illa circa beneficia impetranda, hæc circa maleficia perpetrata versatur propriè.

Oratio est præcipuus Dei cultus, quo ex fide petimus propter mediatorem, bona necessaria a Deo, tanquam bonorum omnium fonte [k].

[k] Joh.4.24. Luc.18.1. Heb.10.22.

Petimus autem vel pro alijs, & Intercessio est, vel contra alios, & Expostulatio est; vel pro nobis, & aut deprecatio est, si liberationem petimus ex periculis, aut Postulatio, si novi beneficij communicationem [l].

[l] Psal.9.30.

Petitionis seu Orationis formulam habemus in Oratione Dominica, cujus tres sunt partes, *Exordium, Narratio, & Epilogus* [m].

[m] Matt.6.9.10.

Exordium locos continet, & voluntatis, *Pater noster*, & facultatis, *Qui es in cœlis*.

Narratio constat 7 petitionibus, quarum priores 4 postulant, gratias positivas; tres sequentes, gratias, ut loquuntur, privativas. *Gratiæ positivæ*, vel animam respiciunt, vel *corpus*: Quæ animam, aut gloriæ Dei promotionem expetunt, tum universaliter inter omnes (*Sanctificetur nomen tuum*) tum singulariter in Ecclesia. (*Adveniat regnum tuum*) aut modum utriusque exponunt (*Fiat voluntas tua.*) Quæ *corpus* spectant, unica panis quotidiani

ani petitione, synecdochicè includuntur. *Gratiæ privativæ* tres sunt, Remissio peccatorum, Defensio contra tentationes Diaboli, Liberatio a malis privatis & publicis.

Epilogus continet causas impulsivas & finales. Impulsivæ duæ sunt, Regnum & potentia. Finalis unica, Gloria Dei.

POENITENTIA est seria, & salutaris mentis & voluntatis nostræ pravæ mutatio, effecta a Spiritu sancto, per legis & Evangelij prædicationem [n].

[n] Ezec. 18. 31. Ier. 4. 1. 3. Eph 4. 23. 2. Cor. 7. 10.

Hujus partes integrales duæ sunt, secundum duos terminos, *a quo* fit & *in quem* tendit hæc mutatio: *Mortificatio veteris hominis* sive carnis, & *vivificatio novi hominis* sive spiritus, his enim perficitur vera Pœnitentia.

Mortificatio, quæ prior Pœnitentiæ pars est tres habet proprietates seu gradus, Agnitionem peccati; Dolorem propter peccatum & Deum offensum. Denique detestationem ac fugam peccati. Agnitio est in mente, Dolor in passione, Fuga in actione voluntatis. *Vivificatio* quæ posterior est, tria complectitur Mortificationi contraria. Agnitionem & fiduciam misericordiæ Dei in Christo. Lætitiam inde ortam, denique ardens studium Sanctimoniæ, Iustitiæ, & novæ per totam vitam Obedientiæ [o].

[o] Rom. 6. 4. 5. Ephe. 4. 22. Col 3. 5. 6. Psal. 34. 15. Esai. 1. 16. 17.

DE BONIS OPERIBUS, PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones.

Bona opera non esse simpliciter & absolutè necessaria ad salutem, contra Bell. lib. 4. Iustif. cap. 7.

PRIMA.

PROMISSIO vitæ conditionata dicitur, non quod adimpletio conditionis propositæ sit causa vitæ, sed instrumentum & medium vitam assequendi. Nec aliud probant quæ citantur, loca, quæ, aut qualitatem notant eorum qui salvandi sunt, non autem salutis causam: Hebræ. 10. 1. Timot. 2. Rom. 10. aut viam justitiæ innu-

unt per quam ad salutem contenditur, Philip. 2. & 2. Cor. 4. aut denique de effectis agunt, ex quibus tanquam a posteriori, judicium fieri & potest, & debet de verè justificatis & glorificandis, Matt. 25 Iac. 1. 2. Cor. 7.

SECUNDA.

Nec ratio ab absurdo allata & explicata capite 9. contrarium evincit. Fides enim sola nos salvare dicitur æquivocè, aut respectu fidei quòd sola sit; aut salutis, quod sola salvet. Fides sola non est absque operibus, verum sola salvat & justificat, absque operibus, prout oculus solum videt, non tamen solus, sed conjunctus corpori.

Legem Dei non esse nobis possibilem contra Bell. lib. 4. cap. 11.

PRIMA.

QVAE adferuntur testimonia Scripturarum, *primò*, Matth. 11. & 1. Ioh 5. non agunt de natura legis, cum renatorum, aut non regeneratorum viribus ad eam implendam comparatâ: sed aut de onere crucis, quam interna Spiritus Christi virtus & efficacia, & æternæ immortalitatis spes sublevat, aut de mandato Dei in genere, tam respectu fidei, quam bonorum operum, quæ gravia non sunt eousque, ut iis fideles opprimantur. Nam & spiritus victor evadit, & quicunque credit, a legis execratione liberatus est. *Secundò*, Ioh. 14. Rom 13. Gal. 5. Ioh. 15. non agunt de nostra ad legem implendam potentia, verum, aut de officio nostro, aut de effectu amoris nostri erga Deum, aut denique de dilectione proximi, tanquam maximè conspicuo totius obedientiæ legis testimonio. *Tertiò*, Psalmo 118. 1. Reg. 14. Act. 18. 1. Reg. 15. 2. Reg. 23. 2. Paral. 15. & 11. non agitur de perfectione quadam Iustitiæ, eorum, qui justi nominantur absolutè, verum aut comparatè & relatè ad alios, aut inchoatè quoad ipsos, aut imputativè respectu acceptationis Dei, aut denique secundum quid, respectu sinceritatis ipsorum, oppositæ hypocrisi.

SECUNDA.

Quæ adferuntur rationes, cap. 13. quæstionem non

probant. Non *prima*, nititur enim falso præsupposito & petitione principij. Non *secunda*, quia ludit falso consequente, manet enim obligatio nostra etiamsi ponatur impotentia; prout manere solet debitum, etiamsi debitor non sit solvendo. Non *tertia*, quia habet Deus suas rationes, primùm non frustra exigit debitum, & nos debiti admonemur: secundò non frustra excitantur principia naturæ ad convinciendum impios, & ad salvandum pios. Non *quarta*, quia agit Apl. Rom. 8. de jure legis. Non de justificatione, nec jus illud dicitur a nobis, sed in nobis impleri. Non *quinta*, quia operationes Spiritus producuntur in nobis pro ratione instrumenti, & modulo infirmitatis nostræ. Non *sexta*, quia, quâ justificati ex Deo nati sunt, legem faciunt, quâ vero regeniti sunt imperfectè, faciunt & implent imperfectè.

DE STATU HOMINIS POST HANC VITAM, PARS Κατασκευαστική.

ATQUE hic status est hominis in hac vita, tum secundum naturæ primigeniæ, vel corruptæ conditionem, tùm secundum gratiam Dei seu vocationis Christianæ veritatem. Hunc alter hominis status, qui POST HANC VITAM erit, subsequitur. Duobus autem modis a nobis considerari & explicari debet, vel *communiter* respectu, tùm piorum, tùm impiorum, vel *singulariter* respectu horum vel illorum.

Communiter status hominis post hanc vitam duobus gradibus cognoscitur: RESURRECTIONE CARNIS & IUDICIO EXTREMO.

RESURRECTIO carnis est iterata & individua animæ cum corpore copulatio, facta potente Dei virtute, ut morte victâ, homines immortales facti, perpetuò vivant, sive in gloria sive in pœnis.

CAUSA EFFICIENS resurrectionis; *principalis* quidem est tota divinitas. Pater enim suscitat mortuos, Filius quos vult vivificat, & spiritus sanctus vitæ cóplementum tam corpori, quam animæ cum Patre & Filio impertit [a]. *Instrumentalis* verò seu ministerialis sunt Angeli: quorum

[a] 1. Cor. 15. 12. 1. Thess. 4. 14. 1 Cor. 15. 35.

quorum efficaciam Scriptura significat per metaphoram *tubæ clangentis*.

MATERIA est corpus humanum, idem numero secundum substantiam, quod in hac vita gestamus, sive mortuorum fuerit, sive eorum qui extremo illo die vivi reperientur [b].

b Dan.12.2. Ioh.5.26.29. 1.Thes.4.16.17.

FORMA pro ratione materiæ, aut erit restitutio mortuorum in vitam, aut illi analoga & conformis transformatio, eorum qui vivi reperientur. Hanc formam comitatur mutatio qualitatum corporis, communis quidem incorruptio & immortalitas, singularis vero respectu fidelium, præter ista, corporum gloria, potentia, & spiritualitas [c].

c 1.Cor.15.52.53. 1.Thes.4.17. Mat.25.34.

FINIS *principalis* est gloria justitiæ & gratiæ Dei, *subordinatus* pro ratione resurgentium vel salus & gloria electorum, vel pœna & abjectio reproborum [d].

d Dan.12.2. Ioh.5.29.

ULTIMUM seu extremum IUDICIUM, est Actus judicialis, quo Christus in novissimo die, cum magna majestate & gloria, feret sententiam de universis hominibus.

CAUSA EFFICIENS *principalis* quidem, quoad judiciariam potestatem & authoritatem Deus est, Pater, Filius & Spiritus Sanctus, quoad vero rationem Iudicij seu exercitij, Christus est non tantum quatenus Deus; sed etiam quatenus homo; tum propter conditionem gloriæ quæ consequitur personalem unionem divinæ & humanæ naturæ, tum propter convenientiam & affinitatem ipsius ad homines [e]. *Administra* vero erunt Angeli quorum opera utetur Deus, tum in congregatione, tum in separatione seu distinctione judicandorum [f].

e Mat.24.30. Luc.21.27. 2.Tim.4.8.

f Mat.24.31. 1.Thes.4.16.

MATERIA, quæ quidem *subiecti* rationem habet, sunt, *Fides* aut *infidelitas* uniuscujusque, indicata ex utriusque effectis; quæ vero *obiecti*, sunt, tùm universaliter omnes creaturæ, etiam irrationales, quæ a servitute corruptionis liberabuntur; tum communiter omnes & Angeli, & homines, tùm singulariter ipse homo peccati & filius perditionis Antichristus [g].

g Mat.25.32. 1.Thes.4.17. Apo.20.12.

FORMA est totus ille augustissimi judicij ordo & progressus, ipso tùm Iudicis, tum judicandorum apparatu,

ratu, sententia judicij, & exequutione sententiæ circumscriptus [h]. [h] Mat.25.32. 1.Thes.4.16. 17.

Finis *summus* est gloria ipsius Dei, & officij Christi complementum, *subordinatus* justa impiorum condemnatio, & fidelium gloriosa fœlicitas, quam utramque, sive gaudij, sive doloris immensitas & æternitas consequitur [i]. [i] 2.Tim.4.8.

Singulariter status hominis post hanc vitam, a tempore universalis illius resurrectionis, & extremi judicj, aut est vitæ æternæ, aut mortis.

Vita Æterna, est vita gloriæ, qua anima corpori suo adjuncta, Deo fruitur in æternum evecta ad summum fœlicitatis suæ culmen, & fastigium.

Causa vitæ hujus Deus est, Pater efficiens; Filius meritoria. Sp. Sanctus obsignans & applicans [k]. [k] Ioh.14.23. Apoc.21.3. 1.Cor.15.45. Rom.8.11.

Materia, quæ *subiecti* rationem habet, sunt ea bona, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec mens hominis comprehendere potest [l]. Quæ *obiecti*, sunt benedicti omnes & electi [m]. [l] 1.Cor.15.28. [m] Apoc.21.3. Mat.25.24.

Forma, est ipsius Dei cognitio, vitio & fruitio perfectissima, & quæ hanc comitatur, summa hominis fœlicitas, & beatitudo, quæ tùm in malorum omnium secretione & absentia, tùm in bonorum omnium communicatione, & præsentia consistit. Utraque & perfecta & æterna [n]. [n] Apoc.22.4. Psal.17.15. 1.Ioh.3.2. Psal.16.11.

Finis est gloria gratiæ divinæ, & electorum glorificatio [o]. [o] Apoc.21.3. 5.12.11.17. 1.Cor.15.28.

Mors Æterna, est ineffabilis & miserrima reproborum conditio, divinitus destinata, quà tùm anima, tùm corpus æternis pœnis justissimè addicuntur.

Causa Efficiens *remota* est Deus, justissimus judex, *instrumentalis* est Satan, *proxima* est peccatum [p]. [p] Mat.25.41.

Materia, quæ *subiecti* rationem habet, sunt pœnæ æternæ, quæ *obiecti*, sunt maledicti & operarij iniquitatis [q]. [q] Ioh.5.29. 1.Thess.1.9.

Forma est perpetuitas, & immensitas pœnarum in inferno [r]. [r] Apo.20.15.2 Esai.66.24. Mat.14.42.

Finis *summus* est gloriæ justitiæ divinæ; *proximus* est justa impiorum condemnatio, & pœna.

DE

DE STATU HOMINIS POST HANC VITAM PARS Ἀνασκευαστική.

Pro Resurrectione.

PRIMA.

RESURRECTIO in S. Scripturâ dupliciter sumitur, *figuratè* vel *propriè*. *Figuratè*, aut per *metonymiam*, immortalem vitam significat, aut per *metaphoram*, sive a periculis liberationem, sive animarum regenerationem, quæ resurrectio spiritualis est & prima dicitur. *Propriè* resurrectio significat corporum vivificationem quæ extremo die fiet, quæ secunda est.

SECUNDA.

Resurrectio, alia *universalis* est & finalis, quam nemo effugiet, alia *particularis* seu antecedens, cujus singularia exempla extant in Scripturis.

Pro extremo Iudicio.

PRIMA.

IUDICIUM in Scripturis tria significat, aut damnationis causam, aut universalem gubernationem, aut actum ipsum, vel condemnationis, vel justificationis.

SECUNDA.

Duplex est Domini judicium, *particulare*, seu antecedens, cum Deus in hac vitâ, vel suos defendit, vel impios reprimit. *Universale* extremum, quod fiet in extremo die resurrectionis.

TERTIA.

Filius judex mundi dicitur, non exclusivè, aut oppositè, sed per appropriationem; quia per filium in forma visibili judicium extremum exercebitur.

QVARTA.

Filius diem judicij ignorare dicitur, vel quod nos ignorare faciat, vel quoad naturam humanam, quæ ordinaria & naturali cognitione, de hac re nihil novit, vel quoad

statum

statum humilitatis, quem secundum dispensationem voluntariam in se suscepit.

Pro Vitâ Æternâ.

PRIMA.

TRia sunt vitæ genera seu discrimina. Est vita *naturæ*, quam animalem vocat Apostolus. Est vita *gratiæ*, qua soli filij Dei fruuntur in hoc mundo; est vita *gloriæ*, quæ consistit in visione Dei.

SECUNDA.

Vita æterna dupliciter accipitur. Metonymicè, tum pro via ad vitam, tum pro Christo ipso. Propriè pro statu beatorum post hanc vitam.

TERTIA.

Visio Dei, alia est *naturalis* in rebus creatis, alia *specularis* seu symbolica per imagines & signa, alia *Fidei* ex doctrina & factis Christi, alia denique *aspectus præsentis*, seu futuræ gloriæ, cum Deum videbimus facie ad faciem.

Pro Morte Æternâ.

MOrs quadruplex est. Primò *corporalis*, quæ & temporaria, & mors prima respectu impiorum in Scripturis dici consuevit; secundò, *spiritualis*, eaque vel fidelium vel infidelium. Fidelium triplex est; Peccati quæ mortificatio dicitur. Legis quatenus est Peccati virtus. Mundi qua mundus iis mortuus est. Infidelium mors spiritualis est, quæ Fidei, aut animæ mors dici potest. Tertiò, *Aeterna*, quæ secunda dicitur, quartò Mors *civilis*, quæ Iurisconsultis dicitur, eorum qui capite diminuti sunt.

FINIS.